

ARI HAASIO

Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon “pienessä maailmassa”

Tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden
informaatiokäyttäytymisestä

ARI HAASIO

Toiseus, tiedontarpeet ja
tiedon jakaminen tietoverkon
"pienessä maailmassa"

Tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden
informaatiokäyttäytymisestä

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA
Esitetään Tampereen yliopiston
informaatiotieteiden yksikön johtokunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi Tampereen yliopiston
Pinni B:n luentosalissa B1100, Kanslerinrinne 1, Tampere,
11. päivänä syyskuuta 2015 klo 12.

TAMPEREEN YLIOPISTO

ARI HAASIO

Toiseus, tiedontarpeet ja
tiedon jakaminen tietoverkon
"pienessä maailmassa"

Tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden
informaatiokäyttäytymisestä

Acta Universitatis Tamperensis 2082
Tampere University Press
Tampere 2015

TAMPEREEN
YLIOPISTO

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA
Tampereen yliopisto
Informaatiotieteiden yksikkö

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla
Tampereen yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti.

Copyright ©2015 Tampere University Press ja tekijä

Kannen suunnittelu
Mikko Reinikka

Myynti:
verkkokauppa@juvenesprint.fi
<https://verkkokauppa.juvenes.fi>

Acta Universitatis Tamperensis 2082
ISBN 978-951-44-9877-0 (nid.)
ISSN-L 1455-1616
ISSN 1455-1616

Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1576
ISBN 978-951-44-9878-7 (pdf)
ISSN 1456-954X
<http://tampub.uta.fi>

Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print
Tampere 2015

LUKIJALLE

Ensikosketukseni Internetin maailmaan tapahtui syksyllä 1992 Tampereen yliopiston tietokonealuokassa. Talven mittaan uutisryhmät ja sähköposti tulivat tutuiksi ja verkko imaisi nopeasti syövereihinsä. Viimeisen 23 vuoden aikana Internetin muutos on ollut sanoinkuvaamaton. Minulla on ollut ilo seurata sitä aitiopaikalta niin opettajana, tutkijana kuin tietokirjailijana.

1990-luvun puolivälin yliopistoväen ja muiden harvalukuisten edelläkävijöiden temmellyskentästä tuli 2000-luvulla osa tavallisen kansalaisen arkea. Samalla verkkokulttuurin kehitys toi mukanaan hyvin erityyppisiä ilmiöitä. Tiedon valtateille ilmaantui pian myös valitettavia kuoppia. Riippuvuudet, verkkorikollisuus, virukset ja muut lieveilmiöt alkoivat muodostua merkittäviksi uhkiksi Internetin käytön yleistyessä.

Kiinnostuin verkon lieveilmiöistä 2010-luvun alussa ja pari vuotta myöhemmin törmäsin japanilaiseen hikikomori-ilmiöön: nuoriin, jotka eristäytyivät yhteiskunnasta ja joiden kontaktit ulkomaailmaan tapahtuivat lähes yksinomaan Internetin kautta. Suomalaiselta Ylilauta-keskustelufoorumilta löysin sosiaalisesti vetäytyneiden oman keskustelufoorumin, joka kiinnosti minua tutkijana niin tiedonhankinnan kuin verkkokulttuurin näkökulmasta. Kipinä tähän tutkimukseen oli syttynyt.

Väitöskirjani tekemistä ovat tukeneet useat henkilöt eri tavoin. Kaikkien väitösprosessiini kannustavasti vaikuttaneiden henkilöiden mainitseminen olisi mahdotonta. Monet ystävät ja kollegat ovat omilla sanoillaan ja teoillaan valaneet luottamusta vaikeinakin hetkinä. Professori Reijo Savolaisen paneutuminen ja rakentavat huomiot ovat olleet ensiarvoisen tärkeitä tutkimukseni kannalta. Jo vuonna 1992 hän sytytti nuorena ylioppilaassa kiinnostuksen tiedonhankintatutkimukseen luennoillaan ja on omalla panoksellaan rohkaissut minua tämän työn loppuun saattamiseen todella merkittävästi. Siitä kiitokset hänelle. Tampereen yliopiston Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median RIME-tutkimusryhmän jäseniä haluan kiittää heidän kommentistaan. Erityiskiitokset ajatuksiani ja tutkimusryhmässä esittämiäni papereita kommentoineille pro-

fessori Eero Sormuselle ja professori Frans Mäyrälle arvokkaista huomioista. YTT Minna Zechneriä haluan kiittää monista hikikomoreita koskevista keskusteluista, joita olemme käyneet yhteisten artikkeleiden työstämisen ohessa.

Työantajani Seinäjoen ammattikorkeakoulu on tukenut minua tutkimuksessani usein eri tavoin. Dosentti Kari Ristimäen tuki esimiehenä on rohkaissut väliin ohdakkeiselta tuntuvalla polulla eteenpäin. Seinäjoen ammattikorkeakoulun myöntämä palkallinen kuukauden mittainen tutkimusvapaa jatko-opintoja varten on ollut tärkeä työn vauhdittaja, joka on mahdollistanut hetkeksi keskittymisen päätoimiseen tutkijan työhön. Haluan kiittää työnantajaani myös osallistumisesta väitöskirjani painatuskuluihin. Kiitoksen ansaitsee myös Seinäjoen korkeakoulukirjaston henkilökunta, joka on aina jaksanut palvella minua asiantuntevasti ja joustavasti. HTM Minna Haasio on piirtänyt kirjan kuvat ja tehnyt painatustaiton, mistä hänelle kiitokset. Haluan kiittää häntä myös väitöskirjatyöni aikana saamastani tuesta ja kärsivällisyydestä.

Omistan tämän tutkimuksen edesmenneiden vanhempieni Martti ja Sinikka Haasion muistolle.

Lapuan Kauhajärvellä 6.6.2015

Ari Haasio

TIIVISTELMÄ

Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon ”pienessä maailmassa”: tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttäytymisestä.

Ari Haasio

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää toiseuden kokemuksen vaikutusta tiedontarpeiden sisältöihin ja niiden artikulointiin. Tutkimuksen tavoitteena on myös lisätä ymmärrystä siitä miten sosiaalinen vetäytyminen vaikuttaa tiedon jakamisen tapoihin osana yksilöiden informaatiokäyttäytymistä. Empiirisenä aineistona hyödynnettiin Ylilauta.org-sivuston Hikikomero-keskusteluryhmää, joka on sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden oma keskustelufoorumi.

Tutkimuksessa haettiin vastauksia kolmeen keskeiseen kysymykseen: 1) Mihin asioihin kohdistuvia tiedontarpeita voidaan tunnistaa sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden viesteistä, joita he lähettävät Hikikomero-keskusteluryhmään? Millä tavoin sosiaalinen vetäytyminen ja toiseuden kokemukset näyttäytyvät tiedontarveartikulaatioissa? 2) minkä tyyppistä tietoa Hikikomero-keskusteluryhmästä etsitään ja mikä on vertaistuen merkitys Hikikomero-keskusteluryhmässä? ja 3) millaisia yhteisöllisiä tiedon jakamisen piirteitä sosiaalisesti vetäytyvien henkilöiden keskusteluryhmässä voidaan havaita ja kuinka toiseus ilmenee Hikikomero-keskusteluryhmän osallistujien jakamissa näkemyksissä ja kokemuksissa?

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostui Elfreda Chatmanin ”pienen maailman” ja normatiivisen käyttäytymisen teorian sekä Reijo Savolaisen elämäntapaa tiedonhankinnan ohjaajana koskevan teoreettisen jäsenyyksen avulla. Tutkimusstrategia perustui sosiaalisen konstruktionismin metateoriaan ja hermeneuttiseen lähestymistapaan, joka avulla tutkittavaa ilmiötä analysoitiin. Analyysimenetelminä on käytetty sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista sisällönanalyysiä.

Tutkimusaineistoon sisältyi yhteensä 446 Hikikomero-keskusteluryhmän viestiketjua, joissa oli yhteensä 6910 keskusteluryhmäviestiä, jotka oli kirjoitettu 20.2.2011 - 13.9.2013 välisenä aikana. Analyysissä tunnistettiin yhteensä erilaista 1041 tiedontarvetta, jotka jaoteltiin aihepiirien perusteella 12 tiedontarveryhmään. Kolme suurinta tiedontarveryhmää olivat 1) raha, toimeentulo, asuminen ja arjen askareet (18,4 %), 2) terveys ja sairaus (15,4 %) sekä 3) sosiaalinen vetäytyminen ja hikikomori-ilmiö (10,3 %). Kvalitatiivisessa sisällönanalyysissä havaittiin toiseuden ilmenevän esitettyjen tiedontarpeiden aihepiireissä ja esitettyjen kysymysten näkökulmavalinnoissa. Havaitut tiedontarpeet jaoteltiin autenttisiin, johdettuihin, reaktiivisiin ja täsmentäviin tiedontarpeisiin. Viestiketjuissa syntyy uusia tiedontarpeita, jotka muotoutuvat keskustelun myötä. Vertaistuki on tärkeää sosiaalisesti vetäytyneille ja Kokemus samanlaisen toiseuden jakamisesta voi vaikuttaa siihen, että keskusteluryhmässä jaettua tietoa pidetään luotettavana. Samanlaisen toiseuden kokemus ja sen eksplikointi keskusteluryhmässä yhdisti osallistujia ja rohkaisi näin jakamaan omia tuntemuksiaan ja turvautumaan keskusteluryhmän muilta osallistujilta saatavaan informaatioon. Vertaistuen lisäksi ryhmästä etsittiin usein toimintaa ohjaavaa tai päätöksenteon tueksi tarvittavaa tietoa aihepiireistä, joissa ryhmän keskustelijat jakoivat samanlaisen toiseuden kokemuksen. Keskusteluviestejä analysoitaessa havaittiin myös, että eräissä tapauksissa keskusteluryhmässä esitetyt kysymykset ja niihin saadut vastaukset representoivat yhteiskunnan normien ja arvojen vastaisia näkemyksiä. Tähän kategoriaan kuuluvaa informaatiota kutsutaan tutkimuksessa disnormatiiviseksi informaatioksi.

Keskusteluryhmän toiminnassa ei havaittu selvää pyrkimystä yhteisöllisen tiedon muodostukseen vaan pikemminkin kyse oli yksilölähtöisen tiedontarpeen tyydyttämiseen pyrkivästä tiedon jakamisesta. Tiedon jakamista tarkasteltaessa keskusteluryhmän käyttäytymisessä oli kuitenkin havaittavissa eräitä ryhmäajattelun piirteitä, kuten ryhmän ulkopuolisten stereotypisointi, ryhmän omat ajatusvahdit, toisinajattelijoiden painostus ja itsesensuuri.

Tutkimus osoitti, että toiseus ja elämäntapa ovat keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa ja ne vaikuttavat tapoihin, joilla sosiaalisesti vetäytyneet ilmaisevat tiedontarpeistaan ja jakavat tietoa muille internetin keskusteluryhmässä. Hikikomero-keskustelupalsta muodosti sosiaalisesti vetäytyneille henkilöille virtuaalisen ”pienen maailman”, jonka yhteisenä nimittäjänä oli samanlaisen toiseuden kokemus.

Avainsanat: informaatiokäyttäytyminen, internetin keskusteluryhmät, sosiaalinen vetäytyminen, tiedon lajit, tiedonhankinta, tiedontarpeet, toiseus, vertaistuki

ABSTRACT

Otherness, information needs and information sharing in the “small world” of the Internet: A study of socially withdrawn people’s information behavior.

Ari Haasio

The study examines the impact of otherness on information needs and their articulation among socially withdrawn people. The study also aims at deepening our understanding about how social withdrawal impacts on information sharing as a mode of individuals’ information behavior. The empirical material used in this study was collected from Hikikomero, a Finnish online discussion group, which is part of the Yli-lauta.org. discussion board. Hikikomero is a forum dedicated to socially withdrawn people.

The three main research questions were: 1) How do the experiences of otherness and social withdrawal manifest themselves in messages sent to the Hikikomero discussion group and how do they affect the articulation of information needs 2) What kind of orientation and practical information was sought from the Hikikomero discussion group and what is the significance of peer support in the discussion group for socially withdrawn people?, and 3) What kinds of features of collaborative information sharing can be identified in the messages written by socially withdrawn people, and how are the experiences of otherness reflected in the opinions in the socially withdrawn people’s discussion group, and how does otherness occur in the opinions and experiences shared within the discussion group?

The theoretical framework of the study draws on Elfreda Chatman’s construct of “small world”, normative behavior theories, and Reijo Savolainen’s model of everyday life information seeking. The research strategy makes use of the ideas of social constructionism and hermeneutics. The empirical analysis is based on qualitative and quantitative content analysis.

The empirical data consist of 446 discussion threads containing 6,910 messages posted to the Hikikomero discussion forum. The empirical analysis identified 12 main categories of information need topics. The three most frequent categories were 1) economic problems, livelihood, housing and everyday life chores (18.4 %), 2) health and sickness (15.4 %), and 3) social withdrawal and the hikikomori phenomenon (10.3 %). The qualitative analysis revealed that otherness manifests itself in the themes of information needs and in the ways in which questions are articulated. The observed information needs were categorized into authentic, derived, reactive, and focusing information needs. It was found that, in the discussion groups, new information needs come to exist as the online conversation goes on, and new information needs arise in the discussion forum. It also appeared that the experiences of sharing similar otherness may increase the perceived reliability of information available in the messages written by the participants.

Sharing the experience of similar otherness through the messages posted by the participants may unite them as a group and encourage them to share their own feelings and resort to information given by the other participants of the discussion group. In addition to peer support, guidance and information for decision-making was often sought in areas in which the participants shared the experience of similar otherness. The empirical findings indicate that, in some cases, the questions asked and the answers provided by the participants represented norms and values not found acceptable in society. This kind of information was termed disnormative.

The findings indicate that there is no genuine collaborative knowledge formation in the Hikikomero discussion group. Instead, in most cases, information was just shared within the group when answers were provided to questions posed by individual participants. The study revealed some features of groupthink behavior, e.g. stereotyping outsiders, control of thoughts, pressure of dissidents, and self-censorship.

According to this study, otherness and the way of life interact, and both have an effect on the information seeking process. The Hikikomero discussion forum functioned as a virtual “small world” for the socially withdrawn individuals, and the experience of similar otherness was the main common factor among these people.

Key words: information behavior, information needs, information seeking, information sharing, information types, internet discussion groups, otherness, peer support, social withdrawal

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	15
1.1	Tutkimuksen tausta.....	15
1.2	Tutkimuksen sijoittuminen tieteenalan traditioon ja väitöskirjan keskeiset kontribuutiot.....	17
2	KESKEISET KÄSITTEET	21
2.1	Sosiaalinen vetäytyminen ja hikikomori-ilmiö	21
2.1.1	NEET, otaku ja hikikomori.....	25
2.1.2	Hikikomori-termin määritelmä	26
2.1.3	Hikikomori-ilmiö aiemman tutkimuksen valossa.....	29
2.2	Toiseus, syrjäytyminen ja identiteetti.....	33
2.3	Yhteisöt ja yhteisöllisyys.....	37
2.3.1	Yhteisön ja yhteisöllisyyden käsite.....	37
2.3.2	Verkkoyhteisöjen erityispiirteet.....	39
3	TUTKIMUSAIHEEN SJOITTUMINEN TIEDONHANKINTATUTKIMUKSEN TRADITIOON.....	48
3.1	Toiseus tiedonhankintatutkimuksen kohteena	48
3.2	Yhteisöllisen tiedonhankinnan tutkimus	52
4	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	59
4.1	Elfreda Chatmanin tiedonhankinnan ”pieni maailma” ja normatiivisen käyttäytymisen teoria	59
4.2	Virtuaalinen ”pieni maailma”	66
4.3	”Pieni maailma”, informaatiomaailma ja elämämaailma	69
4.4	Elämäntapa tiedonhankinnan jäsentäjänä	71
4.5	Toiseus tiedonhankinnan viitekehystenä	74
4.6	Tutkimuksen viitekehys.....	76
4.7	Tutkimuskysymykset.....	79
5	TUTKIMUKSEN METODOLOGIA.....	83
5.1	Tutkimuksen tieteenfilosofinen tausta ja tutkimusstrategia	83
5.1.1	Sosiaalinen konstruktionismi	83
5.1.2.	Hermeneuttinen näkökulma	87
5.2	Triangulaatio ja sen soveltaminen.....	93
5.3	Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä	94
5.3.1	Kvantitatiivinen sisällönanalyysi ja sen soveltaminen.....	95
5.3.2	Kvalitatiivinen sisällönanalyysi ja sen soveltaminen	99
5.4	Keskusteluryhmät tutkimuksen kohteena	102
5.5	Tutkimusaineisto ja aineiston keruu.....	103
5.6	Aineistoon liittyvät rajoitteet ja eettiset kysymykset	106

6	SOSIAALISESTI VETÄYTYNEIDEN ELÄMÄNTAPA JA ELÄMISMAAILMA.....	111
6.1	Minä, me ja muut.....	113
6.2	Terveyteen liittyvät kysymykset.....	115
6.3	Sosiaaliset suhteet.....	116
6.4	Ajankäyttö ja harrastukset.....	118
6.5	Seksi ja seurustelu.....	121
6.6	Elämää yhteiskunnan laidalla.....	123
6.7	Hikikomeron sosiaalisesti vetäytyneiden ”pieni maailma”.....	124
7	SOSIAALISESTI VETÄYTYNEIDEN TIEDONTARPEET HIKIKOMERO-KESKUSTELUPALSTALLA.....	127
7.1	Aineiston laajuus.....	127
7.2	Tiedontarpeiden kvantitatiivisen analyysin toteutus.....	128
7.3	Tiedontarpeiden kokonaismäärä ja aiheet.....	131
7.3.1	Raha, toimeentulo, asuminen ja arjen askareet.....	134
7.3.2	Terveys ja sairaus.....	139
7.3.3	Vapaa-aika ja harrasteet.....	141
7.3.4	Sosiaalinen vetäytyminen ja hikikomori-ilmiö.....	143
7.3.5	Seksi, seurustelu ja vastakkainen sukupuoli.....	145
7.3.6	Opiskelu, työ ja asevelvollisuus.....	148
7.3.7	Sosiaaliset suhteet ja perhe.....	150
7.3.8	Yhteiskunta ja henkiset kysymykset.....	151
7.3.9	Yksilön fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet.....	153
7.3.10	Kuolema.....	155
7.3.11	Nautintoaineet ja päihteet.....	156
7.3.12	Muut tiedontarpeet.....	158
7.4	Toiseus ja tiedontarpeet Hikikomero-keskustelupalstalla.....	158
7.5	Havaitut tiedontarpeet tiedon lajeittain tarkasteltuna.....	160
7.5.1	Ongelmanratkaisutieto ja orientoiva tieto.....	162
7.5.2	Vertaistuki ja vertaistieto.....	162
7.5.2.1	Vertaistuki.....	163
7.5.2.2	Vertaistieto.....	168
7.5.2.3	Vertaistuen ja vertaistiedon muodot.....	175
7.5.2.4	Vertaistiedon merkitys.....	178
7.5.3	Tiedontarpeiden tehtäväsidonnaisuus.....	179
7.5.4	Autenttinen, johdettu, täsmentävä ja reaktiivinen tiedontarve.....	182
7.6	Tiedontarpeiden tunnusomaisia piirteitä Hikikomerossa.....	188
8	TOISEUS TIEDONTARPEITA MÄÄRITTÄVÄNÄ TEKIJÄNÄ.....	190
8.1	Toiseuden kokemus Hikikomerossa.....	190
8.2	Tiedontarpeet toiseuden representoijina.....	192
8.2.1	Tiedontarve ilman havaittavaa toiseuden piirrettä.....	192
8.2.2	Toiseuden ilmeneminen tiedontarpeen aihepiirissä.....	194
8.2.3	Kieli toiseuden ilmentäjänä.....	194
8.2.4	Tiedontarpeen näkökulma toiseuden representoijana.....	197

8.2.5	Reflektoivat viestit ja toiseus	211
9	YHTEISÖLLINEN TIEDON JAKAMINEN	
	HIKIKOMEROSSA JA ”PIENET MAAILMAT”	216
9.1	Yhteisö tiedon jakajana.....	217
9.1.1	Tiedontarvekysymykset ja niihin saadut vastaukset.....	218
9.1.2	Erimielisyys ja yksimielisyys keskusteluissa	234
9.2	Vastauksen sisältö toiseuden ilmentäjänä	239
9.3	Informaation lajit Hikikomerossa	242
9.3.1	Disinformaatio ja misinformaatio.....	242
9.3.2	Normatiivinen ja disnormatiivinen informaatio	245
9.4	Ryhmäajattelu osana tiedon jakamista.....	257
9.5	Ryhmäajattelut piirteet Hikikomerossa.....	260
9.6	Sosiaalisesti vetäytyneiden ”pienet maailmat”, elämämaailma ja tiedonhankinta	268
10	DISKUSSIO	274
10.1	Keskeiset tutkimustulokset	274
10.2	Tutkimuksen kontribuutio	279
10.3	Tutkimuksen rajoitukset.....	280
10.4	Jatkotutkimuksen tarpeet	281
	LÄHTEET	284

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Ajatus tutkia sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden tiedonhankintaa sai alkunsa kohdattuani Netin pimeä puoli –kirjaa (Haasio 2013) tehdessäni eri verkkoyhteisöissä ihmisiä, jotka viettivät siellä suuren osan vapaa-ajastaan. Samat henkilöt saattoivat istua päivittäin tuntikausia chatissa ja keskusteluista näkyi selvästi, että heidän koko elämänsä kietoutui pitkälti verkkoyhteisössä tavattujen tuttuja ja verkossa olemisen ympärille. He elivät, Elfreda Chamania (1991) mukaillakseni ”pienessä maailmassa” netin uumenissa. Olipa ”pieni maailma” sitten fyysinen Chatmanin (1987; 1991; 1999) esittämien esimerkkien lailla, tai virtuaalinen yhteisö, yhteisenä nimittäjänä ”pienessä maailmassa” eläville ihmisille oli lähes poikkeuksetta toiseuden kokemus. Nämä henkilöt poikkeavat yhteiskunnan asettamista ideoista joko niin että yhteiskunta katsoo heidän olevan valtaväestöstä poikkeavia jonkin syyn tai ominaisuuden takia (esim. rotu, sairaus) tai he itse määrittelevät itsensä ”toisiksi” suhteessa valtaväestöön (esim. erilaiset alakulttuurit). Toiseuden käsitettä analysoidaan tarkemmin luvussa 2.2.

Syrjäytyminen on yhä vakavampi yhteiskunnallinen ongelma, jonka yksi ilmenemismuoto on sosiaalinen vetäytyminen. Vuonna 2010 suomalaisista 17-24 –vuotiaista nuorista oli koulutuksen ulkopuolella 11,4% (THL Tilasto- ja tietopankki 2012), 15-24 –vuotiaiden nuorten työttömien osuus maaliskuussa 2014 samanikäisestä väestöstä oli 12,1 % ja koko väestön työttömyysaste 9,5 % (Työvoimatutkimus 2014). Toimeentulotukea maamme sai vuonna 2012 peräti 6,8 % väestöstä (Toimeentulotuen... 2012). Päänteiden tai mielenterveysongelmien takia vuonna 2008 työkyvyttömyyseläkkeellä oli noin 116000 suomalaista. Viimeksi kuluneen vuoden aikana masennuksesta kärsivien kansalaisten määräksi on arvioitu 6,5 %. (Kansallinen mielenterveys... 2010, 17). Nuorisobarometrin (Taitekohtia 2009, 123) mukaan arvioista riippuen maassamme on 14000:sta jopa 100000:een syrjäytymisvaarassa olevaa nuorta.

Nämä tilastolliset faktat osoittavat, tosin vain suuntaa antavasti, kuinka maassamme on merkittävä syrjäytymisen ja sitä kautta myös toiseutta suhteessa valtaväestöön kokevien henkilöiden ryhmä mikäli toiseuden kokemusta lähestytään syrjäytymisen kriteerien kautta. Sosiaalinen vetäytyminen mielletään usein osallisuuden vastakohtaksi. Kun yksilö putoaa yhteisöjen ulkopuolelle, hänen uskotaan herkemmin syrjäytyvän (Osallisuus... 2014).

Olivatko verkon eri palstoilla kohtaamani ihmiset syrjäytyneitä vai oliko netti pelastusrengas yksinäiselle ihmiselle – niin viihteen, asioinnin kuin tiedonhankinnan näkökulmasta – eikä suinkaan riippuvuutta ja syrjäytymistä aiheuttava väline? Toisaalta yleinen kiinnostukseni verkkokulttuuriin – päivittäinen netin käyttö vuodesta 1992 sekä alan opettajana, tutkijana ja kirjoittajana toimiminen – on antanut perspektiiviä verkon ja sen kulttuuristen, sosiaalisten sekä teknisten muotojen historialliselle ymmärrykselle.

Lopullinen sysäys aiheen valintaan tuli alkaessani pohtia millaista on sellaisen ihmisen elämä, joka viettää suurimman osan ajastaan verkossa. Kysymys on kiinnostava useiden eri tieteenalojen näkökulmasta. Informaatiotutkijana ja ennen muuta tiedonhankintatutkimukseen orientoituneena tutkijana, ajatus siitä kuinka verkko muuttaa informaatiokäytäntöjä ja miten se vaikuttaa tiedonhankinnan ympäristöihin tuntui tärkeältä tutkimusaiheelta. Verkon on usein korostettu avaavan portit maailmaan, globaalille ”tiedon valtatielle”¹, mutta yhä enemmän aiheeseen perehdyttyäni aloin uskoa, että internet on paitsi globaali mahdollisuuksien maailma, myös pieni komero, johon voi mennä pahaa maailmaa piiloon.

Monissa tutkimuksissa on tuotu esiin internetin riippuvuutta aiheuttava vaikutus (esim. Young 1999; Weinstein & Lejoyeux 2010; Korkeila 2012; Andreou & Svoli 2012) ja pohdittu sen mahdollisia negatiivisia vaikutuksia terveyteen ja sosiaaliseen elämään. Myös media on toistuvasti nostanut aiheen esiin (esim. Tutkimus: Internetriippuvuus... 2012; Puheenaihe: Internet on kyltymätön... 2012). Asiaa voidaan pohdita myös toisin: tarjoaako internet syrjäytyneille uuden kommunikaatioväylän ja osallis-

¹ Tiedon valtatie –termi oli 1990-luvun puolivälissä suosittu vertauskuva tietoverkkojen mahdollisuuksista puhuttaessa (vrt. Ekholm, Haasio & Heinisuo 1995).

tumismahdollisuuden (vrt. Foley 2004). Onko se joillekin ihmisille oljenkorsi, jonka avulla voi edes jollain tavalla pysyä kiinni maailman menossa ja ylläpitää ihmissuhteita sekä hankkia tietoa?

Perehtyessäni verkkoriippuvuuksia käsitteleviin julkaisuihin tulin törmänneeksi hiki-komori-ilmiöön, sosiaaliseen vetäytymiseen, jota etenkin japanilaisessa tutkimuskirjallisuudessa oli käsitelty laajalti (ks. luku 2.1.). Asiaan perehtyessäni löysin kaksi kotimaista ilmiön ympärille syntynyttä keskustelupalstaa, Ylilaudan Hikikomeron ja Apokalaudan Hikikomori-ryhmän. Edellisestä muodostui tämän tutkimuksen tutkimusaineisto (ks. tark. luku 5.6.). Keskusteluryhmän sisältö mahdollisti tutustumisen sosiaalisesti vetäytyvien ihmisten maailmaan, joille internet oli poikkeuksellisen tärkeä osa jokapäiväistä elämää. Aiemmin pohtimani verkon ”pienen maailman” (vrt. Chatman 1991) arki iloineen ja suruineen sai Hikikomerossa näkyvän muodon.

1.2 Tutkimuksen sijoittuminen tieteenalan traditioon ja väitöskirjan keskeiset kontribuutiot

Tiedonhankintatutkimus jaotellaan perinteisesti arkielämän ammatillisen tiedon hankintaa käsittelevään tutkimukseen ja arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankintaan kohdistuneeseen tutkimukseen. Viimeksi mainittu tiedonhankintatutkimuksen osa-alue keskittyy vapaa-ajan toimintoihin, kuten harrastuksiin sekä yksilön elämän uusintamisen kannalta välttämättömien tiedontarpeiden ja niistä johtuvan tiedonhankinnan tutkimukseen. Esimerkkejä siitä ovat asumiseen, henkilökohtaisen talouden ylläpitoon, terveydenhoitoon, sosiaaliturvaan yms. yksilön jokapäiväisten asioiden hoitamiseen keskeisesti liittyvät tehtävät ja niistä aiheutuvat tiedontarpeet ja tiedonhankinta. Ero näiden kahden tiedonhankinnan osa-alueen välillä ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteinen (esim. Haasio & Savolainen 2004, 9-10; 106-110). Englanninkielisessä tutkimuksessa tästä tiedonhankinnan osa-alueesta käytetään termiä everyday life information seeking (ELIS) (Spink & Cole 2001; Case 2002; Tuominen 1992). Tämän myötä myös suomenkieliseen kielenkäyttöön on kielellisellä sopimuksella vakiintunut arkielämän tiedonhankinta-termi lyhennyksenä arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnasta (Haasio & Savolainen 2004, 109).

Edellä mainitun kahtiajaon perusteella tämä tutkimus edustaa arkielämän tiedonhankinnan tutkimusta, jonka mielenkiinto kohdistuu erityisesti siihen miten toiseuden kokemukset määrittävät tiedontarpeiden artikulointia, ts. sitä millä erityisillä tavoilla nämä kokemukset heijastuvat verkkofoorumilla esitettyjen kysymysten sisällössä ja tavoissa esittää kysymyksiä. Tiedonkäyttöä osana tiedonhankintaprosessia ei tässä tutkimuksessa tarkastella; huomio on kohdistettu tiedontarpeiden syntyyn ja tiedontarpeiden eri tyypeihin. Tutkimuksen painopiste on tiedontarpeiden artikuloinnissa ja tiedon jakamisessa. Tiedonhankintaa tarkastellaan vain tiedontarveartikulaatioiden kautta, ts. analysoimalla tekijöitä jotka ovat johtaneet tiedonhankintaan. Saadun informaation hyödyntämistä ei tässä työssä ole käsitelty. Tiedonkäyttö on jatkotutkimuksen kannalta mielekäs teema, mutta se on laajuutensa ja kompleksisuutensa vuoksi rajattu pois tästä tutkimuksesta.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietoa ja ymmärrystä sosiaalisen vetäytymisen vaikutuksesta tiedon jakamiseen ja yksilön omaksumiin informaatiokäytäntöihin. Tutkimus tarjoaa sekä empiirisen, että teoreettisen kontribuution tiedonhankintatutkimukselle. Työn empiiriset tulokset antavat uutta tietoa tavoista, joilla sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt hyödyntävät internetin keskusteluryhmiä etsiessään vastauksia eri kysymyksiin. Toisaalta tutkimus analysoi internetin keskusteluryhmissä tapahtuvan tiedonmuodostuksen merkitystä sosiaalisesti vetäytyvien henkilöiden elämässä sekä kehittää tutkittavana olevan joukon tiedonhankinta- ja informaatiokäytäntöjä koskevan mallin, joka kuvaa toiseuden kokemuksen vaikutusta yksilön informaatiokäyttäytymiseen. Keskeisenä oletuksena on se, että toiseuden kokemus vaikuttaa tapoihin, joilla keskusteluryhmän jäsenet ilmaisevat tiedontarpeitaan ja jakavat tietoa vastatessaan muiden esittämiin kysymyksiin tai esittäessään näkemyksiä eri asioista. Tutkimuksen viitekehys ja tutkimuskysymykset täsmennetään luvuissa 4.6 ja 4.7.

Arkielämän tiedonhankinnan tutkimuksen alueella tutkimus sijoittuu melko vähän tarkasteltuun vähäosaisten ja syrjäytyneiden henkilöiden tiedonhankintaan sekä toisaalta internetin käyttöön liittyvään tutkimustraditioon. Tämän tutkimuksen huomio kohdistuu verkkoyhteisöön, jonka jäsenet pyrkivät vetäytymään sosiaalisista kontakteista. Tämän vuoksi voidaan olettaa, että internetin merkitys elämässä saa yhä suuremman roolin samalla myös tiedonhankinta tapahtuu pitkälti verkon välityksellä. Osalle keskusteluihin osallistuville henkilöille netti on lähestulkoon ainoa kommunikaatioväline ulkomaailman kanssa. Tämänkaltaisen väestön informaatiokäyttäytymisestä ei ole

aiemmin tehty tutkimusta, joten tämä tutkimus antaa uutta tietoa marginaalisen, verkkoa todella runsaasti käyttävän ihmisryhmän informaatiokäyttäytymisestä.

Informaatiokäyttäytymisen (information behavior) käsite on tiedonhankinnan yläkäsite, joka kattaa niin tiedonhankinnan kuin tiedonhaun (Wilson 1999, 263). Sitä on käytetty jo 1960-luvulla Savolainen 2007) ja sitä on käytetty laajalti eri tutkimuksissa 1980- ja 1990-luvuilla (esim. Wilson 1984; Wilson 1997; Wilson 1999; Wilson 2000; Niemelä 2006). Käsite vakiintui alan terminologiaan 2000-luvulla (esim. Heinström 2003; Hyldegård 2006; Karlova & Fischer 2013). Käytän termiä Wilsonin (1999) tarkoittamassa mielessä kuvaamaan tiedonhankinnan lisäksi myös muuta median kulutusta ja toimintaa, kuten vaikkapa satunnaista surffailua netissä, television katselua, lehtien lukemista tms.

Vakkari (2008) on korostanut, että informaatiokäyttäytymistä tutkittaessa tulisi yhtenä tutkimuslinjana pitää case-tutkimuksia, joissa pohditaan informaatiokäyttäytymistä aiheuttavia syitä ja niitä välineitä, joita kulloinkin käytetään. Tässä tutkimuksessa pyritäänkin etsimään syitä tietyn rajatun ryhmän (sosiaalisesti vetäytyneet) omintakeiseen informaatiokäyttäytymiseen sekä pohtimaan välineiden ja kanavien käyttöä em. lähtökohdista.

Tutkimus koostuu kymmenestä pääluvusta. Johdannon jälkeen käsittelen luvussa 2 työni kannalta keskeisiä käsitteitä. Sosiaalisesti vetäytyneiden maailmaa on kontekstoitu japanilaiseen hikikomori-ilmioon, johon myös viitataan tutkimuskohteena olleiden sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden käyttämässä Hikikomero-keskusteluryhmässä. Luvussa 2 määritellään myös myös käsitteet *toisuus*, *yhteisö* ja *yhteisöllisyys* niin perinteisessä mielessä kuin verkkoyhteisön erityispiirteiden kannalta. Luvussa 3 asemoin tutkimukseni tiedonhankintatutkimuksen traditioon toiseutta käsittelevän arkielämän eiammatillisen ja yhteisöllisen tiedonhankinnan tutkimuksen näkökulmista. Luvussa 4 esitellään työn teoreettinen viitekehys. Siinä on kolme keskeistä komponenttia: (i) Elfreda Chatmanin ”pienen maailman” ja normatiivisen käyttäytymisen teoriat, (ii) Reijo Savolaisen kehittämä malli elämäntavasta tiedonhankinnan määrittäjänä ja (iii) toisuus toiminnan kontekstina. Luvussa 4 esitellään myös keskeiset tutkimuskysymykset. Tutkimuksen sisällönanalyysiin perustuvaa metodologiaa, tieteenfilosofista taustaa ja tutkimusstrategiaa on käsitelty luvussa 5.

Luvussa 6 käyn läpi sosiaalisesti vetäytyneiden elämäntapaa ja elämismaailmaa sekä niihin liittyviä erityispiirteitä. Luvussa 7 on analysoitu Hikikomero-keskustelupalstalla havaittuja sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden tiedontarpeita ja luvussa 8 pohditaan toiseuden merkitystä tiedontarpeita määrittävänä tekijänä. Luku 9 käsittelee yhteisöllistä toimintaa ennen muuta tiedon jakamisen ja sen yhteydessä tapahtuvan kommunikaation näkökulmasta. Tutkimuksen keskeinen kontribuutio, keskeiset tutkimustulokset ja rajoitteet on esitelty luvussa 10. Samassa yhteydessä on esitelty myös jatkotutkimuksen tarpeita.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Sosiaalinen vetäytyminen ja hikikomori-ilmio

Hikikomori-ilmio on alun perin japanilainen ja sitä on pitkään pidetty yksinomaan japanilaiselle yhteiskunnalle ominaisena ilmiönä (Kaneko 2006, 234). Kato, Shinfuku, Sartorius ja Kanba (2011, 1070) ovat kuitenkin havainneet, että ilmio on havaittu myös muualla maailmassa. He mainitsevat esimerkkeinä Korean, Omanin ja Espanjan ja kysyvätkin, onko kyse globaalista ongelmasta eikä vain japanilaiselle yhteiskunnalle ominaisesta ilmiöstä. Kato, Tateno ja kumppanit (2011) tekivät Japanin lisäksi ilmiötä koskevan kyselyn kahdeksassa² muussa maassa ja päättelivät sen perusteella, että ilmio on globaali ja se on havaittavissa ennen muuta kaupungeissa. Ilmiötä on tutkittu myös muun muassa Koreassa (Lee, Lee, Choi & Choi 2013), Italiassa (De Michele et al. 2013) ja Espanjassa (Ovejero et al. 2013). Vanttaja (2007, 70) on todennut, että ilmio tunnetaan myös Suomessa ja siitä on ollut havaittavissa merkkejä internetin keskustelupalstoilla jo 2000-luvun puolivälin jälkeen.

Pohdin hikikomori-käsitettä ja avaan hikikomori-ilmioon kohdistunutta aiempaa tutkimusta melko laajalti³, koska keskustelupalstan sisällöistä käy ilmi, kuten myöhemmin osoitetaan, että ryhmän keskusteluihin osallistuvat henkilöt muodostavat identiteettiään pohtimalla omaa suhdettaan hikikomori-ilmioon. Se, että en käytä hikikomori-termiä puhuessani aineistossa käsiteltävistä sosiaalisesti vetäytyvistä henkilöistä, on tietoinen valinta. Tämä ratkaisu perustuu siihen, että hikikomori-ilmioon liittyy run-

² Kysely tehtiin Japanin lisäksi seuraaviin maihin: Australia, Bangladesh, Etelä-Korea, Intia, Iran, Taiwan, Thaimaa, USA

³ Luku perustuu osin tekijän kirjoittamaan artikkeliin Hikikomori-ilmio: ominaispiirteet ja siihen kohdistunut tutkimus. Teoksessa Opetuksen ja tutkimuksen näkökulmia: Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2014. Toim Anmari Viljamaa, Selina Päällysaho & Risto Lauhanen. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

saasti japanilaiseen kulttuuriin liittyviä ominaispiirteitä, joita Suomessa ei ole. Sosiaalinen vetäytyminen on tutkimuksen kohteena olevaa Hikikomero-keskusteluryhmän jäseniä ja japanilaisia hikikomoreita yhdistävä tekijä. Suomalaisilla sosiaalisesti vetäytyneillä Hikikomero-keskusteluryhmän osallistujat seuraavat myös usein japanilaiseen massakulttuuriin liittyviä julkaisuja, kuten anime ja manga –sarjakuvia.

Nojaudun tässä tutkimuksessa yleisesti hyväksytyyn määrittelyyn, jonka mukaan hikikomori on sosiaaliseen vetäytymiseen pyrkivä henkilö (esim. Saito 1998; Furlong 2008). Furlongin (2008), Teon (2012) tai Japanin terveystieteiden ministeriön (2003) määritelmästä poiketen en määrittele hikikomoria sen perusteella kuinka pitkään hän on ollut eristäytyneenä sosiaalisesta kanssakäymisestä ja mikä eristäytymisen aste on ollut. Hikikomori-ilmiötä ei myöskään tässä tutkimuksessa määritellä psyykkiseksi sairaudeksi, sen oireeksi tai oireyhtymäksi. (vrt. Nagata et al. 2013).

Tutkimusaineiston luonteesta johtuen tässä tutkimuksessa tarkasteltujen henkilöiden verkkokirjoituksista osalta ei voida luotettavasti päätellä kaikkien kirjoittajien sosiaalisen vetäytymisen kestoa tai astetta. Kirjoituksista käy selvästi ilmi, että osa Ylilaudan hikky-palstan kirjoittajista on lähes täysin vetäytynyt sosiaalisesta elämästä jo kuuden kuukauden ajan, kuten esimerkiksi Furlongin (2008) määritelmä edellyttää, mutta osa taas ylläpitää edelleen sosiaalisia kontakteja ainakin jossain määrin.

Osa keskustelupalstalla kirjoittavista henkilöistä on verkkopuheensa perusteella vetäytynyt lähes kokonaan yhteiskunnasta ja heidän arkiaskareensa hoituvat jonkun muun, tavallisimmin perheenjäsenen avulla. Osa taas hoitaa sosiaalietuuksien hakemiseen, kaupassakäyntiin yms. liittyviä askareita itse, olkoonkin, että ne tuntuvat vastenmielisiltä ja saattavat jopa aiheuttaa pelkotiloja ja muita psyykkisiä oireita. Joukossa on myös kirjoittajia, jotka saattavat jopa opiskella, ainakin satunnaisesti, mutta kokevat sen ahdistavana.

Hikikomorin olemusta ja omaa sosiaalista vetäytymistä pohditaan laajalti tutkimusaineistona käytetyllä keskustelupalstalla. Eräinä hikikomoreille tunnusomaisina piirteinä keskustelijat pitävät mm. halua vetäytyä sosiaalisista kontakteista, lähes olematonta tai täysin puutteellista kokemusta vastakkaisesta sukupuolesta sekä yksinäisyyttä – hikikomorilla on harvoin yhtään ystäviä.

Tässä tutkimuksessa ei käytetä mediassa sosiaalisesti vetäytyneistä, runsaasti verkkoa käyttävistä nuorista käytettyä termiä ”komeroituminen”, koska se ei ole vakiintunut tieteelliseen kielenkäyttöön. Termi edustaa lähinnä informanttien itsensä käyttämää kieltä sekä sosiaalisesta vetäytymisestä median käyttämää populaaria ilmaisua, ei tutkimuksellista puhetta.

Hikikomori-termiä on tietävästi käytetty kotimaisessa tutkimuksessa ensimmäistä kertaa Valaskiven ja Hoikkalan (2006) artikkelissa, jossa he pohtivat japanilaisten ja suomalaisten sukupolvien muuttuvia suhteita⁴. Samalla he avasivat ensimmäisen kerran kotimaisessa tutkimuksessa hikikomori-termiä pohtien sen tosiasiallista merkitystä. Hikikomori-termiä käytettiin Vanttajan (2007, 70) mukaan tuolloin jo verkon keskustelupalstoilla ja sitä pidettiin sosiaalisen erakoitumisen yhtenä muotona. Komeroituminen-termiin Vanttaja sen sijaan ei artikkelissaan viittaa lainkaan. Valaskiven (2012, 40-41) mukaan komero-termiä on käyttänyt ainakin Janne Haimilahti Desucon 2011 – tapahtumassa pitämässään luennossa *Todellisuusopas komeroille*. Valaskiven (2012, 41) mukaan komero on suomalaisissa harrastajapiireissä⁵ ”osin (itse)ironinen viittaus harrastajiin, jotka asettavat virtuaaliset suhteet ja fiktiiviset tekstit kasvokkaissuhteiden edelle”.

Komeroituneet henkilöt puhuvat itsestään kotimaisilla keskustelupalstoilla *bikekyinä* tai *hikikomoreina*. He käyttävät myös termiä ”komerossa oleminen” ja ”komerosta ulostulo” puhuessaan omasta eristäytymisestään ja puhuvat omasta asunnostaan komerona (Hikikomero 2013). Tämä osoittaa, että komero ja sen johdannaistermit komeroituminen ja komeroitunut ovat levinneet myös ryhmän omaan kielenkäyttöön.

Kotimaisessa mediassa komeroituminen-termiä on käytetty kuvaamaan ennen muuta niitä nuoria, joiden elämä on keskittynyt yksinomaan tietokoneen ympärille muiden elämäntilanteiden jäädessä taka-alalle ja sosiaalisten suhteiden siirtyessä puhtaasti virtuaalimaailmaan. Mediassa käydyssä keskustelussa tämän ulkopuolisuuden tunteen on näh-

⁴ Hikikomori-ilmiöön liityvä ensimmäinen suomeksi julkaistu artikkeli lienee Volker Grassmuckin (1985) Sähköiho-kokoelmassa ilmestynyt otakuja käsittelevä kirjoitus Otaku – japanilaiset medialapset.

⁵ Tällä Katja Valaskivi viittaa mangan ja animen harrastajiin.

ty johtavan komeroitumiseen, joka ilmenee eräissä tapauksissa edellä kuvatulla tavalla ja saattaa johtaa syrjäytymiseen (esim. Koneeseen... 2013).

Syrjäytyneiden nuorten nettiyhteisö kutsuu kotimaisen median mukaan itseään komeroksi (Jämsä 2012) ja termi komeroituminen tuli laajemman yleisön tietoisuuteen marraskuussa 2012, jolloin YLE uutisoi (Jämsä 2012; Assulin 2012) verkkosivuillaan hikikomoreista Lilja Tammisen ja Jalmarin Eskelisen *Komerot - kadotettujen nuorten tarinoita – dokumenttiprojektin (2012) myötä*. Tammisen ja Eskelisen projekti perustuu valokuviiin, joita he ottivat vieraillessaan nuorten ”komeroissa” ja haastatellessaan heitä. Tekijät kokosivat valokuvista ja nuorten kertomuksista valokuvanäyttelyn, joka oli esillä maaliskuussa 2013. Valokuvanäyttelyn pohjalta on tehty myös kirja, jossa on nuorten haastatteluja ja näyttelyssä esillä olleita kuvia. Aihe nousi esiin myös 27.11.2012 järjestetyn Ajankohtaisen kakkosen Syrjäytyneet nuoret –keskusteluillassa.

Komeroituminen ei terminä ole vakiintunut tieteelliseen kielenkäyttöön vaan sitä voidaan pitää yhtäältä japanikulttuurin harrastajien omana, puhekielen kuuluvana ilmauksena ja toisaalta median käyttämänä populaarina, ja jopa hieman yleisöä koskiselevana sanana, joka ei välttämättä sovi tieteelliseen diskurssiin.

Hikikomori-termin käyttäminen Hikikomero-keskustelupalstan osallistujista sisältää myös eräitä ongelmia. Kaikki osallistujat eivät verkkokeskusteluissa kertomansa mukaan täytä tieteellisessä diskurssissa annettua määritelmää hikikomori-ilmiölle. Käytän tutkimuskohteena olevasta ryhmästä termiä *sosiaalisesti vetäytyneet*. Tällä käsitteellä tarkoitan niitä henkilöitä, jotka pyrkivät pidättäytymään reaali maailman sosiaalisista suhteista. Käsite on siinä mielessä neutraali, ettei se nähdäkseni myöskään ota kantaa sosiaalisen vetäytymisen asteeseen, ilmiön mahdolliseen psykiatriseen taustaan tai kulttuuriin merkityksiin.

Tätä ratkaisua puoltaa Valaskiven ja Hoikkalan (2006, 211-212) näkemys siitä, että hikikomori-nuorista käydyssä keskustelussa on kyse osin mediailmiöstä, olkoonkin, että taustalla on piirteitä sosiaalisesta ilmiöstä, psyykkisestä sairaudesta ja japanilaisen modernisaation vaikutuksesta. He korostavatkin, että myös Suomessa on aina ollut ”peräkammarin poikia” ja pohtivat onko kyse mahdollisesti tietoyhteiskunnassa vallitsevasta uudenlaisesta mahdollisuudesta irtaantua kasvokkai viestinnästä.

2.1.1 NEET, otaku ja hikikomori

Horiguchi (2012) on pohtinut hikikomori-termille annettuja tulkintoja ja toteaa, että esimerkiksi japanilaisilla keskustelupalstoilla hikikomorit haluavat tehdä selkeän eron *nisebikeihin*, joita pidetään epäaitoina hikikomoreina⁶, jotka itse asiassa ovat monien keskustelijoiden mielestä otakuja.

*Otakulla*⁷ tarkoitetaan japanilaisessa kielenkäytössä nörttejä (engl. nerds). Alun perin vuonna 1989 lanseeratulla otaku-termillä tarkoitettiin mediassa asialleen omistautuneita animen ja mangan faneja, jotka muodostivat otaku-zokun (Otaku-heimo), jolle oli tyypillistä eristäytyminen omaan huoneeseen animen ja mangan pariin. (Azuma 2009; Toivonen & Imoto 2012, 12-13). Otaku-termiin on liitetty negatiivisia konnotaatioita, jotka liittyvät esimerkiksi patologiseen faniuteen tai harrastukseen omistautumiseen, hygienian puutteeseen ja eristäytymiseen. Toivosen ja Imoton (2012, 13-15) mukaan nämä piirteet ovat heikentyneet ja otakusta on tullut enemmänkin japanilaiselle kulttuurille tyypillinen ilmiö, kun taas hikikomorit on mielletty useita otakuihin aiemmin liitettyjä negatiivisia piirteitä omaaviksi henkilöiksi.

NEETit (Not in Education, Employment or Training) ovat koulutuksen ja työn ulkopuolella olevia nuoria (Toivonen 2012, 142-143). Heitä ei kuitenkaan tule sekoittaa hikikomoreihin. Vaikka NEETit on koettu japanilaisessa yhteiskunnassa sosiaalisesti ongelmaksi ja heillä on usein heikko itsetunto kuten hikikomoreillakin, he eivät välttämättä pyri välttelemään sosiaalisia kontakteja hikikomoreiden tavoin. (vrt. Toivonen 2012; Horiguchi 2012).

⁶ Horiguchi käyttää ilmaisua ”fake hikikomori”. Suomennos tekijän.

⁷ Alun perin termiä otaku on käytetty japanin kielessä sinä-sanan formaalina ja kohteliaana muotona. (Toivonen & Imoto 2012, 13).

2.1.2 Hikikomori-termin määritelmä

Termi *hikikomori* perustuu japanin kielen termiin hikikomoru, joka tarkoittaa sulkeutunutta (Krysinska 2006, 4). Ohashin (2008, 1) mukaan hikikomori tarkoittaa sisäänpäin kääntynyttä⁸ ja sillä voidaan viitata sekä henkilöön että olotilaan. Oxford Dictionaries määrittelee hikikomori-termin tarkoittavan ”pysytellä sisällä”, ”vetäytyä (sosiaalisesti)”. Termi viittaa ennen muuta sosiaalisten kontaktien välttämiseen ja substantiivina hikikomori tarkoittaa henkilöä, joka pyrkii välttämään sosiaalisia kontakteja.⁹ (Oxford... 2013). Termin vakiintuneisuutta kuvaa se, että hikikomori hyväksyttiin vuonna 2010 Oxford English Dictionaryn hakusanaksi (Horiguchi 2012, 122).

Hikikomori-termin etymologiaa selvittäneet Valaskivi ja Hoikkala (2006, 212) toteavat hiki-sanan viittaavan japanin kielessä syrjäytymisen yleiseen muotoon ja komori-termin taas syrjäytymisen japanilaisiin, kulttuurispesifeihin piirteisiin. Japaniksi kirjoitettuna sana koostuu kahdesta kirjoitusmerkistä eli kanjista, joista ensimmäinen tarkoittaa syrjäytymistä eli vetäytymistä ja jälkimmäinen taas konkreettisimmillaan substantiivina koria ja verbinä eristäytymistä, sulkeutumista sekä käpertymistä.

Hikikomorien ikähaitari vaihtelee teineistä aina 35-vuotiaisiin. Alle 18-vuotiaista hikikomorien tunnusmerkit täyttävistä henkilöistä käytetään Japanissa kuitenkin yleensä termiä *futoko*, joka tarkoittaa koulunkäynnistä kieltäytyvää henkilöä¹⁰ (Kaneko 2006, 234). Kanekon (2006, 235) mukaan sosiaalinen vetäytyminen on ollut yksi japanilaisen yhteiskunnan sosiaalisista ongelmista aina 1990-luvun lopulta alkaen. Ohashin (2008, 15-17) mukaan hikikomorit on koettu ongelmana japanilaisessa yhteiskunnassa jo huomattavasti aiemmin. Hän viittaakin Shimizuun (2003), jonka näkemyksen mukaan hikikomoreita on ollut Japanissa jo 1960-luvulta alkaen.

⁸ Ohashi käyttää englanninkielistä ilmaisua ”to be confined inside”. Käännös tekijän.

⁹ Oxford Dictionaries käyttää määritelmässä englanninkielisiä termejä *staying indoors*, sekä (social) *withdrawal*. Tekstissä esitetyt ilmaukset ovat tekijän vapaasti suomentamia.

¹⁰ Kaneko käyttää ilmaisua ”school refusal”. Suomennos tekijän.

Kanekon (2006, 234) mukaan japanilainen psykiatri ja yksi ilmiön ensimmäisistä tutkijoista, Tamaki Saito, otti käyttöön termin hikikomori sen nykyisessä merkityksessä vuonna 1998. Ohashin (2008, 16-17) mukaan hikikomori-sanaa on kuitenkin käytetty ensimmäisen kerran jo vuonna 1980 Okadoun tutkimuksessa, jossa Okadou puhuu hikikomori-ilmioistä perhepsykologiaa käsittelevän tutkimuksensa osana. Furlongin (2008, 310) mukaan taas termi hikikomori esiintyi ensimmäisen kerran akateemisessa tutkimuksessa vuonna 1986, jolloin Norihiko Kitao (1986) käytti sitä.¹¹ Hikikomori-termiä käytettiin alun perin kuvaamaan syrjään vetäytymistä sekä psyykkisiä tiloja, joissa sitä esiintyi, kuten autismin, masennuksen ja skitsofrenian yhteydessä (Suwa ja Suzuki 2013, 192).

Horiguchin (2012, 126) mukaan Saiton¹² vuonna 1998 ilmestynyt tutkimus oli termin vakiintumisen kannalta merkittävä. Saito ei kuitenkaan käyttänyt ensimmäisenä sanaa hikikomori vaan termiä ”*Shakateki Hikikomori*”, joka oli suora käänös englannin kielien termistä ”social withdrawal”(suom. sosiaalinen vetäytyminen). Saiton luoma shakatei hikikomori –käsite sisältää ajatuksen siitä, että kyse ei ole sairaudesta vaan yksilön tilasta, jota voidaan parhaiten hoitaa psykiatrisen intervention avulla. Hän korosti myös, että mahdollisen lääkehoidon tulee kohdistua pitkäaikaisesta sosiaalisesta vetäytymisestä johtuviin mielenterveydellisiin ongelmiin, kuten masennukseen. Saiton shakatei hikikomori –käsitettä ryhdyttiin käyttämään sosiaalista vetäytymistä tarkoittavana muodossa hikikomori.

Tutkimuskirjallisuudessa on olemassa erilaisia määritelmiä hikikomorille henkilönä ja ne poikkeavat jossain määrin toisistaan. Teo ja Gaw (2010) korostavat, että yksimielistä määritelmää hikikomori-termille ei ole toistaiseksi saatu. Yhteistä kaikille määritelmille (esim. Saito 1998; Furlong 2008; Koyama et al. 2010; Horiguchi 2012) on, että ne korostavat henkilön pyrkimystä sosiaaliseen vetäytymiseen. Määritelmien keskeiset erot voidaan tiivistää seuraaviin kysymyksiin:

¹¹ Furlong (2008, 325) on kääntänyt termin hikikomori sanalla withdrawal, ei social withdrawal, missä merkityksessä Horiguchi (2012, 127-128) taas korostaa Saiton (1998) käyttäneen hikikomoreista ilmaisua ”shakatei hikikomori”.

¹² Saito Tamakiin viitataan eräissä tutkimuksissa Saitona, toisissa taas Tamakina.

- Eristäytymisen kesto
- Eristäytymisen aste ja kontaktit muihin henkilöihin
- Suhtautuminen hikikomoriuteen sairautena

Teon (2013) määritelmän mukaan hikikomorit ovat henkilöitä, jotka pyrkivät vetäytymään sosiaalisista tilanteista mutta kyseessä ei välttämättä ole selkeä mielenterveyden häiriö. Furlongin (2008, 309) ja Horiguchin (2012, 129) mukaan hikikomoreina voidaan pitää henkilöitä, jotka ovat vetäytyneet sosiaalisesta elämästä perhettään lukuun ottamatta vähintään kuuden kuukauden ajaksi. He eivät käy töissä, opiskele tai osallistu säännöllisesti mihinkään kodin ulkopuolisiin aktiviteetteihin. Määritelmä on laajemminkin käytössä hikikomori-ilmioon kohdistuneessa tutkimuksessa (vrt. Furlong 2008, 309) ja se on alun perin Tanakan (2001, tässä Horiguchi 2012) esittämä. Koyama ja kumppanit (2010) puolestaan määrittelevät hikikomori-ilmion yksilötasolla psykopatologiseksi tilaksi, jonka aikana henkilö on ollut vähintään kuusi kuukautta täysin eristäytynyt yhteiskunnasta.

Japanin sosiaali- ja terveysministeriö perusti vuonna 2003 oman hikikomori-ilmiota koskevan määrittelynsä Tanakan (2001) esittämään ajatukseen puoli vuotta kestäneestä sosiaalisesta eristäytymisestä. Samalla se rajasi skitsofreniaa sairastavat henkilöt pois hikikomori-ilmiota yksilötasolla koskevasta määritelmästä. (Japanese... 2003). Teo (2009, 180) on kiteyttänyt Japanin sosiaali- ja terveysministeriötä vastaavan organisaation määritelmän seuraaviin periaatteisiin, jotka kuvaavat hikikomoreille tunnusomaisia piirteitä:

- Kotikeskeinen elämäntapa
- Ei mielenkiintoa tai halua opiskella tai tehdä töitä
- Oireet ovat jatkuneet vähintään kuusi kuukautta
- Skitsofrenia, henkinen jälkeenjääneisyys tai muut mielenterveyden häiriöt eivät selitä käyttäytymistä
- Henkilökohtaiset kontaktit (esim. ystävyysuhteet) ovat kadonneet

Myös Tamaki (2013, 24-25) määrittelee sosiaalisen vetäytymisen kestoksi puoli vuotta pohtiessaan hikikomori-ilmion tunnusmerkkejä.

Myöskään Krysinskan (2006, 3) mukaan hikikomori-termillä ei tarkoiteta sairautta tai sen ilmentymää. Hän vetoaa tässä Oginon (2004, 120) näkemykseen, jonka mukaan skitsofreniasta aiheutuva sosiaalinen eristäytyminen sekoitetaan usein hikikomori-ilmioon, jota hän ei pidä mielenterveydellisistä ongelmista johtuvana. Kondo ja kumpapanit (2011) määrittelevät hikikomori-ilmion pitkittyneeksi sosiaalisesti eristäytymiseksi ja katsovat sen olevan ilmentymä jo diagnosoiduista mielenterveydellisistä häiriöistä, kuten skitsofreniasta, jotka ilmenevät tyypillisenä pitkittyneenä sosiaalisena eristäytymisenä. Myöskään Horiguchin (2012, 132) mukaan termille ei ole olemassa yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää ja sitä on käytetty niin henkisesti sairaista henkilöistä, yksinäisistä, työttömistä joilla on ystävyys-suhteita kuin ylipäänsä syrjäänvetäytyvistä ihmisistä.

Otakun ja hikikomorin suhdetta pohtinut Valaskivi (2012, 41) toteaa hikikomorin olevan kotiinsa sulkeutunut otaku. Hän määrittelee hikikomorin henkilöksi, yleensä mieheksi, joka on vetäytynyt kasvokkaisista sosiaalisista suhteista, lukuun ottamatta verkkoa ja äitiään, joka yleensä on hänen perustarpeistaan huolehtiva henkilö. Juuri äiti-suhde on keskeinen japanilaisessa kulttuurissa ja siinä korostuu äidin ja pojan välinen huolenpito äidin toimiessa huolehtijana. Kiintoisaa on, että monissa tutkimusaineistoon sisältyvissä keskusteluissa kotimaiset syrjään vetäytyneet nuoret puhuvat runsaasti halustaan muuttaa pois vanhempien luota. Kyse lienee japanilaisen ja suomalaisen kulttuurin erosta suhteessa vanhempiin.

Vaikka sosiaalinen vetäytyminen on yhteinen nimittäjä kaikille määritelmille, tämä ei kuitenkaan tarkoita välttämättä sitä ettei hikikomori seuraisi uutisia ja ajankohtaisia asioita (Ohashi 2008, 11). Tämä on myös selvästi havaittavissa tässä tutkimuksessa: reaali maailman sosiaalisia suhteita pyritään välttämään kaikin keinoin, mutta sosiaalisesti vetäytyvä saattaa verkossa keskustella yhteiskunnallisista aiheista, ottaa niihin kantaa ja seurata joltain kulttuurin osa-alueita (ks. luku 6).

2.1.3 Hikikomori-ilmio aiemman tutkimuksen valossa

Krysinska (2006, 64-65) esittää, että hikikomori-ilmio voidaan nähdä japanilaisessa yhteiskunnassa voimakkaana esiintyvistä yhdenmukaisuuden paineesta, vanhempien ja lasten kommunikaatiovaikeuksista ja koulutusjärjestelmän aiheuttamista paineista johtuvana ilmiönä. Hänen (2006, 84-85) mukaansa hikikomori-ilmiossa on kyse eräissä tapauksissa vastarinnasta: yhteiskunnan arvot koetaan oman arvomaailman vastaisiksi.

Jos oletamme Krysinskaan (2006) nojautuen, että yksilön kokemat paineet aiheuttavat vastarintaa vallitsevaa toimintakulttuuria kohtaan, ajatus tietoisesta yhteiskunnasta vetäytymisestä on looginen. Tätä tukee Ohashin (2008, 135-137) ajatus siitä, että hikikomori on yksi polku matkalla tietoisuuteen omasta itsestä. Ohashin tulkintaan perustuen hikikomori voidaan nähdä osana yksilön oman identiteetin muodostamista vastareaktiona itselle asetettuja vaatimuksia ja odotuksia kohtaan (vrt. Haasio & Zechner 2014). Ohashi (2008, 135-137) pitääkin väitöskirjassaan eräänä hikikomori-ilmiön syynä japanilaisessa yhteiskunnassa vallitsevaa kulttuurista epätietoisuutta epäonnistumisen, häpeän ja syyllisyyden ilmaisemisesta hyväksytyllä tavalla ja näkee sen osin johtuvan länsimaisen ja perinteisen japanilaisen yhteiskunnan arvojen törmäyksestä. Sama paineista aiheutuva vastarintareaktio on mahdollista ajatella erääksi sosiaalista vetäytymistä selittäväksi syyksi laajemminkin.

Fujita (2007, tässä Furlong 2008, 314-315) toteaa, että konfutselaisuudesta juurensa juontavien arvojen ja perheen ylisuojelevuuden ja vanhempien kunnioituksen lisäksi japanilainen koulujärjestelmä selittävät ainakin osittain hikikomori-ilmiötä. Hänen mukaansa koululaitos asettaa oppilaille poikkeuksellisen kovia paineita, joita perhe lisää tiedostaessaan, että koulumenestys on ainoa mahdollisuus saavuttaa hyvä työpaikka. Japanilaisten koululaisten kouluviikko muutettiin viisipäiväiseksi oppilaiden työtaakan helpottamiseksi, mutta osa vanhemmista ostaa yksityistunteja koulumenestyksen turvaamiseksi, mikä lisää oppilaiden paineita ja työtaakkaa. Furlongin (2008, 318) mukaan myös Japanin työllisyydessä on tapahtunut murros, minkä takia nuoret eivät enää työllisty niin helposti koulun jälkeen. Samalla japanilainen yhteiskunta on muuttunut radikaalisti 1980-luvun puolivälin jälkeen taloudellisesti epätasa-arvoisemmaksi.

Ackermanniin (2004, 67-69) tukeutuen myös Valaskivi ja Hoikkala (2006, 213-215) korostavat hikikomori-ilmiön kulttuurisidonnaisuutta. Japanilaisessa yhteiskunnassa sosiaalinen paine kohdistuu epäsuorasti voimakkaana nuoriin neljällä tavalla: puheessa rajanveto lapsiin ja nuoriin on epäselvä, vanhemmat sukupolvet haluavat siirtää esimerkiksi menestykseen ja vahvaan huomiseen liittyvät arvonsa nuorille tavoitteena entistä kohteliaampi, tehokkaampi ja harmonisempi yhteiskunta. Kolmanneksi yhteiskunta pitää lainsäädännön ja hallinnon avulla voimakasta näkemystä yksilön velvollisuuksista yhteisöä kohtaan, ymmärtäen yksilön kärsimykset yksilöstä johtuviksi. Neljänneksi japanilaisen yhteiskunnan ideaalina pidetään harmonista ja toimivaa yhteis-

kuntaa vaikka todellisuutta värittävä erityisesti nuorison keskuudessa rappio, eroosio, vaara ja kaaos.

Nuorten kohtaama sosiaalinen paine on suuri ja perustuu siis yhteiskunnalle tyypillisiin kulttuurisiin ja sosiaalisiin merkityksiin. Samalla japanilaisen yhteiskunnan rakenteet ovat muuttuneet radikaalisti esimerkiksi perheen osalta. Japanilaisten hikikomori-nuorten vanhempien yhdistys viittaaakin jatkuvasti yhteiskunnassa tapahtuneeseen perheen murrokseen (Valaskivi & Hoikkala 2006, 216). Tätä taustaa vastaan onkin perusteltua kysyä voidaanko sosiaalisen vetäytymisen ja hikikomori-ilmiön välille laittaa yhtäläisyysmerkit myös muualla kuin Japanissa. Se, että nuoret ihannoivat japanilaista kulttuuria, kuten animea ja mangaa, ei vielä tarkoita, että sosiaalinen vetäytyminen länsimaissa johtuisi samoista syistä kuin Japanissa, olkoonkin, että nuoret itse saattavat esimerkiksi tämän tutkimuksen aineistossa puhua hyvin ihailevaan sävyyn hikikomori-ilmiöstä ja identifioida itsensä sen piiriin kuuluvaksi.

Cole (2013) on esittänyt, että hikikomori sekä aiemmin japanilaisessa yhteiskunnassa havaittu taijin kyofusho –ilmiö¹³ ovat kumpikin japanilaisen yhteiskunnan kulttuurisidonnaisia ilmiöitä, joiden taustalla on yhtenä keskeisenä selittävänä tekijänä häpeän tunne.

Italialaiset De Michele, Caredda, Delle Chiaie, Salviati ja Biondi (2013) ovat tapaustutkimuksena analysoineet tietävästi ensimmäistä italialaista hikikomoria, joka on ollut lähes kokonaan eristäytyneenä yhteiskunnasta melkein kymmenen vuotta pitäen yhteyttä muuhun maailmaan lähes yksinomaan internetin kautta. Heidän tutkimuksensa on ensimmäisiä internetin ja hikikomori-ilmiön välistä suhdetta pohtivia artikkeleita. Heidän oletuksensa on, että ilmiö on globaalisti sidoksissa sosiaalisen median välineiden leviämiseen.

¹³ Taijin Kyofusho on Kleinknechtin, Dinnelin & Kleinknechtin (1997) mukaan sosiaalinen pelkotila, joka on tyypillisesti japanilainen ilmiö. Siitä kärsivä henkilö pelkää loukkaavansa toista sopimattomalla tai liian hyökkävällä käytöksellään.

Sosiaalinen vetäytyminen on ongelma, joka voidaan havaita globaalisti. Toisaalta De Michelen ja kumppaneiden (2013) johtopäätöstä siitä, että sosiaalinen media aiheuttaisi hikikomori-ilmion, voidaan pitää ennenaikaisena yleistyksenä, joka perustuu yksittäistapaukseen. Lisäksi voidaan perustellusti kysyä onko sosiaalinen media ja internet laajemminkin syy sosiaaliselle vetäytymiselle vai mahdollistaako sen runsas käyttö yksilölle edes jonkin mielekkään tavan kommunikoida muiden kanssa ja hoitaa asioitaan, kun uskallus kasvokkaisuviestintään on syystä tai toisesta kadonnut.

Teo ja Gaw (2010) ovat analysoineet hikikomori-ilmiotä mahdollisena psykiatrisena häiriönä. He totesivat hikikomori-nuorten mielenterveydellisten häiriöiden oireiden sisältävän piirteitä eri psykiatrisista häiriöistä, mutta eivät nähneet niiden olevan yhteneviä minkään psykiatrisen tautiluokituksen kanssa. He päätyivät siihen lopputulokseen, että hikikomori-ilmio on kulttuurisidonnainen ongelma ja, että hikikomori-ilmion diagnosointi psykiatrisena häiriönä vaatii lisätutkimuksia.

Suwa ja Suzuki (2013, 193-194; Suwa & Hara 2007, 98-99) jaottelevat hikikomorit ensisijaisiin ja toissijaisiin hikikomoreihin¹⁴. Ensin mainituilla ei ole diagnosoitavissa olevia mielenterveydellisiä ongelmia, jälkimmäinen ryhmä taas sairastaa niin kutsuttua HPDD-syndroomaa¹⁵. HPDD-syndroomalle (tunnetaan myös PDD-syndroomana¹⁶) on tyypillistä muun muassa heikentynyt sosiaalisen kommunikoinnin kyky, pakkomielleinenomainen rutiinien, harrasteiden ja aktiviteettien noudattaminen sekä sosiaalinen toimintarajoitteisuus (Abrahamson, Enticott & Tonge 2010). Suwa ja Hara (2007, 95) korostavat myös, että NEET-problematiikkaan verrattuna erottava tekijä on psyykinen. NEET-ilmiotä he pitävät ensisijaisesti työhön ja työntekoon liittyvänä ongelmana, kun hikikomori-ilmiossa on kyse sekä psykologisesta että käyttäytymiseen liittyvästä ongelmasta.

Olkoon hikikomori-ilmiossa kyse kulttuurisesta tai psyykkisestä ongelmasta, keskeisin piirre ilmiössä on yksilön vetäytyminen ja siihen liittyvä hoivaaminen, joka on usein

¹⁴ Primary hikikomori ja secondary hikikomori. Suomennos tekijän.

¹⁵ High-functioning Pervasive Developmental *Disorder*

¹⁶ Pervasive Developmental Disorder

äidin tehtävä (Valaskivi & Hoikkala 2006, 212). Suomalaisilla tässä tutkimuksessa tarkastelluilla sosiaalisesti vetäytyneillä henkilöillä äitisuhde ja laajemminkin perheeseen liittyvät suhteet eivät kuitenkaan välttämättä ole kovin hyviä – joissain tapauksessa jopa päinvastoin.

2.2 Toiseus, syrjäytyminen ja identiteetti

Tässä tutkimuksessa toiseuden ja identiteetin sekä ensin mainittuun kiinteästi liittyvän syrjäytymisen käsitteet ovat keskeisessä roolissa pohdittaessa tiedonhankintaa ja informaatiokäytäntöjä sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden maailmassa. Olen seuraavassa määritellyt lyhyesti kunkin käsitteen ennen muuta tämän tutkimuksen näkökulmasta.

Identiteetin käsitettä on hyödynnetty sosiaalitieteissä jo 1800-luvun lopulla (Kuusela 2006, 36). Toiseus taas on niin sosiaalitieteissä kuin naistutkimuksessa runsaasti hyödynnetty käsite, joka on tullut laajemmin tunnetuksi Simone de Beauvoirin (1949/1980) *Toinen sukupuoli* –teoksen myötä, jossa kirjoittaja käsittelee naisen asemaa yhteiskunnassa kutsuen naista toiseksi sukupuoleksi. Tätä kautta toiseuden käsite on tullut naistutkimuksen omaksumaksi erityisesti naista tarkoittavassa merkityksessä. Tarkastelen seuraavassa toiseuden ja identiteetin merkityksiä siltä osalta kuin ne ovat relevantteja työni kannalta. Lisäksi suhteutan syrjäytymisen käsitettä toiseuden käsitteeseen.

Toiseus (otherness) voidaan ymmärtää Baumanin (1997, 79) tarkoittamalla tavalla tielaksi, jossa jokin taho, yhteiskunta tai esimerkiksi tietty ihmisryhmä, määrittää toiset pois yhteisöstä heidän erilaisuutensa vuoksi. Pois määriteltävillä toisilla koetaan yleensä olevan tiettyjä ei-toivottavia ominaisuuksia tai heidän käyttäytymiseensä, olemukseensa tms. liittyä jollain tavoin keskiverrosta ja yleisesti hyväksytystä (”normaalista”) poikkeavia ominaisuuksia. Toiseus voi olla joko ulkopuolelta määriteltä toiseutta tai toiseksi itsensä tuntemista. Tässä tapauksessa toiseuden kokemuksen jakavaan ryhmään kuuluvat henkilöt määrittelevät oman olemuksensa tai jonkin sen piirteen toiseutta tuottavaksi tekijäksi suhteessa muihin, yleensä valtavirtaa edustaviin tahoihin. Toiseus on ulkopuolelle jäämistä, erilaisuutta tai poikkeavuutta suhteessa johonkin

toiseen (vrt. Bauman 2006, 74). Toiseus voi myös olla valinta, jolloin henkilö jättäytyy tietoisesti tietyn asian ulkopuolelle.

Sosiaalisen vetäytymisen voidaan katsoa ilmentävän toiseutta. Sosiaaliseen vetäytymiseen pyrkivät henkilöt ovat toisia suhteessa aktiivisiin kansalaisiin, jotka tekevät työtä, toimivat yhteiskunnassa ja edustavat muutoinkin yleisesti hyväksyttyä elämäntapaa. Sosiaalisen vetäytymisen representoima toiseus on siis ennen muuta toiseutta suhteessa yhteiskunnan normien mukaiseen hyväksyttyyn elämäntapaan.

Toiseutta voidaan lähestyä samanlaisen toiseuden ja erilaisen toiseuden näkökulmista, kuten Kulmala (2004) on tehnyt. Jälkimmäinen ryhmä edustaa toisia, joiden suhteen tarkasteltavat henkilöt eli tässä tutkimuksessa sosiaalisesti vetäytyvät, pitävät itseään erilaisina. He kokevat siis poikkeavuuden tunnetta ”normaaleina” pitämiinsä henkilöihin nähden niissä kertomuksissa, joita he verkossa esittävät. Samanlaiset toiset taas jakavat keskenään erilaisuuden tunteen suhteessa ”normaaleina” pitämiinsä henkilöihin eli niihin, joista he kokevat poikkeavansa. (Kulmala 2004, 232). Toiseus voidaan siis ymmärtää paitsi erottavana, myös yhdistävänä tekijänä.

Syrjäytyminen liittyy keskeisesti sosiaalisen vetäytymisen problematiikkaan. Termille syrjäytyminen ei ole olemassa yhtä selkeää määritelmää, kuten Simpura ja kumppanit (2008, 251) ovat todenneet. Yhtenä tapana ymmärtää syrjäytyminen, on nähdä se ajautumisena tai joutumisena yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjen elämäntavan käytäntöjen ulkopuolelle (mts.). Syrjäytyminen voidaan ymmärtää myös sosiaalisesti huono-osaisuudeksi (Helne 2002, 156). Erityisesti läheisten ihmissuhteiden puute ja työmarkkinoilta syrjäytyminen sekä ennen muuta heikko kiinnittyminen eri instituutioihin (perheinstituutio, julkinen valta, kansalaisyhteiskunta) ovat syrjäytymiselle alistavia tekijöitä (Simpura ym. 2008, 252.). Lisäksi syrjäytymiseen liittyy myös usein toimeentuloon ja taloudelliseen pääomaan liittyviä ongelmia, työttömyyttä sekä mielenterveysongelmia (esim. Lämsä 2009.).

Syrjäytymisen käsitteen monimuotoisuus ja sille annetut erilaiset tulkinnat on helppo ymmärtää, kun tarkastellaan millaisissa konteksteissa ja mitä merkityksiä saaneena käsitteenä syrjäytymistä on käytetty. Komonen (2013, 17) on havainnut, että syrjäytymistä käytetään synonyyminä muun muassa huono-osaisuudelle, köyhyydelle, poikkeavuudelle, deprivatiolle, leimautumiselle, vieraantumislle, alaluokalle ja ekskuusiol-

le. Termin alkuperäinen merkitys juontaa juurensa 1920-luvulle, jolloin sillä tarkoitettiin kahden tai useamman kulttuurin välissä ja/tai reuna-alueilla olevaa väestöä.

Pohdittaessa sosiaalisen vetäytymisen, toiseuden ja syrjäytymisen välisiä keskinäissuhteita on huomattava, että sosiaalinen vetäytyminen voi olla yksilön elämäntapaan liittyvä vapaaehtoinen ratkaisu. Syrjäytyminen on syrjäytymistä jostakin (vrt. Punamäki 2013, 36-37) ja toiseus vastaavasti toiseutta jonkin suhteen, ts. ne voidaan nähdäkseni tulkita yhteiskunnan valtarakenteiden vastaisiksi tiloiksi. Toisena oleminen sekä syrjäytyminen ovat viime kädessä, ei yksilön itsensä, vaan yhteiskunnan ja sitä edustavien tahojen (esim. viranomaiset) sekä enemmistön mielipiteen määrittämää. Komonen (mt. 22; myös esim. Punamäki 2013, 37) kysyykin, onko henkilö tosiasiallisesti syrjäytynyt jos hän on itse valinnut valtakulttuurin ulkopuolisen elämäntavan.

Empiiristä, täysin kattavaa indikaattoreihin perustuvaa tietoa syrjäytymisestä maassamme on vaikea saada (Punamäki 2013, 35). Yksi sosiaalista vetäytymistä, syrjäytymistä ja toiseutta useissa tapauksissa yhdistävä tekijä ovat mielenterveysongelmat (esim. Ronkainen 2013, 4), joita myös tämän tutkimuksen aineistoon sisältyvissä keskusteluisa käsitellään useasti.

Identiteetin käsite liittyy keskeisesti toiseuteen. Seuraavassa määrittelen identiteetin niin kuin se on tässä tutkimuksessa ymmärretty. Perustan identiteettitulkintani Hallin (1999) postmodernin subjektin näkemykseen.

Identiteettiä on tulkittu käsitteenä useilla eri tavoilla. Bergerin ja Luckmannin (1979, 152–153; 195; 1995, 151–152; 197) mukaan identiteetti voidaan ymmärtää dialektisena prosessina yksilön ja yhteiskunnan välillä. Identiteetti on siis vuorovaikutusprosessissa muotoutuva ja prosessin aikana subjekti on vuorovaikutuksessa sekä itsen että muiden kanssa (Bauman 1997, 38).

Hall (1999, 227) määrittelee identiteetin ihmisen itsensä antamaksi nimeksi tavoille, joilla menneisyyden kertomukset asemoivat heitä ja joilla he asemoivat itseään. Hänen (mts.) mukaansa kulttuurisessa identiteetissä on kyse paitsi jonakin olemisesta, myös joksikin tulemisesta. Identiteetti on siis alati muutoksessa, se ei ole staattinen vaan aikaan sidottu.

Identiteetistä vallalla olevat käsitykset voidaan Hallin (1999, 21-23) mukaan jakaa kolmeen eri ryhmään, jotka määrittävä tulkintaamme. Hän erottelee toisistaan valistuksen subjektin, sosiologisen subjektin ja hänen omaa ajatteluaan leimaavan postmodernin subjektin käsitykset identiteetin olemuksesta. Ensin mainittu on staattinen, samana pysyvä, kun taas sosiologisen subjektin kautta identiteetti voidaan tulkita suhteessa toisiin, ts. kulttuuriin – maailmojen arvoihin, symboleihin ja merkityksiin. Tällöin identiteetti muodostuu klassisen tulkinnan mukaan minän ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa.

Huomionarvoista on Hallin (mts.) mukaan myös se, että identiteetti ei ole yksi ja yhtäläinen: ihmisellä on useita identiteettejä, koska subjekti ei valistuksen sosiaalisen subjektikäsityksen mukaisesti ole staattinen ja yhtä vaan liikkeessä oleva, identiteetti muuttuu. Subjekti ei siis koostu vain yhdestä identiteetistä vaan useista ja jopa ristiriitaisista identiteeteistä (Hall 1999, 28). Tällöin päästään postmodernin subjektin mukaiseen liikkuvaan identiteettiin, joka on historiallisesti määrittyvä ja mukautuu jatkuvasti tapoihin, joilla meitä puhutellaan kulttuurisissa järjestelmissä.

Identiteetin taustalla on yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutus myös Hallin (1999, 22) ajattelussa. Hallin ajattelusta voidaankin löytää sosiaalisen konstruktionismin piirteitä: historiallisuuden ja narratiivisuuden korostuminen ovat tästä hyviä esimerkkejä (vrt.esim. Gergen 1999; Burr 1999; Burr 2005). Tämä tukee omalta osaltaan tutkimuksen sosiaalisen konstruktionismin tieteenfilosofista näkökulmaa.

Toiseuden ja identiteetin keskinäissuhde on merkityksenkäs, sillä kuten Hall (1999, 155) toteaa: ”Toinen on merkityksen kannalta olennainen”. Samalla hän myös korostaa toisen ambivalenssia luonnetta (mt., 160). Toisena oleminen muodostuu keskeiseksi identiteetin rakentumiseen vaikuttavaksi tekijäksi. Suhteuttaessani itsen toiseen rakkauten siis samalla identiteettiäni, käsitystä siitä millainen olen.

Hallin (1999) edustama postmodernin subjektin leimaama identiteettikäsitys korostaa identiteetin jatkuvaa muutosta ja vuorovaikutusta yksilön ja yhteiskunnan välillä, kuten edellä havaittiin. Tiedonhankinnan tutkimuksen näkökulmasta tämä on kiintoisaa, koska informaation voidaan katsoa olevan merkitysrakenteita muuttavaa, merkityksellistämistä mahdollistavaa abstraktia ainesta. Tällöin voidaan ajatella, että kun ihmisen saama informaatio muodostuu tiedoksi, se muuttaa hänen tietämystään ja auttaa mer-

kityksellistämään asioita ja samalla toimii eräänä identiteetin muovautumiseen vaikuttavana tekijänä.

2.3 Yhteisöt ja yhteisöllisyys

Yhteisöt ovat muuttuneet radikaalisti vuosisatojen kuluessa. Perinteisten saman tilan jakamiseen perustuvien yhteisöjen rinnalle on muodostunut täysin uusi yhteisöjen ja yhteisöllisyyden laji: verkkoyhteisöt tai virtuaaliyhteisöt, kuten niitä myös eräissä tapauksissa kutsutaan. Seuraavassa käsitellään lyhyesti perinteisen yhteisön määritelmää lyhyesti luvussa 2.3.1.

Internetiin muodostuneet yhteisöt ja niiden erityispiirteet ovat tämän tutkimuksen näkökulmasta keskeinen yhteisöllisyyden muoto. Niiden merkitystä ja virtuaalisen yhteisön käsitettä on avattu luvussa 2.3.2.

2.3.1 Yhteisön ja yhteisöllisyyden käsite

Yhteisöt ovat muuttuneet radikaalisti vuosisatojen kuluessa. Perinteisten saman tilan jakamiseen perustuvien yhteisöjen rinnalle on muodostunut täysin uusi yhteisöjen ja yhteisöllisyyden laji: verkkoyhteisöt tai virtuaaliyhteisöt, kuten niitä myös eräissä tapauksissa kutsutaan. Seuraavassa käsitellään lyhyesti perinteisen yhteisön määritelmää.

Yhteisön määritelmää on pohdittu sosiologiassa jo toista sataa vuotta ja siitä on tehty runsaasti erilaisia tulkintoja eikä yhteisöä voi selkeästi määritellä yleispätevästi (vrt. Lehtonen 1990). Pitäydyn seuraavassa tämän tutkimuksen kannalta keskeisissä yhteisöä koskevissa määrittelyissä ja niihin liittyvässä pohdinnassa.

Nykysuomen sanakirja (2005) määrittelee yhteisön elämänmuodon, aatteellisten tai taloudellisten päämäärien tai muun vastaavan perusteella kokonaisuuden muodostavaksi ihmisryhmäksi tai yhteenliittymäksi.

Sosiologiassa viitataan yhteisöistä puhuttaessa perinteisesti Ferdinand Tönniesin (1974) luokitteluun perustuen *Gemeinschaft* ja *Gesellschaft* –tyyppisiin yhteisöihin, joista ensimmäiset perustuvat yhdessä lähesiin henkilöiden välisiin suhteisiin ja niitä pitävät koossa perinteet ja yhteisön sisäiset normit. Jälkimmäiset taas perustuvat hyötyihin, joita jäsenet sitoutumisensa kautta toisiltaan tavoittelevat. Tönniesin klassinen jäsenitys ei kuitenkaan ole tarpeeksi kattava ja huomioi modernin tietoyhteiskunnan yhteisöllisyyden ja yhteisöjen muutokseen mukanaan tuomia vaikutteita.

Tönniesin (1974) klassinen määritelmä korostaa yhteisön tiiviitä sosiaalisia siteitä ja rituaaleja, kun taas Nivalan (2008) kolmijaossa symbolisiin, muodollisiin ja toiminnallisiin yhteisöihin ensin mainitussa tapauksessa korostuvat yhteisön jäsenten yhteiset aatteet ja ajatusmaailma. Wengerin (1998, 125-126) mukaan yhteisöissä muodostuu sisäisiä, yhteisökohtaisia vuorovaikutustapoja ja puhetapoja. Samalla jäsenet myös muodostavat identiteettejä vastavuoroisesti toistensa kanssa. Tämän kautta yhteisölle muodostuu yksilöllinen tyyli ja käsitys maailmasta.

Lehtonen (1990, 23) on määritellyt yhteisyyden yhtäältä vuorovaikutuksessa kehittyväksi ilmiöksi ja toisaalta yhteenkuuluvuuden tunteeksi, joka vahvistuu yksilön tietoisuudessa kehittäen symbolista yhteisyyttä, joka voidaan myös ymmärtää ryhmäidentiteettiä vahvistavaksi tietoisuusmuodoksi. Hän toteaaakin, että yhteisön jäsenillä on oltava jotain yhteistä täsmentäen tätä ajatusta edellä kuvatulla tavalla kahden yhteisyyden kehitysprosessin kautta.

Yhteisö voidaan käsittää alueellisesti rajattavana yksikkönä, joka perustuu sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä yhteenkuuluvuuden tunteiden ja muiden symbolista yhteisyyttä osoittavien ilmiöiden yksikkönä. Tämä kolmijako pysyi pitkään vallalla empiirisen yhteisötutkimuksen käsitteellisenä jakona. (Lehtonen 1990, 17). Lehtosen (emt. 24-25) esittämään kolmijakoon perustuen verkon keskusteluryhmät voidaan ajatella toiminnallisiksi yhteisöiksi, joissa osallistujat toimivat vuorovaikutuksessa, heillä on tietyt säännöt ja normit (vrt. esim. keskustelupalstojen säännöt). Yhteisöllisyys voidaan käsittää myös ideaksi tai tavoitteeksi johon tietty ryhmä tietoisesti pyrkii, jolloin kyse on symbolisella tasolla ilmenevästä yhteisöllisyydestä (emt. 25-26).

Yhteiskunnan muutos on heijastunut myös yhteisöihin ja sitä voidaan pitää jatkumona, jonka tiiviys- ja voimakkuusaste vaihtelee. Samalla kun yksilöt toimivat yhä enemmän

median ja verkkojen välityksellä, yhteisyys saa yhä yksilöllisempiä piirteitä. (Kangaspunta, Aro & Saastamoinen 2011, 258-259).

Yhteisöllisyyden edellytyksenä ovat heikkojen sosiaalisten siteiden verkostot, jotka sallivat myönteisen kanssakäymisen yhteisön jäsenten kesken (Hyypä 2002, 50-51). Hyypän (mt., 90) mukaan yhteisöllisyyden vastakohta on syrjäytyminen. Nähdäkseni voidaan kuitenkin ajatella, että syrjäytyneet tai syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt muodostavat omia yhteisöjään ja syrjäytyminen taas voidaan tällöin käsittää toiseudeksi¹⁷ suhteessa valtaväestöön. Esimerkiksi tämän tutkimuksen aineistona olevan Hikikomero-keskusteluryhmän puheenvuoroissa on havaittavissa selviä syrjäytymiseen tai syrjäytymisvaaraan viittaavia merkkejä. Hikikomeron keskusteluihin osallistuvien henkilöiden voidaan katsoa muodostavan yhteisön virtuaalitallassa, jolle on tunnusomaista yhteisen toiseuden kokemuksen jakaminen. Tätä taustaa vasten Hyypän (2002, 50-51) esittämää yhteisöllisyyden ideaa voidaan kritisoida, sillä toiseuden kokemus muodostaa yhteisen nimittäjän, joka toimii tutkimuskohteena olevassa tapauksessa yhteisöllisyyden rakentavana voimana. Ryhmän jäsenet eksplikoivat itse syrjäytymisensä ja muodostavat yhteisön yhteisen yhdistävän kokemuksen perusteella.

2.3.2 Verkko-yhteisöjen erityispiirteet

Verkkoyhteisöt eivät ole vain virtuaalisessa maailmassa toimivia ”todellisen maailman” yhteisöjen imitaatioita vaan niillä on omat selvät tunnusmerkkinsä (Wellman & Gulia 1999, 185-186). Verkossa toimii hyvin erityyppisiä yhteisöjä ja Baymin (1998,63) mukaan meidän tulisi ymmärtää niiden erityispiirteitä. Eri verkkoyhteisöillä on esimerkiksi erilainen side verkon ulkopuoliseen toimintaan ja yhteisöt ovat keskenään hyvin toisistaan poikkeavia. Seuraavassa on tarkasteltu jäsenyyksiä siitä, kuinka verkkoyhteisö voidaan määritellä sekä esitetty tämän tutkimuksen kannalta oma määritelmä verkkoyhteisön keskeisistä tunnusmerkeistä.

¹⁷ Toiseuden käsitteestä tark. luku 2.2.

Howard Rheingold (1993) esitteli virtuaaliyhteisön käsitteen teoksessaan *Virtual Community*. Hän korosti verkkokulttuurin heterogeenisyyttä ja esitti ajatuksen näkemysten virtuaalisista yhteisöistä, joissa kommunikointi tapahtuu tietokoneiden välityksellä ryhmissä. Virtuaaliset yhteisöt yhdistävät ihmiset verkon välityksellä kun tarpeeksi monet henkilöt keskustelevat tarpeeksi kauan muodostaen tunteita ja henkilökohtaisia suhteita kyberavaruudessa. Näihin yhteisöihin kuuluminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja omiin intresseihin (mt, 1-5). Hintikka (2011, 116) on todennut, että Rheingoldin määritelmä on saanut osakseen kritiikkiä ja sitä on pidetty naiivina ja optimistisena.

Kangaspunnan (2011, 27) mukaan virtuaaliyhteisöt eivät 1990-luvun käsityksen mukaan muodostuneet vain tietokonevälitteisistä viesteistä. Yhteinen [virtuaalinen - AH] tila, kuten Rheingoldinkin (emt.) korostama tarpeeksi pitkäkestoinen jäsenyys ja vuorovaikutuksen taso olivat keskeisiä virtuaaliyhteisön määritelmään liittyviä osatekijöitä. Verkkoyhteisöihin liittyy 2000-luvulla keskeisesti yksilöllisyys, avoimuus ja vapaus. Traditionaalsiin suljettuihin ja normatiivisiin esimodernin ajan yhteisöihin verrattuna muutos on ollut huomattava (Kangaspunta 2011, 31).

Daniel (2011, 4) puolestaan mainitsee virtuaaliyhteisölle kolme keskeistä tunnusmerkkiä, jotka ovat ihmiset, teknologia ja yhteiset tavoitteet.

Suomenkielisissä julkaisuissa käytetään usein lähes samaa tarkoittavina sanoina termejä virtuaaliyhteisö sekä verkkoyhteisö (Kosunen 2010). Viestintävirasto määrittelee verkkoyhteisön seuraavasti: ”yhteisö, jonka jäsenten vuorovaikutus tapahtuu pääasiassa tietoverkon välityksellä”. Jos halutaan korostaa yhteisön virtuaalista luonnetta, käytetään myös termiä virtuaaliyhteisö. (Sosiaalisen median... 2010, 13; 21).

2000-luvun alkuvuosina verkkoyhteisöihin kohdistunut tutkimus oli kiinnostunut ennen muuta sosiaalisesta mediasta ja sen yhteisöllisistä piirteistä. Keskusteluryhmien historia on kuitenkin huomattavasti pidempi. Niiden kuulumisesta sosiaalisen median käsitteen alle on eriäviä mielipiteitä (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013). Hintikka (2009, 134-135) on esittänyt, että Facebookin kaltaiset sosiaaliset yhteisöt eroavat 1990-luvun virtuaaliyhteisöistä, ja hän kutsuu sosiaalisen median yhteisöjä verkostoiksi.

Mäkinen (2009, 82-83) jaottelee virtuaaliyhteisöt viiteen eri ryhmään:

- Tuotetut yhteisöt (esim. peliyhteisöt)
- Paikallisten yhteisöjen virtuaaliset toimintaympäristöt (esim. asukasyhdistysten verkkosivut)
- Yhteisistä intresseistä syntyneet yhteisöt (esim. harrastuksen ympärille syntyneet verkkoyhteisöt)
- Olemassa olevien yhteisöjen virtuaalisen toiminnan muotoa varten syntyneet yhteisöt (esim. järjestöjen verkkoon toimintansa tueksi perustamat sivut jne.)
- Ainoastaan verkossa toimivat yhteisöt (verkossa syntyneet ja vain siellä toimivat yhteisöt)

Mäkisen jaottelun mukaan Ylilaudan Hikikomero kuuluu lähinnä viimeksi mainittuun kategoriaan. Se on syntynyt yhteisten intressien (hikikomori-ilmiö ja sosiaalinen vetäytyminen) ympärille eikä sillä ole toimintaa verkon ulkopuolella.

Viestintäviraston sanastotyöryhmä on määritellyt termin sosiaalinen media ”tietoverkkoja ja tietotekniikkaa hyödyntäväksi viestinnän muodoksi, jossa käsitellään vuorovaikutteisesti ja käyttäjälähtöisesti tuotettua sisältöä ja luodaan ja ylläpidetään ihmisten välisiä suhteita” (Kosunen, 2010). Tämän määritelmän mukaan keskusteluryhmät voidaan laskea kuuluvaksi sosiaaliseen mediaan. Viestintävirasto määrittelee keskustelupalstan ”palveluksi, joka tarjoaa mahdollisuuden keskustella yhdestä tai useammasta aiheesta tietoverkossa”. ja katsoo sen kuuluvan hierarkkisesti sosiaalisen median palveluihin (Sosiaalisen median... 2010, 25). Keskustelupalsta ja keskusteluryhmä –termejä voidaan Sosiaalisen median sanaston (2010, 28) mukaan käyttää synonyymeinä.

Ackland (2013, 11-12) korostaa, että termejä virtuaaliyhteisö (virtual community) tai verkkoyhteisö (online community) voidaan käyttää vain sellaisista ryhmistä, joilla on kollektiivinen identiteetti. Virtuaaliyhteisö on tämän määritelmän mukaan verkossa

toimiva ryhmä, joka jakaa yhteisiä arvoja, normeja ja yhteisen ymmärryksen jostain asiasta, joiden perusteella muodostuu kollektiivinen identiteetti.

Mikäli verkossa toimivalla ryhmällä¹⁸ ei ole kollektiivista identiteettiä, se on Acklandin (2013, 11-12) mukaan virtuaalinen yhteisen mielenkiinnon pohjalta syntynyt ryhmä¹⁹. Tämänkaltaiset ryhmät saattavat keskustella esimerkiksi harrastuksesta, mutta taustalla ei ole yhteistä arvomaailmaa tms. kun taas virtuaaliyhteisöt jakavat kollektiivisen identiteetin, joka perustuu arvojen, normien ja yhteisymmärryksen olemassaoloon. Virtuaalinen yhteisöllisyys onkin Mäkisen (2009, 82) mukaan usein ”heimojen kaltaista, symbolista ja yhteisiin intresseihin perustuvaa yhteen liittymistä ja vuorovaikutusta”. Monia verkkoyhteisöjä voidaankin pitää maantieteellisesti syrjässä olevien tai sosiaalisiin marginaaliryhmien kuuluvien henkilöiden yhteenliittyminä (Tsikerdekis 2013, 1013).

Kaunismaa (1997, 40-44) toteaa kollektiivisen identiteetin syntyvän ei yksin psyykkisten prosessien, vaan myös historiallista identiteettiä muovaavien tekijöiden, kuten kertomusten kautta. Hikikomero-ryhmän osalta eräänä tämän kaltaisena historiallista identiteettiä muovaavana²⁰ tekijänä voidaan nähdä esimerkiksi japanilainen populaarikulttuuri, kuten anime ja manga. Hikikomero-ryhmän osallistujien voidaankin ajatella muodostavan eräänlaisen ”sosiaalisesti vetäytyneiden heimon”, joka samaistuu keskusteluviestien perusteella itsensä japanilaiseen hikikomori-ilmioon.

Myös Acklandin (2013, 12) edellä esitetty näkemys verkkoyhteisön (tai virtuaaliyhteisön) kriteereistä arvojen, normien ja yhteisymmärryksen olemassaolosta Hikikomero-ryhmässä on selvästi havaittavissa. Se tosiseikka, että Ylilaudan keskusteluryhmät, kuten Hikikomero, eivät ole reaaliaikaisia useiden sosiaalisen median palvelujen tavoin, ei poista ryhmän verkkoyhteisölle asetettavia edellytyksiä, joiden voidaan katsoa täyttyvän em. perustelun mukaisesti.

¹⁸ Ackland (2013, 11-12) käyttää tämänkaltaisesta ryhmästä englanninkielistä termiä online group.

¹⁹ Ackland (2013, 11-12) käyttää termiä virtual community of interest. Termi virtuaalinen yhteisen mielenkiinnon pohjalta syntynyt ryhmä on tekijän vapaa suomennos.

²⁰ Kaunismaa (1997) lukee historiallisiin kollektiivista identiteettiä muovaaviin prosesseihin esimerkiksi myytit yms. sekä korostaa, että kollektiivinen identiteetti peilautuu myös silloin, kun yksilö soveltaa ko. kulttuurisia merkityksiä.

Noppari ja Uusitalo (2011, 159) ovat todenneet, että anonymiteetti vähenee nuorten verkkoyhteisöissä ja yhteisöllinen toiminta verkossa integroituu jatkuvasti yhä enemmän verkon ulkopuoliseen maailmaan ja siellä olemassa oleviin sosiaalisiin suhteisiin. Tutkimusaineistona oleva Hikikomero muodostaa tässä suhteessa poikkeuksen anonymiteettiin perustuvana yhteisönä, minkä tulkitsen olevan myös kyseisen keskusteluryhmän toiminnan edellytys aihepiirien sensitiivisyydestä johtuen.

Useissa tutkimuksissa (esim. Bargh & McKenna 2004) on osoitettu internetin mahdollistavan kommunikaation samanlaiset arvot ja mielenkiinnon kohteet jakavien henkilöiden kesken. Verkon mahdollistama anonymiteetti on yksi tätä kommunikaatiota edistävä tekijä.

Kun miellämme valtaväestön normatiivisesta käyttäytymisestä tavalla tai toisella poikkeavien henkilöiden käyttäytymisen toiseutta representoivaksi, voidaan havaita, että esimerkiksi seksuaalisen poikkeavuuden tai sairauden kautta toiseuden kokemuksen jakavat henkilöt hyödyntävät usein internetiä ja sen yhteisöjä, kuten keskustelupalstoja, vertaistukeen ja tiedonhankintaan. (esim. Hasler et al. 2014). Verkkoyhteisöt tarjoavat esimerkiksi seksuaalivähemmistöille tärkeän tiedonhankintakanavan esimerkiksi sukupuolitauteihin, saman seksuaalisen suuntauksen omaavien henkilöiden tapaamiseen romanttisessa mielessä sekä seksuaalivähemmistöille tarkoitettuihin tapahtumiin liittyen. (DeHaan et al. 2013; Mustanski et al. 2011). Myös fundamentalistiset uskonnolliset ryhmittymät sekä poliittiset ääriliikkeet ovat luoneet omia, usein suljettuja, verkkoyhteisöjä. Esimerkiksi Campbell ja Golan (2011) ovat tarkastelleet ortodoksijuutalaisten uskonnollisia verkkoyhteisöjä ja niiden normistoa.

Steven G. Jones on tehnyt Careyn (1989) ajatukseen perustuen tiedonhankintatutkimuksen näkökulmasta kiintoisan huomion yhteisöjen tiedonvälityksen luonteesta. Hänen mukaansa verkkoyhteisöissä ei varsinaisesti ole kyse informaation välittämisestä (information trasmission) vaan pikemminkin rituaalisesta informaation jakamisesta, joka luo yhteisöllisyyttä (Jones 1998, 15). Tässä näkemyksessä painottuu ajatus, jonka mukaan verkkoyhteisöissä²¹ kiteytyy ajatus kielen ja kommunikoinnin merkityksestä

²¹ Jones (1998) käyttää termejä *electronic community* ja *online community*.

sosiaalisen todellisuuden rakentamisprosessissa (Jones 1998, 3-5; Carey 1989). Tätä taustaa vastaan voidaan ajatella, että informaation välittämisessä ja ennen muuta tiedon muodostamisessa osana tiedonhankintaprosessia aktiivinen osallistuminen tiedon jakamisen ”rituaaliin” on omiaan lisäämään yhteisöllisyyttä ja henkilön leimautumista entistä voimakkaammin yhteisön jäseneksi.

Wellmanin (1999, 185) mukaan verkkoyhteisöt muodostuvat pikemmin yhteisten intressien kuin niihin kuuluvien henkilöiden samankaltaisten sosiaalisten piirteiden perusteella. Mielenkiinto jotain asiaa kohtaan yhdistää verkossa hyvinkin erilaisista taustoista tulevia ihmisiä. Yhteisen mielenkiinnon perusteella muodostunut yhteisö onkin heidän mukaansa (mts.) usein empaattinen ja keskinäistä tukea tarjoava.²²

Rheingold (2000) on määritellyt virtuaaliyhteisöt sosiaalisiksi muodostelmiksi, joita syntyy ihmisten kommunikoidessa verkon välityksellä niin, että heidän välilleen syntyy henkilökohtaisia tunteita ja suhteita. Osa suhteista on löyhempää, osa taas vahvempia – keskeinen ero perinteisiin yhteisöihin on fyysisen yhteyden puuttuminen virtuaaliyhteisöistä. Slevinin (2003, 93) mukaan virtuaaliyhteisöille ovat tunnusomaisia piirteet:

1. Jäsenet eivät yleensä tapaa toisiaan reaali maailmassa, mutta kaikilla jäsenillä on mielikuva yhteisöstä, jonka jäseniä he ovat.
2. Yhteisöt nähdään itsenäisinä ja ulkopuolisilta tunkeutujilta suljettuina foorumeina.
3. Yhteisön jäsenillä on keskinäinen ajatus horisontaalisesta toveruudesta ja tasa-arvoisuudesta.
4. Yhteisöt mielletään rajallisiksi vaikka niillä tosiasiasa on rajapintoja muiden yhteisöjen kanssa.

Tarkasteltaessa verkkoyhteisöjä Slevinin (mts.) mainitsemista lähtökohdista, voidaan jaottelusta löytää ajatus yhteisestä kulttuurista siinä merkityksessä kuin Hall (2003, 85) sen ymmärtää. Slevinin (mts.) näkemys yhteisestä toveruudesta, tasa-arvoisuudesta ja rajallisuudesta sisältävät rajapinnan Hallin (mts.) ajatukseen siitä, että kulttuurilla tar-

²² Tässä Wellman ja Gulia viittaavat Lazarsfeldiin & Mertoniiin (1954) sekä Marsdeniin (1983).

koitetaan yhteisten merkitysten järjestelmiä, joita samaan yhteisöön, ryhmään tai kansakuntaan kuuluvat ihmiset käyttävät saadakseen tolkkua maailmasta. Toisin sanoen verkkoyhteisön jäsenet muodostavat kulttuurisen kokonaisuuden, jonka avulla he jäsentävät maailmaa.

Heinonen (2008, 175-176) korostaa verkkoyhteisöjen teknososiaalista suhdetta, koska tekniikka vaikuttaa keskeisesti henkilöiden toimintaan yhteisöissä ja tätä kautta niin yhteisöön kuin yhteisöllisyyteenkin. Teknologioiden avulla voidaan välittää ajatuksia ja tunteita, mutta sen hallinta ja omaksuminen on keskeisessä roolissa toimittaessa menestyksekkäästi verkkoyhteisöissä. Samalla hän katsoo virtuaaliyhteisöille olevan tunnusomaista Castellsin (2001) jaottelun perusteella että niihin liitytään henkilökohtaisten motiivien ja tarpeiden, ei esimerkiksi kaupallisten syiden, perusteella (Heinonen 2008, 166-167). Virtuaaliyhteisön ovatkin hänen mukaansa Castellsin virtuaaliyhteisöllisen kulttuurin ilmentymiä, jotka hän jakaa kahteen eri tyyppiin: vapaa-ajan verkkoyhteisöihin ja työyhteisöihin.

Heinosen näkemys on siinä mielessä perusteltu, että välineen hallinta on oleellista jotta yhteisöllisyyden voimistuminen pidemmällä aikavälillä olisi mahdollista. Henkilöllä on myös oltava positiivinen suhtautuminen verkkoteknologiaan ja sen on tunnettava hänen mielestään mielekkäältä toimintaympäristöltä. Henkilö, jolle toimiminen esimerkiksi keskustelupalstoilla on jo ajatuksena vieras tai epämiellyttävä, ei kykene saavuttamaan verkkoyhteisöllisyyttä vaikka hänellä olisi kohtalaisen hyvät tietotekniset taidot (vrt. Haasio 2007a). Heinonen (2008, 173) on korostanut aiheellisesti myös niitä yhteisössä toimivien henkilöiden tunteita, jotka ovat edellytyksenä yhteisössä toimimiselle (ja tätä kautta yhteisön mielekkäälle toiminnalle – AH). Tällaisia tunteita ovat luottamus, rehellisyys, avoimuus, tasavertaisuus, avun antaminen, toisten tukeminen ja tunne yhteenkuuluvuudesta.

Yksilön, verkkoteknologian ja yhteisön välisiä keskinäissuhteita voidaan havainnollistaa seuraavasti. Teknologian voidaan ajatella olevan verkkoyhteisön infrastruktuuri, jota ilman sen toiminta on mahdotonta. Se on edellytys ja konteksti, jonka puitteissa yhteisöjen jäsenet toimivat. Se on verrattavissa kerhotaloon, jonka tilat ja varusteet tarjoavat puitteet harrastamiselle: biljardipöytä mahdollistaa biljardinpeluun, kabinetti kokoukset ja laadukas av-välineistö luentotilaisuudet. Aivan samalla tavalla esimerkiksi keskusteluryhmän tai muun yhteisölliseksi mielletävän verkkopalvelun teknologia luo edellytykset sille, mitä palvelussa voidaan tehdä, kuinka siellä viestitään (synkroni-

nen/asynkroninen), millaisia sisältöjä siihen voidaan ladata (video/kuva/ääni) ja niin edelleen.

Yhteisön toiminnassa teknososiaalinen suhde on keskeisessä roolissa Heinosen (emt.) osoittamalla tavalla. Vaikka henkilön teknologinen kyvykkyys olisi riittävä ja palvelu tarjoaisi alustana soveltuvan toimintaympäristön, yhteisöllisyyden synnylle ei välttämättä ole edellytyksiä näiden kahden perusasian toteutuessa. Keskeiseksi muodostuvat henkilöiden keskinäiset yhteiset intressit ja yhteisön jäsenten välinen kommunikaatio. Teknososiaalisen suhteen, teknisen osaamisen, kommunikaation ja affektiivisten ominaisuuksien myötä syntyy yhteisölle tyypillinen verkkokulttuuri, joka poikkeaa eri verkko-yhteisöissä toisistaan ja ilmenee esimerkiksi kielenkäytön, sääntöjen yms. kautta. Näin kukin verkkoyhteisö saa kulttuurisesti omaleimaisia piirteitä, joilla se erottuu muista ja toisaalta yhdistää jäseniään Hallin (2003, 85) esittämällä tavalla.

Perinteisissä yhteisön määritelmässä on usein korostettu yhteisöjen alueellisia rajoja (esim. kyläyhteisö), kuten Lehtonen (1990) on tehnyt ja verkkoyhteisöiden osalta on painotettu niiden olevan globaaleja (esim. Kollock & Smith 1999). On kuitenkin syytä todeta, että myös verkkoyhteisö voidaan käsittää virtuaalisessa tilassa rajatuksi paikaksi. Ylilaudan Hikikomero-yhteisö on tiettyyn virtuaaliseen tilaan sidottu alusta, jolla siihen kuuluvat henkilöt toimivat. On toki mahdollista, että yhteisön jäsenet toimivat yhdessä virtuaalisessa yhteisön jakamassa tilassa globaalisti, mutta toisaalta yhteisö muodostuu aina virtuaaliseen tilaan, joka voidaan määritellä kyberavaruudessa.

Heinosen (2008) tekemää jaottelua vapaa-aikaan ja työhön liittyviin virtuaaliyhteisöihin voidaan pitää hieman liian yleisenä tiedonhankintatutkimuksen näkökulmasta. Nähdäkseni yhteisöllisen tiedon muodostamista tarkasteltaessa yhteisöt eivät jakaannu näin kategorisesti vaan työn ulkopuolisen tiedonhankinnan osalta voidaan erottaa useita eri yhteisötyyppejä. Lisäksi on huomattava, että kahtiajako ei huomioi sitä, että joissain yhteisöissä rajanveto vapaa-ajan ja muuhun arkielämän ei-ammattillisen tiedon tarpeisiin on vaikeaa. Samassa yhteisössä saatetaan keskustella useisiin tiedontarpeisiin liittyvistä asioista vapaa-ajan harrasteista vertaistukeen ja sosiaaliturvasta elämän tarkoitukseen, kuten tässä tutkimuksessa tarkasteltavassa keskusteluryhmässä. Puhtaasti ammatilliset foorumit ovat asia erikseen.

Esitänkin, että verkkoyhteisöt voidaan jakaa niiden sisällön perusteella seuraavasti kahteen pääryhmään: 1) ammatillisesti orientoituneet verkkoyhteisöt ja 2) työn ulko-

puolisiin aktiviteetteihin orientoituneet yhteisöt. Työn ulkopuolisiin aktiviteetteihin keskittyneet yhteisöt luokittelen 1) vapaa-ajan viettoon, kuten harrasteisiin liittyviin yhteisöihin, 2) arkielämän välttämättömän tiedonhankinnan yhteisöihin (esim. vertais-tuki, terveyteen liittyvät yhteisöt jne) sekä 3) työn ulkopuolisiin aktiviteetteihin keskittyneisiin yhteisöihin, joissa käsitellään sekä arkielämän välttämättömän tiedonhankinnan aihepiirejä kuin vapaa-aikaan liittyviä aihepiirejäkin. Jaottelun perustana on tiedonhankintatutkimuksessa esitetty jaottelu arkielämän ammatilliseen, välttämättömän ei-ammattillisen ja ei-välttämättömän ei-ammattillisen tiedon hankintaan pohjautuva jäsenys (ks. esim. Savolainen 1993).

Virtuaalisen ja aktuaalisen tilan vastakkainasettelu tai tulkinta toisistaan eroavina tiloina on Derridan (1994) mukaan mahdotonta, koska virtuaalisuus on osa tapahtuvaa ilmiötä jättäen siihen oman jälkensä. Näin ollen ei ole mielekäästä nähdä virtuaalista tilaa, eli tässä tutkimuksessa tarkasteltavia keskusteluryhmiä, aktuaalisista tiloista eroavina tiloina vaan pikemminkin kiinteänä osana tutkittavien henkilöiden elämismailmaa. Virtuaalinen yhteisö voidaankin käsittää henkilön kokemusmailmaan aktualisoituvana tilana, jossa muodostetaan tietoa yhdessä yhteisön toimintaan osallistuvien henkilöiden kesken Derridan em. näkemyksen mukaisesti.

3 TUTKIMUSAIHEEN SIJOITTUMINEN TIEDONHANKINTATUTKIMUKSEN TRADITIOON

Tämän tutkimuksen mielenkiinnon kohteena on arkielämän tiedonhankintaan vaikuttava toiseuden kokemus sekä tiedon yhteisöllinen muodostuminen virtuaalisessa yhteisössä – tässä tapauksessa keskusteluryhmässä. Seuraavassa esittelen oman tutkimukseni kannalta relevanteimpia toiseutta ja yhteisöllistä tiedonhankintaa käsitteleviä aiempia tutkimuksia. Niitä on määrällisesti melko vähän ja etenkin yhteisöllisen tiedonhankinnan tutkimus on painottunut ammatillisen tiedon hankintaa käsitteleviin tutkimuksiin.

3.1 Toiseus tiedonhankintatutkimuksen kohteena

Sosiaalista vetäytymistä ja sen vaikutusta yksilön arkielämän informaatiokäytäntöihin ja tiedonhankintaprosessiin ei ole aiemmin juurikaan tutkittu tiedonhankintatutkimuksen alueella. Tämä tutkimus tarjoaakin uutta tietoa sosiaaliseen vetäytymiseen liittyvän problematiikan vaikutuksista yksilön tiedonhankintaan. Hu (2007) on väitöskirjassaan pohtinut internetin käytön ja yksinäisyyden välistä suhdetta, mutta yksinäisyyden tunne, jota Hun tutkimat henkilöt kokivat, ei ole suoraan rinnasteinen sosiaaliseen vetäytymiseen. Sosiaaliseen vetäytymiseen yksilö pyrkii tietoisesti ja omasta halustaan, yksinäisyys taas on useimmiten pakon sanelemaa.

Sosiaalinen vetäytyminen ei kuitenkaan ole ilmiönä uusi, kuten Valaskivi ja Hoikkala (2006, 211-212) ovat todenneet. Suomalaisessa kulttuurissa on jo kauan puhuttu ”peräkamarin pojista”, jotka ovat yksi tämän ilmiön kulttuurinen muoto. Siksi yksin internetiä ei voida pitää sosiaalista vetäytymistä selittävästä tekijänä. Ilmiö on ollut havaittavissa kulttuurissamme jo aiemminkin, mutta tietoverkot ovat mahdollistaneet sosiaalisesti vetäytyvien henkilöiden käyttäytymiselle uusia kulttuurisia muotoja. Toisaalta sosiaalisen vetäytymisen reaali maailmasta ei välttämättä voida suoraan katsoa merkitsevän tietoyhteiskunnassa automaattisesti informaatioköyhyyttä.

Kun tiedonhankintatutkimuksen alalla tapahtunutta aiempaa tutkimusta tarkastellaan toiseus-käsitteen merkityksen valossa, voidaan toiseutta käsitteleväksi tiedonhankintatutkimukseksi ymmärtää kaikki se, mikä käsittelee erilaisuutta, poikkeavuutta tai ulkopuolelle jäämistä (vrt. Kulmala 2006, 74).

Hasler, Ruthven ja Buchanan (2014) ovat tutkineet internetin keskusteluryhmien viestejä ja havainneet keskusteluryhmien tärkeyden informaatioköyhyydessä eläville henkilöille. Tätä taustaa vastaan voidaan jopa pohtia verkon positiivista vaikutusta informaatioköyhyydestä kärsiville henkilöille. Myös Foleyn (2004, 144) päätelmät internetin positiivisesta vaikutuksesta sosiaalisesti syrjäytyneiden henkilöiden mahdollisuudesta käyttää internetiä ja aktivoitua tällä tavoin tukevat tätä näkemystä.

Tiedonhankintatutkimuksessa syrjäytyneiden kansalaisten informaatiokäytäntöjä ja tiedonhankintaprosessia ovat käsitelleet informaatioköyhyyttä ja tiedonhankinnan ”pientä maailmaa” pohtineet Elfreda Chatman (1987, 1990, 1991, 1999) sekä Chatman ja Pendleton (1995),²³

Oman lukunsa toiseuden kokemukseen epäsuorasti liittyen muodostavat erilaiset marginaaliryhmien tiedonhankintaan kohdistuneet tutkimukset. Savolaisen (2007) työttömien tiedonhankintaa tai Aarnitaipaleen (2012) maahanmuuttajanaisten tiedonhankintaa koskevat tutkimukset ovat siinä mielessä relevantteja, että vaikka työttömät tai maahanmuuttajat voivat olla hyvinkin aktiivisia kansalaisia, heidän voidaan myös ymmärtää toisiksi. Etninen alkuperä tai suhde työhön on identiteettiä keskeisesti leimaava piirre ja samalla myös toiseutta aiheuttava ominaisuus.

Aiempi tutkimus onkin lähestynyt yksilön tiedontarpeita ja tiedonhankintaprosessia useiden toiseuden kokemuksia tuntevien ryhmien kautta (esim. työttömät, maahanmuuttajat, vangit, vakavasti sairaat henkilöt jne.) (esim. Chatman 1991; Chatman 1999, Savolainen 2007; Aarnitaival 2012). Varsinaista analyysiä toiseuden kokemuksen yhteyksistä tiedonhankintaan ei ole kuitenkaan tehty Chatmanin tutkimuksia lukuun ottamatta vaan tarkastelu on keskittynyt raportoimaan em. ryhmien tiedonhankinnassa

²³ Chatmanin teoreettisia jäsenyyksiä on käsitelty tarkemmin luvussa 4.1.

havaittaviin erityispiirteisiin. Toiseuden tutkimus tiedonhankinnan kontekstissa on liittynyt usein henkiseen ja taloudelliseen epätasa-arvoon, jossa informantit ovat olleet heikossa taloudellisessa asemassa tai heidän koulutustasonsa on ollut matala (esim. Chatman & Pendleton 1995). Sosiaalinen vetäytyminen ei kuitenkaan välttämättä ole suoraan sidoksissa heikkoon koulutustasoon tai niukkoihin taloudellisiin resursseihin. Tämä selviää hyvin tutkimukseni empiirisistä tuloksista.

Muita toiseuden leimaamia ryhmiä, joiden tiedonhankintakäyttäytymistä on tutkittu, ovat seksuaaliset vähemmistöt (esim. Whitt 1993; Hamer 2003), HIV/AIDS –potilaat (Veinot 2009) ja asunnottomat (Hersberger 2003). Veinotin (2009) tuloksissa painotettiin HIV/AIDS –potilaiden yhteisöllisen tiedonhankinnan merkitystä heidän informaatiokäyttäytymisessään. Hersberger (2003) tarkasteli tutkimuksessaan asunnottomia digitaalisen kahtiajakautumisen näkökulmasta. Kiintoisaa Hersbergerin (emt.) havainnoissa oli, että vaikka useimmilla tutkimukseen osallistuneista ei ollut tarvittavia tietoteknisiä taitoja ja he olivat taloudellisesti heikossa asemassa, he eivät välttämättä kokeeet itse olevansa tiedollisesti köyhiä arkipäivän tiedontarpeiden suhteen.

Hamerin (2003) tutkimuksessa selvitettiin nuorten homoseksuaalimpiesten ”kaapista tuloa”. Tuloksissa korostui selkeästi vertaistiedon merkitys – moni nuori homoseksuaali hankki informaatiota verkon eri keskusteluryhmistä vanhemmilta homoseksuaaleilta. Hamerin havainto tukee tämän tutkimuksen empiirisessä osiossa esitettyjä näkemyksiä vertaistiedon merkityksestä toiseutta kokevilla ryhmillä. Whittin (1993) lesbojen tiedontarpeita käsittelevä tutkimus lähestyi toiseuden vaikutusta tiedontarpeiden tyydyttämisen näkökulmasta. Sen keskiössä oli kirjaston käyttö ja kirjaston mahdollisuus tyydyttää lesbojen tiedontarpeita.

Vuosituhanen alussa verkon käyttötutkimuksissa kiinnitettiin huomiota digitaalisen kahtiajaon²⁴ ongelmaan ja verkon ei-käyttöön (Norris 2001; Lenhart & Horrigan 2003; Selwyn, Gorard & Furlong 2005; Haasio 2007b). Myös tähän problematiikkaan liittyvän tutkimuksen voidaan katsoa implikoineen toiseutta suhteessa verkon käyttöön ja

²⁴ Digital divide –tutkimus.

niihin oletuksiin, joita yhteiskunta internetin eksponentiaalisen leviämisen myötä asetti yksilölle.

Edellä esitettyjen esimerkkien valossa voidaan havaita, että toiseus on ollut useissa tutkimuksissa läsnä oleva tema, mutta sen vaikutusta tiedonhankintaan ei ole kuitenkaan otettu erikseen huomioon missään tiedonhankinnan jäsennyksessä. Savolainen (1993) on tutkiessaan elämäntavan vaikutusta tiedonhankintaan erotellut erilaisen elämänhallinnan tyylejä omaavia henkilöitä ja tässä typologiassa toiseuden kokemus on myös läsnä pessimistis-affektiivisessä kategoriassa.

Arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankintatutkimuksen traditiossa on perinteisesti käsitelty kansalaisten aktiivista tiedonhankintaa esimerkiksi sairaustilanteissa, harrastuksiin kohdistuvana tai muissa arkielämän ongelmatilanteissa. Yhteiskunnan vähäosaisten, vieraantuneiden ja yhteiskunnasta vetäytyneiden henkilöiden arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnan tutkimus on kuitenkin ollut melko vähäistä. Poikkeuksena tästä voidaan pitää Chatmanin (1999) naisvankien tiedonhankintaa käsitellyttä analyysiä, jossa vangin elämä luo rajoituksia informaatiokäytännöille sekä muita Chatmanin (1987, 1990) sekä Chatmanin ja Pendeltonin (1995) arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnan tutkimuksia, joissa vieraantumisen ja vähäosaisuus ovat yhteisiä nimittäjiä tutkimuksen kohdehenkilöille ja heidän informaatiokäyttätymiselleen. Myös Hultgren (2012) on käsitellyt kulttuurisen ulkopuolisuuden kokemusta tiedonhankintaan vaikuttavana tekijänä analysoidessaan toisesta maasta, erilaisesta poliittis-kulttuurisesta taustasta, opiskelemaan saapuvan nuoren kokemuksia. Yhteistä näille kaikille tutkimuksille on toiseuden kokemus, jonka vaikutusta on eksplisoitu tiedonhankintaprosessiin vaikuttavana tekijänä.

Eräässä mielessä etnisiin vähemmistöihin ja maahanmuuttajiin kohdistunutta tiedonhankinnan tutkimusta (esim. Chu 1999; Sligo & Jameson 2000; Aarnitaival 2012) voidaan myös pitää kulttuurista toiseutta edustavana tiedonhankintatutkimuksena. Etniset vähemmistöt tai maahanmuuttajat eivät ole välttämättä vieraantuneita, vähäosaisia tai sosiaalisesti vetäytyneitä. Monessa tapauksessa he saattavat toimia hyvinkin aktiivisesti yhteiskunnassa (esim. Aarnitaival 2012).

3.2 Yhteisöllisen tiedonhankinnan tutkimus

Verkkoyhteisöjen pioneeritutkijoihin lukeutuva James W. Carey, on esittänyt tiedonhankintatutkimuksen näkökulmasta kiintoisan huomion yhteisöjen tiedonvälityksen luonteesta. Hänen näkemyksensä mukaan verkkoyhteisöissä ei varsinaisesti ole kyse informaation välittämisestä (information transmission) vaan pikemminkin rituaalisesta informaation jakamisesta, joka luo yhteisöllisyyttä (Carey 1989). Careyn ajatus siitä, että yhteisöllisyys tiivistyy informaation jakamisen kautta, on kiintoisa ja tarjoaa perustan yhteisöllisen tiedonhankinnan merkityksen pohtimiselle yksilön näkökulmasta.

Berger ja Luckmann (1995 [1966], 52) toteavat, että ihminen tietää arkisessa elämisaailmassa eläessään toisten tietävän ainakin osan siitä, mitä hän itse tietää, ja toisten olevan tietoisia tästä. Tietoisuus toisten tietämyksestä, yhdistyneenä ajatukseen yhteisössä vallitsevasta luottamuksen, rehellisyyden, avoimuuden, tasavertaisuuden, avun antamisen, toisten tukemisen ja yhteenkuuluvuuden tunteen vallitsemisesta yhteisössä toimii eräänä yhteisöllistä tiedonhankintaa motivoivana tekijänä. Tätä voidaan perustella esimerkiksi sillä, että useiden tutkimusten mukaan tiedontarvitsija turvautuu luotettavaksi kokemuinsa lähteisiin (vrt. Chatman 1991; 1999), ja tässä tapauksessa yhteisön, joka jakaa yhteiset arvot ja päämäärät, voidaan katsoa edustavan tällaisia lähteitä.

Tiedonhankintatutkimuksessa yhteisöllisen tiedonhankinnan merkityksestä ryhdyttiin puhumaan laajemmin 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa (esim. Karamuftuoglu 1998; Prekop 2002). Tutkimus on keskittynyt tiettyjen tarkkaan rajattujen ryhmien yhteisöllisen tiedonhankinnan piirteisiin, kuten opiskelijoiden, yhteiskuntatieteilijöiden ja tietotyöläisten informaatiokäyttäytymisen tutkimukseen. (Shah 2012, 141). Ammatillisen tiedon hankinnan tutkimuksessa Reddy ja Spence (2008) ovat tutkineet yhteisöllisestä näkökulmasta terveydenhuoltoalan tiedonhankintaa potilaiden hoidossa. Cho ja Lee (2008) taas ovat tarkastelleet tiedon hankintaa kulttuurien välisessä opiskelijoiden tiedonhankinnassa ja Hyldegård (2006) on soveltanut Kuhlthaun tiedonhankinnan mallia opiskelijoiden ryhmätyöskentelyä tutkiessaan.

Sen sijaan arkielämän tiedonhankintaa käsittelevää tutkimusta ei ole tehty (Shah 2012, 141). Shah (mts.) painottaakin, että myös esimerkiksi perheissä tapahtuvaa yhteisöllistä tiedonhankintaa tulisi tutkia myös vastaisuudessa.

Tiedonhaun tutkimuksessa yhteisöllinen näkökulma on ollut voimakkaammin esillä (esim. Hansen & Järvelin 2005; Talja & Hansen 2006; Foster 2006; Evans & Chi 2008). Shah (2014, 226) on todennut, että yhteisöllisestä tiedonhankinnasta ei ole olemassa yksimielisesti tieteenalalla hyväksyttyä määritelmää. Esimerkiksi yhteisöllisen tiedonhaun tutkimuksessa on käytössä useita rinnakkaisia termejä.

Shah (2012) puhuu yhteisöllisestä tiedonhankinnasta käyttäen englanninkielistä termiä *collaborative information seeking*, jossa sana *collaborative* viittaa yhteistyöhön. Myös Cho ja Lee (2008, 549) viittaavat yhteisöllisestä tiedonhankinnasta puhuessaan yhteistoiminnallisuuteen korostamalla yhdessä tapahtuvaa informaation keräämistä, analysointia, syntetisointia ja levittämistä. Shahin (2012, 4) mukaan yhteisölliselle tiedonhankinnalle onkin ominaista, että tietty ryhmä hankkii tietoa yhteisesti sovitun tavoitteen tai päämäärän saavuttamiseksi. Hänen tutkimuksensa on keskittynyt nimenomaan ammatillisen tiedon hankinnan yhteisöllisiin piirteisiin (Shah 2012; Shah & Gonzales-Ibáñez 2012).

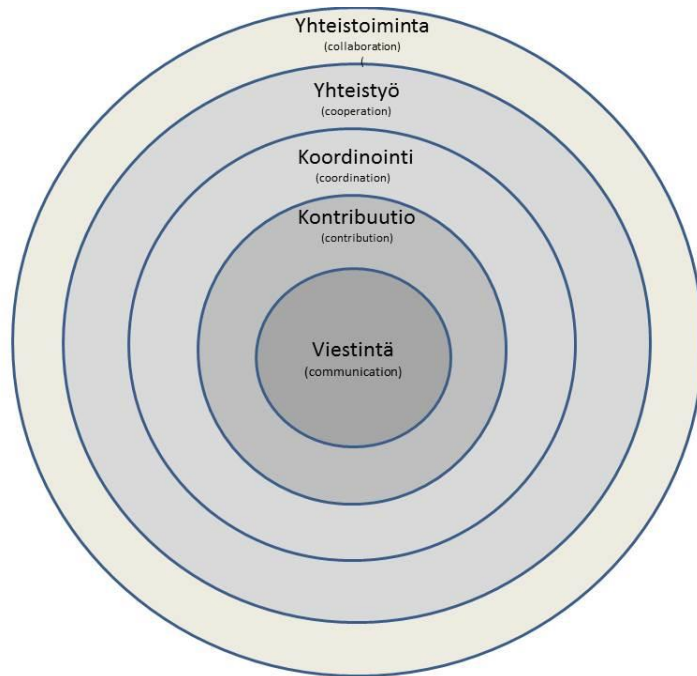
Käytännössä Shah siis tarkoittaa yhteistoiminnallista tiedonhankintaa²⁵, joka toki on osa yhteisöllistä tiedonhankintaa. Yhteistoiminnallinen tiedonhankinta voidaan käsittää yhteisen tiedontarpeen (esim. yhteinen työtehtävä tai opintoihin kuuluva ryhmätyö) synnyttämäksi tiedonhankinnaksi, jolle on leimallista yhteinen tavoite (vrt. Shah 2012, 4).

Tämä ei kuitenkaan ole täysin ongelmattonta tutkittaessa esimerkiksi verkkoyhteisössä tapahtuvaa tiedonhankintaa ja –muodostusta. Verkkoyhteisössä on tyypillistä, että ihmisillä on henkilökohtaisia tiedontarpeita sen sijaan, että ryhmällä olisi yhteinen tavoite tai päämäärä, jota varten he hankkivat tietoa. Savolainen (2011a, 865) puhuu tiedon jakamisesta²⁶ keskusteluryhmiä koskevassa tutkimuksessaan Huvilan, Ekin ja Widénin (2014) tavoin. Tiedon jakaminen on käsitteenä käyttökelpoinen ja se on tie-

²⁵ Collaborative Information Seeking (CIS) on Shahin käyttämä termi. Oma ehdotukseni käännökseksi yhteisöllisen tiedonhankinnan sijaan on yhteistoiminnallinen tiedonhankinta, sikäli tarkoitetaan yhteiseen päämäärään kohdistuvaa tiedonhankintaa.

²⁶ Information sharing

don muodostumisen välttämätön edellytys yhteisössä. Sen sijaan tiedon jakaminen ei aina johda tiedon muodostumiseen.

Kuvio 1. Chirag Shahin malli kommunikation, kontribuution, koordinaation, yhteistoiminnan ja yhteistyön välisistä suhteista. (Shah 2009.).

Shah (2014, 5-6) on määritellyt yhteisöllistä tiedonhankintaa *Set Based Model of Collaboration –mallissaan* (ks. kuvio 1) pohtien kommunikation, kontribuution, koordinaation, yhteistoiminnan ja yhteistyön välisiä suhteista (Shah 2009; Shah 2012, 11-14; Shah 2014, 217-218). Periaatteessa kaikkien näiden Shahin kuvaamien yhteisöllisyyden tasojen voidaan katsoa edustavan yhteisöllisen tiedonhankinnan eri tasoja, jossa yksi keskeisistä erottavista tekijöistä on yhteistyön tiiviys sekä päämäärähakuisuus.

Esimerkiksi Ylilaudan Hikikomero-keskusteluryhmällä ei ole Shahin (2009) esittämien ulompien kerrosten (coordination, cooperation, collaboration) mukaista yhteistä tavoitetta, jonka vuoksi se työskentelisi yhteisymmärryksessä. Se sijaan yhteisön jäsenet auttavat toisiaan, jotta yhteisön yksittäinen jäsen pääsisi tavoitteeseensa Shahin mukaan mallin kahdella uloimmalla tasolla (communication ja contribution). Tällöin myös ta-

voite on yksittäisen toimijan asettama. Hikikomero-keskusteluryhmän yhteisöllisen tiedonmuodostuksen prosessia ja yhteisöllistä tiedon jakamista käsitellään luvussa 9.

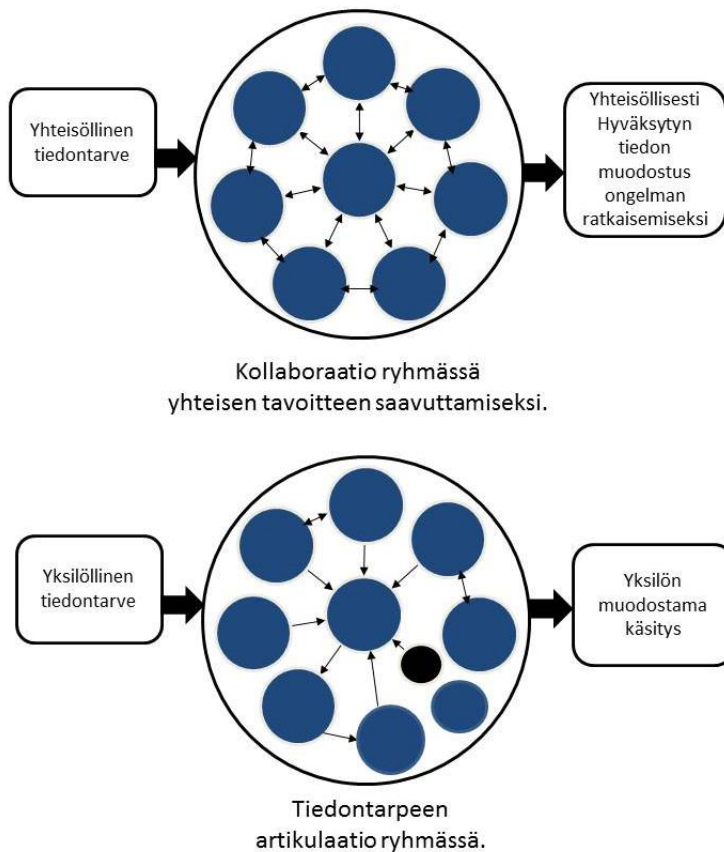
Shahin (2009; 2012; 2014) jäsennyksessä kommunikaatiotason toiminta edustaa hänen esimerkkinsä (Shah 2014) mukaan yhteisölle tapahtuvaa viestintää (kirjasto ilmoittaa ilmoitustaululla kirjamyynnistä ja tämä on kirjastolle tapa viestiä asiakkaiden kanssa). Kontribuutiolla Shah (emt.) puolestaan tarkoittaa tilannetta, jossa informaalisti ihmiset auttavat toisiaan yksittäisen henkilön tavoitteen saavuttamisen tukemiseksi. Shah (emt.) käyttää tästä esimerkkinä henkilöä, joka lahjoittaa tarpeettomat kirjansa kirjastolle. Koordinaatiotasolla tavoitteet ovat samansuuntaiset ja yksilöt ryhtyvät toimimaan saman päämäärän mukaisesti harmonisesti saman ”sateenvarjon” alla esimerkiksi kokouksessa. Yhteistoiminta edustaa tilannetta, jossa samansuuntaiset intressit omaavat henkilöt suunnittelevat yhdessä asioita ja jakavat resursseja päästäkseen yhteiseen ta- soitteeseensa. Esimerkkinä Shah (emt.) mainitsee luetteloijan ja informaattikon yhteis- työn kokoelmalahjoituksen hakemiston tekemiseksi. Kehittynein vaihe CIS-mallissa on yhteistyön taso, jolloin eri näkökulmista asiaa tarkastelevat henkilöt osallistuvat projek- tin tavoitteiden saavuttamiseen ja jakavat tietoa keskenään ongelman tms. ratkaise- miseksi. Tällä tasolla Shah (emt.) korostaa ennen muuta luovuuden merkitystä.

Kun Shahin jäsennyttä tarkastellaan sosiaalisen median ja erityisesti keskusteluryhmis- sä tapahtuvan tiedonhankinnan kautta, keskusteluryhmissä²⁷ tapahtuva tiedonhankinta sijoittuu hänen mukaansa kontribuution tasolle. Sen sijaan esimerkiksi Wikipediassa ja Second Lifessa tapahtuvan tiedonmuodostuksen Shah katsoo kuuluvan yhteistoimin- nan tasolle (Shah 2014, 224).

Kuten luvussa 9 pyritään osoittamaan, keskusteluryhmissä tapahtuva tiedonhankinta on usein erilaisia, jopa kiistanalaisia näkökulmia, mielipiteitä, arvauksia, luuloja ja käsi- tyksiä sisältävään keskusteluun pohjautuvaa viestittelyä, jonka tiedontarvitsija merki- tyksellistää ja pyrkii näin saamaan haluamansa informaation käyttöönsä ja tyydyttä- mään tiedontarpeensa. Keskusteluun osallistuvat henkilöt eivät välttämättä pyri yhdes-

²⁷ Shah (2014, 224) käyttää termejä Online support groups ja social Q&A, ei varsinaista keskusteluryhmiä tarkoittavaa discussion groups –ilmaisua.

sä tarjoamaan tarvittavaa tietoa eikä heillä ole yhteistä tavoitetta. Osa keskusteluun osallistujista voi jopa pyrkiä antamaan disinformaatiota. Lisäksi osa ryhmän jäsenistä ei halua osallistua tiedon rakentamiseen vaan saattaa tietoisesti ignoroida eksplikoidun tiedontarpeen (ks. kuvio 2). Kuviossa 2 on havainnollistettu, kuinka yhteisiin tavoitteisiin pyrittäessä toimitaan silloin kun tiedontarve on ryhmän yhteinen (kuvion ylempi osio). Mikäli tiedontarve on yksilölähtöinen ja ryhmällä ei ole yhteistä intressiä sen tyydyttämiseksi, ryhmän sisäistä kommunikaatiota voidaan kuvata kuvion 2 alemmalla osiolla.

Kuvio 2. Kollaboratiivisen tiedonhankinnan ja yksilölähtöisen tiedontarpeen artikulaatio ryhmässä. Siniset ympyrät symboloivat ryhmän jäseniä, jotka osallistuvat tiedon rakentamiseen ja alemman kuvion musta ympyrä symboloi henkilön/henkilöiden antamaa disinformaatiota.

Tämän vuoksi näen tarpeelliseksi tehdä yhteisöllisen tiedonhankinnan ja yhteisöllisen tiedon jakamisen osalta jaottelun yhteistoiminnalliseen tiedonhankintaan (collaborative information seeking – CIS) Shahin (2009; 2012; 2014) tarkoittamassa merkityksessä sekä konstruktivistiseen tiedonhankintaprosessiin, jossa yksilö hankkii informaatiota yhteisöön turvautuen omia tiedontarpeitaan varten (vrt. kuvio 2). Jälkimmäisessä tapauksessa kyse on ennemminkin tiedon jakamisesta ryhmässä (vrt. Savolainen 2011b) ja yksilön halusta hyödyntää saamaansa tietoa kuin yhteisöllisestä tiedonmuodostuksesta. Erottelevina tekijöinä näiden kahden yhteisöllisen tiedonhankinnan välillä on paitsi tiedontarpeen haltija (yhteisöllinen tiedontarve vs. yksilöllinen tiedontarve), myös tiedonmuodostuksessa ilmenevät eroavaisuudet. Tiedon jakamisella ymmärretään verkko-yhteisöön kuuluvien jäsenten tapoja asettaa muiden käyttöön (luettavaksi) viestejä, joissa he esittävät faktoja ja mielipiteitään tai kuvaavat kokemuksiaan (vrt. esim. Savolainen 2011b; Huvila, Ek & Widén 2014) osana tiedonhankintaprosessia. Kollaboratiivisessa tiedonhankinnassa yhteisö pyrkii konsensukseen ja sen tavoitteena on ryhmässä tapahtuneen tiedon jakamisen seurauksena muodostaa yhteinen tiedollinen näkemys. Tämän tavoitteen taustalla voi olla pyrkimys yhteiseen päämäärään, johon pääsemiseksi tarvitaan tiettyä tietoa. Yksilölähtöiseen tiedontarpeeseen perustuvassa tilanteessa ryhmän jäsenet vain jakavat tietoa sitä tarvitsevalle yksittäiselle ryhmän jäsenelle. Ryhmä ei sinänsä muodosta tietoa vaan tiedonmuodostaja on yksittäinen tiedontarvitsija, joka hyödyntää ryhmältä saamaansa ja mahdollisesti myös muualta hankkimaansa informaatiota tyydyttääkseen tiedontarpeensa.

Sekä konstruktivistinen tiedon hankinta että kollaboratiivinen tiedonhankinta ovat yhteisöllistä toimintaa, joka perustuu ryhmässä tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Shahin (2009; 2012; 2014) kuviossa 1 esittelemät kommunikaation ja kontribuution tasot eivät nähdäkseni huomioi täysin kaikkia niitä ulottuvuuksia, joita esimerkiksi keskusteluryhmässä tapahtuvassa tiedonhankinnassa on havaittavissa. Näitä aspekteja tarkastellaan lähemmin luvussa 9.

Edellä mainittu jaottelu yhteisölliseen ja yksilölliseen tiedontarpeeseen yhteisöllisen tiedonhankinnan käytäntöjen muovaajana on perusteltua jo senkin vuoksi, että tiedontarpeita lähestytään arkielämän tiedonhankintatutkimuksen eri malleissa yksilölähtöisesti. Tiedontarve katsotaan perinteisesti yksilöllä olevaksi informaation vajavaisuudeksi (vrt. esim. Marchionini 1997; Dervin 1999; Dervin 1998; McKenzie 2003), ei yhtei-

sön tiedontarpeeksi. Tiedontarpeen käsite ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, kuten Case (2002) on huomauttanut.

Tässä yhteydessä on syytä pohtia myös yhteisöllisen tiedontarpeen luonnetta ja sitä, kuinka se voitaisiin määritellä. Jos yksilöllinen tiedontarve käsitetään tiedolliseksi anomaliaksi Marchioninin (1997), Dervinin (1997; 1998) ja McKenzién (2003) tapaan, yhteisöllinen tiedontarve voidaan mieltää yhteistä päämäärää varten toimivan yhteenliittymän (= yhteisö) toiminnan kannalta tarpeellisen informaation anomaliaksi, joka on tunnustettu kaikkien yhteisöön kuuluvien toimijoiden kesken. Näin määriteltynä yhteisöllinen tiedontarve on yhteisöllistä tiedonhankintaa virittävä tekijä, kuten Shah (2012) esittää edellä tarkastellussa jäsennyksessään.

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä tutkimuksessa nojaudun Elfreda Chatmanin (1987; 1991; 1999) kehittämään normatiivisen käyttäytymisen teoriaan ja tiedonhankinnan ”pienen maailman” konseptiin, jota Jaeger ja Burnett (2010) ovat täydentäneet omilla huomioillaan. Koska Chatmanin malli ei nähdäkseni yksin riitä luomaan tarpeeksi laajaa kontekstia yksilön informaatiokäyttäytymisen ymmärtämiseksi, peilaan tutkimustuloksiani myös Reijo Savolaisen (1993; 2012) esittämään malliin elämäntavasta tiedonhankintaa määrittävänä tekijänä sekä toiseuteen toiminnan kontekstina.

Chatmanin jäsenyyksiä on avattu luvussa 4.1 ja Savolaisen elämäntapaa käsittelevää mallia luvussa 4.4. Lisäksi pohdin luvussa 4.2. virtuaalisen ”pienen maailman” käsitettä tiedonhankintatutkimuksessa sekä ”pienen maailman”, informaatiomaailman ja elämissaailman keskinäissuhteita luvussa 4.3. Tarkastelen luvussa 4.5. lyhyesti toiseuden ja tiedonhankinnan keskinäissuhteita.

4.1 Elfreda Chatmanin tiedonhankinnan ”pieni maailma” ja normatiivisen käyttäytymisen teoria

Yhteisöllisen tiedonhankinnan tutkimuksen melko lyhyessä traditioissa Chatmanin merkitys yhteisöllisen tiedonhankinnan käytänteiden jäsentäjänä on sivuutettu lähes täysin. Silti tarkasteltaessa eri yhteisöissä tapahtuvaa tiedonhankintaa erityisesti vähäosaisten näkökulmasta, voidaan Chatmanin normatiivisen käyttäytymisen teoriaa ja ”pienen maailman” jäsenyyttä pitää hedelmällisenä teoreettisena taustana tutkimukselle sen implikoidessa toiseuden kokemuksta tiedonhankintaa määräävänä tekijänä. Se korostaa yhteisön merkitystä tiedonhankintaprosessissa ja mahdollistaa analyysin niin spatiaalisten kuin sosiaalistenkin muuttujien kautta (vrt. Savolainen 2009, 43-44).

Elfreda Chatmanin (1991) luoman tiedonhankinnan ”pienen maailman” (”small world”) jäsenyys, elämänpiirin (”life in the round”) (Chatman 1999) käsite ja normatiivisen käyttäytymisen teoria (Chatman 2000) edustavat tiedonhankintatutkimuksessa informaatioköyhyyden merkitystä analyysoivia jäsenyyksiä. Ne eivät ole toisistaan irrallisia vaan ne muodostavat kokonaisuuden, joka kiteytyy normatiivisen käyttäytymisen teoriassa. Se perustuu ajatukseen siitä, kuinka yhteisön normit määrittävät sen mitkä asiat ovat hyväksyttäviä ”pienessä maailmassa”. Arjen toimintoihin vaikuttavat normien lisäksi maailmankuva, sosiaaliset tyypit ja informaatiokäyttäytyminen (esim. Pendleton & Chatman 1998). Kollektiivisen yhteisöllisen maailmankuvan kautta yksilö jäsentää yhteisössä hyväksytyt, ”tärkeät” asiat kun taas sosiaaliset tyypit auttavat yksilöä määrittelemään kehen voi luottaa ja kehen ei, ts. kenen välittämä informaatio on hyväksyttävää ja luotettavaa (vrt. Chatman 1999; Pendleton & Chatman 1998).

Chatmanin (1999, 208-209) naisvankeihin kohdistuneessa tutkimuksessa hän tunnisti heidän käyttämistään ilmauksista selviä merkkejä toiseuden kokemuksista vaikka ei käytäkään termiä otherness kuvaamaan tätä vallitsevaa tilaa. Jo yksin vankilassa olemisen eristettynä tekee ryhmästä toisia suhteessa muihin. Myös tavat, puhetyyli yms. representoivat toiseutta edustavaa käyttäytymistä. Chatman (1999, 208) korostaakin hankittavalle informaatiolle olevan tyypillistä se, että tiedontarvitsijat pyrkivät sopeutumaan yhteisön näkemyksiin hyväksyttävästä informaatiosta ryhmäpaineen alla. Havainto liittyy kiinteästi normatiivisen teorian yhteen keskeiseen elementtiin: sosiaalisiin tyyppihin (Chatman 1999, 209), joiden merkitys informaation luotettavuuden kannalta on merkittävä.

Naisvankeihin kohdistuva tutkimus tuo esiin myös yhteisöllisyyden ajatuksen keskeisenä tiedonhankintaan liittyvänä tekijänä, koska Chatman mieltää vankilan suljetuksi yhteisöksi jossa tiedonhankintaprosessi tapahtuu (Chatman 1999, 210-211). Vankila muodostuuikin Chatmanin esimerkkitapauksessa elämänpiiriksi, yhteisöksi, jossa vallitsee yhteinen arvomaailma, normisto ja asenneilmasto. Chatman (1999, 215) kiteyttää elämänpiirin (life in the round) käsitteelle tyypillisiksi tunnusmerkeiksi henkilökohtaisen kokemuksen tai jonkun henkilön antamaan informaation, jolla katsotaan [yhteisössä] olevan tietoa käsiteltävästä asiasta.

Chatman teki ”pienen maailman” käsitteen tunnetuksi tiedonhankintatutkimuksen alalla. Ajatus ”pienen maailman” olemassaolosta on implisiittisesti syntynyt jo aiemmin. Burnettin, Besantin ja Chatmanin (2001, 536) mukaan käsitys ”pienestä maail-

masta” sisältyi jo Ben Cooleyn 1956 esittämään ajatukseen köyhien ihmisten rajoittuneesta elämästä suhteessa laajempaan sosiaaliseen maailmaan. Cooley ei kuitenkaan käyttänyt termiä ”pieni maailma”, mutta Burnettin, Besantin ja Chatmanin (id.) mukaan hänen ajattelunsa voidaan ymmärtää juuri ”pieniä maailmia” kuvaavaksi. Myös esimerkiksi Garfinkle (1964) sekä Dervin ja Greenberg (1972) ovat viitanneet samankaltaiseen ajatukseen ”pienen maailman” olemassaolosta. Dervin ja Greenberg (1972) tutkivat kaupunkien vähävaraisen väestönsosan kommunikaatioympäristöjä²⁸ ja viestintäkäyttäytymistä. Heidän mukaansa se poikkesi merkittävästi keskiluokan viestintäkäyttäytymisestä (Dervin & Greenberg 1972, 41). Dervinin ja Greenbergin (1972, 34) tutkimuksessa korostetaan köyhien omasta fyysisestä elämänpöyristä²⁹ saatavan tiedon tärkeyttä ja ensiarvoisuutta sekä epäluuloa viranomaisia kohtaan. Ajatus tiedonhankinnan ”pienestä maailmasta” eksplikoituu kuitenkin lopullisesti teorian tasolla vasta Chatmanin (1987; 1991; 1990; 1998; 1999) tutkimuksissa. Chatmanin ajattelussa näkyy myös habermasilaisen ajattelun vaikutus ja Husserlin perintö, jona elämismailma-problematiikka on vaikuttanut Chatmaniin (vrt. Jaeger & Burnett 2010, 20-21).

Yksi Chatmanin (1991) perusajatuksista on heikon tulotason vaikutus tiedonhankinnan ”pienen maailman” syntyyn. Siivooja-vahtimestareihin (janitors) kohdistuneessa tutkimuksessaan Chatman (1991, 443-446) havaitsi, että vaikka tutkittavilla henkilöillä oli erilaisia tiedontarpeita jotka liittyvät mm. arkielämässä selviytymiseen, he hankkivat tarvitsemansa informaation ensisijaisesti lähipöyristään. Chatman on itse kuitenkin myöhemmin todennut, että vaikka hän aluksi katsoi informaatioköyhyyden ja heikon taloudellisen aseman vaikuttavan tiedontarpeiden muotoutumiseen, asia ei ole näin yksiselitteinen (Chatman 1996, 205). Tähän ovat kiinnittäneet huomiota myös Jaeger ja Burnett (2008; 2010).

Chatmanin mukaan taustalla on tutkittavan ryhmän fatalistinen elämänsenne – parempaan huomiseen ei uskota (Chatman 1991, 443-444). Tässä on selviä yhtymäkohtia Dervinin ja Greenbergin (1972) ja Savolaisen (1993) tutkimuksiin. Edellisissä havaittiin epäluottamus auktoriteettitietoa kohtaan ja halu pitäytyä gheton sisäisten lähteiden

²⁸ Dervin ja Greenberg käyttävät termiä Communication environment. Suomennos tekijän.

²⁹ Dervin ja Greenberg viittaavat köyhien yhteisöön termillä ghetto.

käytössä, jälkimmäisessä esitelty pessimistis-defensiivinen suhtautuminen elämään taas muistuttaa pitkälti Chatmanin havaintoja siivooja-vahtimestareiden elämäntavasta. Tiedonhankinnan ”pienen maailman” syntyyn vaikuttaa varmasti eräänä tekijänä koulutuksen puute ja siitä johtuva lähteistön ja kanavien käytön ja tuntemuksen vähäisyys.

Burnett ja Jaeger (2008) ovat Chatmanin tuotantoa analysoidessaan havainneet, että Chatman painotti ensimmäisissä tutkimuksissaan ”pienen maailman” olevan konteksti, joka määrittää erityisesti heikosti toimeentulevien henkilöiden tiedonhankinnan tapoja. Myöhemmin ”pieni maailma” esiintyy kuitenkin Chatmanilla itse asiassa kaikkien yhteiskuntaluokkien toiminnassa ja reflektoi kunkin yhteiskuntaluokan ja eri spatiaalisen todellisuuden jakavien henkilöiden todellisuutta heijastellen heidän normatiivista käyttäytymistään. Thompson (2006; 2008; ks. myös Jaeger & Burnett 2010, 21) on todennut, että ”pieni maailma” ei ole niinkään sosio-ekonomiseen puutteeseen tai informaatioköyhyyteen liittyvä termi, vaan pikemminkin yksilön elämämaailma, joka kuvaa hänen aktiivisuuttaan ja kontaktejaan arkipäivän toiminnoissa. Thompson ei myöskään pidä termiä arvoväritteisenä, kuten Chatman (esim. 1987; 1991) tekee puhuessaan ”pienestä maailmasta” informaatioköyhyyden synonyyminä.

Jaegerin ja Burnettin (2010, 20-24) Chatmanin teoreettiseen jäsenyykseen kohdistama kritiikki liittyy ennen muuta ”pienen maailman” ja sen ulkopuolisen maailman välisen kytkennän vähäisyyteen. Heidän mukaansa Chatman keskittyy liikaa ”pienen maailman” sisäiseen toimintaan unohtaen ”pienien maailmojen” interaktion (Burnett & Jaeger 2008; Jaeger & Burnett 2010). He kehottavat kohdistamaan tutkimusta muun muassa teknologia-avusteisen informaatiokäyttämisen eri muotoihin ja hyödyntämään sekä Habermasin että Chatmanin ”pieni maailma” –ajattelun ulottuvuuksia (Jaeger & Burnett 2008). Myös Savolainen (2009, 44) on todennut, että ”pienen maailman” tutkimuksessa tulee ottaa huomioon ennen muuta virtuaalisten maailmojen olemassaolo.

Lähestyn tutkimusongelmia tukeutumalla ensisijaisesti Elfreda Chatmanin teoreettiseen perustaan. Kyse on mikrotason tutkimuksesta, jossa virtuaaliyhteisö muodostaa fyysiseen toimintaympäristöön verrannollisen spatiaalisen tilan. Toisaalta Chatmanin lähestymistapa perustuu tiedonhankintatutkimuksen traditioon, minkä vuoksi hänen teoriansa sopii luontevasti osaksi teoreettista viitekehystä (vrt. Burnett, Besant & Chatman 2001). Vaikka lähtökohtana on Chatmanin teoreettinen jäsenyys, siihen ei suhtauduta kritiikittömästi. Toisaalta Habermasin elämämaailman käsite on relevantti

pohdittaessa elämäntavan, elämismaailman ja ”pienen maailman” välistä keskinäissuhdetta informaatiokäyttäjyksen näkökulmasta. Siinä mielessä tässä tutkimuksessa yhdistetään sekä Habermasin että Chatmanin teoreettisia lähtökohtia.

Habermasin elämismaailma³⁰ voidaan ymmärtää henkilön yksityisenä maailmana, joka perustuu kulttuuriin, kieleen ja arkitodellisuuteen. Sen vastakohtana on ”systeemi”, joka voidaan ymmärtää yhteiskunnaksi laajasti ottaen. Huttusen (2012, 203) mukaan Habermasin elämismaailma voidaan määritellä diskurssiin osallistujien yhteisesti ja kamaksi tulkintahorisontiksi, joka on kulttuurisesti uusinnettava ja kielellisesti organisoitu tulkintamallien varasto. Elämismaailma kiinnittyy niiden tulkintojen kokonaisuuteen, jotka yhteisön jäsenet jakavat taustaoletuksina. Varto (1992, 23-24) puhuu elämismaailmasta kokonaisuutena, jossa ihmistä voidaan tarkastella. Hänen mukaansa

”yksittäiset tutkimuksen kohteet saavat merkityksensä ja lähtökohtansa elämismaailmasta, siitä ihmisen kokemustodellisuudesta, joka on koko ajan läsnä ja valmiina, yhtä aikaa muuttavana ja muutettavana.” Varton näkemys elämismaailmasta toimintaympäristön kaltaisena paikkana on se, mihin tukeudun viitatessani tässä tutkimuksessa elämismaailma-käsitteeseen.

Siinä missä Chatmanin ”small world”-jäsenitys on keskittynyt mikrotason spatiaaliin tiloihin, Habermas liikkuu makrotasolla ja puhuu tiedonhankintaa ja informaatiokäytäntöjä laajemmin viestinnällisistä käytännöistä. Tässä tutkimuksessa elämismaailman käsite liittyy keskeisesti elämismaailman ja elämäntavan väliseen keskinäissuhteeseen.

Jaegerin ja Burnettin (2010, 145) mukaan ihminen elää useammassa ”pienessä maailmassa”: ystävien, perheen, työtovereiden, harrastusten muodostamien kontaktien yms. ”pienien maailmojen” muodostamassa kokonaisuudessa. He toteavatkin, että ihmisen

³⁰ Termi elämismaailma (saks. Lebenswelt) ei ole Habermasin itsensä kehittämä vaan sen lanseerasi saksalainen Edmund Husserl vuonna 1936 teoksessaan Eurooppalaisten tieteiden kriisi ja transsendentaalinen fenomenologia (2012).

on lähes mahdotonta eristäytyä sosiaalisesti ja olla olemassa vain yhdessä ”pienessä maailmassa” Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena olevat sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt kuitenkin pyrkivät kuitenkin tähän Jaegerin ja Burnettin epätodennäköisenä pitämään tilaan, mikä omalta osaltaan lisää tutkimuksellista mielenkiintoa ensisijaisesti virtuaalisiin kontakteihin perustuvaan ”pieneen maailmaan”.

Jaeger ja Burnett (2010) ovat kehittäneet Habermasin (1992) ja Chatmanin (1987, 1991, 1996, 1999) ”pienen maailman” teorioihin perustuen oman jäsenyyksenä tiedon maailmasta (information world). Tiedon maailma koostuu ”pienistä maailmoista”, joissa vaikuttavat sosiaaliset normit, sosiaaliset tyypit, tiedon arvokäsitys, tiedonhankintakäyttäytyminen ja tiedonhankinnan rajoitteet (boundaries), kuten keskinäisten kontaktien mahdollisuus ja tilaisuus informaation vaihtamiseen muiden henkilöiden kanssa tai sen puute. (Jaeger & Burnett 2010, 144).

Chatmanin jäsenys muodostaa keskeisen osan tämän tutkimuksen tiedonhankinnan viitekehystä. Vertaan sosiaalisesti vetäytyvien henkilöiden tiedonhankintaa ja heidän yhteisöään Chatmanin (1991) ”pieneen maailmaan”. Vaikka Chatmanin 1990-luvulla esittämissä tulkinnoissa on sivuutettu Internetin merkitys tiedonhankinnan kanavana ja sen sisällöt tiedonlähteinä, Burnett, Besant ja Chatman (2001) ottivat huomioon myös tämän näkökulman ja toivat näin esiin ajatuksen virtuaalisesta ”pienestä maailmasta” tiedonhankinnan näyttämönä.

Chatman on useissa tutkimuksissaan (esim. Chatman 1991; Chatman 1996; Chatman 1999; Burnett, Besant ja Chatman 2001) viitannut termeillä *insiders* ja *outsiders* yhteisön jäseniin, joita ensin mainitut ovat ja sen ulkopuolisiin henkilöihin, joita taas edustavat jälkimmäiseen ryhmään kuuluvat henkilöt. Käytän seuraavassa Chatmanin *insiders*-termistä suomennosta sisäpiiriläiset/sisäpiiri ja *outsiders*-termistä käännoystä ulkopuoliset³¹. Kun Chatman puhuu normatiivisen käyttäytymisen teorian yhteydessä sosiaalisista tyypeistä (esim. Chatman 1999, 209) sisäpiiristä ja ulkopuolisista, tämä voidaan ymmärtää nimenomaan käsitykseksi siitä ovatko henkilöt ”pienen maailman” jäseniä vai eivät, ts, jakavatko he yhteisen spatiaalisen avaruuden, kuten on laita esimerkiksi sii-

³¹ Suomennot tekijän vapaasti kääntämiä.

vooja-vahtimestareihin (Chatman 1991) tai naisvankeihin (Chatman 1999) kohdistuneissa tutkimuksissa.

Sisäpiiriläisiin ja ulkopuolisiin tehty dikotomia on merkityksellinen tiedon uskottavuuden arvioinnin kannalta ”pienessä maailmassa”: sisäpiirin antama informaatio koetaan hyödyllisemmäksi ja siihen myös turvaututaan usein mieluummin kuin muuhun informaatioon siksi, että se mielletään muuta informaatiota luotettavammaksi. (vrt. Chatman 1999, 208; Chatman 1991, 445-446). Tässä Chatmanin dikotomiassa on yhtäläisyyksiä myös toiseuden ja tiedonhankinnan väliseen keskinäissuhteeseen: esimerkiksi naisvangit sisäpiiriläisinä edustavat toiseutta suhteessa vankilan henkilökuntaan tai vankilamaailman ulkopuoliseen väestöön (outsiders, ulkopuoliset). Vanki edustaa toiseutta suhteessa valtaväestöön, mutta toisaalta sosiaaliset tyypit voivat myös määritellä toiseutta vankien oman luokittelun sisällä. (Chatman 1999, 212.)

Olemalla samanlaisia toisia tai erilaisia toisia (vrt. Kulmala 2004) vankien ”pienen maailman” sisällä tunnistetaan sisäpiiriläisiä. Heillä on johonkin teemaan liittyvää informaatiota, johon luotetaan tai vastaavasti ulkopuolisia, jotka eivät omaa tätä statusta tiedonhankinnan näkökulmasta. Sisäpiiriin kuulumiseen tai ulkopuolisuuteen voi liittyä henkilön tietämyksen tai oletetun tietämyksen lisäksi muitakin erottavia tekijöitä, kuten yhteisön silmissä hankittu arvonanto, joka tekee yhteisön jäsenestä sisäpiiriläisen ja näin ollen luotettavan tiedonlähteen. Esimerkkinä Chatman (1999, 212) mainitsee useita tuomioita saaneen, murhasta tuomitun naisvängin, jolla on hyvä vankilajärjestelmän tuntemus. Useat tuomiot ja niiden mukana tuoma arvovalta vahvistavat henkilön asemaa yhteisössä sisäpiiriläisenä. Tämän vuoksi hän näyttäytyy yhteisön silmissä luotettavana tiedonlähteenä, sisäpiiriläisenä ja representoi näin sosiaalista tyyppiä, jota on yhteisön normien mukaista pitää ”oikean” ja luotettavan tiedon välittäjänä. Sisäpiiriläisellä on Chatmanin (emt.) mukaan myös laajempi ymmärrys yhteisön yhteisesti omaksuista normeista kuin ulkopuolisella.

Chatman (1996) on pohtinut laajemmin ulkopuolisuuden tematiikkaa ja osoittanut, että hänen tutkimansa vangit, siivooja-vahtimestarit ja vanhusväestö edustavat ulkopuolisia suhteessa valtaväestöön. Tämä voidaan käsittää myös toiseudeksi suhteessa valtaväestöön. Esimerkiksi akateemisessa työympäristössä siivooja-vahtimestarit representoivat toiseutta suhteessa työyhteisön arvoihin.

Chatmanin ajattelussa voidaan nähdä runsaasti yhtymäkohtia sosiologiassa paljon esiintyneeseen vieraantumisen ajatukseen, kuten hän on itsekin todennut (Chatman 1996, 204). Vähäosaiset henkilöt ovat syrjäytyneitä, yhteiskunnasta vieraantuneita, joiden yhteisenä nimittäjänä voidaan pitää toiseutta suhteessa keskiluokkaan ja yhteiskunnan vallitseviin normeihin. Toiseus voi ilmetä myös muulla tavoin kuin taloudellisenä vähäosaisuutena: se voi johtua sairaudesta, erilaisesta asemasta yhteiskunnassa esimerkiksi maahanmuuttajastatuksen takia (vrt. Aarnitaival 2012). Sen vuoksi tiedonhankinnan ”pienen maailman” selitykseksi eivät riitä pelkät taloudellisesta epätasaarvosta johtuvat syyt vaan tiedonhankinnan ”pienen maailman” olemassaolon taustalta löytyy monisyisiä ongelmia (Chatman 1996, 205).

4.2 Virtuaalinen ”pieni maailma”

Chatmanin tiedonhankinnan ”pienää maailmaa” kuvaava termi ei Savolaisen (2009, 40) mukaan ole vain spatiaalinen metafora vaan se voidaan ymmärtää konkreettiseksi tilaksi, kuten esimerkiksi vanhainkodiksi. Vaikka ”pieni maailma” on konkreettinen tila, voidaan se tulkita myös spatiaaliseksi ulottuvuudeksi metaforan tavoin ennen muuta puhuttaessa internetin virtuaalisista yhteisöistä. Tätä tukee esimerkiksi Banosin ja kumppaneiden (2000, 327) mukaan käsitys siitä, että virtuaalinen olemassaolo on henkilön kokemus siitä, että hän on jossain virtuaalisesti määritellyssä paikassa vaikka hän ei fyysisesti ole siellä läsnä. Virtuaalinen todellisuus (Virtual Reality) taas voidaan käsitellä kokemuksena, jonka vastaanottaja saa telemaattisen yhteyden kautta. Sherman ja Craig (2002, 6) määrittelevät virtuaalisen ei-faktuaaliseksi olemassaoloksi³² ja korostavat, että virtuaalisessa todellisuudessa on neljä elementtiä (Sherman & Craig 2002, 6-11):

- Virtuaalinen maailma
- Fyysinen ja henkinen uppoutuminen

³² ”Being in essence or effect, but not in fact”. Tekijän käännös. Alkuperäinen määritelmä Shermanilla ja Craigilla perustuu Websterin määrittelyyn virtuaalisuudesta.

- Sensorinen takaisinkytkentä
- Interaktiivisuus

Shermanin ja Craigin (2002, 6) käsitys virtuaalisesta maailmasta virtuaalisen todellisuuden elementtinä tarkoittaa mediaa, jonka avulla yksilöllä on pääsy virtuaaliseen tilaan, ts. esimerkiksi internetiä. Kyse on siis virtuaalisuuden mahdollistavasta järjestelmästä. Henkinen uppoutuminen (mental immersion) puolestaan voidaan ymmärtää voimakkaana henkisenä sitoutumisena johonkin virtuaaliseen palveluun ja fyysinen uppoutuminen (physical immersion) taas fyysisenä osallisuutena, ts. fyysisenä kokemuksena, jostain virtuaalitulasta. (Sherman & Craig 2002, 9). Interaktiivisuudella taas tarkoitetaan vuorovaikutusta, jonka virtuaalinen todellisuus mahdollistaa. Toisaalta se on Shermanin ja Craigin (2002, 12-13) mukaan kollaboratiivisuutta, yhdessä tekemistä ympäristössä, jollaiseksi voidaan tulkintani mukaan käsittää esimerkiksi tämän tutkimuksen kohteena oleva keskusteluryhmä. Kollaboratiivinen ympäristö on Shermanin ja Craigin (2002, 12) mukaan virtuaalinen maailma mahdollistaa osallistujien keskinäisen kanssakäymisen.

Ajatus virtuaalisesta ”pienestä maailmasta” esiintyy Chatmanilla ensimmäisen kerran vuonna 2001 tehdyssä tutkimuksessa (Burnett, Besant ja Chatman 2001). Siinä Burnett, Besant ja Chatman (2001, 538) toivat esiin ajatuksen virtuaaliyhteisöissä vallitsevista ”pienistä maailmoista”-tutkiessaan feminististen kirjakauppojen ja virtuaaliyhteisöjen keskuudessa tapahtuvaa tiedonhankintaa. Burnettin ja Jaegerin (2008) mukaan virtuaaliyhteisöt ovat tietokoneavusteisesti toimivia ”pieniä maailmoja”. Burnett (2000) on painottanut, etteivät virtuaalimaailmat ole vain sosiaalisia kohtauspaiikkoja vaan niillä on myös merkityksensä informaation jakamisessa osallistujien kesken.

Savolainen (2009, 43) on kuitenkin todennut, että ”pieni maailma” on verraten suljettu, konkreettinen tila, jossa henkilöt ovat lähekkäin (vrt. Chatmanin esimerkki yliopistotyöyhteisöstä 1991 tai vankilasta 1999). Virtuaalinen ”pieni maailma” ei kuitenkaan edellytä fyysistä läheisyyttä vaan tulkintani mukaan keskeiseksi muodostuu tällöin virtuaaliyhteisössä oleva voimakas yhdenmukaisuuden tunne, virtuaalisen yhteisöllisyyden merkitys. Jos oletetaan Savolaisen (2009, 43) tukeutuen, että myös virtuaalinen ”pieni maailma” on verraten suljettu virtuaalinen tila vastakohtana konkreettiselle tilalle, herää kysymys, onko samalla henkilöllä useita virtuaalisia ”pieniä maailmoja”, jotka itse asiassa muodostavat henkilön virtuaalisen elämämaailman? Virtuaalinen elämämaail-

ma voidaan käsittää osaksi laajempaa yksilön elämismaailmaa, joka jakautuu reaali-
maailman elämismaailmaan ja virtuaaliseen elämismaailmaan.

Tarkasteltaessa verkosta tapahtuvaa tiedonhankintaa, ”pienen maailman” käsite voi-
daan ymmärtää spatiaaliseksi metaforaksi, joka kuvastaa virtuaalista ”pientä maailmaa”
(vrt. Savolainen 2009, 40-41). Tällöin se poikkeaa fyysisestä tilasta, johon Chatman
viittaa puhuessaan ”pienestä maailmasta” (esim. Chatman 1989; 1991; 1999). Tietover-
koissa havaittavasta ”pienestä maailmasta” puhuttaessa termi voidaan ymmärtää tie-
donhankinnan kontekstina, joka löytyy vain tietoverkosta:

Burnett, Besant ja Chatman (2001, 542) pitävätkin virtuaalisia yhteisöjä hedelmällisinä
ympäristöinä normatiivisen tiedonhankintakäyttäytymisen tutkimiseksi. Esimerkiksi
virtuaalisten yhteisöjen sisäiset normit ja netiketti, yhteisön hyväksymät asianmukaiset
keskustelunaiheet, konfliktien ratkaisutavat, hyväksyttävä kielenkäyttö ja muut virtuaali-
yhteisön normit ovat esimerkkejä, joita he mainitsevat. Myös tekstien piilomerkityk-
set, verbaalinen rakenne ja kirjoitusten sävy tarjoavat heidän mukaansa hyvän alustan
normatiivisen tiedonhankintakäyttäytymisen tutkimukselle.

Burnettin ja Bonnicin (2003, 333) mukaan virtuaaliset yhteisöt rakentavat kukin omat
normistonsa. Osa normeista on eksplikoitu (esim. yhteisön säännöt määrittävät toivo-
tun ja ei-toivotun käyttäytymisen rajat), osa normeista taas on implisiittisiä, ryhmän
yhteisesti hyväksymiä ”kirjoittamattomia sääntöjä”, joita saatetaan myöhemmin ekspli-
koida yksityiskohtaisemmin (Burnett & Bonnici 2003, 336). Esimerkkeinä implisiittisii-
tä normeista Burnett ja Bonnici (2003, 348) mainitsevat viestien pituuden ja kieliasun.

Edellä mainittu jako sisäpiiriläisiin ja ulkopuolisiin pätee Burnettin, Besantin ja Chat-
manin (2001, 543) mukaan myös virtuaalisiin yhteisöihin. Virtuaalisten yhteisöjen sosi-
aalisia tyyppisiä edustavat sisäpiiriläiset ovat palvelun³³ vakiintuneita käyttäjiä, kun taas
Burnettin, Besantin ja Chatmanin (emt.) mukaan ulkopuoliset ovat palvelusta vasta
kiinnostuneita ”newbieitä”, tulokkaita, jotka eivät ole aiemmin osallistuneet virtuaali-
sen ryhmän toimintaan. He saattavat käyttäytyä virtuaaliryhmän normien vastaisesti

³³ Palvelulla tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi keskusteluryhmää.

esimerkiksi fleimaten³⁴ tai muutoin asiattomasti, koska eivät tunne ryhmän toimintatapoja.

Burnettin ja Jaegerin (2008; 2010) mukaan internetin lisääntynyt käyttö muuttaa informaatiokäyttäytymistä ja heijastuu samalla ”pienen maailman” ja elämismaailman (lifeworld) väliseen suhteeseen. Tarkasteltaessa virtuaalista ”pienää maailmaa”, on syytä myös sosiaalisista tyypeistä puhuttaessa korostaa yksilön virtuaaliminän ja reaalin minän mahdollista dualismia. Henkilöllä voi virtuaalisessa maailmassa, esimerkiksi keskustelupalstalla, olla täysin reaalielämän identiteetistä poikkeava rooli ja jopa avatar, jonka avulla eksplikoidaan omaa olemusta.

Chatmanin (1987; 1991) mukaan ”pienen maailman” asukkaat tuntevat toisensa ulkonäöltä, koska he jakavat saman fyysisen tilan. Tästä poiketen virtuaalisen ”pienen maailman” toimijat eivät välttämättä tunnista toisiaan reaalielämässä. Vaikka virtuaaliyhteisöissä henkilöt saattavat oppia tuntemaan toisensa nimimerkkien kautta, tämä ei ole välttämätöntä. Osa virtuaaliyhteisöistä perustuu anonymiteettiin, kuten tarkasteltavana oleva Hikikomero. Tällöin luottamuksen ja yhteisen nimittäjän on löydettävä jostain muualta kuin henkilöiden välisestä tuttuudesta ja siihen perustuvasta luottamuksesta. Esimerkiksi yhteisen sairauskokemuksen jakaminen voi olla tämänkaltaisen syy.

4.3 ”Pieni maailma”, informaatiomaailma ja elämismaailma

Paul T. Jaeger ja Gary Burnett (esim. Burnett & Jaeger 2008; Jaeger & Burnett 2010) käyttävät termiä information world, jonka sanataarkka käännös on informaatiomaailma. Jaeger ja Burnett (2010, 8) määrittelevät siihen kuuluvaksi niin informaatiokäyttäytymisen, normiston, sosiaaliset tyypit, tiedon arvon ja tiedonhankinnan rajoitteet. Informaatioympäristö taas voidaan ymmärtää laajemmin: siihen sisältyvät esimerkiksi niin kanavat kuin lähteetkin. Siksi termi informaatioympäristö ei täysin kuvaa Jaegerin ja

³⁴ Fleimaus, engl. flaming. Fleimauksella tarkoitetaan esimerkiksi keskusteluryhmässä tapahtuvaa tietoista provosointia.

Burnettin (2008; 2010) Information world –termiä. Lisäksi Jaegerin ja Burnettin (2010) luoma ”informaatiomaailmojen teoria” pohjautuu pitkälti Chatmanin ja Habermasin ”pieni maailma” ja elämismaailma –käsitteisiin perustuviin teoreettisiin jäsennyksiin, joiden mikro- ja makrotason näkökulmia on pyritty nivomaan yhteen. Tämän vuoksi käytän information world termin vapaana käännoksenä informaatiomaailma-suomennosta.

Puhuessaan informaatiomaailman uudesta jäsennyksestä Jaeger ja Burnett (2008; 2010) korostavat, että kyse on yksilön lukuisista pienistä maailmoista, jotka määräytyvät hänen kulloisenkin sosiaalisen tyyppinsä mukaan. Kyse on siis roolin vaikutuksesta sosiaalisen tyyppin muotoutumiseen: työtoverina ja kollegana sosiaalinen tyyppini on erilainen kuin esimerkiksi harrastusryhmän jäsenenä.

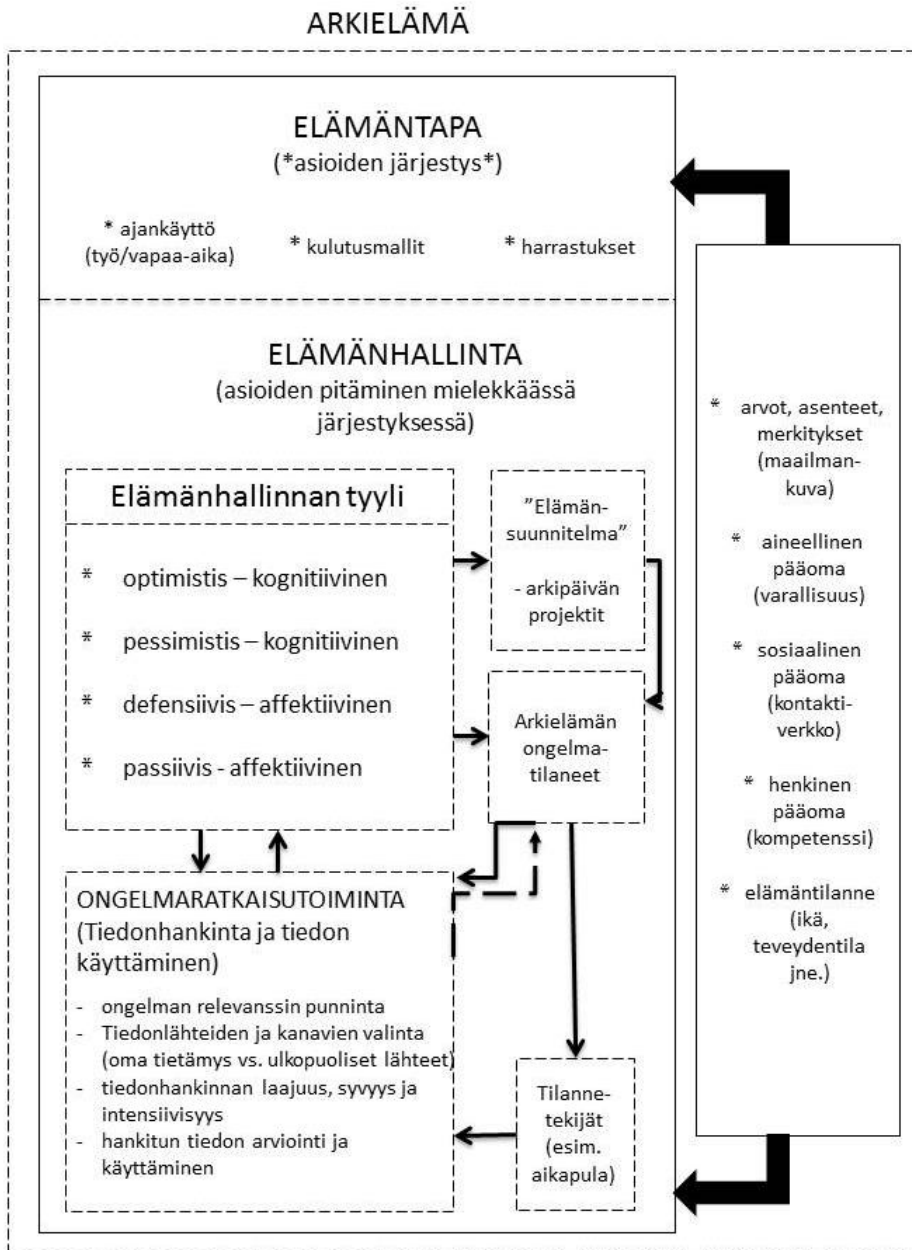
Aiemmissä tutkimuksissa ei ole pohdittu virtuaalisten ja reaali maailman ”pienien maailmojen” välisiä rajapintoja. Tukeudun Shermanin ja Craigin (2002, 6-11) määritelmään virtuaalisesta todellisuudesta, joka sisältää myös virtuaalitodellisuuden fyysisen aspektin – uppoutumisen virtuaaliseen maailmaan fyysisesti. Kun yksilön elämismaailma ymmärretään sekä virtuaaliset että reaali maailman maailmat sisältäväksi kokonaisuudeksi, voidaan kysyä ovatko nämä virtuaaliset ”pienet maailmat” ja fyysisesti spatiaalisessa aika-avaruudessa olemassa olevat maailmat erillisiä vai onko niillä millaisia rajapintoja? Nähdäkseni molemmat ovat todellisia vaikka virtuaalinen tila on luonteeltaan fyysisestä tilasta poikkeava. Ne ovat myös jatkuvassa vuorovaikutuksessa: virtuaalisessa tilassa oleminen vaatii fyysisen tilan olemassaolon. Informaatiomaailma kattaa sekä fyysiset tilat että virtuaaliset tilat. Virtuaalisen tilan reaalisuutta voidaan perustella Derridan (1994) näkemyksellä, jonka mukaan se on henkilön kokemusmaailmaan aktualisoituva tila, jossa muodostetaan tietoa yhdessä yhteisön toimintaan osallistuvien henkilöiden kesken.

Chatmanin ”pienen maailman” selityspästä (ks. luku 4.1.) rakentuu pitkälle sosiaalisen ja taloudellisen epätasa-arvon perustalle. Koska ”pieniä maailmoja” kuitenkin on kaikilla ihmisillä (vrt. Jaeger & Burnett 2010), voidaan niiden ajatella olevan sidoksissa myös sosiokulttuurisiin ja elämäntapaan liittyviin seikkoihin. Näin ollen virtuaalisten ja reaali maailman ”pienien maailmojen” voidaan katsoa muodostavan informaatiomaailman. Informaatiomaailma puolestaan on osa elämismaailmaamme.

Elämäntapa vaikuttaa elämismaailmassa tekemiimme valintoihin muun muassa informaatiokäyttötymisen osalta. Toiseus puolestaan on vuorovaikutuksessa elämäntavan kanssa. Toiseuden kokemus määrittää osaltaan elämäntavan muotoutumista. Toiseuden kokemuksen taustalla taas voidaan katsoa olevan a) niiden yhteiskunnan normeista poikkeavien valintojen, joita teemme, b) psykofyysisten ominaisuuksien, jotka aiheuttavat henkilössä toiseuden tunteen sekä c) kulttuuristen vaikuttimien, kuten tutkimuksen empiirisessä osiossa tullaan todentamaan.

4.4 Elämäntapa tiedonhankinnan jäsentäjänä

Savolaisen (1993; 1995) kehittämän mallin mukaan arkielämän tiedonhankintaa määrittävät yksilön elämäntapa ja elämäntavan tavat. Näiden tiedonhankintaa määrittävien tekijöiden taustalla ovat arvot ja merkitykset, joita ihminen antaa eri asioille, sosiaalinen pääoma, henkinen eli tiedollinen pääoma, aineellinen pääoma sekä elämäntilanne. (ks. kuvio 3).

Kuvio 3. Arkielämän tiedonhankinnan tutkimuksen keskeiset muuttujat. Savolainen 1993, 129.

Asioiden järjestys näkyy henkilöiden ajankäytössä, kulutusmalleissa ja harrastuksissa – ne ilmentävät hänen elämäntapaansa ja ovat vuorovaikutuksessa elämänhallinnan kanssa, jonka tavoitteena on asioiden pitäminen mielekkäässä järjestyksessä. (Savolainen 1993, 129-130). Savolaisen jäsenitys on saanut vaikutteita Pierre Bourdieun (1979) habitusteoreettisesta jäsenityksestä, joka kohdistuu yksilön sosiaalisesti tuotettuun olemukseen ja olemisen tapaan. Jäsenityksen taustalla on ajatus yhteiskuntaluokan vaikutuksesta, joka määrittelee yksilön suhtautumisesta eri asioihin. Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi kuluttamisen, kulttuurimieltymysten ja harrasteiden kautta.

Savolainen (1993, 129-130) erottelee teoriassaan neljä eri elämänhallinnan tyyliä, jotka ovat:

- optimistis-kognitiivinen elämänhallinta
- pessimistis-kognitiivinen elämänhallinta
- defensiivis-affektiivinen elämänhallinta
- pessimistis-affektiivinen elämänhallinta

Jaottelu perustuu teemahaastattelulaineiston jäsentelystä tehtyyn nelikenttämalliin eri joukkotiedotusvälineiden käytöstä eri sosiaaliryhmissä (Savolainen 1993, 114-115).

Savolaisen jäsenitys korostaa henkilön sosiaalistumista tiettyyn kulttuuriin ja katsoo sen olevan keskeinen tiedonhankinnan käytäntöihin vaikuttava tekijä. Vaikutteita saadaan jo henkilön syntyessä tiettyyn sosiokulttuuriseen ympäristöön ja tämä ohjaa käsitystä siitä kuinka eri ongelmiin tulee suhtautua tiedon ja tunteen tasolla ja määrittää samalla parhaat ratkaisutavat. Myös henkilön eri viiteryhmiä esimerkiksi ystävilta saadut vaikutteet yms. vaikuttavat siihen kuinka Savolaisen (emt., 126-127) kutsuma ”asioiden järjestys” kehittyy.

Savolaisen malli (1993) huomioi edellä kuvatun nelijaon perusteella myös informaatio- köyhyyteen taipuvan kansanosan Chatmanin (1991, 1999) lailla, mutta korostaa ongelman luokkasidonnaisuutta (Savolainen 1993, 110-111, 115, 117):

”Ne, joilla on runsaimmin sosiokulttuurista pääomaa ja hyvä sosioekonominen asema, ovat muita laajemmin perillä eri tiedonlähteistä ja pys-

tyvät hyödyntämään niitä monipuolisemmin ja tehokkaammin arkipäivän ongelmanratkonnassa.”

(Savolainen 1993, 117)

Sosio-ekonomisten tekijöiden merkitystä ei voi kiistää, mutta Savolaisen jäsenyys, kuten eivät myöskään Chatmanin (1991, 1999) teorat eivät huomioi nähdäkseni yhteiskunnasta vetäytymistä. Sekä Savolainen (1993) että Chatman (1991) puhuvat syrjäytymisestä, mutta kummankin tutkimuksen kontekstissa syrjäytyminen on ensisijassa seurausta vähäosaisuudesta, toisin kun on laita sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden kohdalla.

4.5 Toiseus tiedonhankinnan viitekehystenä

Tässä tutkimuksessa hyödynnän edellä tarkasteltua Savolaisen (1993) mallia osana laajempaa tiedonhankinnan teoreettista viitekehystä yhdessä Chatmanin ”pienen maailman” – kanssa. Viitekehystä täydentävät jäsenyykset, jotka tematisoivat identiteetin merkitystä ja toiseuden kokemuksia yksilön toiminnan suuntaajina. Pyrin empirian avulla todentamaan seuraavat viitekehyksessä esitetyt väittämät, jotka ovat tutkimukseni perushypoteeseja tiedonhankintaan vaikuttavista tekijöistä ja niiden keskinäisuuhteista.

Ensinnäkin sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden tiedonlähteiden ja tiedonhankintakanavien käyttöä määrittävä, väliin tuleva tekijä on halu pidättäytyä kasvokkaisviestinnästä ja sosiaalisista tilanteista. Tällöin tiedonhankinta pyritään toteuttamaan niitä lähteitä ja kanavia käyttäen, jotka eivät edellytä kasvokkaisviestintää. Toiseksi, toiseuden kokemus johtaa asetelmaan, jossa sosiaalisesti vetäytynyt henkilö luottaa tiedonhankinnassa vertaisryhmän jäsenten näkemyksiin, koska heillä on samanlaisia toiseuden kokemuksia.

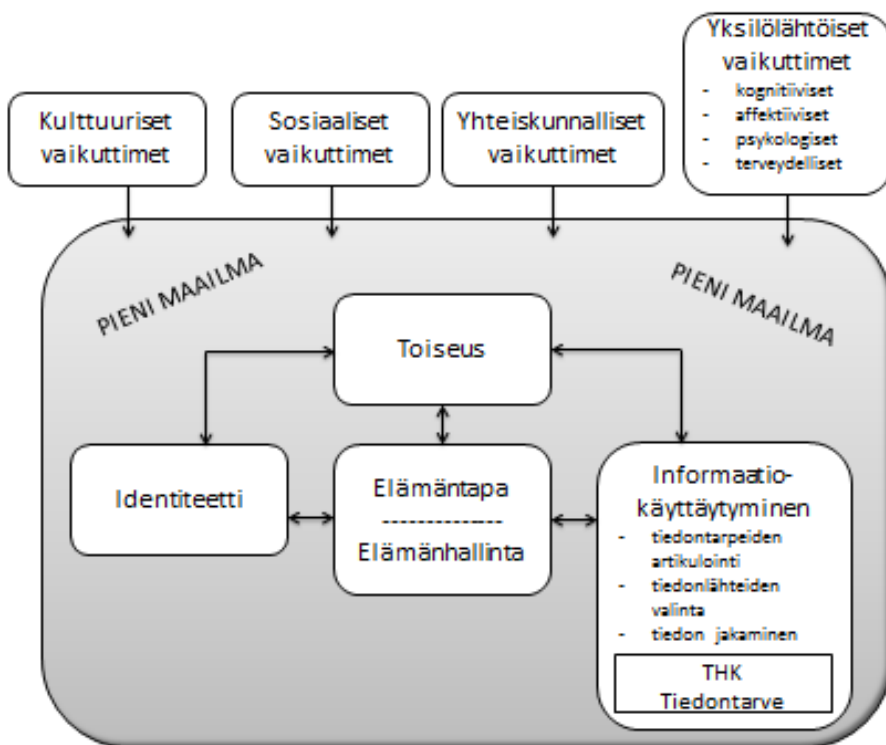
Keskeisenä oletuksena on, että sosiaalinen vetäytyminen aiheuttaa turvautumisen internetiin ja kotona kulutettavaan joukkoviestintään (lehdet, TV, radio) niin pitkälle kuin mahdollista. Verkkolähteisiin sisältyy myös esimerkiksi televisio-ohjelmat, verkkolehdet, musiikin yms. mediatuotteet, joita on mahdollista seurata verkon välityksellä.

Joukkotiedotusvälineet kattavat myös esimerkiksi printtimedian ja televisiokanavat sekä esimerkiksi DVD- ja CD-levyt, konsolipelit jne.

Verkkolähteiden ja joukkotiedotusvälineiden hyödyntäminen muodostaa tiedonhankinnan kovan ytimen. Niiden ulkopuolella olevia lähteitä ja kanavia käytetään, mikäli muita vaihtoehtoja ei ole ja tiedonhankinnasta ei pakottavista syistä voi kieltäytyä eikä tietoa ole helposti saatavilla muualta. Tällöin voidaan turvautua informaaleihin lähteisiin (esim. vanhemmat, lääkäri, jne.) tai viranomaistietoon (esim. työvoimatoimisto, sosiaalitoimisto).

4.6 Tutkimuksen viitekehys

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden tiedonhankintakäyttäytymisen ja siihen vaikuttavien muuttujien osalta muodostuu kuviossa 4 esitetyllä tavalla. Viitekehysten keskeiset komponentit on kuvattu luvuissa 4.1- 4.4.

Kuvio 4. Tiedonhankintaan vaikuttavat tekijät sosiaalisesti vetäytyvillä henkilöillä.
THK=tiedonhankintakäyttäytyminen.

Kuten kuviossa 4 esitetään, yksilön käyttäytymiseen vaikuttavat kulttuuriset, sosiaaliset, yhteiskunnalliset ja yksilölähtöiset kontekstitekijät, joiden sisältöä tarkastelen seuraavassa.

Kulttuurisilla vaikuttimilla tarkoitetaan kulttuuria henkisten ja aineellisten saavutusten kokonaisuutena (Kielitoimiston... 2004), joka määrittää toimintaamme ja tapojamme. Kulttuurintaustalla ovat länsimaiset arvot esimerkiksi suhteessa siihen mikä on oikein ja mikä on väärin ja ne eksplikoituvat kulttuuristen käytäntöjen eri muodoissa. Sosiaaliset vaikuttimet puolestaan liittyvät sosiaalisiin suhteisiin, kykyyn solmia niitä tai haluun pidättäytyä niistä. Tähän osa-alueeseen kuuluvat keskeisesti esimerkiksi verkostoitumiseen liittyvät kysymykset. Yhteiskunnalliset vaikuttimet liittyvät esimerkiksi työn, opintojen ja taloudellisten kysymysten arvostamiseen. Yksilölähtöiset tiedonhankinnan vaikuttimet taas voidaan jakaa kognitiivisiin, affektiivisiin, psykologisiin ja terveydellisiin tekijöihin (vrt. Wilson 1981). Yksilön tiedonhankintaa selittävinä tekijöinä yksilölähtöiset muuttujat liittyvät esimerkiksi pelkoihin, ennakkoluuloihin, haluihin, toiveisiin, älyllisiin kykyihin sekä eri sairauksista (esimerkiksi mielenterveysongelmat) johtuviin syihin.

Edellä mainitut taustamuuttujat vaikuttavat siihen, että yksilö elää ”pienessä maailmassa” Chatmanin (1991) kuvaamalla tavalla. Tässä tapauksessa kyse on verkkolähteiden ja joukkotiedotusvälineiden priorisoinnista ja vetäytymisestä sosiaalisista kontakteista. Toisaalta sosiaalisesti reaali maailmasta vetäytyneet saattavat toimia aktiivisesti virtuaalimaailmassa ja heidän kommunikaationsa suuntautuu ensisijaisesti virtuaalitiloihin, kuten verkkopeleihin, keskusteluryhmiin ja muihin sosiaalisen median palveluihin. Tämä on Koskimaan (2007, 73) mukaan tyypillistä cyberkulttuureille, jolloin yksilö toimii useassa ”virtuaalisessa ikkunassa” samanaikaisesti ja fyysinen reaali maailma on vain yksi ”ikkuna” muiden joukossa³⁵. Sosiaalisesti vetäytyneillä, virtuaalimaailmoihin suuntautuneilla nuorilla ja nuorilla aikuisilla ”fyysinen ikkuna” on useimmiten suljettu ja sen avaaminen on vastenmielistä ja pelottavaa. Tutkimuksessani tarkasteltavat henkilöt elävät virtuaalisuuden leimaamassa ”pienessä maailmassa”. Siinä missä Chatmanin (1991) tutkimat siivooja-vahtimestarit³⁶ (engl. janitors) tai naisvangit (Chatman 1999) jakoivat fyysisen tilan ja muodostivat siellä ”pienen maailman”, pieni maailma muodostuu nyt sosiaalisesti vetäytyneen henkilön fyysisestä tilasta (ensisijaisesti oma asun-

³⁵ Koskimaa siteeraa tässä Sherry Turklen ajatusta teoksessa *Life on the Screen* (1995).

³⁶ Siivooja-vahtimestari –termi perustuu Haasion ja Savolaisen käyttämään ilmaisuun teoksessa *Tiedonhankintatutkimuksen perusteet* (2004).

to) ja virtuaalisista tiloista. Chatmanin esittämän ”pienen maailman” konseptin voidaan katsoa laajentuvan tässä tutkimuksessa käsittämään myös virtuaalisen maailman, josta voidaan käyttää termiä ”virtuaalinen pieni maailma” (”virtual small world”).

Elämäntapa ja siihen keskeisesti liittyvä elämänhallinta, tapa pitää ”asiat järjestyksessä” (vrt. Savolainen 1993) määrittävät tiedonhankintaa ja yksilön informaatiokäytäntöjä. Samalla henkilö rakentaa elämäntavallaan ja elämänhallinnallaan identiteettiään. Se määreytyy vuorovaikutuksessa muiden kanssa ”pienessä maailmassa” sekä siihen vaikuttavissa ulkoisissa kontekstitekijöissä (kulttuuriset, yhteiskunnalliset, sosiaaliset vaihtokäytännöt) ja niiden kanssa tapahtuvassa dialogissa. Keltikangas-Järvinen (2008) korostaa vahvan identiteetin merkitystä elämänhallinnassa. Tämän voidaan katsoa näin vaikuttavan myös tiedonhankinta- ja informaatiokäytäntöihin sosiaalisesti vetäytyneen henkilön identiteetti määrittää yhdessä elämäntavan ja elämänhallinnan tyylien kanssa hänen informaatiokäyttäytymistään. Kyse on siitä, millä tavoin sosiaalisesti vetäytyneet artikuloivat tiedontarpeitaan, millaisia tiedonlähteitä hän suosii tai välttää ja miten hän jakaa näkemyksiään ja kokemuksiaan muiden kanssa.

Eläminen ”pienessä maailmassa” ja käyttäytymiseen vaikuttavat kulttuuriset, sosiaaliset, yhteiskunnalliset ja yksilölläiset kontekstitekijät tuottavat toiseuden kokemuksia, jotka samalla muovaavat yksilön identiteettiä. Identiteetti ja toiseus ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa keskenään. Esimerkiksi mielenterveyshäiriö, erilainen suhde alkoholiin kuin valtaväestöllä, sukupuolinen kokemattomuus ja arvojen erilaisuus normatiivisesti hyväksytyjen näkemysten suhteen (esimerkiksi työn vähäinen arvostus) ilmentävät toiseutta. Sosiaalinen vetäytyminen on konkreettisin ja merkittävin toiseuden ilmentymä yksilön arjessa. Sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt toteuttavat elämänhallinnan strategiaansa pyrkimällä pidättäytymään sosiaalisista tilanteista ja tekevät näin arjesta itselleen mielekkäämmän. Toiseus heijastuu myös elämäntapaan. Päivärytmi, harrastukset ja ajankäyttö ovat tästä esimerkkinä. Ostosten hoitaminen vain pakon edessä, henkilökohtaisen hygienian ja siivoamisen laiminlyönti ja mielekkäiksi koetut harrastukset, kuten tietokonepelit ja anime, ovat eräitä elämäntavan konkreettisia ilmentymiä. Erilaisena toisena oleminen koetaan usein arvokkaaksi ja omien arvojen ja arvostusten kannalta mielekkääksi asiaksi.

4.7 Tutkimuskysymykset

Lähden tutkimuksessani liikkeelle siitä perusolettamuksesta, että ihmisen kokema toiseus saa aikaan muutoksia hänen tiedonhankintakäyttäytymisessään (vrt. Hu 2007; Hultgren 2012; Aarnitaival 2012) ja tämä heijastuu yksilön käyttämien tiedonlähteiden ja –kanavien valintaan. Olettamuksena on myös se, että toiseus vaikuttaa siihen minkä tyyppisen tiedon tarpeiden tyydyttämiseen eri kanavia ja lähteitä käytetään. Esimerkiksi Chatman (1991) on osoittanut kuinka tiedonhankinnan ”pieni maailma” on seurausta elämäntavasta, jossa ihmisen elämismaailma on suppea ja tämän ”pienen maailman” ulkopuolinen tieto halutaan torjua. Vaikka Chatmanin tutkimuksen kohteena olleet henkilöt eivät vetäytyneet sosiaalisista kontakteista, heidän maailmankuvansa ja fyysinen elämismaailmansa oli ahdas ja se vaikutti rajoittavasti tiedonhankintaan. Vastavasti Chatman (1999) havaitsi naisvankien tiedonhankintaa tutkiessaan, että saman fyysisen tilan jakavat henkilöt jakavat myös yhtenevät mielipiteet.

Tutkimuskohteenani olevat sosiaalisesti vetäytyneet Hikikomori-keskusteluryhmän kirjoittajat identifioivat itsensä sosiaalisesti vetäytyneiksi ja heidän voidaan katsoa olevan usealla mittapuulla mitattuna ”toisia” (Haasio & Zechner 2014). Heidän elämäntapansa poikkeaa radikaalisti yhteiskunnassa hyväksytystä odotusten mukaisesta elämäntavasta, johon kuuluvat koulutus, työpaikka, perhe ja sosiaaliset verkostot.

Työni keskeiset tutkimusongelmat ovat:

1. Mihin asioihin kohdistuvia tiedontarpeita voidaan tunnistaa sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden viesteistä, joita he lähettävät Hikikomero-keskusteluryhmään? Millä tavoin sosiaalinen vetäytyminen ja toiseuden kokemukset näyttäytyvät tiedontarveartikulaatioissa?

Sosiaalisen vetäytymisen voidaan olettaa vaikuttavan tiedontarpeiden sisältöihin. Savolainen (1993; 1995; 2005; 2008) on korostanut elämäntavan ja elämänhallinnan merkitystä tiedonhankintaa ohjaavana tekijänä. Sosiaalinen vetäytyminen voidaan käsittää yksilölliseksi ratkaisuksi, valinnaksi, jossa henkilö syystä tai toisesta pyrkii eristäytymään fyysisessä maailmassa tapahtuvista kontakteista (vrt. Haasio & Zechner 2014), mikä on keskeinen elämäntavan ja elämänhallinnan eksplikaatio. Tällöin tutkimuksen

kannalta relevanttia on se, mitä mahdollisia toiseutta ilmentäviä ja sosiaalista vetäytymistä eksplikoivia tiedontarpeita Hikikomero-keskusteluryhmässä voidaan havaita.

Tiedontarpeita lähestytään tehtäväkeskeisesti sillä oletuksella, että myös arkielämän tiedonhankinnassa voidaan puhua vastaavanlaisesta tehtäväkeskeisestä tiedontarpeista kuin ammatillisen tiedon hankinnan alueella (vrt. esim. Byström & Järvelin 1995; Leckie, Pettigrew & Sylvain 1996; Vakkari 1999; Byström 2002; Serola 2009). Käyttämäni tehtäväkeskeisen arkielämän tiedonhankinnan käsitettä ja tehtäväkeskeisiä tiedontarpeita ja niiden sisältöä perusteluineen on käsitelty tarkemmin luvussa 7.5.3.

Toinen tutkimusongelma voidaan kiteyttää seuraavasti:

2. Mihin asioihin liittyvää orientoivaa ja praktista tietoa etsitään Hikikomero-keskusteluryhmästä ja mikä on vertaistuen merkitys Hikikomero-keskusteluryhmässä?

Tutkimuksessa pyritään saamaan selville minkä tyyppistä tietoa (orientoiva tieto, praktinen tieto, vertaistuki) Hikikomero-keskusteluryhmästä etsitään.

Kolmas keskeinen tutkimusongelma liittyy tiedon jakamisen problematiikkaan ja toiseuden tematiikkaan:

3. Millaisia yhteisöllisiä tiedon jakamisen piirteitä sosiaalisesti vetäytyvien henkilöiden keskusteluryhmässä voidaan havaita? Kuinka toiseus ilmenee Hikikomero-keskusteluryhmän osallistujien jakamissa näkemyksissä ja kokemuksissa?

Prekopin (2002) mukaan tiedonhankintatutkimuksessa on keskitytty liikaa tiedonhankintaan yksilön näkökulmasta ja siinä on unohdettu yhteisöllisen tiedonhankinnan näkökulma, ts. yhteisön merkitys tiedonhankinnan prosessissa. Kuten luvussa 3.2. osoitetaan, arkielämän yhteisöllisestä tiedonhankinnasta on tehty verraten vähän tutkimusta ja tämä tutkimus pyrkii omalta osaltaan täydentämään kuvaa arkielämän yhteisöllisestä tiedonhankinnasta. Tämän tutkimuksen painopiste on tältä osin ennen muuta yhteisön tiedon jakamisessa ja siihen liittyvässä kommunikaatiossa.

Keskeisiksi alakysymyksiksi tämän tutkimusongelma kannalta muodostuvat:

- a. Minkä merkityksen internet ja erityisesti tarkasteltavana oleva keskusteluryhmä saa tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden tavoissa jakaa tietoa.
- b. Kuinka yhteisöllisyys näkyy Hikikomori-ryhmän toiminnassa, kommunikoinnissa ja tiedon jakamisessa vai onko kyse ennemminkin yksilökohtaisesta tiedon jakamisesta kuin yhteisöllisestä toiminnasta?
- c. Kuinka toiseuden kokemus vaikuttaa yhteisössä tapahtuvaan tiedon jakamiseen?

Tutkimuksen läpäisevänä teemana on kuinka toiseuden kokemukset ilmentyvät sosiaalisesti vetäytyneiden informaatiokäyttäytymisessä Hikikomero-keskusteluryhmässä. Tutkimuksessa pyritään havaitsemaan kuinka toiseus ilmenee yksilön tiedontarpeissa, informaatioisällöissä sekä verkkoyhteisössä tapahtuvassa tiedon jakamisessa. Hypoteesina on ajatus siitä, että toiseuden ja elämäntavan välillä on keskinäissuhde, joka vaikuttaa tiedonhankintaprosessiin.

Hypoteesina on, että keskusteluryhmän merkitys on kahtalainen: a) yhtäältä se tarjoaa henkisen purkautumiskanavan ja mahdollisuuden vertaistukeen sekä b) toisaalta se toimii keskeisenä sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden tiedonhankintakanavana. Jälkimmäinen oletus perustuu Chatmanin (1991, 1999) teoriaan 'pienestä maailmasta' sekä saman fyysisen tilan jakavien henkilöiden yhtenevästä tiedonhankintakäyttäytymisestä. Tässä tapauksessa kyse on virtuaalisesta tilasta fyysisen tilan sijaan. Taustalla on myös ajatus elämäntavan ja elämänhallinnan (Savolainen 1993; 1995; 2008) vaikutuksesta, jossa sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt jakavat saman elämäntavan ja tätä kautta he myös luottavat enemmän toisiltaan saamaansa informaatioon. Tätä kautta tutkimus tuo esiin yhteisöllisen tiedonmuodostuksen näkökulman, jossa huomioidaan myös se miten yhteisöllisyys ja yhteisön jäseniltä saatava informaatio vaikuttavat tiedon relevanssin ja luotettavuuden arvioimiseen.

Koska tutkimus kohdistuu yhteen keskusteluryhmään ja siinä artikuloituihin tiedontarpeisiin ja tiedonhankintaprosessiin, sen perusteella ei voida muodostaa kokonaiskuva sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttäytymisestä. Myös tyhjentävä lähteiden ja kanavien valintaan sekä tiedon käyttöön kohdistuva analyysi on aineiston luonteen takia mahdotonta.

5 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty niin kvantitatiivista kuin kvalitatiivistakin tutkimusotetta. Lähtökohtana on ollut luoda yleiskuva tutkittavasta ilmiöstä tiedontarpeiden tyyppien ja aiheiden suhteen kvantitatiivisin menetelmin ja syventää ymmärrystä kvalitatiivisia metodeja hyödyntäen.

Luvussa 5.1. käydään läpi tutkimuksen tieteenfilosofista taustaa. Kvantitatiivisten menetelmien käyttöä tässä tutkimuksessa on käsitelty luvussa 5.3.1 ja kvalitatiivisten menetelmien hyödyntämistä taas valotetaan luvussa 5.3.2.

5.1 Tutkimuksen tieteenfilosofinen tausta ja tutkimusstrategia

Suppeimmassa merkityksessä tutkimusasetelma voidaan ymmärtää empiirisen aineiston rakennetta kuvaavaksi selvitykseksi. Hjørland (2003, 805) on kuitenkin todennut, että tutkija ei voi olla käyttämättä tieteenfilosofista viitekehystä. Tähän tukeutuen selkeytän ensiksi luvuissa 5.1.1. – 5.1.2. tämän tutkimuksen tietoteoreettisia ja tieteenfilosofisia perusteita lyhyesti. Tutkimuksessa sovellettu triangulaatioperiaate on avattu luvussa 5.2. Tutkimusaineisto on esitelty luvussa 5.5., josta selviävät tutkimuksen operationalisointiin, aineiston keruuseen ja analyysiin liittyvät yksityiskohdat.

5.1.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalisena konstruktionismina tunnetun filosofisen suuntauksen perustana voidaan pitää Bergerin ja Luckmannin (1966) näkemystä siitä, kuinka ihmisen ymmärrys, tunteukset ja kokemukset arkitodellisuudesta ja luottamuksemme ko. ymmärrykseen

ovat viime kädessä sosiaalisesti rakentuneita. Kokemus maailmasta muodostuukin heidän mukaansa sosiaalisissa ympäristöissä.

Tämä tutkimus perustuu tieteenfilosofisesti sosiaalisen konstruktionismin perusajatuksiin, jotka voidaan käsittää Gergenin (1999, 46-50) ajatteluun perustuen pikemminkin metateorian tai työhypoteeseina. Ennen muuta Gergenin (mts.) seuraavat neljä keskeistä työhypoteesia ovat olleen tässä tutkimuksessa tekijän ajattelua suuntaavia meta-teoreettisia lähtökohtia:

- Maailmaa ja minää koskeva ymmärrys ei määrydy yksi-yhteen todellisuuden ja tulkitsijan välillä, sillä kaikille asioille on olemassa lukematon määrä erilaisia kuvauksia ja selityksiä.
- Kaikki erilaiset kuvaamisen, selittämisen ja esittämisen eri muodot perustuvat ihmisten välisiin suhteisiin.
- Tapa, jolla käytämme kieltä muotoilee tulevaisuutta.
- Ymmärtämisen eri muotojen reflektio on tulevaisuutemme kannalta tärkeää.

Burrin (2004, 2) mukaan sosiaaliselle konstruktionismille ei ole olemassa yhtä ainoaa määritelmää vaan se näyttäytyy hieman eri muodoissa eri tutkijoiden teksteissä. Hänen mukaansa kuitenkin seuraavat asiat ovat tunnusomaisia sosiaalisen konstruktionismin periaatteita noudattavalle tutkijalle (Burr 2004, 2-5):

- Kriittisyys itsestäänselvyyksiä kohtaan.
- Käsitystemme historiallis-kulttuurisuus (relatiivisuus).
- Tiedon syntyminen sosiaalisissa prosesseissa.
- Tiedon ja sosiaalisen toiminnan yhteenkuuluminen.

Tieto voidaan ymmärtää sosiaalisesti rakentuvaksi, puhekäytänteisiin ja kieleen perustuvaksi tulkinnaksi (Burr 2004, 3-7). Tässä tutkimuksessa tieto käsitetäänkin epistemologisesti sosiaalisen, kieleen ja sen avulla tapahtuvaan vuorovaikutukseen perustuvaksi konstruktioksi, joka ei ole sidottu platonilaiseen totuusdiskurssiin sen kapea-alaisuuden vuoksi: faktojen lisäksi myös mielipiteet yms. ymmärretään tässä yhteydessä tiedoksi.

Sosiaalisen konstruktionismin yksi keskeinen väittäjä on näkemys tiedon subjektiivisuudesta. Tieto syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuen ja on näin ollen

sosiaalisesti konstruoitua ja luonteeltaan subjektiivista. Myös hermeneuttista tutkimustraditiota edustavan epistemologisen näkemyksen (esim. Gadamer 2004) mukaan tieto on aina sidoksissa tulkitsijaan. Informaatiotutkimuksessa tieto voidaan määritellä esimerkiksi: ”...tieto on jotain asiantilaa tai asiaa kuvaavan semanttisen tai pragmaattisen informaation tulkinta ja/tai siihen pohjautuva merkityksenanto” (Haasio & Savolainen 2004, 17). Informaation ja tiedon keskinäissuhde perustuu informaatiotutkimuksessa yleisesti hyväksytyyn näkemyksen mukaan subjektiiviseen tulkintaan: kun ihminen antaa saamalleen informaatiolle merkityksen ja tulkitsee sitä kognitiivisten prosessien avulla, syntyy tietoa (esim. T.D. Wilson 1984, 197; P. Wilson, 40-41).

Talja, Tuominen ja Savolainen (2005a; 2005b) ovat tarkastelleet informaatiotieteissä³⁷ metateorioiden keskinäissuhteita päätyen jaottelemaan laajassa mielessä sosiaalisen konstruktionismin käsitteen alle kuuluvia metateoreettisia suuntauksia yksityiskohtaisemmin. He jaottelevat informaatiotutkimuksessa käytetyt metateoriat konstruktivistisiin (kognitiivinen konstruktivismi), kollektivistisiin (sosiaalinen konstruktivismi) ja konstruktionistisiin malleihin. Nämä metateoriat eivät heidän mukaansa ole toisiaan poissulkevia vaan ne täydentävät toisiaan ja soveltuvat toisistaan poikkeaviin lähestymistapoihin informaatiotieteissä.

Tämän tutkimuksen yksi keskeisistä vaikuttimista perustuu ajatukseen tiedon sosiaalisuudesta ja tiedon rakentamisesta yhteisöllisenä prosessina. Taljan ja kumppaneiden (2005a; 2005b) metateoreettiseen analyysiin tukeutuen näkökulma voidaan käsittää yhtäältä kollektivistiseen informaatiotieteiden metateoriaan nojautuvaksi siinä mielessä, että yksi työn perusajatuksista on näkemys tiedon sosiaalisuudesta. Toisaalta tutkimuksen metateoreettisissa lähtökohdissa on vaikutteita myös Taljan ja kumppaneiden konstruktionismiksi kutsumasta suuntauksesta ennen muuta Gergenin (1999) ajatteluun sisältyvät filosofisen taustan ja konstruktionismiin Taljan ja kumppaneiden tarkoittamalla tavalla sisältyvän perusajatuksen muodossa, joka on tiedon jatkuva tuottaminen

³⁷ Talja, Tuominen ja Savolainen (2005a; 2005b) käyttävät termiä information science.

keskustelujen³⁸ avulla. On kuitenkin muistettava, että konstruktivismi, kollektivismi ja konstruktionismi eivät ole välttämättä kovin selkeärajaisia vaan tutkija kehittää tai parantelee usein ajan saatossa malleja soveltaen näkökulmia kustakin em. metateoreettisesta näkökulmasta (Talja, Tuominen & Savolainen 2005a, 82). Näin ollen ei voida pitää ristiriitaisena sitä, että Taljan ja kumppaneiden (2005a; 2005b) jaottelun mukaisesti tutkimukseni metateoreettiset oletukset ovat saaneet vaikutteita niin kollektivismista kuin konstruktionismistakin. Yhtä kaikki tutkimus edustaa selvästi sosiaalisen konstruktionismin (vrt. Berger & Luckmann 1966; Gergen 1999; Burr 2004) traditiota.

Sosiaalisen konstruktionismin perusajatus kielestä todellisuuden kuvaajana ja muovaajana on yksi tämän työn lähtökohdista. Filosofisen hermeneutiikan traditioon keskeisesti kuuluva Hans-Georg Gadamer (2004, 18-19) kyseenalaistaa tiedon objektiviteetin väitelausetotuuden ja arvostelman luonteen johdosta harhana ja korostaa sen rajallisuutta tieteessä itsessään. Jokaisella väitelauseella onkin tilanhorisontti ja funktio (mt, 25). Tieto on Gadamerin mukaan aika- ja kontekstisidonnaista. Burrin (1995; 2005) ja Gergenin (1999) esittämä sosiaalisen konstruktionismin epistemologia ei nähdäkseni ole ristiriidassa Gadamerin hermeneuttisen ajattelun kanssa vaan ne pikemminkin tukevat toisiaan. Edellä mainittu Gadamerin (2004) tieto-opillinen tiedon subjektiivista luonnetta korostava näkemys hylkää kantilaisen apriorisen tiedon mahdollisuuden. Ajatus siitä, että tieto syntyy yksilön tulkinnan kautta vuorovaikutuksessa kulttuurisen ympäristön kanssa, on lähtökohtana myös sille, kuinka tieto ymmärretään tässä tutkimuksessa. Verkkoyhteisö ja sen normit ja arvot edustavat kulttuuriympäristöä, jonka kanssa tiedontarvitsijat ovat vuorovaikutuksessa.

Keskusteluryhmäviestit ymmärretään tässä tutkimuksessa puheeksi ja kertomuksiksi todellisuudesta, mutta samalla myös todellisuutta muovaaviksi vuoropuhelun osiksi. Keskusteluryhmät ovat myös foorumeita, joilla tieto rakentuu yhteisöllisesti vuorovaikutuksessa muiden ryhmän jäsenten kanssa. Jones (1998, 4-5) onkin todennut, että verkkoyhteisöissä rakennetaan sosiaalista todellisuutta kielen ja kommunikaation avul-

³⁸ Tässä tapauksessa keskusteluiksi mielletään virtuaalisissa ympäristöissä tapahtuva vuoropuhelu, kuten esimerkiksi sosiaalisen median keskustelut ja tutkimusaineistona oleva keskusteluryhmissä tapahtuva keskustelu.

la. Tässä tutkimuksessa ymmärretään tiedonhankinta keskeiseksi osaksi sosiaalisen todellisuuden rakentamisprosessissa Juuri Jonesin tarkoittamalla tavalla myös keskusteluryhmissä tapahtuvan osallistujien keskinäisenä kommunikaationa.

Sosiaalisen konstruktionismin traditio sen eri muodoissaan on vahva tiedonhankinta-tutkimuksessa ja sitä on hyödynnetty runsaasti (esim. Tuominen & Savolainen 1997; Tuominen 2001; Hjørland 2002; Tuominen, Talja & Savolainen 2003; Tuominen 2004; Yeh 2008; Savolainen 2008; Aarnitaival 2012). Holland (2006) puolestaan on korostanut sosiaalisen konstruktionismin ja kognitiotieteiden välistä yhteyttä informaatiotutkimuksessa. Sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä voidaankin ymmärtää entistä syvällisemmin tiedonhankintaa ja -käyttöä erityisesti tutkittaessa suusanallisia dokumentteja sen merkitystä on korostettu käyttökelpoisena viitekehyksenä (Turner 2007; Turner & Allen 2010).

5.1.2. Hermeneuttinen näkökulma

Tutkimusstrategia perustuu sosiaalisen konstruktionismin metateoriaan ja hermeneuttiseen lähestymistapaan, jonka avulla tutkittavaa ilmiötä analysoidaan. Seuraavassa käydään läpi tämän tutkimuksen kannalta keskeisimpiä hermeneutiikan perusväittämiä ennen muuta filosofisen hermeneutiikan näkökulmasta, jota Niiniluoto (1980, 56) kutsuu myös uushermeneutiikaksi.

Kakkori ja Huttunen (2011, 6) kuitenkin huomauttavat, että hermeneuttinen ymmärtäminen on ontologinen kysymys, ei vain metodi. He toteavat, että

”... hermeneutiikka ei ole pelkkä menetelmä vaan myös filosofian sisältö. Tulkitseminen perustuu kolmeen tekijään, jotka tulkitsijalla on jo hallussaan ja joihin jo on tartuttu: edellä hallussa olevaan, ennakkonäkymään ja esikäsitykseen. Näiden kolmen kautta jokin tulkitaan joksikin.”

Heideggerin (2000) käsitys hermeneuttisen kehän merkityksestä kiteytyy hyvin em. Kakkorin ja Huttusen toteamuksessa. Vaikka tutkimus soveltaa hermeneuttisen kehän perusajatusta ja matkaa esiymmärryksestä ymmärrykseen metoditasolla, on taustalla

myös käsitys tutkijasta tulkitsijana, Heideggerin (1982, 29) mukaan sanoman kuulijasta. Puhuttu ja kirjoitettu teksti voidaan siis ymmärtää aina tulkituksi.

Hermeneuttinen ajattelu juontaa juurensa aina antiikkiin saakka. Diltheyn ajatus siitä, että tulkinta ja ymmärtäminen muodostavat perustan tulkintaan perustuville tieteille johti ajatukseen hermeneutiikasta metodologiana. Hermeneutiikassa koettiin kuitenkin 1900-luvulla Heideggerin ja Gadamerin esittämien ajatusten myötä käänne kohti filosofiseksi hermeneutiikaksi kutsuttua traditiota, jonka taustalla oli Nietzsche esittämä ajatus siitä, että ei ole olemassa tosiasioita vaan ainoastaan tulkintoja. (Nikander 2004, vii-viii.) Tuomen ja Sarajärven (2002, 32) mukaan hermeneutiikka onkin laaja, monipuolinen ja useita eri suuntauksia sisältävä teoreettinen jäsenyys.

Hermeneuttisessa tutkimusotteessa tutkimuskohteena voi olla esimerkiksi jokin kulttuuri tai kulttuurisesti kiinnostava kohde. Hermeneuttisen tutkimuksen ajatus perustuu ideaan, jossa tutkija etenee perustaen havaintonsa tutkittavasta kohteesta teoreettisiin oletuksiin ja esiyymmärrykseen edeten nk. hermeneuttista kehää³⁹ pitkin esiyymmärryksestä ymmärrykseen (esim. Anttila 1996, 25-31; Laine 2001, 34-35). Kyseessä on siis dialogi tutkijan ja tutkittavan kohteen välillä, jossa tutkija syventää asteittain omaa ymmärrystään tutkimuskohteestaan. Gadamer (2004, 117) kuvaakin hermeneuttista prosessia tilanteeksi, ”jossa olemme jo jonkin sisällä ja olemme avoimia uudelle toiselle ja totuudelle” luonnehtien tätä kokemusta Platonin vertaukseen ruumiin ja hengen ravinnosta Protagoras-dialogissa. Esiyymmärrys siis ohjaa tulkintaa.

Turunen (1987, 55) vertaa hermeneuttisen kehän dialektista tulkintaprosessia spiraaliin, joka tarkentuu kohti oikeaa käsitystä. Tämä kokonaisnäkemys tarjoaa hänen mukaansa viitekehyksen, joka mahdollistaa jopa käsitetason muutosten analyysin. Kirjoituksista muodostuukin tietoisesti tai tiedostamattomasti oletuksia kirjoituksen sisällöstä ja merkityksestä. Tulkinta on dialektinen prosessi kokonaisnäkemysten (esiyymmärrys – AH) ja uusien tulkinnan kautta esiin tulevien yksityiskohtien välillä. Pietilä (1980, 119-120) on kritisoinut hermeneuttisen tulkinnan heikkoutena esiyymmärryksen erilaisuutta: erilainen esiyymmärrys voi johtaa erilaisiin tulkintoihin. Hän kyseenalaistaa myös sen

³⁹ Hermeneuttisesta kehästä käytetään myös ilmaisua hermeneuttinen spiraali.

ovatko spiraalin etenemisen aikana tehtävät tulkinnat oikeita ja ”kulkeeko ajattelu jatkuvasti ja tasaisesti oikeaa tietä”.

Ymmärryksen rajallisuutta korostava Pietilän (emt.) väite ei ole kestävä konstruktio-
nismien näkökulmasta, sillä se postuloi ajatuksen ”oikeasta” eli objektiivisesta tiedosta. Gadamer (2004) korostaakin hermeneutiikkaa metodina, joka perustuu subjektiiviseen tiedonkäsitykseen, tulkinnallisuuteen ja pyrkimykseen päästä kohti oikeaa tietoa. Hermeneutiikka lähtee nimenomaan yksilöllisestä tulkinnasta, jonka mukaan pyrimme totuudellisuuteen, mutta tieto ei koskaan ole lopullista ja varmaa (Gadamer 2004, 176).

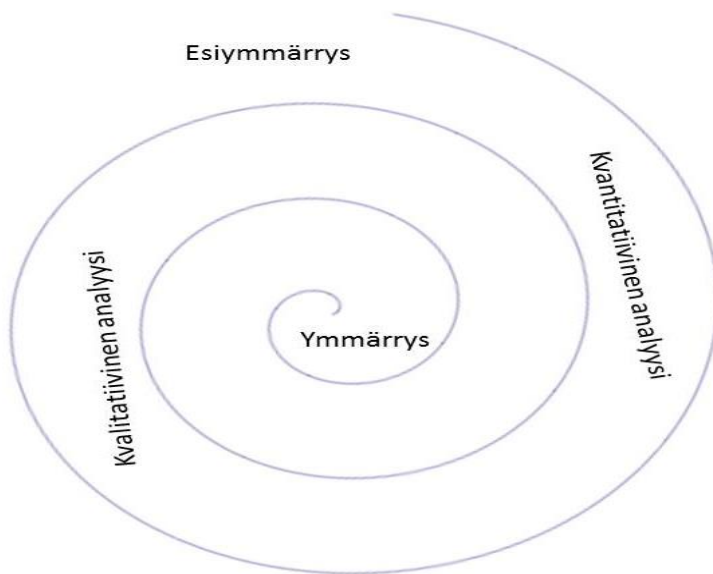
Schleiermacher on erottanut grammaattisen ja psykologisen momentin hermeneutiikassa tulkinnassa. Ensin mainitussa teksti asetetaan kielelliseen kontekstiin ja jälkimmäisessä taas eksplikoidaan tutkittavan tekstin kirjoittajan motiiveja ja implisiittisiä sisältöjä (ks. esim. Kusch 1986). Siljander (1988, 115-119) kiteyttää hermeneuttisen kehän perusajatuksen seuraaviin väittämiin:

1. Tulkintaprosessilla ei ole absoluuttista lähtökohtaa, sillä kaiken ymmärryksen perustana on tulkitsijan oma esiymmärrys. Tulkinnan edetessä tämä esiymmärrys muuttuu ja vaikuttaa uusiin tulkintoihin, jotka puolestaan muovaavat uutta ymmärrystä jne.
2. Tulkittavaa ilmiötä on mahdollista ymmärtää vain sen yksittäisten elementtien ja kokonaisuuden välisen dialogisen suhteen kautta. Mitä paremmin kokonaisuutta ymmärretään, sitä paremmin ymmärretään myös sen osien merkitys ja päinvastoin. Tulkinta käynnistyy siitä, että kokonaisuutta tulkitaan osiensa perusteella, mutta prosessin edetessä yksittäisten osien merkitys jatkuvasti muuttuu (ja tarkentuu) kokonaisuuden ymmärtämisen perusteella.
3. Tulkintaprosessilla ei ole absoluuttista päätepistettä, sillä hermeneuttinen kehä on sulkeutumaton. Kaikkien käsitteiden tulkinta tapahtuu alati jatkuvassa spiraalinomaisessa dialektisessä tiedostuksessa.

Hermeneutiikkaa voidaan pitää sen tutkimisena, millainen on ihmisten mielestä heidän todellisuutensa ja kuinka toiminta tässä todellisuudessa tapahtuu (Turunen 1990, 57). Kun tiedonhankinta ymmärretään inhimilliseksi toiminnaksi ja sen nähdään olevan luonteeltaan prosessimaista (ks. esim. Dervin & Nilan 1986; Ellis 1989; Kuhlthau

1993; Leckie & Pettigrew 1997), voidaan tähän periaatteeseen nojaten hermeneuttista lähestymistapaa pitää mielekkäänä myös tiedonhankinnan tutkimuksen näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessa sosiaalisen konstruktionismin metateoria on hermeneuttisen ymmärtämisen taustalla varsinaisen analyysin tapahtuessa sisällönanalyysiin perustuen. Kuviossa 5 on havainnollistettu hermeneuttisen spiraalin avulla analyysin kulkua ja tulkintaa. Hermeneuttisen tulkinnan mahdollistamana analyysimenetelmänä on käytetty kvalitatiivista ja kvantitatiivista sisällön analyysiä.

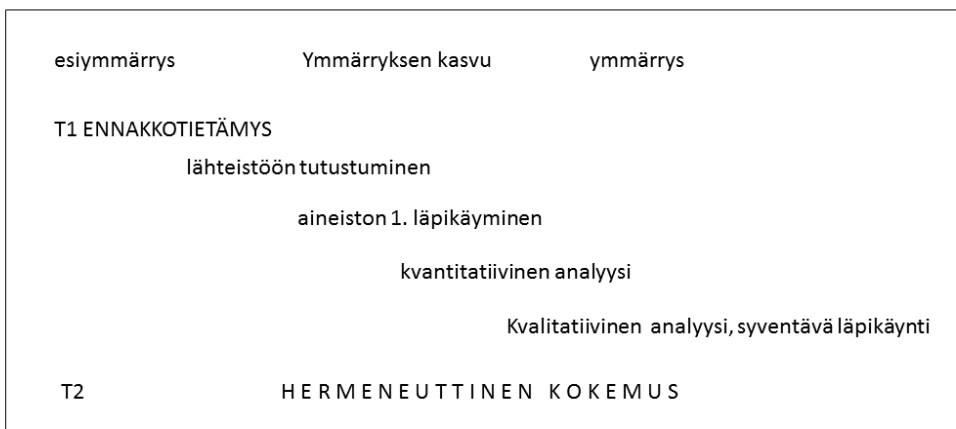
Kuvio 5. Hermeneuttisen spiraalin avulla tapahtuvan tulkinnan eteneminen.

Sosiaalisen konstruktionismin epistemologia muodostaa tutkimuksen tietoteoreettisen perustan. Hermeneuttinen menetelmä korostaa ymmärtämistä ja on tyypillinen kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Kuvioon 5 on merkitty kvantitatiivinen analyysi varsinaisen hermeneuttista spiraalia etenevän kvalitatiivisen analyysin edeltäjänä. Kvantitatiivinen analyysi mahdollisti tutkijalle aineiston määrällisen kartoituksen avulla esiymmärryksen syvenemisen ennen varsinaista hermeneuttista spiraalia myöten syvemmälle sen eri tasoille menevää kvalitatiivista ymmärtävää tulkintaa. Hermeneuttiseen tutkimuk-

seen ei usein ole yhdistetty kvantitatiivista analyysiä, mutta tässä tutkimuksessa metodologisena ajatuksena on triangulaation avulla löytää eri näkökulmia tutkittavaan ilmiöön.

Kuviossa 5 hermeneuttisessa spiraalissa havainnollistetaan hermeneuttisen spiraalin osalta analyysin kulkua ja sen eri vaiheiden suhdetta matkalla esiymmärryksestä esiymmärryksestä. On kuitenkin syytä huomata, että taustalla on analyysiin jatkuvasti vaikuttava filosofinen taso spiraalin joka kierroksella. Varto (2005) korostaakin, että kvalitatiivinen tutkimus edellyttää tutkimusmenetelmien soveltamista sen mukaan, miten ne liittyvät kulloinkin tarkasteltavana olevan ilmiön merkitysyhteyksiin.

Analyysin etenemistä ja sen suhdetta esiymmärrykseen ja ymmärryksen kasvuun sekä tutkijan omaan hermeneuttiseen kokemukseen voidaan kuvata seuraavasti (ks. kuvio 6):

Kuvio 6. Hermeneuttisen analyysin ja tutkijan hermeneuttisen kokemuksen vaiheet tutkimuksen aikana.

T1 on kuviossa 6 tutkimuksessa sovellettavan analyysin taso, metodinen ja analyttinen taso, jonka sisäinen dynamiikka perustuu tutkimuksessa sovellettavan sisällönanalyysin metodisiin periaatteisiin. T2 puolestaan kuvaa Gadamerin korostamaa hermeneuttisen kokemuksen tasoa, joka kuvastaa tutkijan käsitystä maailmasta, jossa historiallinen tietoisuus ja traditio muodostavat korkeimman hermeneuttisen kokemuksen muodon.

Traditio on se, josta tulkitaan ja toisaalta se jota tulkitaan. (vrt. Gadamer 2004; Kakkori & Huttunen 2010; Huttunen 2007). Antiikin retoriikasta peräisin oleva hermeneuttinen sääntö yksittäisen ymmärtämisestä kokonaisuudesta ja kokonaisuuden ymmärtämisestä yksittäisestä on Gadamerin (2004, 29) mukaan hermeneutiikan perussääntö. Tämä voidaan nähdäkseni tulkita niin, että prosessin aikana tutkijan hermeneuttinen kokemus muuttuu prosessin myötä yksittäisen vaikuttaessa kokonaisuuteen ja kokonaisuuden vaikuttaessa yksittäiseen. Olemassa oleva tieto vaikuttaa tulkintaan ja uusi yksittäisestä saatu tieto muuttaa olemassa olevaa tietoa dialogin lailla tutkijan edessä spiraalilla.

Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia vaan täydentävät parhaassa tapauksessa toinen toistaan. Yhtenä laadullisen ja määrällisen tutkimuksen mahdollisuutena voidaan pitää tutkimusasetelmaa, jossa kvantitatiivinen vaihe edeltää kvalitatiivista vaihetta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 126-128). Kun kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia menetelmiä hyödynnetään samanaikaisesti, kvantitatiivisia metodeja käyttäen luodaan yleensä yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä ja kvalitatiivisen analyysin avulla syvennetään saatua käsitystä (Eskola & Suoranta 2008, 73). Tätä voidaan pitää etenemisenä hermeneuttisessa spiraalissa kohti syvempää ymmärrystä.

Vaikka kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus näyttäytyvät usein vastakkaisina ennen muuta niiden epistemologisia piirteitä ja historiaa tarkasteltaessa, niiden välinen raja ei kuitenkaan aina ole niin selvä. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004, 126-128) mukaan numerot ja merkitykset ovat toisistaan vastavuoroisesti riippuvaisia. Esimerkiksi tiedontarvetilanteita tarkasteltaessa kyse on juuri tästä: kvantitatiiviseen sisällönanalyysiin perustuva keskusteluryhmän jäsenten tiedontarpeiden luokittelu paljastaa kunkin tarpeen artikulaation yleisyyden ja kertoo siinä mielessä sen merkityksestä koko verkkoyhteisölle. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi taas ulottuu niihin merkityksiin, joita verkossa käytävä vuoropuhelu saa.

Tässä tutkimuksessa kyse on siitä, että kvantitatiivinen sisällönanalyysi syventää ilmiöstä olevaa esiyymmärrystä ja kuljettaa tutkijaa spiraalilla eteenpäin tuoden yhden näkökulman tutkittavaan ilmiöön ja asteittainen tutkijan ymmärrys tutkimuskohteesta syvenee samalla kun hänen hermeneuttinen kokemuksensa tiivistyy. Tässä tapauksessa se tarkoittaa käytännössä tutkimusaineistossa ilmenevien tiedontarvetyyppien tylogisointia. Sitä on kuvattu tarkemmin kvantitatiivista ja kvalitatiivista sisällönanalyysiä

käsittelevissä luvuissa 5.3.1. ja 5.3.2. Typologisoinnin pohjalta tehtävää analyysiä, joka syvenee kvantitatiivisen aineiston analysoinnin johdattamana tehtävän kvalitatiivisen sisällönanalyysin myötä kuvataan niin ikään luvussa 5.3.1. ja 5.3.2.

5.2 Triangulaatio ja sen soveltaminen

Denzinin ja Lincolnin (2000, 5) mukaan useampien eri tutkimusmenetelmien hyödyntämisen samassa tutkimuksessa syventää ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Tämä tutkimuksen triangulaatio mahdollistaa tutkimuksen validoinnin. Samalla se lisää myös tutkimustulosten luotettavuutta ja saadun tiedon varmuutta (Metsämuuronen 2009, 115: 266).

Triangulaatio voidaan jakaa neljään eri päätyyppiin, jotka ovat

- Aineistotriangulaatio
- Teoriatrangiulaatio
- Tutkijatringulaatio
- Menetmätriangiulaatio

Näiden päätyyppien lisäksi Tuomi & Sarajärvi (2002, 142-143; myös Denzin 1978) mainitsevat myös analyysitriangiulaation, jolloin tutkimuksessa käytetään useita analyysimenetelmiä..

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) toteavat kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimusotteen yhtäaikasen hyödyntämisen olevan yllättävän vähäistä sen tuomiin etuihin nähden. Tämä menetelmätriangiulaatio on yksi tapa lähestyä ilmiötä ja löytää ilmiön kannalta keskeisiä ulottuvuuksia Denzinin ja Lincolnin (2000, 5) tarkoittamassa mielessä. Denzin ja Lincoln (mts.) katsovatkin, että triangulaatio mahdollistaa ilmiön ytimen löytämisen lisäten näin ymmärrystä tutkimuskohteesta.

Triangiulaatioon on suhtauduttu myös varauksellisesti, koska sen käyttö saattaa luoda illuusion tutkittavan kohteen kokonaiskuvan muodostamisesta (Silverman 2005, 121-122). Tutkija ei saa ajatella näiivin optimistisesti triangulaation olevan aina mahdollinen

metodi kokonaiskuvan luomiseksi vallitsevasta todellisuudesta esimerkiksi aineistotriangulaatiota käyttäen. (Hammersley & Atkinson 1983, 199; Silverman 2005, 122).

Ennen muuta kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien yhdistämistä on pidetty monissa metodologisissa pohdinnoissa vaativana prosessina. Esimerkiksi Eskola ja Suoranta (2008, 70-72) näkevät kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen yhdistämisen, ts. menetelmätriangulaation ensituntumalta hyvänä ajatuksena, mutta painottavat siihen liittyviä tutkijan tieteenfilosofiseen orientaatioon liittyviä kysymyksiä. Tämä johtuu erilaisista ihmiskäsityksistä, jotka ovat eri tutkimusmenetelmien ja tulkintojen taustalla. Pahimmillaan triangulaatio saattaa Eskolan ja Suorannan (mts.) johtaa käsitteellisiin sekaannuksiin ja ristiriitojen hyväksymiseen.

Tässä tutkimuksessa sovelletaan menetelmätriangulaatiota analysoimalla aineistoa niin kvantitatiivisen kuin kvalitatiivisenkin sisällönanalyysin keinoin. Toisaalta tutkimuksessa sovelletaan myös teoriatriangulaatiota soveltamalla aineistoon monitieteistä lähestymistapaa yhtäältä Chatmanin (1999) ja Savolaisen (1993) tiedonhankintatutkimuksen saralla esittämien tiedonhankinnan mallien avulla ja toisaalta sosiologisesta näkökulmasta toiseuden kokemuksen ja sitä koskevien teoreettisten lähtökohtien osalta. Tämä näkyy konkreettisesti tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä, joka on esitelty luvussa 4.

Sosiaalisen vetäytymisen vaikutuksia tiedonhankintaan ja informaatiokäytäntöihin ei ole tiedonhankintatutkimuksessa aiemmin analysoitu juuri lainkaan. Tutkimusongelman luonteesta johtuen yksittäisen teorian soveltaminen tutkimukseen ei siksi ole mielekästä vaan kristallisoituneen kokonaiskuvan saamiseksi on turvaututtava paitsi menetelmätriangulaation, myös monitieteiseen teoriatriangulaation. Näin voidaan paremmin saavuttaa Denzinin ja Lincolnin (2000, 5) tähdentämä tutkittavan ilmiön kristallisoituminen.

5.3 Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä

Tutkimuksen analyysimenetelmänä on käytetty kvantitatiivista ja kvalitatiivista sisällönanalyysiä. Luvussa 5.3.1. käsitellään kvantitatiivisen sisällönanalyysin eli sisällön

erittelyn ominaispiirteitä ja soveltamista tässä tutkimuksessa. Luvussa 5.3.2. puolestaan avataan kvalitatiivisen sisällönanalyysin perusteita ja sovelluksia tässä tutkimuksessa.

5.3.1 Kvantitatiivinen sisällönanalyysi ja sen soveltaminen

Kvantitatiivisessa sisällönanalyysissä on lähtökohtana useimmiten tekstissä esiintyvien ilmaisujen tai sanojen frekvenssiin perustuva analyysi (esim. Seitamaa-Hakkarainen 2000). Analyysi suoritetaan koodaamalla aineisto tutkimusongelmaan perustuviin luokkiin ennen varsinaista analyysivaihetta ja analyysin aikana ko. luokkiin ei tehdä muutoksia. (Moilanen & Roponen 1994).

Aineiston luokitus voi perustua kvantitatiivisessa sisällönanalyysissä joko 1) teoriaperustaisiin luokkiin, 2) puhtaaseen aineistolähtöisyyteen tai 3) aineiston luokitusrunгон muodostamiseen teorian ja aineiston vuoropuheluna. (Seitamaa-Hakkarainen 2000)

Tässä tutkimuksessa aineistoluokittelu on tutkijan itsensä tekemä ja se perustuu 1) aineiston alustavan läpikäynnin avulla saatuun kokonaiskuvaa aineistossa esiintyvistä tiedontarpeiden keskeisistä tyypeistä sekä 2) arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankintatutkimuksessa aiemmin käytettyihin jäsenyyksiin (esim. Savolainen 1995) ihmisellä em. ryhmään kuuluvista tiedontarvetilanteista. Aiemman tutkimustiedon perusteella on kyetty luomaan yleiskuva siitä millaisia tiedontarpeita ihmisellä esiintyy ei-ammattillisen arkielämän tiedonhankinnan kontekstissa. Koska tiedonhankinta voidaan ymmärtää tilannesidonnaiseksi prosessiksi (vrt. esim. Dervin 1992, 68; Haasio & Savolainen 2004, 27) ja eri tutkimukset yksilöllä esiintyvistä tiedontarvetilanteista on toteutettu hyvin erityyppisissä konteksteissa (esim. harrastuksiin liittyvät tiedontarpeet, sairauksiin liittyvät tiedontarpeet jne.), ne eivät ole tämän tutkimuksen luokituksen kannalta tyhjentäviä jo yksin sen vuoksi, että nyt tarkasteltavana olevat henkilöt elävät pitkälti sosiaalisesti eristäytyneinä. Tämän vuoksi heillä voidaan olettaa olevan tästä johtuvia erilaisia tiedontarpeita ja niiden liittyvän laajalti elämän eri osa-alueisiin.

Laaksonen ja Matikainen (2013, 199) ovat todenneet, että verkon eri keskustelufoorumien käyttäjät kehittävät omia toimintamuotoja, mikä vaikeuttaa tutkittavan keskustelun muodon jaottelua ja määrittelyä. Myös tämän takia yleispäteviä, ennalta valmiita

malleja ei voida suoraan soveltaa tähän tutkimukseen vaan ne on luotava ennen aineistolähtöisesti.

Tätä käyttämäni luokittelumenetelmää kutsun hermeneuttisen tutkimusotteen soveltamiseksi kvantitatiiviseen luokitteluun. Tutkijalla on tutkimusaineiston muodostavan Hikikomero-ryhmän keskustelujen luonteesta tietty ennakkokäsitys, jonka perusteella valitsin tutkimusaineistoksi juuri tämän keskusteluryhmän. Aineiston kursorinen läpikäynti syvensi ymmärrystä sen luonteesta, mikä mahdollisti tarkemman jaottelun tekemisen. Kyseessä on tutkijan esiyymmärrystä hyödyntävä aineistolähtöinen luokittelu. Se syntyy jatkuvassa vuorovaikutuksessa aineiston kanssa siten, että uusia luokkia muodostetaan tarvittaessa tämän prosessin edetessä.

Tiedontarpeet käsitetään tässä tutkimuksessa laajasti myös muun kuin puhtaan ongelmanratkaisutiedon hankintaan liittyviksi tarpeiksi. Tiedontarpeen käsite on hankalasti määriteltävissä, eikä siitä ole päästy täyteen yksimielisyyteen informaatiotutkimuksen saralla (esim. Wilson 1981; Savolainen 2012). Tiedontarve voidaan kuitenkin jaotella kohdentuneisuuden perusteella joko ongelmalähtöisen tai praktisen tiedon tarpeisiin ja orientoivan tiedon tarpeisiin. Ensin mainittu on tyypillisesti tehtävän tai ongelman ratkaisemiseksi hankittavaa tietoa ja jälkimmäinen taas pyrkii merkityksellistämään asioita (Savolainen 2010, 81). Tämän käsityksen taustalla voidaan nähdä olevan Dervinin (1992) näkemys siitä, että asioiden merkityksellistäminen (sense-making) muodostuu muun muassa tiedosta, intuitiosta, mielipiteistä, arvauksista, arvioinneista ja erilaisista kysymyksistä.

Järvelin ja Byströn (1995), Vakkari (2000) ja Serola (2009) ovat tutkineet ammatillisen tiedon hankintaa ja analysoineet tiedontarpeita tehtäväperustaisesti ammatillisen tiedon hankinnan alueella. Vastaavaa analyysiä ei ole aiemmin tehty tarkasteltaessa ei-ammattillisen tiedon tarpeita. Tässä tutkimuksessa syrjään vetäytyneiden henkilöiden tiedontarpeita lähestytään soveltamalla ammatillisen tiedon hankinnalle tyypillistä tehtäväperustaista tiedontarveluokittelua perinteisen sisällöllisen tiedontarveluokittelun (vrt. esim. Chen & Hernon 1982) lisäksi.

Edellä mainittujen premissien perusteella tutkimuksen kvantitatiivisessa analyysissä käytettäviksi tiedontarveluokiksi tunnistettiin tutkimusaineistosta seuraavat pääluokat tiedontarpeen sisältöä analysoitaessa:

1. Mielenterveydellisiin ongelmiin liittyvät tiedontarpeet
2. Muihin kuin mielenterveydellisiin ongelmiin liittyvät terveydelliset tiedontarpeet
3. Sosiaaliseen vetäytymiseen/hikikomori-ilmioon liittyvät tiedontarpeet
4. Rahaan ja sosiaaliturvaan liittyvät tiedontarpeet
5. Ostoksiin liittyvät tiedontarpeet
6. Ruokaan liittyvät tiedontarpeet
7. Nautintoaineisiin ja päihteisiin liittyvät tiedontarpeet
8. Pelaamiseen liittyvät tiedontarpeet
9. Seksuaalisuuteen, seurusteluun ja vastakkaiseen sukupuoleen liittyvät tiedontarpeet
10. Ystävyys-suhteisiin ja yksinäisyyteen liittyvät tiedontarpeet
11. Omaan ulkonäköön liittyvät tiedontarpeet
12. Perheeseen ja sukuun liittyvät tiedontarpeet
13. Vapaa-ajan viettoon liittyvät tiedontarpeet
14. Musiikkiin, kirjoihin, televisio-ohjelmiin, elokuviin, sarjakuviin ym. kulttuuriin liittyvät tiedontarpeet
15. Kuolemaan ja itsemurhaan liittyvät tiedontarpeet
16. Opiskeluun liittyvät tiedontarpeet
17. Työhön liittyvät tiedontarpeet
18. Muut tiedontarpeet

Jokainen keskustelulanka käytiin viesti viestiltä läpi ja kustakin keskusteluketjusta tunnistetut tiedontarpeet sijoitettiin edellä mainittuihin kategorioihin sisällön perusteella. Lisäksi kukin tiedontarve luokiteltiin sen mukaan minkä tyyppistä tietoa sen tarvitsija halusi: oliko kyse yleisesti jotain tiettyä aihetta koskevasta tiedosta, spesifistä ongelmanratkaisutiedosta, yleisesti orientoivasta tiedosta vai vertaistuesta ja sen tarpeesta.

Kukin viesti jaoteltiin teeman lisäksi tehtäväperustaisen kategoriajaon mukaisesti. Jako perustuu tekijän itsensä ennakoitua luomaan jäsenyykseen, jossa on hyödynnetty soveltaen edellä mainittuja Järvelinin ja Byströmin (1995) sekä Serolan (2012) luomia ammatillisen tiedon hankinnan tehtäväperustoihin liittyviä kategorioita.

Tässä tutkimuksessa arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnan tiedontarpeet jaoteltiin seuraavasti:

1. Yksittäisen faktatiedon tarve
2. Toimintaa ohjaavan tiedon tarve
3. Päätöksenteossa tarvittavan tiedon tarve
4. Orientoivan tiedon tarve

Yksittäisen faktatiedon tarve on esimerkiksi tarve tietää ruoanvalmistusohje. Tällöin tiedontarve on selkeästi ja yksiselitteisesti muotoiltavissa kysymyslauseeksi. Tähän tiedontarvetyyppiin liittyvät tiedontarpeet ovat usein singulaarisia ja liittyvät monesti arkielämän rutiineihin. Toimintaa ohjaavan tiedon tarve on tarpeena moniselitteisempi ja jäsentymättömämpi. Tyyppiesimerkki siitä on jo ennalta päätetyn tai suunnitellun tehtävän suorittamiseksi tarvittava tieto, kuten kysymys siitä mitä kaikkea on tehtävä saadakseen asumistukea. Yksittäinen faktatieto ei välttämättä riitä vaan kyse on huomattavasti moniulotteisemmasta tiedontarpeesta. Kyse on siis ohjeista ja jotain tiettyä arjen prosessia ja siitä suoriutumista koskevasta informaatiosta. Päätöksenteossa tarvittavan tiedon tarpeesta on kyse silloin, kun yksilö esimerkiksi etsii tukea omalle henkilökohtaiselle ratkaisulleen elämässään. Tämänkaltaisia tapauksia ovat muun muassa harkinta asepalveluksesta kieltäytymiseksi tai päätös siitä ryhtyykö tiedontarvitsija syömään hänelle määrättyä lääkitystä vai ei.

Orientoivan tiedon tarve puolestaan liittyy haluun ymmärtää asioita ja syitä miksi ne tapahtuvat. Tiedontarvitsijalla ei välttämättä ole olemassa nk. ongelmaa, jonka hän haluaa ratkaista vaan tavoitteena on ymmärtää ja taustoittaa asioita. Tämänäntyyppistä tiedonhankintaa kuvaavia tilanteita ovat esimerkiksi itsensä sivistämiseen liittyvä halu hankkia informaatiota, uskonnollinen pohdinta ja siihen liittyvät tiedontarpeet jne.

Lisäksi analysoitiin moniko viesteistä liittyi haluun saada informaatiota henkilölähteistä. Esimerkiksi päätöksenteon tueksi hankittava tieto saattaa olla luonteeltaan vertais-tietoa. Tiedontarve voi kohdistua esimerkiksi siihen kannattaako mennä armeijaan, siviilipalveluun vai hankkia vapautus asevelvollisuudesta. Tällöin kysytään kokemuseräistä vertaistietoa samanlaisen taustan, ts. elämäntilanteen ja arvomaailman sekä kokemusmaailman, jakavilta henkilöiltä.

5.3.2 Kvalitatiivinen sisällönanalyysi ja sen soveltaminen

Internet-keskusteluryhmien viestit kuten muutkin sähköisissä viestivälineissä lähetettävät viestit voidaan nähdä mediatuotteina, symbolisina muotoina, joiden tarkoituksena on välittää merkityksiä. Analysoimalla näitä merkityksiä voidaan ymmärtää keskustelijoiden elämismaailmaa. (Arpo 2005, 77; vrt. Thompson 2000). Lehtonen (1998, 132) kuitenkin korostaa, ettei tekstissä ole valmiita merkityksiä vaan merkitykset syntyvät lukijan ja tekstin välisessä vuorovaikutuksessa. Pyrkimyksenä onkin päästä vuoropuheluun tekstin kanssa ja luoda näin merkityksiä, joiden kautta tutkimuksen kannalta keskeisiin kysymyksiin löytyy vastauksia.

Ricoeur (2000) korostaa hermeneuttisessa tulkinnassa historiallisuutta sosiaalisen konstruktionismiin (vrt. esim. Gergen 1999; Burr 2004) tradition tavoin. Kvantitatiivisella analyysillä on luotu yleiskuva aineistosta ja ilmiön rakenteesta esimerkiksi tiedontarvetyyppien osalta. Kvalitatiivisen analyysin avulla tätä kuvaa syvennetään ja sisällönanalyysiin tukeutuen tutkimuksessa on pyritty tekemään hermeneuttista lähestymistapaa noudattaen teksti-immanentti tulkinta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 102-104). Tavoitteena on ollut löytää teksteistä niin latenteja kuin eksplikoituja merkityksiä, jotka kuvaavat keskustelijoiden suhdetta esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Krippendorff (2004, 88) korostaa analysoitavan tekstin läpikäymistä moneen kertaan, jotta tutkija löytää uusia näkökulmia siihen ja kykenee suhteuttamaan tulkintansa kokonaisuuteen ja kontekstualisoimaan sen entistä paremmin.

Kvalitatiivisen analyysin kulkua havainnollistaa edellä esitetty hermeneuttinen spiraali. Ricoeur (2000, 142) on todennut hermeneuttisesta tulkinnasta seuraavasti:

”Se, mitä tekstissä on omaksuttavana, on itse tekstin merkitys ymmärrettynä dynaamisella tavalla tekstin avaamana ajattelun suuntana. Se mikä on omaksuttava, ei toisin sanoen ole mitään muuta kuin kyky avata maailma, joka konstituoi testin referenssin.”

Tämä tulkinnan periaate korostaa nimenomaan tutkijan tavoitetta tässä työssä: ymmärtää sitä elämismaailmaa⁴⁰, ”pientä maailmaa”, ja siinä vallitsevia lainalaisuuksia, syitä ja seurauksia tiedonhankinnan ja informaatiokäytäntöjen näkökulmasta. Sisällönanalyysillä toteutetun tutkimuksen voidaankin Tuomen ja Sarajärven (2002, 106) mukaan katsoa olevan tutkimusta, jossa oleellista on näkymättömän ymmärtäminen. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi on siis dokumenttien sisällön sanallista kuvaamista (mts., 107) ja tähän pohjautuvaa merkityksenantoa. Kvantitatiivinen sisällönanalyysi eli sisällön erittely luo tälle viitekehysten.

Kvalitatiivisessa analysissä sovellettiin toistuvan luennan ideaa (vrt. Jokiranta 2003, 84-85), joka perustuu ajatukseen siitä, että aineistoa luetaan syvemmin (nk. lähilukeminen) ensimmäistä lukukertaa seuraavilla kerroilla. Kaikkiaan lukukertoja oli neljä. Lisäksi eräisiin viesteihin palattiin lähiluennan jälkeen useita kertoja uudelleen kirjoitusprosessin aikana muistiinpanojen perusteella.

Jokiranta (mt.) ja Sintonen (1999) ovat väitöskirjoissaan soveltaneet tätä lähestymistapaa menestyksekkäästi analysoidessaan miesten elämäkertapuhetta. Tulkitsen keskusteluryhmän viestit samalla tavalla puheeksi, joka on puheenomaista vuorovaikutusta digitaalisella alustalla. Toistuva luenta mahdollistaa nähdäkseeni ymmärryksen syvenemisen eikä tähtää pelkkään kategorisointiin vaan sen avulla kyetään pääsemään lähempään kontaktiin tekstin tuottajan ajatusten kanssa. Kuten Siljander (1988, 115-119) on todennut, tulkittavaa ilmiötä on mahdollista ymmärtää vain sen yksittäisten elementtien ja kokonaisuuden välisen dialogisen suhteen kautta, päästään kokonaisuuden ja yksittäisten viestien välistä suhdetta ymmärtämään paremmin juuri toistuvan luennan tekniikan kautta. Näin hermeneuttinen kehä syvenee ja ymmärrys kasvaa.

Lukuprosessin aikana tehtiin muistiinpanoja tutkimuksen kannalta mielenkiintoisista viesteistä ja niihin palattiin kirjoitusprosessin aikana uudelleen. Lähtökohtana oli Rotryn (1992, 106-109) mainitsema inspiroitunut lukeminen, johon Jokirantakin (2003, 84) viittaa ja jota hän on soveltanut väitöskirjassaan vastakohtana kategoriointeihin pyrkivälle metodiselle luennalle.

⁴⁰ Elämismaailma-käsitteen osalta ks. luku 4.3.

Kustakin viestiketjusta ja sen yksittäisistä viesteistä etsittiin toiseuden kokemukseen liittyviä merkityksiä. Ne selittävät tiedontarpeentarpeen syntyä, tiedontarpeen tyydyttymistä tai tarpeen tyydyttämättä jättämistä eri lähteitä tai kanavia käyttäen ja käsittelevät muutoinkin laajemmin tiedonhankinnan ja informaatiokäytäntöjen prosessia, kuten median käyttöä, pelaamista, tiedonhankintakanavia, suhdetta internetiin jne. Tutkimuksessa havaittuja toiseuden ilmentymiä havainnollistettiin tekstikatkelmin ja näkökulma tekstejä analysoitaessa oli ennen muuta kahtalainen: yhtäältä toiseuden piirteiden havaitseminen tiedonhankinnan näkökulmasta ja toisaalta keskustelupalstan osanottajien yhteisöllisen toiminnan dynamiikan havainnoiminen ja analysointi.

Koska kaikki keskusteluketjut luettiin kahteen kertaan läpi alustavan läpikäynnin ja kvantitatiivisen luokittelun suorittamisen yhteydessä, poimittiin myös siinä vaiheessa havaittuja esimerkkejä kaikista keskusteluketjuista. Esimerkit tallennettiin tutkijan käyttöön word-muotoisiin tiedostoihin, joista ne olivat myöhemmin saatavilla. Esimerkkien tallennuksen yhteydessä tehtiin myös alustavaa analyysiä, jota kirjoitettiin auki käsikirjoituksen raakaversioon.

Rotry (1992, 106-109) puhuu inspiroituneesta tekstin lukemisesta ja käyttämäni tulkintamenetelmä perustuu osin tälle ajatukselle. Ensimmäisellä luentokerralla muodostetun yleiskuvan saamisen jälkeen käsitys keskusteluviestien sisällöstä tarkentui samalla kun jokainen viesti luettiin uudemman kerran ja ne luokiteltiin kvantitatiivista analyysiä varten samalla muistiin merkityksen keskeisiä yksityiskohtia jatkon kannalta. Kolmannella ja neljännellä lukukerralla analyysi ja ymmärrys syveni entisestään. Tässä vaiheessa huomio kiinnittyi muun muassa kielelliseen ilmaisuun ja sanavalintoihin.

Menetelmä perustuu Siljanderin (1988) ja Tuomen ja Sarajärven (2002) näkemykseen siitä, kuinka tutkijan tulee hermeneuttiseen tulkintaan perustuvassa tekstianalysissä perustella ensin itselleen tekstin pääsanoma (vrt. em. luokan ja toiseuden ilmentyminen niissä), joka on yleisen merkityksen taso. Immanentin tulkinnan vaiheessa, joka seuraa edellistä hermeneuttisen spiraalin mukaisesti, tulkitaan sanojen merkitystä suhteessa tekstin pääsanomaan ja päinvastoin. Tämän jälkeen koordinoivan tulkinnan vaiheessa teksti tulkitaan suhteuttaen se laajempaan merkityskokonaisuuteen.

Tutkimusaineistoja tarkastellaankin ensisijaisesti teksteinä, jotka ilmentävät kirjoittajien mielipiteitä, ajatuksia ja näkemyksiä. Aiemmassa verkkotutkimuksessa on usein sovellettu esimerkiksi keskusteluanalyysiä ja diskurssianalyysiä (Helasvuo, Johansson &

Tanskanen 2014, 22). Tosaalta tutkimus täyttää myös Kozinetsin (2010, 59) netnografiaksi nimeämän verkkotutkimuksen prosessin viisi perusedellytystä. Netnografia perustuu etnografiseen tutkimusmenetelmään, jossa reaali maailman sijaan tutkimuskohteenä on virtuaalinen maailma. Varsinaisten tuotettujen dokumenttien eli keskusteluryhmään kirjoitettujen viestien lähestymistapa on tässä tutkimuksessa kuitenkin peräisin ensisijaisesti sisällönanalyttisestä traditiosta.

5.4 Keskusteluryhmät tutkimuksen kohteena

Keskusteluryhmiä on käytetty aineistoina useilla eri tieteenaloilla, kuten viestintätieteissä (esim. Hakala & Hakala 2007; Sneek ym. 2008; Hakala 2009; Vesa 2010), psykologiassa (esim. Klaw, Huebsch & Humphreys 2000 ja kulttuurintutkimuksessa (Arpo 2005).

Tiedonhankintatutkimuksen saralla ensimmäiset keskusteluryhmiin kohdistuneet tutkimukset tehtiin jo 1990-luvulla (esim. Berman 1996; Savolainen 1996; Savolainen 1999c). Lisäksi jo tuolloin aihepiiriä sivuttiin useissa internetin käyttöä laajemmin käsittelevissä tutkimuksissa (Savolainen 1998; Savolainen 1999b; Savolainen 1999a). Mielenkiihto keskusteluryhmien merkitykseen informaatiokanavana on kasvanut 2000-luvulla ja siitä on osoituksena aihepiiriä käsittelevien julkaisujen määrän kasvu (esim. Savolainen 2001; Hasler & Ruthven 2011; Savolainen 2011a; Savolainen 2011b) sekä ennen muuta sosiaalisen median hyödyntämiseen tiedonhankinnassa kohdistunut tutkimus (Savolainen 2011b)

On kuitenkin syytä muistaa, että anonyymien keskustelupalstojen osallistujien taustat voivat olla hyvin kirjavia ja heitä voi yhdistää vain yksi asia, vaikka heidän taustansa olisivat muuten kovin erilaisia (Van Dijk 2006, 167). Nuorten keskusteluryhmiä tutkineet Noppari ja Uusitalo (2011, 157) muistuttavat kuitenkin, että myös anonyymeilla keskustelupalstoilla nuoret saattavat toimia pitkäjänteisesti.

Hasler, Ruthven ja Buchanan (2014) ovat havainneet informaatioköyhyydestä kärsivien henkilöiden tiedonhankintaa tutkiessaan, että keskusteluryhmät tarjoavat tärkeän väylän sen tyyppistä informaatiota hankittaessa, joka on tavalla tai toisella arkaluontoista. On kuitenkin syytä muistaa, että anonyymien keskustelupalstojen osallistujien taustat

voivat olla hyvin kirjavia ja heitä voi yhdistää vain yksi asia, vaikka heidän taustansa olisivat muuten kovin erilaisia (Van Dijk 2006, 167).

5.5 Tutkimusaineisto ja aineiston keruu

Tutkimusaineisto koostuu Ylilauta-keskustelupalstan Hikikomero-ryhmän (<http://www.ylilauta.org/hikky>) keskusteluryhmään lähetetyistä viesteistä. Ylilautaan kuuluva keskusteluryhmä, jota kutsutaan Hikikomeroiksi, on kotimainen hikikomori-ilmiötä käsittelevät keskusteluryhmä.

Ylilauta on toiminut 20.2.2011 alkaen, jolloin Lauta.net ja Kotilauta –foorumit yhdistyivät (Usein... 2014). Se on kuvalaudaksi luokiteltava keskusteluryhmä, jossa viestin lähettäjällä on mahdollisuus liittää viestiinsä kuva. Kuvalautojen esikuvana, kuten tässäkin tapauksessa, on toiminut amerikkalainen 4chan. Se on anonyymiä korostava, nopeatempoinen foorumi, jossa viestiketjuun liitetyllä kuvalla on keskeinen merkitys (vrt. esim. Bernstein ym. 2011). Kuvalaudat ovat eräänlaisia verkon ”anarkistisia” keskustelupalstoja, jossa tapahtuu myös ylilyöntejä ja esimerkiksi kielenkäyttö on keskimääräistä uskalletumpaa kuin monissa perinteisissä keskusteluryhmissä (vrt. Uotila 2013).

Vaikka kuvalaudoilla kuvien merkitys on alun perin ollut merkittävä ja myös Hikikomero-ryhmän viesteihin sisältyy kuvamateriaalia, kuvien sisältöä ei ole analysoitu tässä tutkimuksessa. Hyvin usein kuvat eivät liity lainkaan varsinaiseen tekstisisältöön, mikä eräissä tapauksissa eksplikoidaan selkeästi tyyliin ”kuva ei liity” tms. ilmaisulla. Nähdäkseni kuva-analyysin tekeminen aineistosta ei tiedonhankintatutkimuksen ja tiedontarpeiden analysoinnin kannalta ole ollut ensisijaista vaan analyysi on keskittynyt tekstuaaliseen sisältöön. Keskusteluryhmään lähetettyjen kuvien analysointi on tutkimusaiheena sen sijaan kiinnostava esimerkiksi verkkokulttuurin tutkimuksen näkökulmasta.

Ylilaudalla on kuukaudessa noin 2 500 000 käyntiä ja sen eri foorumeille lähetetään kuukausittain lähes miljoona viestiä. (Ylilauta 2014). Merkillepantavaa on, että Ylilaudan viestit eivät säily ikuisesti vaan keskusteluryhmästä poistuu vanhempia viestejä ajan myötä. Siksi on mahdollista, että osa tässä tutkimuksessa käytetyistä keskustelu-

langoista on poistettu. Myös ylläpidolla on mahdollisuus niin halutessaan poistaa keskustelulankoja. Kaikki tutkimuksessa käytetyt keskustelulangat on kuitenkin tallennettu tutkijan koneelle ja varmuuskopioitu Dropboxiin.

Aineisto sisältää yhteensä 447 keskustelulankaa, joissa on yhteensä 6910 keskusteluryhmäviestiä. Aineisto kattaa kaikki Hikikomero-ryhmän keskustelut sen perustamisesta aina 29.10.2013 saakka, johon mennessä palstalle lähetetyt viestit on tallennettu. Keskustelulangat tallennettiin kovalevylle sekä varmuuskopioitiin Dropboxiin.

Yksittäisen keskusteluviestin keskimääräinen pituus on noin 150-500 merkkiä. Pisimmillään vastaus viesti saattaa olla jopa tuhansien merkkien mittainen, lyhimmillään vain kaksi merkkiä tyyliin ”ok”. Aloitusviestiin oli vastattu keskimäärin 13 kertaa. Joukossa on lankoja, joihin ei tullut lainkaan vastauksia, mutta ne muodostavat selvän vähemmistön tutkimusaineistosta. Suosituin keskustelulanka oli naispuolisia sosiaalisesti vetäytyviä henkilöitä käsittelevä viestiketju (Aina välillä vilahtaa...), joka sisälsi 252 vastausviestiä. Muita suosittuja aihepiirejä, joissa keskustelu oli ollut vilkaista, ovat esimerkiksi persoonallisuuteen, naisuhteisiin ja niiden puutteeseen, sisaruksiin, omaan ulkonäköön, sosiaaliturvaan, ystävyysuhteisiin, ravintoloihin, minäkuvaan ja omaan henkiseen oloon liittyvät keskustelut, joissa kaikissa oli yli 40 vastausviestiä.

Arpo (2005, 20; ks. myös esim. Baym 1998, 43) on jaotellut keskusteluryhmät synkronisiin ja asynkronisiin keskusteluryhmiin. Ylilauta on tämän jaottelun perusteella nk. asynkroninen keskustelufoorumi, jossa kommunikaatio ei tapahdu reaaliaikaisesti. Kuka tahansa voi koska tahansa lukea ja kommentoida viestejä. Ackland (2013,61- 65) kutsuu tämältyyppisiä keskusteluryhmiä lankamaisiksi keskusteluiksi (threaded conversations) ja katsoo niiden olevan henkilöiden välisiä, sosiaalisia foorumeita. Arpon (2005, 20) jaottelu on eräissä tapauksissa hieman liian mustavalkoinen ja sidottu aikaansa. Hän perustaa näkemyksensä Baymin (1998) tutkimukseen ja kymmenen viime vuoden aikana toimintansa aloittaneet mikroblogit, Facebook yms. sosiaalisen median välineet ovat rikkoneet tätä kahtiajakoa. Niiden viestintä ei vaadi reaaliaikaisuutta, mutta on hyvin usein reaaliaikaista tai lähes reaaliaikaista.

Esimerkiksi 4chan-kuvalaudalla keskustelu tempo on hyvin nopea ja viestit katoavat palvelusta pian (Bernstein ym. 2011). Hikikomeron osalta tilanne ei kuitenkaan ole aivan samanlainen, sillä viesteihin vastaamisessa on usein viiveitä ja vanhoihin viesteihin

hin saatetaan vastata pidemmänkin ajan kuluttua. Viestit eivät myöskään poistu välittömästi keskustelupalstalta.

Ylilaudalla on kuukaudessa noin 2 500 000 vierailijaa ja sen eri foorumeille lähetetään kuukausittain lähes miljoona viestiä. (Ylilauta 2014). Ylilaudan keskusteluviestien lukeminen tai keskusteluryhmään kirjoittaminen ei edellytä palveluun kirjautumista. Hikikomero-ryhmässä kaikki osallistujat pysyttelevät anonyymeinä. Keskustelijat viittaavat toisiinsa usein nyymeinä (*anonyymi*) tai AP:na eli alkupostaja⁴¹ joka aloitti keskustelulangan.

Ylilauta-palvelussa oli aineistoa kerätessä syksyllä 2013 kaikkiaan 47 eri keskusteluryhmää, jotka on jaoteltu sisällön perusteella. Hikikomero on yksi näistä ryhmistä. Ryhmien teemat liikkuvat hyvin eri aihepiireissä erotiikasta elokuvaan ja politiikasta ohjelmointiin. Viestien sisältöä ei moderoida ja Ylilauta on tullut tunnetuksi ronskista huumoristaan. Suvaitsevaisuus on poikanut runsaasti poliisitutkintaan johtaneita tapauksia ennen muuta kunnianloukkauksista ja laittomista uhkauksista. 5.4.2014 mennessä poliisi oli pyytänyt ylläpitäjiltä tietoja 69 tapaukseen liittyen (Kytätjuttu! 2014).

Hikikomero toimii foorumina, jossa halukkaat voivat keskustella hikikomori-ilmiöstä. Aineiston keräämisen jälkeen syksyllä 2014 ryhmän kuvausta määriteltiin tarkemmin ja sen alaotsikoksi on annettu ”Masentuneiden ja sosiaalisesti syrjäytyneiden vertaistukiryhmä”.⁴²

Käytännössä keskustelijat ovat viestien sisällön perusteella itse syrjään vetäytyviä henkilöitä, joista enemmistö on nuorehkoja miehiä. Tarkkaa ikä- ja sukupuolijakaumaa on mahdotonta sanoa kirjoittajien anonyymiteetin takia. Olettamus perustuu kirjoittajien viestissään kertomiin kuvauksiin itsestään (ikä, sukupuoli, opinnot), joita esiintyy monien viestien yhteydessä. Myös monien viestiketjujen teemat (esim. tyttöystävän puute,

⁴¹ Postaamisella tarkoitetaan viestin lähettämistä keskusteluryhmään. AP-lyhennettä käytetään vastaavassa merkityksessä myös muissa kotimaisissa keskusteluryhmissä, kuten Vauva.fi-keskustelupalstalla, jossa suurin osa keskusteluista esiintyy anonyyminä.

⁴² Aineiston keruun jälkeen tekijä ei aktiivisesti seurannut ryhmää ja kävi siellä kesällä 2014 muutamana kerran. Tällöin uutta ryhmäkuvausta ei oltu annettu. Kuvaus havaittiin marraskuun alussa 2014.

naisiin kohdistuva kritiikki, seksiä käsittelevät keskustelulangat) tukevat tätä väittämää keskustelijoiden iästä ja sukupuolesta.

Keskusteluryhmän aihepiirejä ei ole rajoitettu kahta erityissääntöä lukuun ottamatta: a) maininnat kavereiden, tyttöystävän tai seksielämän omistamisesta ovat kiellettyjä ja b) muita hikikomero-keskustelualueen käyttäjiä ei saa pilkata heidän hikyydestään. Tämän lisäksi foorumilla ovat voimassa kaikki Ylilaudan yleiset säännöt, jotka kieltävät mm. laittoman aineiston levittämisen keskusteluryhmissä (esim. lapsiporno, eläinporno, raaka tosielämässä tapahtuva väkivalta, eläinraakkäys, laiton kaupankäynti ja muu laitton materiaali). Myös linkinlyhenninten, referrer-linkkien ja haitallisten tiedostojen (esim. virukset) levittäminen on laudalla kiellettyä (Säännöt 2014).

5.6 Aineistoon liittyvät rajoitteet ja eettiset kysymykset

Mäkelä (1990) on korostanut, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on kansainvälistä vertailua tehtäessä syytä muistaa myös demografiset ja kulttuuriset erot. Hikikomori on japanilaiselle yhteiskunnalle omintakeinen ilmiö ja sen syntyyn ovat vaikuttaneet monet kulttuuriset seikat. Siksi aineistoa ei ole vertailtu vastaaviin kansainvälisiin keskusteluryhmiin, jotka on tarkoitettu hikikomori-ilmiöstä liittyvään mielipiteenvaihtoon. Nyt tarkasteltavana oleva aineisto on syntynyt suomalaisen kulttuurin kontekstissa. Vaikka monet mielenterveydelliset, verkkoriippuvuuteen yms. tekijöihin liittyvät syyt voivat olla samankaltaisia ja ne saattavat ilmetä samantyyppisinä oireina, tässä tutkimuksessa on keskitytty tietoisesti kotimaisten syrjään vetäytyneiden henkilöiden verkkopuheen analysointiin.

Turtiainen ja Östman (2009, 56) korostavat verkkoaineistojen olevan tutkimuseettisesti herkkiä, koska raja yksityisen ja julkisen välillä on usein häilyvä. He painottavat, että ilman henkilön lupaa on tutkimuseettisesti perusteltua olla julkaisematta aineistoja, jotka kuvaavat esimerkiksi terveydentilaa tai sosiaalista asemaa. Ylilaudan Hikikomeron materiaali on kuitenkin täysin anonyymiä ja keskusteluissa esitettyä informaatiota yksittäisen henkilön yksityiselämään liittyvistä seikoista on mahdoton yksilöidä. Keskusteluissa ei yksilöidä esimerkiksi nimiä, paikkakuntia, oppilaitoksia, sairaaloita yms. vaan näiltä osin keskustelijat jättävät yksityiskohdat mainitsematta. Tutkimuksessa henkilöi-

hin liittyviä yksilöllisiä ominaisuuksia ei myöskään käsitellä yksilötasolla. Vaikka teemat ovat joissain keskusteluissa henkilökohtaisia, keskustelut on kuitenkin julkaistu avoimella keskustelufoorumilla anonyymisti, minkä vuoksi kirjoittajan voidaan olettaa tiedostavan lähettämiensä viestien julkisuus. Helasvuo, Johansson ja Tanskanen (2014, 23) ovatkin todenneet, että kun keskusteluryhmäviestit ovat julkisesti saatavilla verkossa eikä niiden lukemiseen vaadita rekisteröitymistä, ei aineiston tutkimuskäytössä ole periaatteellista ongelmaa.

Verkko on anonyymien keskustelun mahdollistava tila ja Ylilaudan Hikikomero ei edellytä rekisteröitymistä tai edes nimimerkin käyttöä. Kaikki viestintä tapahtuu anonyymisti. Tämä asettaa aineistoa käsiteltäessä tiettyjä vaatimuksia, jotka tutkijan on huomioitava. Ensinnäkin henkilön identiteetistä ei ole tietoa. Hänen ikänsä, sukupuolensa yms. demografiset taustamuuttujat voivat olla täysin erilaisia kuin mitä hän väittää niiden olevan (esim. Baym 1998, 54; Donath 1999, 30). Toiseksi viestin totuusarvo voidaan haluttaessa kyseenalaistaa. Anonymiteetti mahdollistaa lähestulkoon minkä tahansa väittämän esittämisen henkilökohtaisena kokemuksena.

Vaikka aineiston suhteen on oltava edellä mainittujen asioiden takia varauksellinen, tämä ei vie pohjaa pois tutkimukselta. Anonymiteetti mahdollistaa aroistakin asioista keskustelemisen hyvin avoimesti ja henkilö saattaa jopa tuoda verkkokeskustelussa esiin sellaisia näkemyksiä, ajatuksia ja mielipiteitä, joita hän ei nimimerkin saatikka oman nimensä turvin haluaisi tuoda julki (vrt. Hasler, Ruthven & Buchanan 2014). Hikikomerossa on runsaasti tämäntyyppistä keskustelua, joka liittyy muun muassa henkilöiden omaan terveydentilaan ja seksuaalisuuteen.

Aineisto sisältää runsaasti hyvin henkilökohtaista materiaalia ja siitä välittyvä myötäeläminen sekä kokemusten jakaminen ovat eräitä viestien totuudellisuutta tukevia seikkoja. Myös välillä hyvinkin asiantunteva keskustelu eri teemoista puoltaa sitä näkökantaa, että esimerkiksi puhuessaan mielenterveysongelmistaan, lääkityksestä yms. palstan kirjoittajat jakavat omakohtaista tietoa ja henkilökohtaisia kokemuksia.

Hikikomeroon kohdistunut väitöskirjatutkimus sekä samaan aineistoon perustuva Haasion ja Zechnerin (2014) artikkeli herättivät huomiota ryhmässä (7.4 Haasio, A.: Sosiaalisesti vetäytyneiden...) jo ennen tutkimuksen ja em. artikkelin ilmestymistä. Tieto väitöstutkimuksesta ja artikkelista levisi nähtävästi tekijän Informaatiotutkimuk-

sen päiville 2014 laatiman esityksen ja siihen perustuvan abstraktin (Haasio 2014a) kautta foorumille.

Tutkimukseen reagoitiin vaihtelevasti. Yhtäältä keskustelussa esiintyi näkemys siitä, että sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden äänen saattaminen kuuluviin tutkijan toimesta on hyvä asia (7.4 Haasio, A.: Sosiaalisesti vetäytyneiden... 3), kun taas osa kritisoi tutkimusta kokien sen loukkaavan heidän yksityisyyttään. Tätä perusteltiin esimerkiksi sillä, että tutkimuksessa on lainauksia ryhmän kirjoituksista (7.4 Haasio, A.: Sosiaalisesti vetäytyneiden... 7), joita kirjoittaja ei pitänyt tutkimuksellisesti relevantteina. Tässä yhteydessä on kyse siitä, kuinka keskusteluryhmän kirjoittajat mieltävät viestien julkisuuden.

Kuten edellä todettiin, anonyymi ja ilman rekisteröitymistä toimiva keskusteluryhmä ja siihen tuotettava materiaali ovat julkisia Helasvuon, Johanssonin ja Tanskasen (2014, 23) mukaan ja siinä mielessä en ole nähnyt lainausten käytölle estettä. Henkilöllisyys ei ollut missään yhteydessä tunnistettavissa. Sen sijaan Turtiainen ja Östman (2013, 64) ovat oivaltavasti todenneet verkkotutkijan eettisessä huoneentaulussa, että tekstin tuottaja saattaa mieltää oman kirjoituksensa intiimiksi tai julkiseksi. Tulkintani mukaan joissain tapauksissa on mahdollista, että esimerkiksi Hikikomeroon kirjoittanut henkilö kokee viestinsä intiimiksi esimerkiksi viestin aiheesta johtuen, mutta ei välttämättä tiedosta täysin kirjoittavansa julkiselle foorumille. Tämän vuoksi rajanveto on eräissä tapauksissa ongelmallista, koska tutkija ei voi varmuudella tietää milloin kirjoittaja kokee viestin julkiseksi ja milloin yksityiseksi ja luottamukselliseksi kirjoittaessaan julkiselle foorumille. Siksi nähdäkseni on pitäydyttävä siinä tutkimuseettisessä näkemyksessä, että julkiselle foorumille tuotettu anonyymi informaatio on vapaasti tutkijan käytettävissä. Ongelmallisemmaksi tilanne muodostuisi nähdäkseni esimerkiksi silloin, jos käytettäisiin nimimerkkejä tai avatareja, joiden avulla kirjoittaja voitaisiin eräissä tapauksissa tunnistaa. Hikikomerossa anonyymiteetti suojaa kuitenkin kaikkia ja siksi lainauksia ei voi liittää kehenkään yksittäiseen henkilöön.

Turtiaisen ja Östmanin (2013, 62-64) mukaan verkko voi olla tutkijalle lähde, väline tai kohde. Useissa tapauksissa heidän mukaansa internet on kaikkia näitä, kuten myös tässä tutkimuksessa. Tutkimusta on tehty Turtiaisen ja Östmanin jaotteluun nojaten niin niin verkolla (väline), verkosta (kohde) kuin verkossa (lähde). Internet onkin siis tutkimusympäristö, kuten Turtiainen ja Östman (2013, 64) verkkotutkijan eettisessä huoneentaulussaan toteavat.

Yksi tutkimushanketta kritisoiva kirjoittaja kiinnitti huomiota siihen, että keskusteluis-
sa on mukana myös liioittelua ja trolleja⁴³ (7.4 Haasio, A.: Sosiaalisesti vetäytyneiden...
9). Tämä havainto pitää paikkansa, mutta selvästi trollaustarkoituksessa lähetetyt viestit
on sivuutettu ja aineiston luonne on pyritty huomioimaan analyysissä tehtäessä. Kaikissa
anonyymeissa keskusteluryhmissä on sama ongelma: aineisto saattaa sisältää trollaus-
viestejä, jotka on tunnistettava mahdollisuuksien mukaan ja suljettava pois analyysistä,
Hikikomero ei ole siinä suhteessa poikkeus.

⁴³ Trolli on asiaton kommentti eli viesti, jonka ensisijainen tarkoitus on ärsyttää muita.

6 SOSIAALISESTI VETÄYTYNEIDEN ELÄMÄNTAPA JA ELÄMISMAAILMA

Hikikomeron kirjoittajat muodostavat viestien perusteella melko homogeenisen ryhmän, jolle keskeisimpiä tunnusmerkkejä ovat voimakas introspektio, mielenterveysongelmien useus, seksuaaliset ongelmat ja kokemattomuus vastakkaisen sukupuolen kohtaamisessa sekä halu eristäytyä muusta maailmasta. Myös sosiaaliset fobiat ovat verkkokeskustelujen perusteella erittäin yleisiä. Haasio ja Zechner (2014) analysoivat identiteettipuhetta Hikikomero-keskustelufoorumilla ja heidän mukaansa sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten identiteetti ja siihen liittyvä toiseus kulmineoituvat sosiaalisten suhteiden vähyteen, mielenterveysongelmiin, toimeentulovaikeuksiin sekä valtavirrasta poikkeavaan mieskulttuuriin. Tutkimuksen kannalta on tärkeä ymmärtää tutkittavana olleen ryhmän arjen sisältö, sillä se luo rajat tiedonhankintakäyttämiseksi.

Useissa keskusteluketjuissa (esim. Olenko hikky; 13995094; Minkä ikäisenä hikkyynnyt; Onko hikkiys aina ongelma) pohditaan sosiaalisen vetäytymisen syitä ja seurauksia sekä esitetään mielipiteitä siitä millainen on oikea ”hikky”. Keskustelijat erottelevat ”velhot”, ”truuhikkyt” ja ”semihikkyt” ja korostavat näin sosiaalisen vetäytymisen astetta. ”Truuhikky” on totaaliseen sosiaaliseen vetäytymiseen pyrkivä henkilö, joka ei esimerkiksi käy töissä tai opiskele ja jolle sosiaaliset tilanteet ovat suorastaan vastenmielisiä. ”Semihikky” puolestaan pyrkii sosiaalisesti vetäytyneeseen elämään, mutta hän saattaa opiskella, käydä työpajatyössä tms. joten hänellä on joitain sosiaalisia kontakteja ”komeronsa” ulkopuolella. Velhous puolestaan on jopa hieman mystifioitu ja jopa kunnioitettu saavutus, jolla tarkoitetaan sosiaalisesti vetäytyntä henkilöä, jolla ei ole lainkaan seksuaalisia kokemuksia 30 ikävuoteen mennessä (Jos 30-v saavuttaa 1).

Keskustelijat pohtivat runsaasti omaa ”hikkiyttään” ja sitä kuka on todellinen ”hikky”:

En tiedä sitten "kelpuutetaanko" minut täysin hikyksi, sillä opiskelen yliopistolla ja käyn siellä luennoilla. Kysymyksiä kysyn jos joku jää epäselväksi, muuten en keskustele ai ylipääntänsä tunne sieltä ketään. Äiti

soittaa kerran pari viikossa, ulos mennään viemään roskat ja käymään kaupassa.(Onko hikkiys aina ongelma 1)⁴⁴

Kuten edellä olevasta puheenvuorosta ilmene, sosiaalista osallistumista – tässä tapauksessa opiskelua – saatetaan jopa pitää ”hikkiydestä” poissulkevana tekijänä. Kärjekäimmillään ”hikkiyden” edellytyksenä saatetaan jopa pitää totaalista eristäytymistä yhteiskunnasta, ei vapaaehtoista sosiaalista vetäytymistä:

Hikky ei ole mitenkään verrattavissa. Hän ei pahimmassa tapauksessa pysty edes soittamaan vieraalle puhelimella, saatika⁴⁵ keskustelemaan liivenä. Tai välttämättä edes poistua asunnosta edes kauppareissulle.Hikky on vastentahtoisesti kotinsa vanki. Kyseessä ei ole sama asia kuin vapaaehtoinen erakoituminen.

(Onko hikkiys aina ongelma 2)

Ajatus kykenemättömyydestä kommunikaatioon ja pakotetusta sosiaalisesta eristäytymisestä edustaa toki ääripäätä keskustelijoiden käsityksissä. Osa keskustelijoista näkee sosiaalisen vetäytymisen vapaaehtoisena valintana, johon he tyytyvät ja joka heidän mielestään on tavoittelemisen arvoista, olkoonkin, että yhteiskunta ja omaiset suhtautuvat siihen negatiivisesti (Onko hikkiys aina ongelma 1) kun taas äärimmilleen käsitettynä sosiaalinen vetäytyminen voidaan käsittää mielenterveydellisten ongelmien aiheuttamana pakkona. Useissa puheenvuoroissa tulee kuitenkin esiin sosiaalisen vetäytymi-

⁴⁴ Keskusteluryhmäviesteihin viitataan keskusteluketjun otsikon ensimmäisillä sanoilla. Otsikon ensimmäisten sanojen perässä on numero, joka ilmaisee viittauksen kohteena olevan viestin järjestysnumeron keskusteluketjussa. Mikäli tekstissä esiintyy viite keskusteluviestiin, jossa on hyödynnetty useampaa keskusteluryhmäviestiä, on kunkin keskusteluryhmäviestin järjestysnumero mainittu viestin perässä.

⁴⁵ Keskustelulainauksissa esiintyvät kirjoitusvirheet (esim. yhdyssanavirheet), voimasanat yms. on esitetty alkuperäisen kirjoitusasun mukaisesti. ⁴⁵ Keskusteluryhmäviesteihin viitataan keskusteluketjun otsikon ensimmäisillä sanoilla. Otsikon ensimmäisten sanojen perässä on numero, joka ilmaisee viittauksen kohteena olevan viestin järjestysnumeron keskusteluketjussa. Mikäli tekstissä esiintyy viite keskusteluviestiin, jossa on hyödynnetty useampaa keskusteluryhmäviestiä, on kunkin keskusteluryhmäviestin järjestysnumero mainittu viestin perässä.

⁴⁵ Keskustelulainauksissa esiintyvät

sen vapaaehtoisuus (Onko täällä kukaan hikky 1, 2) ja sosiaalisen vetäytymisen tavoite tulee ilmi esimerkiksi siinä, että ”komeroitumiseen” kysytään neuvoja ja vinkkejä (Kuinka komeroitua parhaiten 1; Arvon hikky miten komeroidun 1).

6.1 Minä, me ja muut

Toiseuden representaationa Hikikomeron keskustelijat puhuvat itsestään ”burgereina”, ”ihmisperseinä” ja ”nyymeinä”. Termi ”burgeri” tulee Aspergerin oireyhtymästä, ”ihmisperse” taas heijastaa alemmuudentunnetta ja sosiaalisen kanssakäymisen vaikeutta sekä epäonnistumista suhteessa valtaväestöön. ”Nyymi” on johdettavissa termistä anonyymi ja tällä nimityksellä sekä AP-termillä (=viittaa keskusteluketjun aloittajaan) Hikikomeron keskustelijat viittaavat toisiinsa. (vrt. Haasio & Zechner 2014). Termit kuvaavat hyvin samanlaista toiseutta, jota ryhmään kirjoittavat henkilöt kokevat (vrt. Kulmala 2004).

Keskusteluryhmän osallistujien näkökulmasta katsottuna ”toisia”, ts. itsestä poikkeavia valtaväestön edustajia, kutsutaan ryhmässä vakiintuneilla, halventaviksi tarkoitetuilla käsitteillä, kuten ”normo”, ”normihomo”, ”jonne”, ”mopojonne”, ”alfa” jne. ihmistyypistä riippuen. Nämä nimitykset edustavat yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjä käsityksiä siitä millainen ihmisen tulisi olla ja kuinka hänen pitäisi toimia yhteiskunnassa. Normaalisti käyttäytyvä, mopolla ajeleva alfauros on toiseuden kiteytymä Hikikomeron keskustelijoiden näkökulmasta katsottuna (vrt. Haasio & Zechner 2014). Nämä termit edustavat käsityksiä nk. erilaisista toisista Kulmalan (2004) tarkoittamalla tavalla.

Hikikomeron keskustelijat kokevat sosiaalisen vetäytymisen ja siihen liittyvien piirteiden toimivan yhdistävänä tekijänä. Heidän elämäntapansa on yhtenevä ja keskusteluisa nousee selvästi esiin tarve samaistua muihin keskustelijoihin ja löytää näin vertaistukea omille ratkaisuille ja näkemyksille. Omalle keskiverrosta ja normaalina pidetystä käytöksestä poikkeamiselle saatetaan esimerkiksi haluta löytää samaistumiskohteita ja etsitään muita vastaavan kokemuksen, tavoitteen tai mielipiteen jakavia henkilöitä (esim. Muita hikkyjä jotka eivät ole kertaakaan käyneet 1; Itsemurhaketju 1). Vertaistiedon ja –tuen tarve nouseekin tällöin useissa keskustelulangoissa keskeiseksi.

Keskustelijoiden minäkuva on pessimistinen ja itsetunto on heikko:

Onko täällä muita jotka ovat paskoja aivan kaikessa, joilla ei ole mitään hyviä piirteitä? Ei mitään kykyjä?

Itselläni tämä on hikkyuden syy. Olen sosiaalisesti vammainen mutta myös niin vähä-älyinen että olin paska oppilas, en tajua yksinkertaisia ohjeita enkä oikeastaan mitään muutakaan. Olen uskomattoman ruma (2/10) tavalla johon ei voi pahemmin vaikuttaa koska naama on busted. Olen laiska, itsekuria ei ole LAINKAAN, ei mitään motivaatioita tai tavoitteita. En ole missään hyvä enkä ole koskaan ollut, kaikki yritykset opetella jotain päättyvät siihen kun tajuan, että muut kehittyvät minua paljon nopeammin - jään jälkeen. Olen yliherkkä ja alan itkeä typerimmistä jutuista, en kestä painetta lainkaan. Kaiken lisäksi en ole edes hyvä ihminen vaan katkeroitunut itseks paskiainen jonka seurassa ei viihtyisi kukaan.

(Onko täällä muita jotka ovat paskoja 1)

Edellä esitetyn katkelman kirjoittaja saa runsaasti myöntävää vastakaikua ja moni kirjoittaja toteaa olevansa omasta mielestään aivan yhtä huono ihminen kuin keskustelun aloittaja (Onko täällä muita jotka ovat paskoja 5, 7, 8, 9, 10, 11, 28, 31, 32, 38, 40, 43). Oma ulkonäkö, neitsyys ja sosiaaliset taidot ovat ennen muuta asioita, jotka koetaan muista erottavana toiseuden representaationa (Onko täällä muita jotka ovat paskoja 40).

Vaikka oma kyvyttömyys ja mitättömyys sekä puutteet korostuvat, oli kiinnostavaa havaita kuinka keskustelijat arvostavat monissa yhteyksissä älykkyyttä. Esimerkiksi Mensan jäsenyyteen ja mitattuun korkeaan älykkyydosamäärään viitataan useissa viesteissä (esim. Tsekkailin läpällä deittisivustoja 22, 26, 28, 30, 32). Osa keskustelijoista esimerkiksi kokee kuuluvansa älykkäimpiin miehiin ja selittää tällä jopa seksuaalisen kokemattomuutensa, koska älykkäiden miesten on hankalampi saada naisseuraa siksi, että älykkäitä naisia on vähemmän kuin miehiä (Tsekkailin läpällä deittisivustoja 6).

Oma ulkonäkö koetaan usein luotaan työntävänä ja itseä saatetaan pitää jopa ”monsterina” (Tuntuu kun kaupassa 17) ja ulkonäköön liittyviä kysymyksiä pohditaan useissa yhteyksissä. Fyysisen olemuksen vaikutus itsetuntoon tiedostetaan selkeästi:

Ehken ole mitään. Olen niin mitään sanomattoman näköinen ja kummallinen että se on aina vaikuttanut itsetuntooni negatiivisesti. Eikä tämä ole vain ulkonäköseikka, olen kuiva, tylsä ja outo ihminen.

(Vittu kun ei tiedä onko ruma 1)

Kuten edellä olevasta esimerkistä käy ilmi, myös muiden kuin fyysisten ominaisuuksien osalta koetaan toiseutta: ”kuiva, tylsä ja outo” ovat adjektiiveja, joilla kirjoittaja luonnehtii itseään muusta väestöstä poikkeavana ihmisenä. Erilaisuus valtaväestöön nähden – niin fyysisesti, sosiaalisesti kuin psyykkisestikin – on keskeinen yhteinen nimittäjä Hikikomeron kirjoittajille.

6.2 Terveysteen liittyvät kysymykset

Keskeinen toiseutta representoiva tekijä sosiaalisesti vetäytyneiden Hikikomero-ryhmän käyttäjien keskuudessa ovat eriaisteiset mielenterveysongelmat. Tämä ilmenee useallakin tavalla: useat keskustelulangat käsittelevät mielenterveysongelmia, määrällisesti merkittävä osa tiedontarpeista kohdistuu mielenterveyteen liittyviin kysymyksiin ja sosiaalisen vetäytymisen yhtenä syynä pidetään keskusteluissa erilaisia mielenterveydellisiä ongelmia, kuten masennusta, ahdistusta jne. Esimerkiksi Aspergerin syndrooma, masennustilat ja ahdistus ovat useissa puheenvuoroissa mainittuja lääkärin diagno-soimia sairauksia, joita keskustelijoilla on.

Omasta terveydestä ollaan selvästikin huolestuneita ja monet tiedontarpeet liittyvät terveydellisiin kysymyksiin. Tutkimusten mukaan ne nuoret, jotka eivät ole tyytyväisiä elämäänsä, ovatkin keskimääräistä vähemmän tyytyväisiä terveydentilaansa (Nuorisobarometri 2012, 101).

Vaikka monilla keskustelijoilla on mielenterveysongelmia, ei diagnosoituja sairauksia ole läheskään kaikilla Hikikomeron käyttäjillä. Foorumia ei siksi voida pitää mielenterveysongelmaisten kohtauspaikkana vaikka aihepiiristä keskustellaan runsaahkosti Hiki-komerossa. Toisaalta keskusteluissakin pohditaan aiheellisesti ovatko keskustelijoiden mahdolliset mielenterveysongelmat syy vai seuraus sosiaalisesta vetäytymisestä:

Monilla täällä tuntuu olevan rasitteinaan masennusta tai muita diagnooseja kuuluko se olennaisena osana hikkiyteen? Miten menee syy ja seuraus tässä asiassa: johtavatko ongelmat hikkiyteen vai hikkiys ongelmiin? Kuinka moni täällä roikkuva kokee, että on ihan tyytyväinen nykyiseen elämäntyyliinsä?

Itse nimittäin olen.

(Onko hikkiys aina ongelma 1)

Tässä yhteydessä otettu kantaa siihen, ovatko mielenterveysongelmat syy vai seuraus sosiaalisesta vetäytymisestä. Niiden olemassaolo on kuitenkin elämäntapaa jäsentävä tosiasia:

Mitä kannattaa tehdä, kun masennus on sitä luokkaa, että tuntuu ettei huvita tai kykene muuhun kuin F5:n näpyttämiseen? Kaikki asiat tuntuu ylivoimasilta ja ponnisteleminen tuntuu pahalta.

Terapiassa jo käyn, mutta eipä se mitään taikaa ole. Tuloksia ei ainakaan vielä ole näkynyt. Kaikki yleisimmin käytetyt masennuslääkkeet on käyty läpi eikä niistä ole ollut apua.

(Masennu1 1)

Jopa itsemurha on eräiden Hikikomeron käyttäjien mielestä todellinen vaihtoehto (esim. Itsemurhaketju 1). Yksi palstan kirjoittajista jopa on tehnyt tämän ratkaisun (Yksi hikkyn postaaajista 1).

6.3 Sosiaaliset suhteet

Ystävät ja yhteydenpito ystäviin on olennainen osa nuorten arkea. Nuorisobarometrin (2012, 37) mukaan yli 90 prosenttia 15-29 -vuotiaista nuorista tapaa ystäviään lähes päivittäin tai suunnilleen joka viikko. 15-19 -vuotiaista näin ilmoitti tekevänsä 96 % vastaajista. Ikäryhmässä 20-24 -vuotta luku oli 94 % ja 25-29-vuotialilla 88 %.

paradoksaalista on se, että Nuorisobarometrin (2007, 96) mukaan ystävien määrä lisääntyi vuodesta 2002 vuoteen 2007 Nuorisobarometrin (2007, 96) mukaan, kun taas sosiaalisesti vetäytyneillä henkilöillä ystävien puute on merkittävä ongelma. Keskustelupalstan kirjoittajille sosiaalisten suhteiden puute ja yksinäisyys olivat enemmän sääntö kuin poikkeus. Ystävien puute onkin todettu erääksi syrjäytymiseen keskeisesti vaikuttavaksi seikaksi (Nuorisobarometri 2009, 126).

Yksi keskeisimmistä sosiaalisen vetäytymisen syistä on haluttomuus ja kyvyttömyys solmia sosiaalisia suhteita ja toimia sosiaalisuutta vaativissa tilanteissa niiden edellyttämällä tavalla. Ystäviä monilla Hikikomeron kirjoittajilla ei heidän kertomansa mukaan useissa tapauksissa ole lainkaan. Jopa kaupassa käyminen saattaa olla Hikikomeron kirjoittajille ahdistava kokemus.

Tänään

- Myyjä sanoo: "23 euroa ja seitsemänkymmentäviisi senttiä"

- Minä sanoin: "Kauppatil, eikun odotas"- Aloin kaivamaan rahoja tiputin kaikki maahan

- Jonka seurauksena muut alkoi katsomaan minua- Jonne joka naurahti, niin rusinat rasahti

- Juoksin pois kaupasta, ostokset jäi kassalle ja rahat maahan

(Kertokaa pahimpanne kauppareissu 1)

Sosiaaliset tilanteet koetaan ylipäänsä vastenmielisinä (Aivomyrskyä kuntouttamiseen 3) ja omaa introverttiyttä korostetaan ja tätä perustellaan esimerkiksi persoonallisuustesteihin tukeutuen (esim. MBTI⁴⁶ persoonallisuus 3,4, 5, 8, 12, 13, 14, 77, 79, 80).

6.4 Ajankäyttö ja harrastukset

Tutkittavien ajankäytön ja harrasteiden selvitys perustuu heidän keskustelulangoissa antamiinsa tietoihin siitä, miten he kuluttavat päivänsä. Tutkitut voidaan jakaa kahteen eri ryhmään: a) niihin, jotka pyrkivät eristäytymään totaalisesti yhteiskunnasta ja joiden ajankäyttö keskittyy itsenäiseen ajan kuluttamiseen ”komerossa” ilman tai lähes kokonaan ilman kasvokkaskontakteja muihin ihmisiin ja b) niihin, joilla on arjen rutiineihin kuuluvia kasvokkaskontakteja opintoihin tai työhön liittyen, mutta, jotka ovat sosiaalisesti vetäytyviä työn tai opintojen ulkopuolella. Jälkimmäisellä ryhmällä ei siis ole kasvokkaskontakteja muuta kuin työstä tai opinnoista johtuvan pakon takia, ei vapaaehtoisesti.

Syöminen, tietokoneella oleminen ja masturbointi korostuvat useissa päivärytmiä kuvaavissa kertomuksissa. Osa keskustelijoista opiskelee, mutta etenkin ne sosiaalisesti vetäytyneet, jotka eivät käy töissä tai opiskele, eivät harrasta kodin ulkopuolisia aktiiviteetteja. Päivät ovat hyvin samankaltaisista rutiineista koostuvia, kuten seuraavat esimerkit osoittavat:

- herää
- lurkkaa
- runkkaa
- syö
- lurkkaa

⁴⁶ MBTI = Myers-Briggs tyyppi-indikaattori on persoonallisuustesti. Se kuvaa henkilön persoonallisuutta neljän eri ulottuvuuden avulla.

- runkkaa
- nukkumaan
- (Kertokaapa päivärytmistänne 21)
- herää 13-14 aikaan joka vitun päivä
- syö
- katso koneella sarjoja
- syö lisää
- runkkaa
- jumita koneella aina 03-04 am asti.
- (Kertokaapa päivärytmistänne 20)

Elämisen keskipisteen muodostaa tietokone, joka on usein ainoa yhteys ulkopuoliseen maailmaan satunnaisia perheenjäsenten tapaamisia tai kaupassakäyntejä lukuun ottamatta. Vuonna 2009 tehdyn tutkimuksen mukaan (Nuorisobarometri 2009, 90) 15-29-vuotiaat nuoret käyttävät nettiä keskimäärin 121 minuuttia vuorokaudessa. Hikikome-ron keskustelijoiden verkon määrällistä käyttöä ei ole mahdollista selvittää, mutta edellä esitetyn kaltaiset kertomukset omasta päivärytmistä tukevat käsitystä siitä, että verkon käyttö on keskeinen osa elämää ja sen parissa vietetty aika ylittää selvästi em. keskiarvon.

Pelaamisen merkitys ajankuluna korostuu monissa viesteissä (esim. Olen tässä miettinyt 1, 3, 7; Veikkauksia mitä tulevaisuuteni 3, 12) ja pelaaminen kuuluu yleisimpään ajankäyttömuotoihin keskustelijoiden itsensä kertoman mukaan (Kerro päiväsyklistäsi 1-31). Pelien suunnittelusta haaveillaan (Senkin vätykset 1, 2, 6, 7, 10, 21, 30) jopa ammattina – muita uravaihtoehtoja ei työhön liittyvissä keskusteluissa juuri mainita kirjailijaa lukuun ottamatta (Kertokaan unelmanne 5). Ajatus vetäytymisestä kokonaan

MMORPG⁴⁷-pelimaailmaan tukee käsitystä siitä, että iso osa sosiaalisesti vetäytyneistä viettää paljon aikaa pelaamalla (Olen tässä miettinyt 1).

Henkilö saattaa myös käydä opiskelemissa tai töissä, mutta pyrkii muuten minimoimaan sosiaalisen kanssakäymisen:

Herätys... lääkkeet, aamupala ja kahvia naamaan

Jos kyseessä arkipäivä niin kuntouttavaan työtoimintaan, monesti jää kuitenkin menemättä.

Kotio ja koneen ääreen. Tarvittaessa kauppaan. Muuten tulee notkuttua koneella aamuvuuteen tai pitemmällekin, josta olen yrittänyt päästä eroon myös unilääkkeillä. En varsinaisesti pelaa mitään, enimmäkseen tulee vaan lueskeltua kaikkea ja katseltua pornoa (riippuvuus, josta päätin juuri hankkiutua eroon). Suihkussa tulee käytyä noin joka toinen päivä ja hampaiden pesun kanssa sama juttu. Imurointi jää monesti tekemättä pitkäksi aikaa. Ainoat ihmiset joihinka olen missään yhteydessä on 2 perheenjäsentä.

(Kertokaapa päivärytmistänne 6)

Niiden, jotka eivät opiskele tai käy töissä, päivärytmi poikkeaa keskiverrosta. Pitkään nukkuminen ja yövalvomiset määrittävät päivärytmiä. Työssäkäyntiä ei kuitenkaan pidetä ”hikkyille” tyypillisenä toimintana ja henkilöitä jotka käyvät töissä tai opiskelevat pidetään korkeintaan ”semihikkyinä”.

Vaikka suhde alkoholiin poikkeaa keskivertosuomalaisista ennen muuta nuorena saatu-
jen vähäisten tai puuttuvien juomiskokemusten kautta (vrt. Haasio & Zechner 2014) ja

⁴⁷ MMORPG = Massively Multiplayer Online Role-Playing Games eli massiivinen monen pelaajan verkkoroolipeli.

osa sosiaalisesti vetäytyneistä pidättäytyy täysin alkoholista, saattaa runsas alkoholin käyttö kuulua myös sosiaalisesti vetäytyneen arkeen keinona paeta arjen tylsyyttä:

Mielenterveydelle aika suuri kolaus istua 24h päivässä tietokoneen edessä juoden kalsarikännit 3-4 kertaa viikossa ihan vain virikkeetöntä arkea piristääkseen ja tyhjän olon poistamiseksi.

(Onko täällä kukaan hikky 18)

Sosiaalisesta vetäytymisestä ja useissa tapauksissa myös suoranaisestä sosiaalisesta fobiasta johtuen mainintoja kodin ulkopuolisista harrastuksista on kovin vähän. Kuntosalilla käynti mainitaan kertaalleen (Kerro päiväsyklistäsi 15), mutta moni keskustelija kritisoi kodin ulkopuolista harrastetta epähikkymäisenä toimintana ja ei tämän vuoksi pitänyt kirjoittajaa todellisena ”hikkynä” (Kerro päiväsyklistäsi 18, 20, 22).

6.5 Seksi ja seurustelu

Yksi keskustelujen suosituimmista aiheista ja useimmin ilmenevistä tiedontarpeista liittyy seksuaalisuuteen, seurusteluun ja suhteeseen vastakkaisen sukupuolen edustajiin. Yhteisenä nimittäjänä isolle osalle viesteistä on seksuaalinen kokemattomuus ja neitsyyden problematisointi. Ryhmän jäsenten sisäisessä terminologiassa korostuu neitsyys myös pitkään ”komeroitunutta hikkyä” kuvaavassa ilmauksessa velho, jonka kriteerinä on poikuuden säilyttäminen vielä 30-vuotiaanakin (Jos 30-v saavuttaa 1).

Seksuaalinen kokemattomuus ja kyvyttömyys solmia suhteita toiseen sukupuoleen ovat kirjoittajia usein yhdistäviä tekijöitä. Isolla osalla Hikikomeron kirjoittajista ei ole lainkaan ollut seksuaalisia kokemuksia. Silti halu solmia seurustelusuhteita ja saada seksuaalisia kokemuksia vastakkaisesta sukupuolesta on useimmille tärkeää. (esim. Minkälainen tyttöystävä 1, 7, 21, 41, 72).

Toisaalta naiskuva on jopa naissukupuolta alentava ja sovinistinen. Naisten oletetaan saavan seksiä milloin vain oli paikka hän minkä näköinen tahansa (Aina välillä näissä lan-goissa 28). Heidän älykkyyttään saatetaan aliarvioida suhteessa miehiin. Miehiä pide-

tään eräissä keskusteluissa älykkäämpinä ja naisten todetaan olevan yleisesti vain ”keskivertoja”:

Naisissa sen sijaan valtaosa on tappavan keskinkertaisia älylliseltä kapasiteetiltaan. Käytännössä lähes kaikki naiset ovat siis toisensa kaltaisia eivätkä juurikaan eroa toisistaan.

(Tsekkailin läpällä deittisivustoja 3)

Naisten alemmuus näkyy niin verbaalisissa kyvyissä, yleistiedon puutteessa eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta:

...olen huomannut myös tuon että naiset ovat aika huonoja ilmaisemaan itseään etenkin kirjoittamalla.

Äärimmäisen köyhä sanavarasto, runsaasti lapsellisia hymiöitä, köyhä maailmankatsomus/perspektiivin puute, hyvin usein tapaa myös täydellistä yleistiedon puutetta vaikka olisi yliopiston käynyt nainen.

Joskus näkee hyvää verbaalista ulosantia naiskirjoittajilta, mutta he ovat liki poikkeuksetta sitä pientä vähemmistöä joka kuuluu sinne älykkyyskaalan oikeaan päähän. Tällaisia rationaalisia naisia tapaa mm. tutkijoissa, kehittyneemmissä akateemisissa piireissä (kemia, matematiikka jne.).

Mikäli henk.koht. anekdootteja ja blogeja on uskomisen, usein ns. fiksit naiset eivät koe minkäänlaista yhteenkuuluvuutta 'kanojen' kanssa (ne keskiverrot Big Brotheria katsovat ilmapäät joiden suurimmat puheenaiheet ovat meikit ja julkkikset).

(Tsekkailin läpällä deittisivustoja 3)

Naisista saatetaan myös käyttää halventavia nimityksiä, kuten siiderivalas (Tsekkailin läpällä deittisivustoja 53), jolla viitataan lihavaan, keskikertaista tyhmempään naiseen. Hänenkin katsotaan kuitenkin menestyvän seksuaalisesti ja kykenevän solmimaan parisuhteen, toisin kuin Hikikomeron kirjoittajien.

Suhtautuminen feminismiin on hyvin kielteinen (Onko feminismi 1, 2, 3) ja naisten katsotaan jopa suhtautuvan miehiin esineellistään:

Naiset jo oletusarvoisesti halveksuvat kaikkia miehiä jotka eivät ole joko rikkaita, komeita, lihaksikkaita tai tunnettuja.

Jos et ole mitään noista ylläolevista niin sinuun suhtaudutaan jo ennalta kylmästi tai halveksuvasti naisten taholta vaikka olisit mikä laupias hyväntekijä.

(Onko feminismi 11)

Silti naisen kaipuu on suuri ja omasta tyttöystävästä unelmoidaan monissa viesteissä (esim. Olen 21 vuotias mies 1; Minkäläinen tyttöystävä 7).

6.6 Elämää yhteiskunnan laidalla

Useiden Hikikomeron kirjoittajien voidaan katsoa elävän yhteiskunnan asettamien perusnormien vastaisesti. Jos oletetaan, että yhteiskunta arvostaa ammatin hankkimista, opiskelua, työntekoa ja ydinperheen muodostamista aikuisiällä, useimmat palstan kirjoittajat poikkeavat tästä ideaalista. Nuorten arvojen on tutkimusten mukaan katsottu yleensä olevan varsin perinteisiä. Perhe, terveys ja hyvä toimeentulo ovat keskeisiä asioita edelleen vaikka aineellisen hyvinvoinnin lisääntyessä taloudellisen turvallisuuden sijaan painotetaan yhä useammin elämänlaatua ja itsensä toteuttamista (Nuoruus Suomessa 2004, 41).

Nuorisobarometrin mukaan suomalaiset 15-29-vuotiaat nuoret, joita Hikikomeron kirjoittajat pääosin myös ovat, antavat keskiarvoksi tyytyväisyydelleen elämään 8,4. Arvo on pysynyt vuosina 1997-2012 hyvin samankaltaisena: alimmillaan se on ollut ajanjakson aikana 8,4 ja korkeimmillaan 8,6. (Nuorisobarometri 2012, 104-105). Yleisin arvosana tyytyväisyyteen elämään on 9 ja huonoimpia arvosanoja 4 ja 5 annetaan vain noin prosentin verran kaikista arvosanoista (mt., 103). Ihmissuhteilla ja terveyden-tilalla, joiden osalta Hikikomeron kirjoittajat kokevat olevansa heikoimmillaan, on

tutkimusten mukaan vahvimmat yhteydet elämään tyytyväisyyden kanssa (Nuorisobarometri 2012, 107).

Verrattaessa keskustelupalstan kirjoittajien viestien sisältöä keskivertonuoren käsityksiin ja tyytyväisyyteen elämästä, ero on selvä. Tämä on ilmeistä, vaikka käytettävissä ei ole tilastollista vertailuaineistoa keskustelupalstan kirjoittajien tyytyväisyydestä elämään tai heidän arvoistaan,

6.7 Hikikomeron sosiaalisesti vetäytyneiden ”pieni maailma”

Elfreda Chatmanin teoria ”pienestä maailmasta” (1991; 1999) koskee saman fyysisen tilan jakavia henkilöitä. Näille henkilöille oli Chatmanin tutkimuksen mukaan yhteistä saman arvo- ja kokemusmaailman jakaminen sekä toimiminen samassa fyysisessä ympäristössä (naapuruus, työtoveruus). Näiden ihmisten sosiaaliset kontaktit olivat myös hyvin rajallisia.

Hikikomero-keskustelupalstan osallistujat muodostavat virtuaalimaailmassa toimivan samankaltaisista ihmisistä koostuvan ”small world” -yhteisön. He toimivat anonyymisti, mutta yhteenkuuluvuuden tunne on voimakas samanlaisen taustan sekä yhtenevien arjen ongelmatilanteiden, kuten sosiaalisten rajoitteiden, takia. Samaistuminen muihin käyttäjiin on yleistä. Tästä ovat hyvänä osoituksena ”Oletko minä” -tyyppiset viestit (esim. Elämä tuntuu oudolta 5, 13; Elämäni on tyhjää 17; Huh huh pian 7; Mikä olisi sopiva 10), joissa muut käyttäjät osoittavat samaistuvansa voimakkaasti toisen keskustelijan esittämiin ajatuksiin ja/tai elämään.

Vaikka Hikikomeron keskusteluihin osallistuvat henkilöt eivät konkreettisesti tunne toisiaan, nähdäkseni heidän virtuaalinen kommunikaationsa muodostaa samankaltaisen ”pienen maailman” kuin Chatmanin tutkimuksissa on esitetty vahtimestari-siivoojien (janitors) tai naisvankien osalta. Elämäntapa, sosiaaliset verkostot ja arvot ovat pitkälti samankaltaisia ja toimivat näin yhdistävinä tekijöinä. Toiseus suhteessa yhteiskunnan normatiiviseen valtakulttuuriin toimii yhdistävänä tekijänä.

Tämän tutkimuksen kohteena olevat Hikikomero-keskustelupalstan osallistujat pyrkivät eristäytymään ja vetäytymään sosiaalisista suhteista, jolloin heidän fyysinen koke-

musmaailmansa maailmansa pienenee: oma asunto (”komero”) ja satunnaiset kauppasioinnit saattavat ääritapauksessa muodostaa fyysisen maailman rajat. Toista ääripäätä edustavat ne kirjoittajat, jotka opiskelevat tai käyvät jopa töissä, mutta pyrkivät muuten rajoittamaan sosiaalista kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa. Nämä ”komeroisaan”, kuten he ironisesti asuntojaan kutsuvat, asuvat henkilöt muodostavat virtuaalisen vertaisyhteisön kommunikoidessaan kaltaistensa kanssa Hikikomerossa. Näin ymmärtäen muodostuu tutkittavien henkilöiden ”pieni maailma”: fyysisistä tiloista, joissa he toimivat sekä virtuaalisista ympäristöistä, joista yksi keskeinen foorumi on Ylilaudan Hikikomero.

Pohdittaessa sosiaalisesti vetäytyneiden ”pieniä maailmaa”, sen voidaan Jaegerin ja Burnettin (2010) lailla ajatella koostuvan muutamista ”pienistä maailmoista”, joita ovat Hikikomero, mahdolliset muut nettifoorumit, mahdollinen kasvokkaisuviestintä omassa elinympäristössä esimerkiksi oman perheenjäsenten kanssa jne. ”Pieni maailma” voidaan siis ymmärtää paitsi kokonaisuudessaan yksilön suppeaan kokemusmaailmaan rinnastuvaksi termiksi Chatmanin (1991) lailla tai vaihtoehtoisesti yksittäisen henkilön ”pienen maailman”, jota voisimme myös kutsua laajemmin elämämaailmaksi, voidaan katsoa sisältävän useita erillisiä ”pieniä maailmoja”.

7 SOSIAALISESTI VETÄYTYNEIDEN TIEDONTARPEET HIKIKOMERO- KESKUSTELUPALSTALLA

7.1 Aineiston laajuus

Tarkasteltavana oli kaikkiaan 446 keskusteluketjua, joissa oli yhteensä 6910 viestiä. Viestien määrä yhdessä keskusteluketjussa vaihteli yhdestä (n=16) peräti 253:een. Keskimäärin yhdessä ketjussa oli 15,5 viestiä aloitusviesti mukaan lukien. Vain kuuteentoista keskusteluavaukseen (3,6 % kaikista keskusteluryhmän viestiketjuista) ei tullut lainkaan kommentteja. Keskustelulankoihin lähetettyjen viestien määrällinen jakauma esitetään taulukossa 1.

Viestien lkm ketjussa	Ketjujen lkm	% kaikista ketjuista
1-10	229	51,3
11-20	121	27,1
21-30	38	8,5
31-40	20	4,5
41-50	20	4,5
51-60	8	1,8
61-70	4	0,9
71-80	3	0,7
81-90	1	0,2
91-100	1	0,2
101+	1	0,2
Yhteensä	446	99,9

Taulukko 1. Hikikomero-keskustelupalstan tutkimusmateriaalina olleiden keskusteluketjujen (n=446) jakauma viestiketjun laajuuden perusteella.

Kuten taulukosta 1 ilmenee, joka toinen viestiketju sisälsi enintään kymmenen viestiä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lyhyet ketjut eivät olisi kiinnostaneet palstan lukijoita ja kirjoittajia tai ne eivät olisi olleet aloitusviestin kirjoittajan kannalta tärkeitä ja hyödyllisiä. Useissa tapauksissa tiedontarve saattoi tyydyttyä jo muutamassa vastausviestissä. Esimerkiksi kysymys siitä voiko keskustelun aloittaja kieltäytyä työvoimatoimiston tarjoamasta työstä (Työkkanin aktivointisuunnitelma 1) sai neljä vastusta, joista löytyi vastaus tiedontarpeeseen. Tämänäyttötyypisissä tapauksissa on luonnollista, että keskusteluketju jää verrattain lyhyeksi.

Pisin keskusteluketju (n=253) käsitteli naispuolisten sosiaalisesti vetäytyneiden eli keskusteluryhmän kielessä ”hikkyjen” olemassaoloa (Aina välillä vilahtaa...). Keskustelun aloittaja halusi tietää motiivit naisten sosiaaliselle vetäytymiselle ja kuulla heidän oman tarinansa: ”mikä on tarinanne - miksi olette hikkyjä ja miten päädyitte tilanteeseenne?”

Muiden eniten kommentteja saaneiden keskustelulankojen aihepiirit liittyivät persoonallisuuteen (MTBI persoonallisuus, 1-81; Liebowitzin Social Anxiety Testi, 1-70), vastakkaiseen sukupuoleen ja seurusteluun (Millainen tyttöystävä olisi riittävän 1-74), sisaruksiin (Sisarukset 1-84), ulkonäköön liittyviin ongelmiin (Tsekkailin läpällä deittisivustoja 1-81), sosiaaliturvaan (Rottailevat hikyt 1-57), mielenterveysongelmiin (Milloin kannattaa hakea apua 1-53), ystävyyteen ja ystävyyssuhteiden solmimiseen (Kuinka saan kavereita 1-50) sekä ravintoloihin (Muita hikkyjä jotka eivät ole kertaakaan 1-48).

Täysin ilman kommenttia jääneitä ketjuja oli vain 3,6 % (16 kpl) kaikista keskusteluketjuista. Tähän kategoriaan kuuluvissa keskusteluketjuissa ei välttämättä artikuloitu erityisiä tiedontarpeita. Ne saattoivat sisältää pelkän linkin johonkin mielenkiintoiseen verkkomateriaaliin (Yhteisälyllisyydestä 1) tai mielenilmauksen, johon ei katsottu aiheelliseksi vastata tyyliin ” Oon niin hikky että hyvä että uskallan tänne postata (14620075 1).

7.2 Tiedontarpeiden kvantitatiivisen analyysin toteutus

Jokainen keskusteluryhmäviesti analysoitiin erityyppisten tiedontarpeiden tunnistamiseksi. Retoriset kysymykset ja ”oletko minä” –tyyppiset toteamukset, joissa vastaaja

halusi korostaa samankaltaisuutta toisen keskustelijan kertomaan, karsittiin automaattisesti pois.

Tiedontarpeet tunnistettiin aineistosta induktiivisesti ja ne jaoteltiin alustavasti 18 eri luokkaan yksityiskohtaisempaa analyysiä varten. Tunnistettaessa tiedontarpeita kiinnitettiin huomiota viesteissä esitettyihin kysymyksiin ja niiden aiheisiin. Näin tunnistetut tiedontarvealueet olivat:

- Mielensterveys
- Muut terveyteen liittyvät kysymykset
- Sosiaaliseen vetäytyminen ja hikikomori-ilmiö
- Raha, asuminen ja sosiaaliturva
- Ostokset
- Ruoka
- Nautintoaineet ja päihteet
- Pelaaminen
- Seksuaalisuus, seurustelu ja vastakkainen sukupuoli
- Ystävyyssuhteet ja yksinäisyys
- Oma ulkonäkö
- Perhe ja suku
- Vapaa-ajan vietto
- Musiikki, kirjat, televisio-ohjelmat, elokuvat, sarjakuvat ym. kulttuuriin liittyvät asiat
- Kuolema ja itsemurha
- Opiskelu
- Työ ja työelämä
- Muut tiedontarpeet

Jaottelua suunniteltaessa pyrittiin ottamaan huomioon mahdollisimman kattavasti aiemman tiedontarvetutkimuksessa käytettyjen eri elämänalueiden tiedontarveluokituksia (esim. Chen & Hernon 1982; Savolainen 1993; 1995) mahdollisimman kattavasti. Lisäksi jaottelun muodostamiseen vaikutti tutkijan oma perehtyneisyys materiaaliin, joka oli kertaalleen luettu kursorisesti läpi tässä tutkimuksessa hyödynnetyn tiedontarveluokituksen suunnittelemiseksi. Näin oli saatu myös esiyymmärrys sosiaalisesti vetäytyneiden ja erityisesti Hikikomeron käyttäjien tiedontarpeiden erityispiirteistä. Tavoitteena oli myös käyttää mahdollisimman kattavaa luokitusta, jotta tiedontarpeiden teemojen kirjo erottuisi mahdollisimman hyvin.

Analyysiä täsmennettäessä jokainen viesti käytiin uudelleen läpi mahdollisten uusien luokkien muodostamista ja vanhojen yhdistämistä varten. Samalla tarkistettiin, että kukin tiedontarve oli sijoitettu oikeaan ryhmään. Tällä tavoin tutkimusmateriaalista tunnistettiin kaikkiaan 1041 eri aiheisiin kohdistuvaa tiedontarpeiden ilmausta.

Täsmentävän analyysin avulla voitiin tunnistaa 12 tiedontarvealuetta:

1. Terveys ja sairaus
2. Sosiaalinen vetäytyminen ja hikikomori-ilmiö
3. Raha, toimeentulo, asuminen, arjen askareet
4. Nautintoaineet ja päihteet
5. Seksi, seurustelu, vastakkainen sukupuoli
6. Sosiaaliset suhteet ja perhe
7. Fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet
8. Vapaa-aika ja harrasteet
9. Kuolema
10. Opiskelu, työ ja armeija
11. Yhteiskunta ja henkiset kysymykset
12. Muut tiedontarpeet

Suurin osa luokkaan 18 alunperin sijoitetuista ”muista” tiedontarpeista saatiin luontevasti sijoitettua tiedontarvealueille 1-11. Luokkaan ”Muut tiedontarpeet” jäi loppujen

lopuksi vain 15 eri aihetta, joiden sijoittaminen muihin ryhmiin ei ollut mahdollista. Esimerkkeinä voidaan mainita augmentaatioon⁴⁸ ja supersankaruuteen liittyvät tiedontarpeet.

Eräissä tapauksissa samaa aihepiiriä käsittelevät tiedontarpeet jaoteltiin tapauskohtaisesti kahteen eri teemaan. Näin meneteltiin esimerkiksi kuntoilu-teeman yhteydessä, joissa yksi aihepiiriin liittyvä tiedontarve luokitettiin terveyteen ja sairauteen liittyväksi terveyden edistämiseen liittyvän kontekstinsa takia kun taas kaksi tiedontarvetta luokitettiin vapaa-ajan viettoon liittyviksi harrastuskontekstin vuoksi. Tiedontarpeita ryhmiteltäessä pyrittiinkin ottamaan huomioon ennen muuta tiedontarpeen esiintymisen konteksti.

Kvantitatiivisen tarkastelun lisäksi kunkin tiedontarveluokan keskeisiä piirteitä on luonnehdittu myös kvalitatiivisen sisällönanalyysin keinoin. Vaikka määrällinen analyysi kertoo mihin teemoihin tiedontarpeet liittyvät, ne eivät vielä selvennä, millaisia tiedontarpeet ovat sisällöltään. Tässä yhteydessä olen esimerkkien avulla havainnollistanut tyypillisimpiä yleisimpiin tiedontarpeita ja analysoimaan niiden merkitystä.

7.3 Tiedontarpeiden kokonaismäärä ja aiheet

Aineistosta tunnistetut 1041 tiedontarpeen ilmausta ryhmiteltiin täsmentävän analyysin perusteella jälkeen seuraaviin kahteentoista pääluokkaan (ks. taulukko 2):

⁴⁸ Augmentaatio = lisätty todellisuus.

Tiedontarpeen aihe	Tiedontarpeiden lukumäärä	% kaikista tiedontarpeista
Raha, toimeentulo, asuminen ja arjen askareet	192	18,4
Terveys ja sairaus	160	15,4
Sosiaalinen vetäytyminen ja hikikomori-ilmiö	107	10,3
Vapaa-aika ja harrasteet	102	9,8
Seksi, seurustelu ja vastakkainen sukupuoli	98	9,4
Opiskelu, työ ja armeija	87	8,4
Sosiaaliset suhteet ja perhe	78	7,5
Yhteiskunta ja henkiset kysymykset	73	7,0
Fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet	51	4,9
Kuolema	48	4,6
Nautintoaineet ja päihteet	30	2,9
Muut tiedontarpeet	15	1,4
Yhteensä	1041	100,0

Taulukko 2. Sosiaalisesti vetäytyneillä esiintyneet tiedontarpeet (n=1041) Hikikomero-keskusteluryhmässä.

Arjen toimeentuloon liittyvät kysymykset olivat useimmiten esiin tulevia tiedontarve-alueita. Silmiinpistävää oli oman terveydentilan ja sairauksien korostuminen tiedontarpeiden kokonaismäärässä. Myös seksi ja kuolemaan liittyvät kysymykset saivat poikkeuksellisen keskeisen roolin kaikista tiedontarpeista. Kun valtaosa keskusteluryhmän kirjoittajista on oman ilmoituksensa perusteella 16-30 -vuotiaita, sairauksia ja kuolemaa käsittelevien tiedontarpeiden suuri määrä on poikkeuksellinen. Seksi, parisuhde ja seurustelu ovat sitä vastoin myöhäisteineille ja nuorille aikuisille ajankohtaisia asioita, joten tämä selittää osittain seksiä, parisuhdetta ja vastakkaista sukupuolta käsittelevien viestien runsauden.

Sosiaaliseen vetäytymiseen kohdistuvat tiedontarpeet korostavat usein vertaistukea ja samaistumista – kysyjä haluaa tietää kokevatko muut oman sosiaalisen vetäytymisensä samalla tavalla, mitkä ovat sosiaalisen vetäytymisen syyt jne. (esim. Minkä ikäisenä hikyyntynyt 1; Aina välillä vilahtaa... 1; Olenko hikyt 1; Mites on hikyt 1).

Tiedontarpeiden teemoissa ja tiedontarvekysymyksissä heijastuu tarve saada tietoa samanlaisessa elämäntilanteessa olevilta henkilöiltä vertaistuen muodossa. Näitä ovat

esimerkiksi terveyteen liittyvät kysymykset ja sosiaaliin kontakteihin liittyvät kysymykset. Tiedontarpeiden jakaumassa heijastuu myös sosiaalisen vetäytymisen arkiarjen käytännöt ja kokemukset määrittävät tiedontarvetilanteita ja elämäntilanne sekä elämäntapa heijastuvat niihin. Tämän myötä toiseutta ilmentävien tiedontarpeiden merkitys korostuu, kuten tiedontarpeiden sisältöjä koskevassa analyysissä tullaan osoittamaan.

Merkillepantavaa on myös se, että vaikka iso osa Hikikomeron käyttäjistä on oman ilmoituksensa mukaan⁴⁹ 16-30-vuotiaita miehiä, viesteissä ei käsitelty lainkaan urheilua, autoja, moottoripyöriä, metsästystä yms. perinteiseen mieskulttuuriin tyypillisesti kuuluvia teemoja. Yksittäisiä kuntoilua koskevia mainintoja lukuun ottamatta esimerkiksi liikunta ja urheilu eivät herätä minkäänlaisia tiedontarpeita. Tämä ilmiö selittynee sillä, että sosiaalisesti vetäytyneet nuoret miehet edustavat kulttuurisesti hyvin radikaalisti valtavirrasta poikkeavia nuoria ja nuoria aikuisia.

Jokinen (2000) on määritellyt suomalaiselle miehelle tyypillisiksi piirteiksi toiminnallisuuden, hallitsevuuden, rationaalisuuden, suoriutumisen, kilpailullisuuden, fyysisen voiman ja väkivallan. Hikimomero-keskusteluryhmän kirjoittajat edustavat lähes täysin

vastakkaisia piirteitä oman keskustelupalstalla eksplikoitussa puheessaan. Suomalaisen miehenprototyypin näkökulmasta nämä ”hikkyiksi” itseään kutsuvat henkilöt edustavat toiseutta jo suhteessa miehiseen suomalaiseen arvomaailmaan (vrt. Jokiranta 1993) ja käsitykseen perinteisestä miehen roolista ja siihen liitetyistä ominaisuuksista (Whitehead 2002).

Kutakin tiedontarpeiden pääluokkaa on seuraavassa analysoitu tarkemmin havaittujen tiedontarpeiden määrän ja sisällön osalta. Kukin edellä esitelty pääluokka on purettu alaluokkiin. Kunkin alaluokan osalta on esitetty tiedontarpeiden lukumäärä sekä laskettu myös alaluokkien prosentuaalinen jakauma pääluokasta. Niissä luokissa, joissa tie-

⁴⁹ Käyttäjän eri tarvitse ilmoittaa ikänsä ja sukupuoltaan vaan keskustelu tapahtuu anonyymisti. Monissa viesteissä kirjoittajat kuitenkin kertovat ikänsä tai ikänsä ja sukupuolensa. Myös viestien sisällöt, joissa käsitellään naisen asemaa, seksiä yms. antavat perustellusti olettaa, että suurin osa käyttäjistä on em. ikä- ja sukupuoliryhmään kuuluvia eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta, jotka kertovat olevansa naisia.

dontarpeita on vähemmän, ei ole mahdollisuutta tehdä tilastollisia yleistyksiä. Prosenttiosuudet on kuitenkin yhteneväisyyden vuoksi ilmoitettu myös näistä pää- ja alaluokista). Esimerkkinä tämän kaltaisista luokista ovat esimerkiksi Nautintoaineet ja päihteet (n=30) ja ryhmä Muut (n=15).

7.3.1 Raha, toimeentulo, asuminen ja arjen askareet

Suurin yksittäinen tiedontarpeiden ryhmä olivat rahaan, toimeentuloon, asumiseen ja arjen askareiden hoitoon liittyvät kysymykset. Ne muodostivat kaikkiaan 18,4 % (192 kpl) kaikista tiedontarpeista.

Hieman yli neljännes (26,6 %) tähän luokkaan kuuluvista tiedontarpeista koski erilaisia sosiaalitukia, kuten toimeentulotukea, asumistukea, työttömyyskorvausta ja toimeentulotukea (ks. taulukko 3). Lähtökohtaisesti kyse oli siitä, kuinka tuki anotaan ja mihin tukiin kysyjä on oikeutettu. Hyvin usein sosiaalitukiin liittyvät tiedontarpeet koskivat myös asumiseen liittyviä kysymyksiä. Näissä tapauksissa esimerkiksi asunnon hankintaa ja siihen saatavaa asumistukea koskevat tiedontarpeet eroteltiin toisistaan ja ensin mainittu huomioitiin asumiseen liittyväksi tiedontarpeeksi.

Tiedontarpeen aihe	Lukumäärä	%
Sosiaaliavustukset ja -tuot	51	26,6
Asuminen	44	22,9
Kuluttaminen, toimeentulo, rahan ansaitseminen	33	17,2
Omaisuus ja sijoittaminen	10	5,2
Kaupassakäynti, ostokset	10	5,2
Vegetarismi ja veganismi	7	3,6
Lainat, velat	6	3,1
Arjen rutiinit	5	2,6
Sosiaaliviranomaiset	3	1,6
Eläke	3	1,6
Postissa asiointi	3	1,6
Ruokavalio	3	1,6
Ruoanlaitto	3	1,6
Säästäminen	2	1,0
Rahan pyytäminen	2	1,0
Pikaruokalassa asiointi	2	1,0
Työttömyys	1	0,5
Verkkopankit	1	0,5
Muuttaminen	1	0,5
Lempiruoka	1	0,5
Ruoan hankkiminen	1	0,5
Yhteensä	192	99,9

Taulukko 3. Rahaan, toimeentuloon ja asumiseen liittyvät tiedontarpeet.

Sosiaaliavustuksiin ja –tukiin liittyvä runsas tiedontarpeiden määrä implikoi keskustelijoiden näkemystä siitä, että he ovat oikeutettuja elämään sosiaaliavustuksilla. ”Rottailu” eli sosiaalituella asuminen on yksi ”komeroituneiden hikkiyjen” alakulttuurin keskeisistä tunnusmerkeistä. Se saatettiin nähdä ainoana mielekkäänä tapana elää ja hankkia toimeentulo ja siksi siihen liittyen kysyttiin myös neuvoja:

...töiden hakeminen ja työn tekeminen on myös ahdistava ajatus (*pubu-mattakaan siitä, ettei työnteko edes erityisesti kiinnosta*), joten olen jo vuosia kuvitellut että ainoa vaihtoehto on komeroitua ja alkaa rottailemaan. Mikäli näin käy, miten lähden pyytämään sossusta rahaa, pitääkö tämä

tehdä jo ennen asunnon ostamista ja millainen paperisota siitä alkaa? Ja voiko niillä rahoilla oikeasti elää?

(Päivää arvon kanssahikkyyt 1)

Alakulttuurin arvot ja elämäntavan piirteet ohjaavat näin asumiseen sekä sosiaalitukien hakemiseen liittyvää tiedonhankintaa. ”Hikkyiksi” itseään kutsuvien Hikikomeron käyttäjien katsottiin olevan lähteenä soveltuvia tämän tapaisen tiedon hankkimiseksi. Kyse onkin siis tilanteesta, jossa halutaan vertaistietoa ja luotetaan nimenomaan samanlaisen elämäntilanteen ja arvomaailman jakavien henkilöiden tuottamaan informaatioon. Chatmanin (1991) haastattelemat vahtimestari-siivoojat menettelivät samoin ja he luottivat ennen muuta tuttaviltaan saamiinsa tietoihin esimerkiksi sosiaalituesta. Asetelma on tässä tapauksessa aivan yhtenevä – nyt kyse on reaali maailman tuttavan tai ystävän sijaan samat arvot ja kokemukset jakavan virtuaalisen tilan yhteisöstä, jonka jäsenten tietämykseen kysyjä luottaa.

Sosiaaliavustuksiin liittyvissä tiedontarpeissa tuli myös usein esiin kysymys laillisuuden ja laittomuuden rajanvedosta. Hikikomerossa kysyttiin saman elämäntilanteen jakavilta henkilöiltä kokemuksia siitä milloin esimerkiksi työttömyyskorvaus tai asumistuki voidaan evätä (esim. Antakaa vinkkejä miten). Näitä kysymyksiä ei luonnollisestikaan olisi voinut kysyä niin avoimesti virkamiehiltä kuin tiedontarvitsijat ovat tehneet keskustelupalstalla, koska tiedontarpeen eksplikointi viranhaltijalle saattaisi johtaa tuen epäämiseen.

Onko väärin nostaa tt-tukea⁵⁰ ja sitten siirtää kesken kuun esim. 600 euroa sukulaisilta lahjaksi saatuja vuokravakuusrahoja tilille ja maksaa niillä vuokravakuus? Vai alkaako sossu kyseenalaistaa, että mistä on yhtäkkiä saanut 600 euroa? Voidaanko sen perusteella evätä tt-tuki, vaikka rahat olisi oikeasti saatu yo-lahjaksi ja niillä olisi oikeasti maksettu vuokravakuus, eikä rahoja enää olisi? Sossultahan se vuokravakuus olisi muuten pitänyt anoa.

⁵⁰ tt-tuki = Toimeentulotuki. Tekijän huomautus.

(Antakaa vinkkejä miten 27)

Toimeentuloa koskevat tiedontarpeet voidaan nähdä pitkälti elämäntapaa heijasteleviksi. Esimerkiksi säästämiseen liittyviä tiedontarpeita on vain yksi prosentti (2 kpl) kaikista tämän luokan tiedontarpeista. Vaikka iso osa Hikikomeron kirjoittajista kertoo saavansa sosiaaliturvaa, myös sijoittamisesta käytiin keskustelua. Peräti 5,2 prosenttia kaikista luokan tiedontarpeista käsitteli tätä teemaa. Kyse on lähinnä spekulatiivisista tilanteista:

Haluaisin irtautua baabelin kahleista. Jos ottaisi 30 tonnia lainaa ja sijoittaisi sen osakkeisiin, niin miten mahdollista on että suunnitelma failaa ja menetät kaiken?

Täälläkin on pyörinyt raharikkaita. Mikä olisi paras tapa kasvattaa kymmentuhansien pääomaa?

(Haluaisin irtautua baabelin kahleista 1)

Kolmanneksi suurin tiedontarpeiden ryhmä tässä luokassa käsittelee kuluttamista, toimeentuloa ja rahan ansaitsemista (17,2 %). Huoli siitä, miten aikuistuva ja kotoa pois muuttava nuori elättää itsensä tuli esiin monissa viesteissä:

Hei kanssahikkyl! Tilanne on sellanen, että täytän kohta 18 ja on pakko muuttaa toiseen (k)ämppään. Olen asunut jo pari vuotta omillani, mutta nyt on kuitenkin lähdevä tuolta eikä mitään hajua miten mikään toimii. Miten haen kelasta rahaa? Miten pääsen työkyvyttömyyseläkkeelle? En voi käydä töissä, koska pää ei kestä. Kaupassa käyminenkin aiheuttaa vitusti tuskaa. Ei ole vaihtoehtona että muutan porukoille, eikä sekään että menisin opiskelemaan. Mitä vittua teen? auttakaa

(Hei kanssahikkylt 1)

Toimeentulon turvaaminen perustuu sosiaalisesti vetäytyvien alakulttuurissa pitkälti sosiaaliturvaan. Siksi sen hankkiminen mietittävää ja ylipäänsä toimeentulo. Yllä olevassa esimerkissä kiteytyy hyvin monien keskustelujen ajatusmaailma ja keskeiset tiedontarpeet, joita tässä luokassa enimmäkseen esiintyy: tuen hakeminen, yleinen huoli toi-

meentulosta sekä toive saada työkyvyttömyyseläke tai sitä vastaava korvaus oman toimeentulon järjestämiseksi. Edellä esitetty katkelma havainnollistaa myös sitä, että vertaistietoa pidetään tärkeänä ja muihin sosiaalisesti vetäytyneisiin luotetaan tiedonlähteenä.

Toisaalta kulutusyhteiskunta ja sen ansaintalogiikka toimeentulon turvaamiseksi saataan nähdä ahdistavana (Mikä maailmassa vituttaa 9) ja ajatus perinteisistä kulutusmaileista irtautumisesta ilmenee useissa tiedontarpeissa. Hikikomeron langoissa pohditaan muun muassa mahdollisuutta muuttaa kehitysmaihin tai maaseudulle (esim. Mikä maailmassa vituttaa 21), joissa eläminen olisi mahdollista hyvinkin vähäisillä kustannuksilla:

Delhissä saa kohtuullisen suuren vuokra-asunnon 50 eurolla kuussa. Peruserä ravintolassa maksaa n. 0.50-0.80€ rupioissa. Vaatteet maksavat n. kymmenen senttiä kappale torikojuissa. Kymmenellä eurolla (700 rupiaa) saa kuukaudeksi niin paljon ruokaa kaappiin että tulee ähky. Prostituoituissa käyminen maksaa n. pari kolme euroa kerta.

(Haluaisin irtautua baabelin kahleista 18)

Selviytyminen arjesta nouseekin tässä luokassa esiintyvien tiedontarpeiden keskeiseksi teemaksi: sosiaalisen vetäytymisen kulttuuri – olipa vetäytymisen syy mikä tahansa – edellyttää tiettyä taloudellista perusturvaa ja representoi toiseutta suhteessa valtaväestön tapaan hankkia itselleen elanto. Kokemuksia selviytymisestä ja vinkkejä siihen pyritään saamaan vertaisilta.

Arjen askareista selviytyminen on taloudelliseen toimeentuloon liittyvien kysymysten ohella toinen luokan keskeinen tiedontarpeita herättävä seikka. Erilaiset arjen rutiineihin ja niiden hoitamiseen liittyvät tiedontarpeet osoittavat tiettyä uusavuttomuutta sekä heijastelevat pelkoja sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuudesta asioitaessa esimerkiksi kaupassa (5,2 %), postissa (1,6 %) ja pikaruokalassa (1 %) ja muutettaessa toiseen asuntoon (0,5 %). Tämänäyttöisiä arjen sujumiseen liittyviin ongelmatilanteisiin kuuluvia tiedontarpeita oli lähes kymmenen prosenttia kaikista tämän ryhmän tiedontarvetilanteista. Näidenkin tiedontarpeiden osalta vertaistieto koettiin käyttökelpoiseksi. Koska kaupassa asiointi ”kuumotti”, haluttiin kuulla kuinka muut vastaavassa elämäntilanteessa ja vastaavalla elämäntyyllillä elävät henkilöt selvisivät tästä tilanteesta. Hyvä yksittäinen esimerkki on hiustenleikkuuta koskeva tiedontarve (Miten hikkynyymit

diilaavat tukkansa 1), jonka taustalla oli pelko parturiin menemisestä aiheutuvasta sosiaalisesta tilanteesta.

7.3.2 Terveys ja sairaus

Peräti 81,3 prosenttia kaikista terveyteen ja sairauksiin liittyvistä tiedontarpeista liittyi mielenterveysongelmiin. Lisäksi ryhmiin Avun saanti ja lääkärit sekä Väsymys ja unettomuus -ryhmiin kuuluvista tiedontarpeista osa voidaan tulkita osin mielenterveydellisiin syihin liittyviksi tiedontarpeiksi. Perinteisiin kansansairauksiin ja – vaivoihin, kuten vatsatauteihin, flunssaan, tuki- ja liikuntaelinten sairauksiin jne. liittyviä tiedontarpeita ei käytännössä esiintynyt lainkaan.

Tiedontarpeen aihe	Lukumäärä	%
Mielenterveysongelmat ja -sairaudet	75	46,9
Mielenterveyslääkkeet	29	18,1
Mielenterveysdiagnoosit	11	6,9
Muut kuin mielenterveyssairaudet ja niiden oireet	10	6,3
Avun saanti, lääkärit	8	5,0
Terapia	7	4,4
Kuntoutustuki	5	3,1
Väsymys & unettomuus	3	1,9
Testosteronivaje	3	1,9
Fobiat	3	1,9
Fyysiset rajoitteet	2	1,3
Verikokeet	2	1,3
Kuntoilu	1	0,6
Sperman luovutus	1	0,6
Yhteensä	160	100,2

Taulukko 4. Terveyteen ja sairauksiin liittyvät tiedontarpeet

Omaan terveydentilaan liittyvien tiedontarpeiden määrällinen osuus kaikista tiedontarpeista oli poikkeuksellisen suuri. Vertaistieto ja kokemusten jakaminen painottui voimakkaasti tiedontarpeita analysoitaessa. Esimerkiksi lääkitykseen liittyvää kokemusperäistä tietoa haluttiin useissa tapauksissa muilta palstan käyttäjiltä:

Olen lopettamassa hieman yli vuoden kestänyttä Citalopram-lääkitystä⁵¹. Lääke määrättiin ahdistukseen ja paniikkikohtauksiin, joita tulee enää hyvin harvoin ja osaan diilata niiden kanssa.

Nyt olen siis purkamassa lääkitystä, annokseni oli 10mg/vrk, joten varsinaisesti annosta ei voi pienentää (tablettia ei saa puoliksi) ja lääkäri oli sitä mieltä, että voin noin pienen annoksen lopettaa seinään. Aloitin kuitenkin vähentämällä annokseen 10mg/1,5vrk mutta nyt olen ollut hieman vajaa viikon ottamatta lääkettä ollenkaan.

Ahdistusta tai masentuneisuutta ei ole tullut, henkisesti voin suht hyvin. Ongelmana onkin jatkuva pahoinvointi, huimauksen ja väsymyksen tunne. Lisäksi on hyvin vaikea keskittyä mihinkään ja olo on laiska ja saamaton. Hieman epätodellinen ja no, omituinen olo. Onko nyymeillä kokemuksia Citalopramin vieroitusoireista, kuinka kauan tätä paskaa kestää?

(Citalopramin vieroitusoireet 1)

Keskusteluryhmäläisten kokemustietoa saatettiin jopa käyttää henkilön ratkaistessa ryhtyykö hän syömään hänelle määrättyä reseptilääkettä vai ei:

Hyödyitkö citalopramin käytöstä? Itsellä olisi noin 200kpl kyseistä lääkettä kaapissa ja mietin pitäisikö aloittaa vai ei.

(Citalopramin vieroitusoireet 10)

Esimerkki osoittaa vertaistiedon tärkeyden: lääkärin määräämää lääkettä ei syödä, ellei siitä ole muilla ”pienen maailman”, ts. Hikikomeron, käyttäjillä positiivisia kokemuksia. Asiantuntijatietoa tässä tapauksessa tietämystä, jonka perusteella lääkäri on tehnyt

⁵¹ Citalopram kuuluu serotoniinin takaisinoton estäjiin, jotka lisäävät serotoniinin pitoisuuksia aivoissa. Lääkettä käytetään masennustilojen ja paniikkihäiriön hoitoon. (Citalopram Orion 2012)

diagnoosin ja määrännyt keskustelijalle Citalopramin lääkitykseksi, ei aina arvosteta niin korkealle kuin saman elämismaailman jakavien henkilöiden kokemuksia.

Myös oman psyyken horjumiseen liittyviä diagnostisia tiedontarpeita esiintyi monissa keskusteluketjuissa (esim. Aivot käy taas ylikierroksilla 2; 15472029 1). Lääkityksestä käytiin runsaasti keskustelua ja eri lääkkeiden vaikutusta pohdittiin (vrt. edellä). myös muiden diagnoosit (esim. Kärssiö kukaan nyymi 1; Ei löytynyt diagnoosilankaa 1) sekä esimerkiksi se, millaisen diagnoosin tiedontarvitsija tarvitsee saadakseen eläkkeen (Arvon hikky miten hikkyynnyn 4), olivat keskusteluissa esiintyviä näkökulmia mielen-terveydellisiin ongelmiin.

7.3.3 Vapaa-aika ja harrasteet

Tietokoneen ja internetin merkitys Hikikomeron keskustelijoiden arjessa on hyvin keskeinen. Tämä heijastui myös sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyvissä tiedontarpeissa. Yli puolet(56,8 %) tähän luokkaan kuuluvista tiedontarpeista koski tietotekniikka, verkkopalveluja, pelejä ja pelaamista.

Tiedontarpeen aihe	Lukumäärä	%
Ylilaudan palstat	17	16,7
Eri verkkopalvelut	16	15,7
Pelit ja pelaaminen	14	13,7
Skype, IRC, Chatit	8	7,8
Ajankäyttö	7	6,9
Elokuvat	6	5,9
Muu huvittelu	5	4,9
Musiikki	4	3,9
Sekalaiset vapaa-aikaan liittyvät tiedontarpeet	4	3,9
Tietokoneohjelmat ja ohjelmointi	3	2,9
Harrastukset yleensä	3	2,9
Kokemukset ja elämykset	3	2,9
Sarjakuvat	3	2,9
Kirjat	2	2,0
Tekijänoikeudet	2	2,0
Kuntoilu ja jaksaminen	2	2,0
Yökerhot	1	1,0
Matkustaminen	1	1,0
Televisio	1	1,0
Yhteensä	102	100,0

Taulukko 5. Vapaa-aikaan ja harrasteisiin liittyvät tiedontarpeet alalajeittain.

Myös muita sosiaalisesti vetäytyneiden ”hikkyjen” tai hikikomoreiden foorumeja koskevia tietoja kysyttiin ja muiden käyttäjien verkkokäyttämiseen liittyvää informaatiota – se mitä foorumeita muut käyttivät ja mitä pelejä he pelasivat, kiinnosti ja aihepiiriä koskevia tiedontarpeita ilmeni keskusteluissa. Sen sijaan esimerkiksi pelistrategiaan, pelissä etenemiseen jne, liittyviä tarpeita ei materiaalissa ollut lainkaan.

Ylilautaan ja ennen muuta Hikikomeron keskustelukulttuuriin liittyviä tiedontarpeita esiintyi eniten tähän luokkaan kuuluvissa tiedontarpeissa. Ne koskivat muun muassa laudan sisäisen kulttuurin muutosta aiempaa vastenmielisemmäksi. (15651543 1.)

Yllättävää on vapaa-aikaan ja harrasteisiin liittyvässä luokassa on mangaan ja animeen liittyvien tiedontarpeiden vähäinen määrä koska ne assosioituvat usein etenkin japanilaiseen hikikomori-ilmiöön. Animeen ja mangaan liittyviä viitteitä vilahtaa keskustelussa lähinnä ”hikkyille” tyypillisenä ja sosiaalista vetäytymistä ilmentävinä kulttuurisina

muotoina (Jos haluat päästä pois hikyydestä 3, 6), joiden saatetaan jopa katsoa ruokivan sosiaaliseen vetäytymiseen perustuvaa elämäntapaa.

Oletettavaa on, että mangaan ja animeen liittyen seurataan myös muita verkkolähteitä. Sama koskee myös tietotekniikkaa, mikäli henkilö on kiinnostunut esimerkiksi ohjelmoinnista. Toisaalta muita harrasteita ei välttämättä tietokoneella ”lurkkaamisen” ja elokuvien katselun lisäksi ole. Ennen muuta kodin ulkopuoliset harrasteet ovat hyvin harvinaisia (Mihin kulutatte aikaanne 1-13, Kertokaapa päivärytmistänne). Harrastuksia saatetaan jopa pitää ”epähikkymäisinä” (Mihin kulutatte aikaanne 7).

7.3.4 Sosiaalinen vetäytyminen ja hikikomori-ilmiö

Sosiaalinen vetäytyminen ja hikikomori-ilmiö -luokkaan kuuluvista tiedontarpeista keskeisimpiä ovat ”komeroitumisen” elämäntapaa ja kulttuuria käsittelevät tiedontarvetilanteet (21,5 %). Esimerkiksi ”komeroitumisen” etuihin liittyi tiedontarpeita (Näettekö hyviä puolia 1). Myös ”komerokulttuurin” edellyttämiä ominaisuuksia ja taitoja koskevia kysymyksiä esitettiin:

Mitä taitoja kannattaisi kehittää ennen vanhempien nurkista omaan komeroon muuttamista?

(Mitä taitoja kannattaisi 1)

Kulttuurinen puhe ja oman elämäntavan mielekkyyden analysointi olikin monen keskustelulangan keskeinen teema. Esimerkiksi reaali maailmassa eletävän elämän ja virtuaalielämän keskinäisiä etuja pohdittiin analysoitaessa omaa kulttuurista tilaa (Olen tässä miettinyt 1).

Oman ryhmänsä elämäntapaan ja kulttuurisiin piirteisiin liittyen muodostavat useat tiedontarpeet, jotka koskevat muiden henkilöiden sosiaalisen vetäytymisen prosessiin liittyvää historiaa. Kysyttiin esimerkiksi, miksi henkilö on sosiaalisesti vetäytynyt ja millä tavoin tuo prosessi on tapahtunut. (23-v CP-vamma 1; Kauanko olet ollut kome-rossa 1; Kysymys hikikomerossa eläville 1, 49; Onko teillä muilla helppoa 8)

Tiedontarpeen aihe	Lukumäärä	%
Sosiaalinen vetäytyminen elämäntapana ja sen kulttuuriset piirteet	23	21,5
Poistuminen ”komerosta” ja elämänlaadun parantaminen	18	16,8
Sosiaalisen vetäytymisen syyt	15	14,0
Hikikomorit, hikkyt ja niiden määritelmä	11	10,3
Persoona, luonne	8	7,5
Sosiaalisuus	8	7,5
Epäonnistuminen elämässä	8	7,5
Neuvoja komeroitumiseen	5	4,7
Muut sekalaiset sosiaaliseen vetäytymiseen liittyvät tiedontarpeet	5	4,7
Komeroitumisilmiö mediassa	3	2,8
Erakoituminen ja yksinäisyys	3	2,8
Yhteensä	107	100,1

Taulukko 6. Sosiaaliseen vetäytymiseen ja hikikomori-ilmiöön liittyvät tiedontarpeet

Myös ”hikkydestä” ja sitä kuka on oikea ”hikky” käytiin verrattain usein keskustelua. ”Hikkyn” määrittelyyn liittyi runsaasti erilaisia tiedontarpeita jotka heräsivät usein ristiriitaisista tulkinnoista siitä kuka on ”hikky” ja mitä ominaisuuksia hänellä tulee olla ollakseen ”truuhikky”.

Miten vitussa salilla käyminen/käymättömyys jotenkin olisi sopimatonta hikkyille mitenkään muutenkaan? Minulla ei mitään muuta olekaan kuin omaa aikaa omille harrastuksille kun ei ole muita ihmisiä aikaa syömässä niin miksi en kävisi vaikka nyt salilla? Onko tämä taas joku truu-hikky-muotti että pitää olla kalpea läski olmi tai ei pääse salaseuraan? Luulin että vaatimuksena olisi vain sosiaalisten tilanteiden pelko ja yleinen yksinäisyys.

(Kerro päiväsyklistäsi jotain 19)

Keskusteluissa sivuttiin myös japanilaista hikikomori-ilmiötä. Tästä japanilaisesta ilmiöstä, jonka olemassaolon kaikki Hikikomeron keskustelijat varmasti tiedostavat, kes-

kusteltiin yllättävän vähän. Itsestä ei myöskään koskaan puhuttu hikikomoreina vaan ”komeroituneina” tai ”hikkyinä”.

Oman lukunsa muodostavat tiedontarpeet, joissa halutaan neuvoja ”komerosta” ulospääsyyn. Vaikka osalle keskustelijoista sosiaalinen vetäytyminen on jopa tavoittelemisen arvoinen tila (esim. Miten rottaantua; Mitä taitoja kannattaisi; Olen vähän päälle parikymppinen), osa taas kokee sosiaalisten tilanteiden pelon voittamisen ja paluun normaalielämään tavoittelemisen arvoisena (Olenko ainoa joka on päässyt 1; Miten aloittaa normaalihomoutuminen 1; Väärässä syklissä elämää elämässä 1; 14510021 9). Laudan keskusteluissa vilahtaa sosiaalisen vetäytymisen ja siitä aiheutuneen eristäytymisen tilasta selvinneitä kirjoittajia (Olenko ainoa joka on päässyt 1) ja juuri heiltä toivotaan vastauksia ”komeroitumisesta” selviytymiseen. Toisaalta ”komeruelämään” tyytyväiset kirjoittajat saattavat pohtia keinoja oman elämänlaatunsa kohentamiseksi ja kysyvät sitä varten neuvoja, vaikka heidän tavoitteenaan ei ole sosiaalisesti vetäytyneen elämän lopettaminen (Keinoja hikikomeron tuulettamiseen 1; Listatkaas asioita millä 1).

7.3.5 Seksi, seurustelu ja vastakkainen sukupuoli

Kaikkiaan 9,4 prosenttia kaikista tiedontarpeista käsitteli seksuaalisuutta, seurustelua ja vastakkaista sukupuolta. Näitä teemoja saatettiin sivuta myös monissa muissa aiheissa, joiden varsinainen tiedontarve liittyi kuitenkin toiseen aihepiiriin. Esimerkiksi ravinto-
loita ja alkoholia koskevissa tiedontarpeissa ja keskustelussa oli viitteitä myös suhteiden solmimiseen vastakkaiseen sukupuoleen vaikka itse tiedontarve käsittelikin toista teemaa.

Tiedontarpeen aihe	Lukumäärä	%
Seksin saaminen	22	22,4
Seurustelu, parisuhde, kommunikointi naisen kanssa	17	17,3
Naisihanne	10	10,2
Prostituutio & seksi ulkomaalaisen kanssa	10	10,2
Neitsyys	8	8,2
Masturbointi, halujen tyydyttäminen	6	6,1
Perimä ja seksi	5	5,1
Seksuaalinen suuntautuminen, homoseksualismi, aseksuaalisuus	5	5,1
Sinkkuus	3	3,1
Seksuaalinen miehekkyyys	3	3,1
Seksi & syrjäytyminen	3	3,1
Peniksen koko	2	2,0
Sperman luovutus	2	2,0
Ehkäisy & abortti	1	1,0
Raiskaus	1	1,0
Yhteensä	98	99,9

Taulukko 7. Seksiin, seurusteluun ja vastakkaiseen sukupuoleen liittyvät tiedontarpeet alalajeittain.

Useimmiten (22,4 %) esiintynyt tiedontarvealue oli tässä luokassa seksuaalisen tyydytyksen saaminen. Tämän lisäksi yksilöidysti prostituoitujen palveluksiin liittyviä tiedontarpeita oli 10,2 prosenttia kaikista tähän luokkaan kuuluvista tiedontarpeista.

Seksiin liittyen keskusteluryhmässä oli myös yksi selvästi tunnistettavissa oleva ryhmän normien vastainen tiedontarve:

MUSTA TUNTUU ETTEI MUN TYTTÖYSTÄVÄÄ ENÄÄ KIIN-
NOSTA SEKSI... NYIMIT MITÄ PITÄÄ TEHDÄ :(

(Mul on onkelma 1)

Viesti ei poikanut kuitenkaan kuin yhden vastauksen, jossa suorasukaisesti kehoitettiin viestin kirjoittajaa lopettamaan (Mul on onkelma 3). Viesti rikkoi selkeästi keskustelupalstan normeja sekä myös eksplikoituja sääntöjä. Oletettavaa on, että kysessä oli nk. trolli eikä suinkaan vakavasti otettava viesti.

Seurustelu ja parisuhteen solmiminen oli toiseksi yleisin (17,3 %) tähän luokkaan kuuluvien tiedontarpeiden teema. Samaan tematiikkaan liittyivät myös kirjoittajien naisihannetta (10,2 %) koskevat tiedontarpeet. Viesteistä ilmenee lähes totaalinen kommunikaation puute vastakkaisen sukupuolen kanssa ja ne ilmentävät vertaistiedon tarvetta. Paradoksaalista kyllä, henkilöt joilla ei ole juuri kokemusta naiskontakteista edes keskustelutasolla, kysyvät kaltaisiltaan miten tyttöjen kanssa tulisi toimia, olipa kyse sitten parisuhteesta, keskustelusta tytön kanssa tai seksin saamisesta.

Verrattaessa seksuaalisuuteen ja parisuhteeseen liittyviä viestejä ja niissä ilmeneviä tiedontarpeita verrataan esimerkiksi muiden nuorten suosimien samaa tematiikkaa käsittelevien viestien sisältöihin, niiden voidaan havaita representoivan toiseutta suhteessa keskivertonuorten parisuhteeseen ja seksuaaliseen puheeseen ja niissä esiintyviin tiedontarpeisiin. Esimerkiksi demi.fi:n käyttäjät ovat melko saman ikäisiä naisia ja keskustelut käsittelevät ”inttileskeyttä”, poikaystävän jättämistä, arjen sujumista poikaystävän kanssa, mustasukkaisuutta, pettämistä, kaukosuhteita jne.(Demi keskustelut). Jälkimmäisessä tapauksessa merkittävä osa Demi-palstan keskusteluista on parisuhteeseen liittyvää, Hikikomerossa taas toiseus ilmenee tiedontarpeena kuinka saada seksiä ja kontakti vastakkaiseen sukupuoleen.

Myös neitsyyteen (8,2 %) ja masturbaatioon (6,1 %) liittyviä tiedontarpeita esiintyi ja niissä korostui vertaistiedon tarve. Haluttiin tietää esimerkiksi kuinka paljon muut masturboivat (Päivää arvon kanssahikyt 4) tai miksi muut ovat pidättäytyneet seksistä (Iltalehtiseksuaalisuus 2). Tämän tyyppiset tiedontarpeiden taustalla voidaan olettaa olevan esimerkiksi halu löytää muita samanlaisessa tilanteessa olevia henkilöitä ja saada näin vertaistukea ja ymmärrystä omalle tilanteelle; ajatus siitä, että kysyjä ei ole ainoa, joka on jo parikymppinen eikä ole menettänyt poikuuttaan, voi olla tietona lohduttava.

7.3.6 Opiskelu, työ ja asevelvollisuus

Yhteensä 87 tiedontarvetta käsitteli työtä, opiskelua ja asevelvollisuuden suorittamista. Lähes puolet (45,7 %) luokan tiedontarpeista liittyi työ tekemiseen. Vain 4,6 prosenttia kaikista luokkaan kuuluvista tiedontarpeista liittyi työ hankkimiseen. Työn mielekkyyttä ja työmotivaatiota kyseenalaistavia tiedontarpeita (esim, Ei aihetta 6) esiintyi myös yllättävän runsaasti (11,4 %). Ammatteja koskevissa tiedontarpeissa pohdittiin sosiaalisesti vetäytyneille sopivia työuria sekä sinänsä erikoisena yksityiskohtana pelisuunnittelua ammattina. Tämä aihealue nosti esiin paljon tiedontarpeita.

Tiedontarpeen aihe	Lukumäärä	%
Asevelvollisuuden suorittaminen	15	17,2
Tutkinnon suorittaminen	8	9,2
Ammatit	8	9,2
Työmotivaatio	6	6,9
Pelisuunnittelu ammattina	6	6,9
Verkko-opiskelu	5	5,7
Työharjoittelu & työpajat	5	5,7
Työnhaku	4	4,6
Opintojen keskeyttäminen	4	4,6
Muut opiskeluun liittyvät tiedontarpeet	4	4,6
Etsivä nuorisotyö & opiskelu ja koulutus	4	4,6
Opiskelumotivaatio	3	3,4
Oppiminen	3	3,4
Työskentely ulkomailla	3	3,4
Työvoimatoimiston palvelut	3	3,4
Sosiaalinen vetäytyminen ja työnteko	3	3,4
Aikuisopiskelu	1	1,1
Pimeä työ	1	1,1
Työstä kieltäytyminen	1	1,1
Yhteensä	87	99,5

Taulukko 8. Opiskeluun, työhön ja asevelvollisuuteen liittyvät tiedontarpeet alalajeittain.

Asevelvollisuuden suorittamista koskevia kysymyksiä esitettiin varsin usein. Useiden tiedontarpeiden näkökulmana oli ennen muuta asevelvollisuuden välttäminen ja siihen

liittyvistä peloista johtuvat tiedontarpeet (esim. Mites muut hikkyt tuon intin 1, 7; Miten muut hikkyt diilaavat 1). Samat ongelmat herättivät tiedontarpeita myös siviilipalvelun suhteen (Sivarin lopettaminen kesken 1).

Kolmannes (32 %) tiedontarpeista liittyi ensisijaisesti opiskeluun. Lisäksi alaluokassa Etsivä nuorisotyö & opiskelu & koulutus esitettiin osittain opintoihin liittyviä kysymyksiä, mutta osa luokan tiedontarpeista liittyi laajemmin etsivän nuorisotyön toimintaan eikä vain opintoihin. Myös opiskelua koskevan vertaistiedon hankkiminen oli tärkeää. Muiden kokemuksia arvostettiin ja niitä haluttiin kuulla. Esimerkiksi opintooppaista tms. ei välttämättä löydy informaatiota opintojen keskeyttämisestä. Tämän vuoksi näistä asioista haluttiin kokemuseräistä tietoa muilta keskusteluryhmän osallistujilta.

Jotkut työkkärit/sossut sanoivat, että pitää hakea yhteishaussa jonnekkin. Sain sitten jonkin paskan koulutuspaikan joka olisi alkanut tässä vuoden alussa, mutta en tietenkään saanut aikaiseksi mennä paikalle. Mitä helvettiä nyt tapahtuu?

(Jotkut työkkärit 1)

Yllä oleva esimerkki havainnollistaa hyvin vertaistiedon tarvetta ja tilannetta jossa sitä etsitään Hikikomerosta. Uusi ongelmatilanne, johon kysyjällä ei aiemman kokemuksen perusteella ole valmista ratkaisumallia ja jota hän ei halua ratkaista koulun tai viranomaisten antamalla informaatiolla, johtaa tiedonhankintaan, joka perustuu vastaavan tapahtumasarjan kokeneiden henkilöiden kokemuksiin. Näihin kokemuksiin myös luotetaan (vrt. Chatman 1991), ovathan ne eräänlaisia ”ennakkotapauksia” samanlaisessa tilanteessa olevien ihmisten elämästä.

Yhteistä useille tämän luokan tiedontarpeille olikin työstä, asevelvollisuudesta ja opinosta kieltäytymiseen liittyvän tiedon tarve. Muiden kokemukset tämän kaltaisesta käyttäytymisestä ja sen seurauksista ovat tärkeää informaatiota. Kun tiedontarvitsija saa tietää valintojensa seuraukset, hänen on helpompi tehdä ratkaisu esimerkiksi koulun keskeyttämiseksi.

Opiskeluun liittyvissä tiedontarpeissa pohdittiin myös esimerkiksi opiskelumotivaatiota (2013 ei vielä kukaan koulutusta 16, 18; Rottailevat hikkyt 47) ja verkko-opiskelua vaihtoehtona lähiopetukselle (2013 ei vielä kukaan koulutusta 11; Haluaisin vain lisää älykkyyttä 8; Te joilla ei ole toisen asteen 1).

7.3.7 Sosiaaliset suhteet ja perhe

Tutkimusaineistosta tunnistettiin yhteensä 78 tiedontarpeen ilmausta, jotka koskivat sosiaalisia suhteita ja perhettä. Tähän luokkaan kuuluvat tiedontarpeet jakautuivat alaluokkiin seuraavasti (ks. taulukko 9):

Tiedontarpeen aihe	Lukumäärä	%
Sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät kysymykset	23	29,5
Halu solmia ihmissuhde	23	29,5
Ystävyys, kaveruus	12	15,4
Kiusaaminen	6	7,7
Hyväksyntä	6	7,7
Yksinäisyys	5	6,4
Perheeseen liittyvät kysymykset	3	3,8
Yhteensä	78	100

Taulukko 9. Taulukko 9. Sosiaalisiin suhteisiin ja perheeseen liittyvät tiedontarpeet alalajeittain.

Taulukossa 9 esitetyissä luvuissa ei ole mukana vastakkaiseen sukupuoleen ja seurusteluun sekä parisuhteeseen liittyviä kysymyksiä, jotka nekin edustavat omalla tavalla sosiaalisia suhteita. Tässä luokassa olevat tiedontarpeet keskittyivät ennen muuta ystävyys-suhteisiin ja sosiaaliseen kanssakäymiseen esimerkiksi julkisissa tilanteissa. Mikäli seksiin, parisuhteeseen ja vastakkaiseen sukupuoleen liittyvät tiedontarpeet ja ryhmään sosiaaliset suhteet ja perhe kuuluvat tiedontarpeet lasketaan yhteen, tämä vastaa 16,8 prosenttia kaikista tiedontarpeista.

Sosiaaliset suhteet ja perhe –ryhmässä lähes kolmannes (29,5 %) tiedontarpeista liittyi sosiaalisen kanssakäymisen ongelmiin ja ennen muuta ystävyys-suhteiden solmimisen vaikeuteen (esim. Kuinka saan kavereita 1, 12). Moni kirjoittaja kaipasi rinnalleen ystävää tai nettiystävää ja tiedontarpeet liittyivät usein tähän (29,5 %). Monissa viesteissä ja

keskustelulangoissa (esim. Hikkymiitti) pohdittiin ystävän saamiseen liittyvää problematiikkaa ja kysyttiin jopa suoraan haluaisiko joku tavata ja ryhtyä kirjoittajan ystäväksi (Hei te hyvin yksinäiset hikkyt 1).

Ystävyystyminen ja sosiaalisten suhteiden solmiminen saatettiin oman taustan ja vähäisen sosiaalisen kokemuksen vuoksi kokea vaikeana, mikä herätti tiedontarpeita:

Jos olisi tarkoitus päästä pois komerosta: tapaa uusia ihmisiä ja lähtee esimerkiksi viettämään iltaa heidän kanssaan, niin mistä silloin voi edes keskustella? Ei sitä nyt voi mainita vaan, että on ollut hikky ja ei ole tehnyt oikein mitään parin viime vuoden aikana.

(Jos olisi tarkoitus päästä pois 1)

Tässäkin esimerkissä vertaistiedon tarve tulee konkreettisesti esiin: tietoa muiden ihmisten kohtaamiseen halutaan vertaisilta, koska heidän voidaan olettaa ymmärtävän sosiaaliseen tilanteeseen liittyviä ongelmia, joita kysyjällä on.

Muita esiin nousseita tiedontarpeita olivat muun muassa kiusaamiseen (7,7 %), hyväksyntään (7,7 %) ja yksinäisyyteen (6,4 %) liittyvät tiedontarpeet, jotka kaikki perustuvat henkilön omaan kokemukseen ja siitä johtuvaan tiedontarpeen syntyyn. Perhettä koskevia tiedontarpeita oli vain kolme kappaletta

7.3.8 Yhteiskunta ja henkiset kysymykset

Luokan Yleiset yhteiskuntaa ja todellisuuden olemusta koskevat tiedontarpeet liittyivät esimerkiksi yksilön ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen (Sopeutuminen nykyiseen järjestelmään 1, 16; Milloin kannattaa hakea apua 1), yhteiskunnan auktoriteettiin (Unelmat ja haaveet 24), vapauden olemukseen ja sen toteuttamiseen ihmisen omassa elämässä (Milloin kannattaa hakea apua 5, 6 10, 29). Sen sijaan ekologiset kysymykset ja päivänpolitiikka eivät esiintyneet tähän luokkaan kuuluvissa tiedontarpeissa. Sitä vastoin esimerkiksi aihe ”hikkyn” utooppinen yhteiskunta kirjoitti runsaasti mielipiteitä ”hikkyn onnelasta”.

Tiedontarpeen aihe	Lukumäärä	%
Yleiset yhteiskuntaa ja todellisuuden olemusta koskevat tiedontarpeet	28	38,4
Onnellisuus ja tavoitteet elämässä	16	21,9
Elämä ja elämän tarkoitus	12	16,4
Rikokset	6	8,2
Uskonto, paranormaali, meditointi	5	6,8
Elämäntapaan liittyvät kysymykset	3	4,1
Sota ja väkivalta	3	4,1
Yhteensä	73	99,9

Taulukko 10. Yhteiskuntaan ja henkisiin kysymyksiin liittyvät tiedontarpeet alalajeittain.

Myös onnellisuus ja tavoitteet elämässä (21,9 %) sekä elämää ja elämän tarkoitusta pohtivat kysymykset nousivat merkittäviksi tiedontarpeita herättäneiksi teemoiksi Hikikomeron keskusteluissa. Esimerkiksi kysymys siitä milloin muut ovat viimeksi olleet onnellisia (Milloin olit viimeksi onnellinen 1) kuvaa hyvin sitä, kuinka lähes aiheesta riippumatta tiedontarvitsijat vertaiskokemuksia, vertaistukea ja vertaistietoa hankkimalla yrittävät samalla myös legitimoida ja hyväksyä omaa elämäänsä.

Rikoksiin liittyvät tiedontarpeet (8,2) sisälsivät muun muassa vankiloiloihin ja –arkeen liittyviä kysymyksiä (Itse joskus leikitellyt 8) ja rikosten tekemiseen liittyviä (Miksi 1) tiedontarpeita. Keskusteluissa esiintyi myös uskontoon ja paranormaaliin liittyviä tiedontarpeita (6,8 %), elämäntapaan liittyviä kysymyksiä (4,1) sekä sotaa ja väkivaltaa koskevia tiedontarpeita (4,1 %).

Merkillepantavaa on, että yksikään tiedontarve ei koskenut maailmanpolitiikkaa, ajankohtaisia asioita tai liittynyt uutisiin. Ulkopuolisen yhteiskunnan tapahtumat eivät tuntuneet kiinnostavan Hikikomeron ”pienessä virtuaalisessa maailmassa” eläviä sosiaalisesti vetäytyneitä henkilöitä ainakaan keskustelupalstan keskustelujen perusteella. Aivan vastaava ilmiö oli havaittavissa Chatmanin (1991) siivooja-vahtimestareita koskevassa tutkimuksessa: omaan elämänpäiriin liittyvät asiat kiinnostivat, globaalit kysymykset ja päivänpolitiikka taas tuntuivat hyvin kaukaisilta asioilta eikä niistä juurikaan hankittu tietoa.

7.3.9 Yksilön fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet

Oman minän tutkiskelu ennen muuta terveydentilan osalta, on yksi keskeinen tiedontarpeita herättävä kysymys. Toisaalta myös omiin fyysisiin ja psyykkisiin ominaisuuksiin kiinnitettiin huomiota. Tämä liittyi kiinteästi tarkastelun kohteena olevan keskustelupalstan osallistujien itsetuntoa koskeviin ongelmiin.

Luokkaan Muita käyttäjiä koskevat kysymykset on sisällytetty myös paitsi yksilöiden ulkonäköä yms. käsittelevät tiedontarpeet. Tähän luokkaan on sijoitettu myös abstraktimmalla tasolla liikkuvat tiedontarpeet kuten esimerkiksi ”millainen olet” sekä keskustelijoiden ikää ja kotipaikkaa koskevat tiedustelut vaikka jälkimmäinen liittyy ensisijaisesti, ei henkilöön itseensä, vaan hänen fyysiseen ympäristöönsä. Tämä johtuu siitä, että kyse on ennen muuta käyttäjiin liittyvästä tiedonhankinnasta, olipa kyse yksilön ominaisuuksista tai hänen muusta taustastaan, kuten kotipaikasta.

Tiedontarpeen aihe	Lukumäärä	%
Muita hikkyjä koskevat kysymykset	17	33,3
Älykkyys	14	27,5
Ulkonäkö, pukeutuminen	10	19,6
Itsetunto, minäkuva	3	5,9
Paino	3	5,9
Oma osaaminen	1	2,0
Miehekkyyys	1	2,0
Herkkyys	1	2,0
Fyysinen kunto	1	2,0
Yhteensä	51	100,2

Taulukko 11. Yksilön fyysisiin ja psyykkisiin ominaisuuksiin liittyvät tiedontarpeet alalajeittain.

Vaikka monilla keskustelijoilla on heikko itsetunto ja omaa fyysistä olemusta pidetään jopa vastenmielisenä, kiintoisan poikkeuksen keskustelun ja tiedontarpeiden sinänsä negatiivissävytteiseen ilmapiiriin tuo kysymys älykkyudesta (27,5 %). Osa keskustelijoista pitää itseään selvästi keskivertoa älykkäämpinä. Tiedontarpeet saattavat liittyä esimerkiksi oman ja viiteryhmän älykkyuden pönkittämiseen suhteessa ”normoihin” (Tsekkailin läpällä deittisivustoja 22; Positiivisia ominaisuuksia 9).

Muita keskustelijoita koskevat kysymykset (33,3 %) olivat etupäässä muiden keskustelijoiden ominaisuuksia koskevia. Nämä kysymykset representoivat näin ollen samanlaisia toiseutta (vrt. Kulmala 2004; 2006) ja halua löytää kaltaisiaan. Tällä tavoin on mahdollista todistaa itselle, että oma joko todellinen tai kuviteltu poikkeavuus on samantyyppinen kuin muillakin.

Onko täällä muita hikkyjä jotka kokevat olevansa keskivertojamppaa TYHMEMPIÄ? Tuntuu, että suurin osa joko on tai kuvittelee olevansa hyvin älykkäitä assburger tapauksia. Itse olen täysverinen hikky mutta ollut aina paska koulussa, yleissivistys on olematon ja olen hyvin hidas ja kömpleö, en tajua ohjeita, muisti on surkea ja yleensäkin mokailen jatkuvasti tavalla joka olisi hauskaa jossain sitcomissa mutta äärimäisen perseestä tosielämässä... Olen aivan varma että olen keskivertoa vähemmän älykäs mikä katkeroittaa tosi paljon, koska olen myös hyvin ruma ja sosiaalisesti täysin kyvytön eli mitään hyviä ominaisuuksia ei ole.

(Onko täällä muita hikkyjä 1)

Omaan ulkonäköön ja pukeutumiseen liittyi 19,6 prosenttia kaikista kysymyksistä. Lisäksi ulkonäköä koski myös 5,9 prosenttia eri alaluokassa olevista kysymyksistä, joiden teemana oli paino. Ensin mainittuun ryhmään kuuluvat tiedontarvekysymykset koskivat esimerkiksi muiden tapaa pukeutua (Miten pukeudutte 1), silmälasien käyttöä (Onko muilla fyysisiä vaivoja 7) ja jälkimmäiseen taas alipainoa (Minkälainen kunto teillä on 41) tai lihavuutta (Burgeroinnin aiheuttama siivottomuus 21). Varsinaisia painonhallintavinkkejä tms. ei juuri kysytty – yhdessä tapauksessa haluttiin tietää mistä voisi saada itsekuria laihduttamiseen (Mistä ihmeestä sitä itsekuria 1). Useimmiten keskustelu pyöri oman olemuksen ja muiden siitä esittämien mielipiteiden ympärillä. Tiedontarpeet kuvastivatkin monessa tapauksessa enemmän hyväksynnän etsimistä kuin varsinaisen ongelman ratkaisemiseksi tarvittavan tiedon hankintaa.

7.3.10 Kuolema

Kaikkiaan 4,6 prosenttia tiedontarpeista käsitteli kuolemaa. Tämä on yllättävää ajattelun keskustelijoiden ikäjakaumaa, mutta toisaalta ymmärrettävää heidän elämäntilanteessaan. Toiseuden kokemus heijastui selvästi tämän tiedontarveluokan yksittäisissä tiedontarpeissa. Itsemurha saatettiin nähdä realistisena vaihtoehtona ja sen tekemisen suunnitteluun ja jopa yksityiskohtiin liittyvät tiedontarpeet nousevat keskusteluissa esiin:

Viikonloppuna olis tarkoitus hirttäytyä metrin pudotuksesta. Pitäisi tulla loppu

(Viikonloppuna olis tarkoitus hirttäytyä 1)

Sanokaa joku yksinkertainen ja varma tapa tappaa itseni. En voi sählätä mitään omassa kämpässäni koska soluasunto. Viinapääni ei kestä juoda tarpeeksi että tappaisi eikä minulta löydy buranaa vanhempia lääkkeitä.

(Onko Suomessa mitään korkeita 12)

Tiedontarpeen aihe	Lukumäärä	%
Itsemurha	39	81,3
Tappaminen	3	6,3
Kouluampumiset ja perhesurmat	3	6,3
Muut kuolemaan liittyvät tiedontarpeet	3	6,3
Yhteensä	48	100,2

Taulukko 12. Kuolemaan liittyvät tiedontarpeet alalajeittain.

Keskusteluketjuista selviää, että ainakin yksi Hikikomeron keskusteluihin osallistunut henkilö hirtti itsensä 18-vuotiaana (Yksi hikkyn postaaajista on nyt 1, 2). Keskustelu itsemurhista ei siis ole ryhmässä ollut vain mustaa huumoria ja huomion etsimistä vaan äärimmäisessä tapauksessa keskusteluihin osallistunut henkilö on jopa toteuttanut itsemurhan. Sitä, mikä merkitys Hikikomero-keksustelupalstalla on tässä ollut, ei luonnollisestikaan pystytä todentamaan. Kuitenkin tämä osoittaa, että puhe kuolemasta ja itsemurhista on tutkittavan ryhmän kannalta vakava asia.

Muiden tappamiseen (Koulukiusauslanka) ja kouluampumisiin (Koulukiusauslanka) sekä perhesurmiin (Aina välillä vilahtaa näissä langoissa) liittyvä mielenkiinto tulivat myös esiin keskusteluissa. Aihepiiriä koskevista tiedontarpeista vain kaksi käsitteli kuolemaan liittyvästä surusta selviytymistä: läheisen kuolemaa koskeva suru (Menetyks 1) ja koiran poismeno (Miten muut hikkyt selviää menetyksistä 10) askarruttivat näissä tapauksissa tiedontarvitsijoita.

7.3.11 Nautintoaineet ja päihteet

Vaikka alkoholin - tai pikemminkin alkoholikokemusten puutteen - todettiin monissa keskusteluissa olevan yksi syy sosiaaliseen vetäytymiseen ja ystävien kaikkoamiseen, kaikki keskustelijat eivät suinkaan ole absolutisteja (vrt. Haasio & Zechner 2014). Osalla juominen oli jopa lähes päivittäistä (Kertokaapa päivärytmistänne 22). Alkoholi ei kuitenkaan ollut tässä luokassa suurin tiedontarpeita aiheuttava aihe vaan suurin osa (36,7 %) tiedontarpeista koski huumeita ja niiden käyttöä. Jos baareihin/yökerhoihin ja alkoholiin liittyvät tiedontarpeet lasketaan yhteen niin huumeita ja alkoholia sekä sen nauttimista koskevia tiedontarpeita esiintyi yhtä usein.

Tiedontarpeen aihe	Lukumäärä	%
Huumeet	11	36,7
Alkoholi	6	20
Tupakka	5	16,7
Baarit ja yökerhot	5	16,7
Päihteiden käyttö yleisesti	3	10
Yhteensä	30	100,1

Taulukko 13. Nautintoaineisiin ja päihteisiin liittyvät tiedontarpeet alalajeittain.

Kokonaisuudessa päihteisiin ja nautintoaineisiin liittyvien tiedontarpeiden määrä oli kuitenkin tässä luokassa pieni (2,9 % kaikista tiedontarpeista). Tiedontarpeiden sisältöä analysoitaessa huomio kiinnittyy toiseuteen suhteessa alkoholikulttuuriin. ”Hikkyt”

edustavat valtaosin päihteetöntä nuorisokulttuuria ja poikkeavat normatiivisesta suomalaisesta alkoholin käyttöä tukevasta valtakulttuurista. Myös huumeiden käyttöä koskevien tiedontarpeiden suuri määrä suhteessa luokan muihin tiedontarpeisiin on merkillepantava.

Haluaisin vain laajentaa tajuntaani. Mitä päihteitä suosittelette?

(Haluaisin vain laajentaa tajuntaani 1)

Yllä oleva aloitusviesti käynnisti laajan (29 vastausta) sisältävän keskustelun huumeista ja aloittaja sai runsaasti vihjeitä, kuinka on mahdollista laajentaa huumaavilla aineilla tajuntaa. Toisaalta huumeista saatettiin myös omaan kokemuksen nojalla varoittaa:

Jos olet kuumotteluun ja masennukseen taipuvainen neuroottinen ja vähänkään paranoidi ihminen niin en suositele mitään. Varsinkaan psykedeelisiä. Paha trippi on taattu, riippumatta mistään set&settingeistä joiden tärkeyden perään hippinistit usein ulisevat.

Psykedeelit paskoivat psyykkeeni lopullisesti. Joka ikinen trippi, jopa pilvessä, oli paha. Seurassa tai ilman.

(Haluaisin vain laajentaa tajuntaani 5)

Tämä on hyvä esimerkki kokemusperäisen tiedon jakamisesta Hikikomerossa. Aiheesta on muutoin varsinkin sosiaalisesti vetäytyneen henkilön hankala saada informaatiota, mutta samantyyppisen taustan ja kenties jopa samantyyppisten diagnoosin saaneet henkilöt kertovat näkemyksiään, jotka suhteutuvat tiedontarvitsijan omaan elämispäiriin (mahdolliset lääkkeet, psyyken mahdolliset ongelmat jne.) paremmin kuin muualta saatava informaatio. Edellä oleva vertaistietoon ja kokemuksiin perustuva vastausviesti saattaa jopa olla tehokkaampi huumausaineiden käytön estäjä kuin varsinainen päihdevalistus, koska siihen on helpompi samaistua.

7.3.12 Muut tiedontarpeet

Tähän ryhmään sijoitettiin lopulta 15 yksittäistä tiedontarvetta, jotka poikkesivat sisällöltään pääluokkien 1-11 tiedontarpeista. Tiedontarpeiden kirjo vaihteli aina talonrakennuksesta keinotodellisuuden augmentaatioon ja eikä niille löytynyt mielekkäitä yhteisiä nimittäjiä muiden luokkien tiedontarpeiden kanssa.

Ehkä erikoislaatuisin muille käyttäjille esitetty ongelma oli kysymys supersankariudesta: ”miksi hikkyt eivät ryhdy supersankariksi?”. Vaikka tiedontarve voidaan osin tulkita jopa humoristiseksi lausahdukseksi, se nostatti keskustelua ja tuotti vastauksia.

7.4 Toiseus ja tiedontarpeet Hikikomero-keskustelupalstalla

Toiseuden kokemuksta voidaan tiedonhankintatutkimuksen näkökulmasta osalta tarkastella niin tiedontarpeen sisällön kuin haku- ja hankintaprosessin analyysin kautta. Tässä luvussa tarkastellaan Hikikomero-ryhmään kirjoittaneiden henkilöiden artikuloimien tiedontarpeiden aiheissa esiintyviä toiseuden ilmentymiä. Toiseuden artikulaation havaitseminen perustuu esitettyjen tiedontarpeiden normatiivisen poikkeavuuden tapauskohtaiseen analyysiin kaikista tiedontarpeista. Käytännössä tämä tarkoittaa toiseuden ilmenemisen havaitsemista tiedontarpeen aiheen sisältämän toiseuden elementin kautta. Oletuksena on, että nuori hankkii esimerkiksi tietoa kesätyöpaikoista tai siitä miten hän voi suorittaa asevelvollisuuden aseellisessa, aseettomassa tai siviilipalveluksessa. Näissä tapauksissa on kyse yleisesti hyväksytystä, yhteiskunnan tunnustamasta käyttäytymisestä, jota tuetaan esimerkiksi lainsäädännöllä tai implisiittisesti pitämällä tiettyjä asioita yksilön ”oikeana käyttäytymisenä”. Mikäli yksilön tiedontarve perustuu toiseuteen, hän lähestyy ongelmaa näkökulmasta, joka on yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjen normien vastainen, kuten esimerkiksi asevelvollisuuden osalta pohdinta siitä, kuinka asevelvollisuuden suorittamisesta pääsisi ilman varusmiespalveluksen tai siviilipalvelun suorittamista.

Edellä esitetty tiedontarpeiden määrällisessä jakaumassa eri aihepiireihin korostuvat yhtäältä toimeentuloon ja asumiseen, mielenterveyteen ja toisaalta, vastakkaiseen sukupuoliin ja seksiin liittyvät tiedontarpeet. Ne eivät sinänsä ole nuorille epätyypillisiä tiedontarpeita, muuta useissa tapauksissa näkökulma representoi toiseutta.

Tunnusomaista Hikikomeron keskusteluissa esitetyille tiedontarpeille on myös tiedontarpeiden liittyminen ”komeroitumisen” kulttuuriin ja omaan itseän. Arjessa selviytyminen sosiaalisen vetäytymisen tapahduttua herättää uudenlaisia tiedontarpeita, jotka liittyvät esimerkiksi asumiseen, taloudelliseen toimeentuloon ja arkisista asioista selviämiseen. Tämänäyttöiset tiedontarpeet ovat uusia, koska tällaisista asioista ei ole aiemmin ei kotona asuessa tarvinnut huolehtia.

”Komeroitumisen” kulttuurille on tunnusomaista melko vähillä rahavaroilla toimeen tuleminen ja yhteiskunnan mahdollistamien sosiaalietuuksien laajamittainen hyödyntäminen. Osa keskustelijoista jopa pohti, olisiko vastaavanlainen elämäntapa mahdollista muissa maissa, sillä Suomen kattava sosiaaliturva mahdollistaa sosiaalisen vetäytymisen ja ”hikkyyden” (Oletteko miettineet 1). Sosiaalisen vetäytymisen ”niksejä” jaettiin muille ja niitä koskevaa informaatiota hankittiin jo pidempään sosiaalisesti vetäytyneen henkilön elämää viettäviltä (esim. Kuinka komeroitua parhaiten; Kuinka helposti työtön; Kertokaas rakkaat hikkyt).

Seksiin ja vastakkaiseen sukupuoliin liittyvä keskustelu ja siitä kumpuavat tiedontarpeet ovat luonnollisesti Hikikomeron käyttäjien ikä huomioiden ajankohtaisia asioita esimerkiksi seksuaalisten kokemusten hankkimisen, seurustelun ja parisuhteen muodostamisen näkökulmasta. Toiseus ilmenee näissä viesteissä kuitenkin seksuaalisen kokemattomuuden kautta ja monta kertaa myös epätoivona: Ajatuskin tyttöystävän löytämisestä tai edes satunnaisen seksikumppanin saamisesta tuntuu mahdottomalta heikon itsetunnon ja sosiaalisten rajoitteiden vuoksi. Seksuaalisuuden ja parisuhteen teemaa lähestytään siis negaation kautta: tiedontarpeet koskevat esimerkiksi seksin ja tyttöystävän saamista, mutta esimerkiksi seksiin liittyvistä valistusasioista (ehkäisy, asennot tms.) ei esitetty lainkaan kysymyksiä. On itsessään paradoksaalista, että vertais-tietoon luotetaan tässäkin asiassa. Naiskokemusten puutteesta kärsivät ”nyymit” kysyvät kaltaisiltaan neuvoja seksin ja tyttöystävän hankkimiseksi (sic!) (esim. Miten saa tytyn; Minkälainen tyttöystävä).

Edellä olevasta voidaan tehdä johtopäätös, että Hikikomero-keskustelupalstan kautta etsittiin lähinnä vertaistietoa), joka liittyi ”komeroitumiseen” elämäntapana ja ”komeroitumisen” kulttuuriin laajemmin (ajankäyttö ”komerossa” jne.). Tällöin Hikikomero koettiin vertaisfoorumina luotettavaksi lähteeksi tämänkaltaisissa kysymyksissä. ”Pienessä maailmassa” elävien henkilöiden elämismaailman arjen informaatiota haluttiin siis tämän maailman lainalaisuuden, elämäntavan ja arjen jakavilta samanlaista elämää viettäviltä ”kanssahikkyltä”. Nämä havainnot tukevat Savolaisen (1993; 2008) oletusta, jonka mukaan elämäntapa ohjaa tiedonhankintaa sekä vahvistavat Chatmanin (1989; 1991;1999) näkemystä ”pienen maailman” ja yhteisen tilan jakamisen merkityksestä tiedonhankinnan luotettavuutta ja lähteiden valintaa korostavana tekijänä.

Tarkasteltaessa Hikikomeron keskustelijoiden tiedontarpeiden tyypillisiä piirteitä on myös huomionarvoista, että tiedontarpeet liittyvät hyvin usein omaan itseen. Yleisiä politiikkaan, harrastuksiin, viihteeseen, kulttuuriin yms. aiheisiin liittyviä tiedontarpeita on vähän. Jos tiedontarve koskee esimerkiksi sosiaaliturvaa, sitä ei muotoilla yleiseksi sosiaalipoliittiseksi ongelmaksi vaan tarve lähtee yksilösidonnaisesti omasta toiminnasta.

7.5 Havaitut tiedontarpeet tiedon lajeittain tarkasteltuna

Aiemmassa tutkimuksessa tiedontarpeita on ensisijaisesti kartoitettu aihealueiden mukaan (esim. Chen & Hernon 1982). Teemakohtaisen näkökulman lisäksi yksilön tiedontarpeita voidaan myös lähestyä pohtimalla minkä tyyppistä tietoa hän haluaa. Tämä on sinänsä perusteltua, koska erityyppinen tieto vaikuttaa siihen mitä lähteitä ja kanavia valitaan. Toisaalta se heijastuu myös hankittavan tiedon kriteereihin.

Tiedontarve on informaatiotutkimuksen kannalta ongelmallinen käsite, jolle ei ole olemassa täysin yksiselitteistä määritelmää. Yleisessä mielessä tiedontarve viittaa epävarmuuden kokemukseen, jossa yksilöllä on aukko tietämyksessään (vrt. Dervin 1982) ja hän tarvitsee lisää informaatiota kyetäkseen jatkamaan toimintaansa. Ongelmanratkaisutieto eli tietyn problemaattisen tilanteen selvittämiseksi hankittava tieto ja orientoiva tieto eli toimintaympäristön seuraamiseen kohdistuva ja ajan tasalla pysymiseen tähtäävä tiedon tarve esiintyvät perinteisesti tiedonhankintatutkimuksen traditiossa

tiedontarpeita koskevana (ks. esim. Haasio & Savolainen 2004). Tom Wilson (1997) erottaa myös tarpeen jäsentää tai selkeyttää aiempia käsityksiä tai uskomuksia, tarpeen vahvistaa aiempia käsityksiä tai uskomuksia sekä tarpeen selvittää toiminnan ja/tai ongelmanratkaisun mielekkyyttä.

Olen jaotellut tunnistamani 1041 tiedontarveilmausta kolmeen eri tiedontarvetta ilmentävään kategoriaan tiedontarpeen lajin perusteella. Ensimmäisen kategorian muodostavat ongelmanratkaisutietoa edustavat tiedontarvetilanteet, toiseen ryhmään puolestaan kuuluvat orientoivaa tietoa ilmentävät tiedontarpeet. Kolmantena tiedontarveryhmänä olen erikseen kartoittanut vertaistietoa ilmentävän tiedontarpeiden ryhmän. Vertaistuki voidaan Nylundin (2005) mukaan määritellä samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten haluksi jakaa kokemuksia ja tietoa toisia kunnioittavassa ilmapiiressä. Vertaistieto taas voidaan ymmärtää määritelmän nojalla tiedoksi, joka perustuu samanlaisessa elämäntilanteessa tai samanlaisia kokemuksia kokeneiden henkilöiden jakamaksi ja tuottamaksi informaatioksi.

On myös huomattava, että sekä ongelmanratkaisutieto että orientoiva tieto voi olla vertaistietoa. Esimerkkinä Hikikomero-ryhmän ongelmanratkaisutiedosta, joka on myös vertaistietoa, voidaan antaa seuraava tiedontarvetilanne:

Hyödytkö citalopramin käytöstä? Itsellä olisi noin 200kpl kyseistä lääkettä kaapissa ja mietin pitäisikö aloittaa vai ei.

(Citalopramin vieroitusoireet 10)

Kyseessä on selvästikin ongelmatilanne: aloitanko lääkityksen vai enkö? Päätöksenteon tueksi ei etsitäkään tässä tapauksessa asiantuntijalausuntoa tai esimerkiksi tieteellistä faktatietoa lääketieteellisen artikkelin muodossa vaan ongelma ratkaistaan vertaistiedon avulla: onko joku muu kokenut, että lääkkeestä on hyötyä?

Analysoidessani keskustelujen kulkua erittelin avausviestit kahteen kategoriaan: viesteihin, joissa ilmaistiin selkeä tiedontarve ja toisaalta viesteihin jotka eivät sisältäneet mitään tiedontarvetta vaan olivat esimerkiksi omasta elämäntilanteesta ja ajatuksista avautumisia. Jälkimmäisiä viestejä kutsun vastaisuudessa reflektiivisiksi, koska ne refleктоivat henkilön ajatusmaailmaa.

7.5.1 Ongelmanratkaisutieto ja orientoiva tieto

Suurin osa tiedontarpeista oli luonteeltaan ongelmanratkaisutietoa, jossa käyttäjät pyrkivät ensisijaisesti *muiden palstan kirjoittajien kokemuksiin turvautuen* saamaan vastauksen omaan ongelmaansa, kuten esimerkiksi miten löytää tyttöystävä tai prostituoitu, jonka kanssa harrastaa seksiä. Muiden kokemukset ovat sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden arvostamia. Tämän voidaan tulkita johtuvan samankaltaisen arvo- ja elämismaailman jakamisesta, joka representoi erilaista toiseutta suhteessa ”normoihin” eli keski-vertokansalaisiin.

Samanlainen toiseus ts. keskusteluryhmään osallistuvien yhdessä tapahtuva poikkeavien piirteiden jakaminen toimii yhdistävänä tekijänä myös tiedonhankinnassa. Tämä ilmenee jo monissa termivalinnoissa: ”Päivää arvon *kanssahiketyt*”. Hikikomeron käyttäjät jakavatkin yhteisen virtuaalisen tilan lisäksi myös yhteisen normatiivisen ja arvoperustaisen maailman, joka perustuu valtavirrasta poikkeamiseen elämäntavan ja – tyylin suhteen. Tämän taustalla voivat olla niin omaehtoinen valinta, psyykkiset tekijät, henkiset sairaudet tai muut vastaavat syyt yhdessä tai erikseen.

Orientoivaa tietoa maailmasta, asioiden laidasta yms. etsittiin melko vähän. Tyypillisesti tähän kategoriaan kuuluvat tiedontarpeet käsitelivät esimerkiksi onnellisuuden olemusta (Unelmat ja haaveet 10) tai elämän tarkoitusta (Joo eli se olisi 2). Pääsääntöisesti kuitenkin haettiin ratkaisua konkreettisiin ongelmatilanteisiin.

7.5.2 Vertaistuki ja vertaistieto

Pohdin luvussa 7.5.2.1 vertaistuen käsitettä sekä vertaistuen ilmaisemista Hikikomerossa. Luvussa 7.5.2.2 pohditaan vertaistietoa käsitteenä ja sen käsitteellistä eroa vertaistukeen Hikikomeron esimerkkejä hyödyntäen. Vertaistuen ja vertaistiedon välinen raja on monesti häilyvä ja etenkin vertaistietoa ei käsitteenä ole aiemmassa tutkimuksessa määritelty selkeästi ja yksiselitteisesti.

7.5.2.1 Vertaistuki

Vertaistuen määritelmä ei ole yksiselitteinen. Nylundin (2000, 34-38) mukaan vertaistuen keskeisiä piirteitä ovat epämuodollisuus muodollisuuden sijaan, kokemustiedon merkitys ja ihmissuhteen painottaminen asiakassuhteen sijaan. Hänen mukaansa vertaistuki voidaan määritellä samassa elämäntilanteessa olevien henkilöiden haluksi jakaa kokemuksia ja saada tietoja keskinäisen kunnioituksen ilmapiirissä (Nylund 2005, 203-204). Vertaistuki käsitetään Vuorisen mukaan (2002) omaehtoiseksi ja yhteisölliseksi tueksi sellaisten henkilöiden kesken, joita yhdistää jokin kohtalonyhteys, jonka yhteiskunta määrittelee poikkeavaksi. Vuorisen määritelmä sisältää siis ajatuksen toiseudesta vertaisryhmän taustalla.

Vertaistuki edellyttää siis samanlaisen toiseuden kokemusta jos ja kun tukeudumme Vuorisen edellä esitettyyn määritelmään. Kokemusten jakaminen voidaan laajasti ottaen ymmärtää orientoivan tiedon hankintana – henkilö osallistuu esimerkiksi vertaisryhmän toimintaan kuullakseen miten muut ovat selvittäneet vastaavia ongelmatilanteita, jollaisia hänellä on vaikka hän ei artikuloisi sitä konkreettiseksi tiedontarvekysymykseksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) määrittelee vertaistuen seuraavasti:

”Vertaistuki on vastavuoroista kokemusten vaihtoa, jossa samankaltaisia prosesseja elämässään läpikäyneet ihmiset tukevat toinen toisiaan. Vertaistuki on samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten halua jakaa kokemuksia ja tietoa toisia kunnioittavassa ilmapiirissä.”

(THL Vertaistuki)

Tämä THL:n määritelmä painottaa henkilöiden välistä vuorovaikutusta vertaistuen perustana. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Vammaispalvelujen Käsikirja toteaa, että kyse on usein toiminnasta, ei vain kokemusten tai informaation jakamisesta saman kokemustaustan omaavien henkilöiden kesken luettellessaan mitä vertaistuki on kun se ohjeistaa käytännön sosiaalityötä tekeviä henkilöitä:

Kansalaislähtöistä, omaehtoista toimintaa, joka ei välttämättä liity mihinkään taustayhteisöön.

Järjestöjen ja yhteisöjen organisoimaa toimintaa, josta taustayhteisö vastaa esimerkiksi tarjoamalla toiminnalle tilat sekä ohjaajille koulutusta ja tukea.

Kolmannen sektorin ja ammattilaistahon yhdessä järjestämää toimintaa.

Ammattilaistahon järjestämää toimintaa, joka on kiinteä osa asiakkaan saamaa palvelua ja hoito- ja kuntoutusprosessia.

(THL Vertaistuki).

Toiminnallinen näkökulma on yksi keskeinen vertaistuen ja vertaistiedon erottava tekijä. Toiminta, kuten yhdessä tekeminen kuntoutuksessa, voi olla vertaistukea, mutta tällöin kyse ei ole vertaistiedon hankinnasta. Vertaistukeen voi liittyä, ja usein liittyykin, tiedonhankinta ja tiedontarpeiden artikulointi osana vertaistuen saamista. Vertaistiedon ja vertaistuen välinen raja onkin usein häilyvä. Voidaan kuitenkin ajatella, että vertaistuki on käsitteenä laajempi ja se sisältää myös vertaisryhmään kuuluvien henkilöiden vertaistiedon tarpeet ja niiden tyydyttämisen sekä esimerkiksi yhdessä tekemisen erilaisten kuntouttavien vertaistukimuotojen avulla (vrt. THL Vertaistuki).

Silloin kun tiedontarve ei ole selkeästi artikuloitu ja kyseessä ei ole aktiivinen tiedonetsintä McKenzien (2002, 26) tarkoittamassa mielessä, keskustelupalstan lukemista voidaan pitää McKenzien (emt.) jaottelun perusteella aktiivisena seurantana. Tällöin muiden keskusteluryhmän kirjoittajien ”avautumiset” omista tunnetiloistaan voivat toimia informaation lähteinä, johon tukeudutaan tilanteeseen samaistumisen kautta. Toisin sanoen henkilön itseymmärrys kasvaa ja hän saa informaatiota itseään kiinnostavasta aihepiiristä, vaikkei hän tietoisesti hae vastausta mihinkään yksittäiseen ongelmaan. Voidaan olettaa, että aktiivisessa seurannassa kyse on usein vertaistuen hakemisesta.

Tarkastelen seuraavassa esimerkkien avulla niitä Hikikomerossa ilmenneitä vertaistuen ilmauksia, jotka eivät sisällä suoranaisia tiedontarpeiden ilmaisuja. Vertaistietoon liittyvien tiedontarpeiden artikulaatiota on käsitelty luvussa 7.5.2.3 ja 7.5.2.4.

Hikikomero-keskustelupalstalla esiintyy varsinaisten tiedontarpeiden lisäksi myös avautumista ja tunteenpurkauksia sisältäviä viestejä, joiden perimmäisenä tarkoituksena voidaan katsoa olevan vertaistuen hakemisen muilta keskusteluryhmän osallistujilta:

Pakko tulla tänne avautumaan. Olen mielestäni perusluonteeltani iloinen, lämmin, sosiaalinen ja empaattinen ihminen. Mutta ongelma on, että isäni sattuu olemaan raivohullu ja narsistinen, luonnevikainen kusipää. Asun tässä vielä porukoilla ja kun joudun kuuntelemaan hänen huutamistaan ja kun hän kiusaa äitiäni, minä suorastaan lamaannun. Häneen liittyy niin paljon huonoja muistoja vuosien varrelta. Tämä jotenkin saa minut ihan passivoitumaan ja jopa seksuaaliset halut häviävät täysin. Yleinen elämänilo häviää täysin pitkäksi aikaa. Kun olin vähän pidemmän aikaa poissa kotoa, huomasin palautuvani ihmiseksi, jota olen ollut viimeksi pikkukakarana. Elämäniloni pitää elossa todennäköinen opiskelupaikka kokonaan uudessa kaupungissa ja kokonaan uusi fressi startti, minulle uusi mahdollisuus ihmisenä. Mutta vähän aikaa pitäisi tätä paskaa jaksaa. Olkaa kilttejä ja tsemptakaa toverit, antakaa minulle toivoa.

(Pakko tulla tänne avautumaan 1)

Yllä olevaan keskusteluavaukseen tuli kaikkiaan neljä vastausta, joissa kaikissa avauduttiin vastaavista omista kokemuksista ja siitä, kuinka vaikeista hetkistä oli selvitty. Kyse on halusta jakaa oma kokemus ja saada sitä kautta vertaistukea: ”olkaa kilttejä ja tsemptakaa toverit, antakaa minulle toivoa”. Viestissä korostuu yhteisöön samaistuminen, mikä näkyy jo sanavalinnoistakin. Esimerkiksi muiden keskustelijoiden kutsuminen tovereiksi osoittaa samaistumista keskustelupalstan arvoihin ja normatiiviseen ilmapiiriin.

Keskusteluryhmään kirjoittaminen on tapa purkautua ja helpottaa omaa sisäistä pahaa oloa, kuten seuraava katkelma osoittaa:

Ajattelin tulla taas kirjoittamaan ajatuksiani, jospa vaikka helpottaisi. Olen normi 21-vuotias vanhempiensa luona asustava henkilö. Työni tuottaa suurta stressiä, jonka takia olen nyt ilmeisesti taas masentunut. Jota siis on suhteellisen usein.

(Ajattelin tulla taas 1)

Hyväksynnän ja muiden saman elämäntapahtuman kokeneiden henkilöiden kokemukset, joihin ei liity varsinaista tietoa vaan jotka ennemminkin ovat eräänlaisia ”hätähuutoja” ja ”avunpyyntöjä”, ovat virtuaalista vertaistukea aidoimmillaan. Tällöin yhteisö ryhtyy keskustelemaan aiheesta ja antaa omiin kokemuksiinsa reflektoiden tukea henkilölle.

Vertaistuen hakija saattaa myös saada erikoisia, jopa haitallisia ohjeita, miten selviytyä ongelmatilanteesta:

Jos haluat jatkaa elämääsi, niin aloita sitten päihteet (alkoholi). Eivät ne ole niin vaarallisia kuin kaikkialla sanotaan, ilman niitä on lähes mahdotonta saada sosiaalista elämää.

(Ajattelin tulla taas 2)

Ennen muuta tämän kaltaisella foorumilla yhteiskunnan kannalta kielteisten neuvojen antaminen on tyypillinen vaara. Tämä näkyy myös konkreettisissa tiedontarvetilanteissa ja eskaloituu etsittäessä vertaistietoa. Tätä ongelmaa on pohdittu luvussa 9.5. groupthink-ajattelun (ryhmäajattelu) avulla.

Yksittäinen keskusteluavaus saattoi eräissä tapauksissa olla puhdas pahan olon purkaminen keskusteluryhmään:

Voi helvetti kun vituttaa niin paljon tämä elämä. Tietenkin juuri minun kohtalonani oli tiedostaa asioita tällaisessa kaikin tavoin paskassa olenossa. On niin hienoa olla saatanan ruma, tyhmä ja paska kaikessa. Noh, onneksi päihteet on olemassa niin voi tämänkin unohtaa hetkeksi.

(Voi helvetti kun vituttaa 1)

Viesti ei varsinaisesti sisällä tiedontarvetta eikä pyyntöä saada muilta empatiaa, kannustusta tai vinkkejä pahan olon torjumiseksi. Se sai vain yhden vastauksen, joka tarjosi yhdellä sanalla syyn elää: kalakotkastream⁵². Kyse on purkautumisesta, joskin se sisältää potentiaalin, jossa vertaistuki olisi ollut mahdollinen. Tapaus osoittaa myös sen, että vaikka henkilö implisiittisesti etsisikin tukea ja lohdutusta, sitä ei keskustelupalstalta välttämättä saa. Tällöin voidaan äärimmillään olettaa, että palaute jopa kääntyy keskustelunaloittajaa vastaan: jos etsii tukea ja apua omalta viiteryhmältään, eikä saa sitä edes sieltä, voi oma masennus ja ahdistus vain syventyä.

Myös onnen ja onnistumisen tunteita halutaan jakaa yhteisölle ja antaa sekä saada näin vertaistukea:

Sain itseni pesemään kämppäni ikkunat. Olin suunnitellut tätä operaatiota keväästä lähtien mutta nyt sain vihdoinkin itseäni niskasta kiinni. Täytyy myöntää että on voittajafilis vaikka operaation meni 3h.)

(Arjen pieniä voittajafiliksiä 1)

Keskustelun aloittajan hyvän olon tunteen jakaminen poiki myös muita vastaavan kaltaisia onnistumisen ja itseensä tyytyväisyyden tunteita siitä, että oli saanut tehdyksi jotain poikkeuksellista, mikä muutoin olisi jopa ylitsepääsemättömän vaikeaa, kuten KEELA:ssa asiointi (Arjen pieniä voittajafiliksiä 6). Tämän taustalla voidaan olettaa olevan halun tukea muita ryhmäläisiä ja jakaa onnistumisen tunne oman itselle tärkeän yhteisön muiden jäsenten kanssa.

Vaikka suurin osa kommentteista on kaikissa tämän tyyppisissä keskusteluketjuissa keskustelunaloittajaan positiivisesti ja rakentavasti suhtautuvia, joukkoon mahtuu aina myös ”trolleja” sekä asiattomia viestejä. Eräissä tapauksissa vertaistuen hakijaan saataan suhtautua jopa ivallisesti tai vihamielisesti.

⁵² Tämä viittaa keskusteluun siitä kuinka verkossa on kalakotkan pesää näyttävä stream. Viestiketjun vastannut henkilö viittasi tähän, sinänsä melko pitkästyttävään streamiin todennäköisesti humoristisena ja ironisena kommenttina aloittajalle.

Eräs kirjoittaja purki palstalle lähettämässään aloitusviestissä elämänsä tyhjyyttä seuraavasti:

Elämäni on tyhjää. Paska työ, hyvin vähän kavereita joita näen ehkä kerran kuukaudessa ja videopelit eivät tuo siihen mitään merkityksellistä sisältöä. Kuolen vanhana saavuttamatta mitään merkitsevää.

(Elämäni on tyhjää 1)

Itse viesti on sisällöltään monien muiden keskustelupalstan kirjoittajien tunteja kuvaava: oman elämän tarkoitusta tai tarkoituksettomuutta saatetaan useinkin pohtia. Tässä tapauksessa viestin aloittajaan suhtauduttiin jopa vihamielisesti:

Normo ulisemassa, menepä sinne oravanpyörääsi mukisematta hikykyn

(Elämäni on tyhjää 6)

Poikkeuksellisen aggressiivissävytteinen ja negatiivinen vastaus saattaa selittyä keskustelun aloittajan viittauksilla ystävään ja työhön, joita Hikikomero-kulttuurissa pidetään oman ”pienen maailman” ulkopuolisina, ”normoille”, ei toiseutta kokeville henkilöille tyypillisinä piirteinä.

Edellä esitellyt esimerkit eivät sisällä artikuloitua tiedontarvetta. Ne ovat puhtaasi vertaistuen tarvetta ilmentäviä keskustelunavauksia, joihin ei välttämättä odoteta vastausta. Sen sijaan ne saattavat synnyttää tunnepitoisia reaktioita, kuten lohdutusta, kannustusta tai muuta tuen ilmaisuja yhteisössä.

7.5.2.2 Vertaistieto

Vertaistuki ja vertaistieto eivät kuitenkaan ole sama asia. Vertaistieto voidaan käsittää yksinkertaisimmillaan tietona, jota hankitaan vertaisryhmältä. Tällöin määrittely perustuu tiedon välittäjän rooliin yhteiskunnallisessa kentässä ja implikoi esimerkiksi kollegoilta hankittavan ammatillisen tiedon vertaistiedoksi. Jos vertaistietoa tarkastellaan

tiedon luonteen kontekstissa, voidaan havaita tiettyjä vertaistiedolle yhteneviä tunnusmerkkejä, jotka eivät perustu yksinomaan tiedontarvitsijan viiteryhmään pohjautuvaan tiedon kategorisointiin. Tämä lähestymistapa on nähdäkseni hedelmällisempi tutkimuksen kannalta.

Vertaistiedon selkeä määrittelyminen on vaativa tehtävä, koska termiä käytetään hyvin vaihtelevasti. Useimmiten viitataan vertaistukeen, johon vertaistieto perustuu, mutta yksiselitteinen vertaistiedon määrittely puuttuu ja vertaistiedon käsitettä käytetään usein ilman tarkempaa määrittelyä sekä horjuvasti eri yhteyksissä. Mikkonen (2009, 54) toteaa vertaistiedon koostuvan useasta tiedon lajista, kuten asiantuntijatiedosta, hiljaisesta tiedosta, kokemustiedosta ja maallikkotiedosta. Toisaalta laajasti ottaen kaikki vertaisryhmän, tässä tapauksessa saman keskustelupalstan osallistujien, tarjoama informaatio voidaan käsittää vertaistiedoksi, koska kyseessä on vertaisryhmältä saatava informaatio.

Huomionarvoista on, että sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt hakevat Hikikomori-keskusteluryhmästä sekä vertaistietoa että vertaistukea. Kaikki viestit eivät suinkaan sisällä tiedontarpeiden ilmaisuja vaan eräissä ketjussa puretaan omia tuntemuksia, kuten ahdistusta ja masennusta. Tätä on käsitelty tarkemmin luvussa 8.2.5.

Kokemustieto syntyy Poikelan (2001, 105) mukaan teorian ja käytännön vuoropuheluna, ajattelun ja tekemisen dialogina. Kokemustieto voidaankin ymmärtää erääksi vertaistiedon perustaksi, mutta aivan samalla tavalla vertaistieto voi perustua mielikuviiin, uskomuksiin, mielipiteisiin jne., joita saman kokemusmaailman jakava henkilö esittää. Nieminen (2014, 19) perustaa kokemustiedon määrittelymään Platonin klassiseen tiedonkäsitykseen ja täydentää sitä tiedon omakohtaisuuden aspektilla seuraavasti: ”Kokemustieto on hyvin perusteltu tosi uskomus, johon sisältyy omakohtaista kokemusta niistä objektiivisista asioiden tiloista, joihin tieto kohdistuu”.

Leivon, Mutasen ja Nieminen-Sundellin (2009, 8; ks. myös Tapscott 2008) mukaan ”virallista mediaa enemmän nettisukupolvi luottaa vertaistietoon, koska ”kaverilla ei ainakaan ole omaa agendaa””. Väittämä implikoi sen, että nk. asiantuntija- tai viranomaistieto olisi tiettyjen yhteiskunnan normatiivisten käsitysten mukaista ja vertaistieto taas siitä vapaata. Tämä ei kuitenkaan nähdäkseni pidä paikkaansa, sillä myös vertaistieto sisältää omia normatiivisia yhteisön näkemyksistä riippuvia arvoja ja painotuksia. Mutta arvojen ja normien yhteneväisyyden ja ristiriidattomuuden takia vertaistieto on

helpompi hyväksyä ja mieltää sen kaltaiseksi informaatioksi, jota tiedon tarvitsija haluaa.

Mikkonen (2009, 54) toteaa vertaistiedon koostuvan useasta tiedon lajista, kuten asiantuntijatiedosta, hiljaisesta tiedosta, kokemustiedosta ja maallikkotiedosta. Toisaalta laajasti ottaen kaikki vertaisryhmän, tässä tapauksessa saman keskustelupalstan osallistujien, tarjoama informaatio voidaan käsittää vertaistiedoksi, koska kyseessä on vertaisryhmältä saatava informaatio. Nähdäkseni näin laeva puhtaasti tiedon välittäjän ja tiedon tarvitsijan väliseen vertaissuhteeseen perustuva määrittely ei kuitenkaan ole mielekäs, koska se ei huomio tiedon epistemologisia ulottuvuuksia. Määrittelen seuraavassa, kuinka tässä tutkimuksessa käytetään termiä vertaistieto.

Kokemustietoa ja vertaistietoa ei kuitenkaan tule rinnastaa toisiinsa. Kokemustiedon voidaan katsoa olevan yksi vertaistiedon mahdollistaja, mutta kaikki vertaistieto ei perustu kokemustietoon. Vertaistieto voi yhtä lailla perustua mielipiteeseen, luuloon, arvaukseen tms. kuin muukin tieto (vrt. Dervin 1992). Yhtä lailla vertaistietoa voi olla myös kokemustiedon alaan kuuluva eksplikoitu hiljainen tieto, jonka määrittelen kokemustiedon alalajiksi.

Poikelan ja Nummenmaan (2001, 44) mukaan ”hiljainen tieto on yksilöllisessä, yhteisessä ja kulttuurisessa osaamisessa”. Tätä näkemystä tukee Nonakan (1994) näkemys hiljaisen tiedon kokemusperäisyydestä, joskin hän korostaa samalla hiljaisen tiedon subjektiivisuutta. Käsitteen isän, Michael Polanyin (1966) mukaan hiljaista tietoa on vaikea artikuloida. Sen taustalla on niin uskomuksia, mielikuvia, ajatuksia kuin näkemyskiäkin (vrt. Dervin 2003). Pohjalainen (2012, 3) on todennut, että hiljaisen tiedon ja ei-hiljaisen tiedon dualistisessa käsityksessä hiljaista tietoa pidetään empiirisenä ja konkreettisenä, eksplikoitua ei-hiljaista tietoa taas teoreettisena ja abstraktina.

Vertaisuudella ymmärretään, että vertaisen, eli toisen henkilön, tieto asiasta perustuu omakohtaiseen kokemukseen jostakin tietystä elämäntilanteesta, kuten sairaudesta, kuoleman kohtaamisesta jne. Tämän määritelmän mukaisesti Hikikomero-keskusteluryhmä on ymmärrettävissä sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden virtuaaliseksi vertaistukiyhteisöksi.

Jos ja kun Hikikomero ymmärretään ensisijaisesti sosiaalisesti vetäytyneiden virtuaaliseksi vertaisyhteisöksi, kaikki sieltä hankittava tieto ei kuitenkaan välttämättä ole vertaistietoa. Vertaistieto on yhteisen kokemusmaailman jakavien henkilöiden toisiltaan hankkimaa tietoa, joka perustuu haluun saada tietoa jostakin tiedontarvitsijaa ja informaalia tiedonlähdeä yhdistävästä asiasta samanlaisen elämämaailman ja kokemusmaailman jakavalta henkilöltä. Hankkiessaan informaatiota sosiaalituen saamisen ehtoista Hikikomero-keskusteluryhmästä, ryhmään ja sen arvoihin identifioitua tiedontarvitsija kohdistaa tiedonhankintansa nimenomaisesti Hikikomeroon yhteisen kokemus- ja arvomaailman takia.

Itsemurhaan liittyvä kysymys ”onko Suomessa mitään yleisölle vapaita korkeita rakennuksia tms. mistä voisi hypätä” (Onko Suomessa mitään 1) taas ei ole kokemustietoon perustuvaa vertaistietoa, vaan ennemminkin halu saada yksittäistä faktatietoa aiheeseen liittyen. Vertaistietoa ei siis näkemykseni mukaan tule ymmärtää kaikeksi informaatioksi, jota tiedustellaan saman kokemusmaailman tai elämäntilanteen omaavilta henkilöiltä ja joiden kokemus, näkemys tai mielipide on tiedontarpeen kohde. Määrittelen vertaistiedon kriteeriksi kokemusperäisyyden ja halun kuulla toisen kokemuksen jo kohdanneen henkilön mielipide tai saada häneltä ohjeita ja vinkkejä hänen aiheesta saamaansa kokemukseensa perustuen. Vertaisryhmältä voidaan tiedustella myös yksittäistä faktatietoa tai orientoivaa tietoa, joka ei useissa tapauksissa täytä vertaistiedon kriteerejä. Yksittäisen faktatiedon ja orientoivan tiedon sisältyminen vertaistietoon on tämän tulkinnan perusteella kontekstiriippuvaista.

Määrittelen vertaistiedon Niemisen (2014, 19) Platonin (1979) kokemustiedon määrittelymään ja Chatmanin (1987; 1991; 1999) ”pienen maailman” ja normatiivisen tiedonhankinnan teoriaan perustuen seuraavasti:

1. Vertaistieto on ”pienen maailman” muilta jäseniltä hankittua tietoa.
2. Vertaistieto perustuu toisen henkilön kokemukseen, luuloon, arvaukseen, mielipiteeseen, informantin suorittamaan hiljaisen tiedon eksplikointiin tms.
3. Vertaistieto on aina subjektiivista: se ilmaisee tiedonantajan henkilökohtaisen mielipiteen, kokemuksen tai näkemyksen jostain asiantilasta.

Vertaistietona ei siis voida pitää esimerkiksi tietyn tyyppistä yksittäisiin faktoihin, kuten kellonaikaan tai päivämäärään, liittyvää tietoa. Keskeiseksi vertaistiedon ominaispiirteeksi muodostuukin informantin mielipiteen omakohtaisuus, ts. kyseessä on aina sub-

jektiiivinen tieto, ei yleisesti tunnettu tosiasia. Tämän vuoksi esimerkiksi tutkimusaineis-
tossa esitetty kysymys ”Mistä elokuvasta tuo gif on”⁵³ (Olen nyt saanut hieman uutta
2) ei ole vertaistietoa, koska siihen on mahdollista antaa yksiselitteinen, objektiivinen
vastaus, joka voidaan perustella paikkansa pitäväksi ja se ei ole sidoksissa henkilön
näkemysiin asiasta. Myös tupakointimieltymyksiä koskeva kysymys on sekin luonteel-
taan yksittäisen faktatiedon kysymistä (Tupakoitsijahikkyt huomio 1), mutta vastaus on
aina subjektiivinen ja edustaa näin vertaistietoa täyttäen antamani määritelmän kritee-
rit.

Vertaistiedon yksi perusta ja sille merkityksiä antava seikka on kokemuksien ekspli-
kointi, hiljaisen tiedon muuttaminen ei-hiljaiseksi tiedoksi. Jos ja kun Hikikomero-
ryhmässä pidetään esimerkiksi sosiaaliavustusten maksimaalista hankkimista tavoitelta-
vana asiana, ei tukien saamisen ”niksejä” ole ilmaistu missään formaaleissa lähteissä
vaan ne perustuvat kokemustietoon eli muiden käyttäjien eksplikoimaan hiljaiseen
tietoon siitä, kuinka toimia tietyissä tilanteissa. Esimerkiksi hankittaessa omaa asuntoa,
kysyjä tiedusteli kuinka se tapahtuu (Antakaa vinkkejä miten saada 1).

Yksi vastaanottajista neuvoi seuraavasti:

- >soita terveystieteeseen
 - >kerro olevasi masentunut
 - >saa aika lääkärille
 - >saa ilmainen aika mielenterveystoimistoon
 - >kerro heille hikkydestäsi (MASENNUKSESTA) ja siitä että tulet kotona
HULLUKSI
 - >hommaavat sulle asunnon ja sossutuen
 - >komeroиду luukkuun
- (Antakaa vinkkejä miten saada 4)

⁵³ Ketjun aloitusviestissä oli liitteenä gif-tiedosto eräästä elokuvasta ja kysyjä halusi tietää elokuvan ni-
men, josta kuva oli.

Tämä viritti keskustelun tuista, joiden osalta kysyjää neuvottiin esimerkiksi seuraavasti:

Kelan tukia (asumistuki, työmarkkinatuki) saa vaikka olisi tilillä rahaa, sossun tukea ei saa. Sossussa vaativat tiliotteet kaikista tileistä paikkakunnasta riippuen 1-3 kuukauden ajalta. Jos siellä on joku 2000 nostettu tänä aikana, niin et varmasti saa mitään. Jos siis haluat sossusta massia, niin nosta ne pari tonnia pois sieltä tililtä ASAP.

(Antakaa vinkkejä miten saada 13)

Keskusteluketjun esimerkit valaisevat hyvin vertaistiedon ja ennen muuta hiljaisen tiedon sekä vastaajien omien kokemusten merkitystä tiedontarpeen tyydyttämisessä.

Oleellista onkin, että vertaistieto koetaan arvokkaaksi juuri sen vuoksi, että sen antaja on samanlaisessa elämäntilanteessa. Tämä lisää tiedontarvitsijan silmissä vertaistiedon luotettavuutta. Itse asiassa loppujen lopuksi vertaistiedossa on kyse ”pienen maailman” jakavien henkilöiden luottamuksesta toisiinsa (vrt. Chatman 1987; 1991; 1999), yhteisen elämänpiirin ja kokemusmaailman jakamiseen perustuen. Toisaalta Mutasen (2008, 29-30) mukaan tekijätiedon traditio on pitkä jo yksin tieto-opillisen tradition näkökulmasta. Se perustuu ajatukselle tekijyyden (ts. kokemusperäisyyden – AH) mukanaan tuomasta asiantuntijuudesta, jonka perusteella tekijällä on parempaa tietoa kohteesta kuin muilla. Tämä implikoi ajatuksen kokemuksesta ja siihen turvautumisesta vertaisryhmässä ja selittää osaltaan vertaistiedon merkitystä.

Monet vertaistiedon lajiin kuuluvat tiedontarpeet olivat luonteeltaan sellaisia, että niiden avulla haluttiin saattaa hiljainen tieto näkyväksi. Ennen muuta toimintaa ohjaavan tiedon⁵⁴ kohdalla oli näin. Useissa tapauksissa etsittiin esimerkiksi jotain tiettyä menettelytapaa koskevaa informaatiota, josta ei ollut selkeää ohjeistusta tai informaatiota, joka oli luonteeltaan sellaista, että se sisälsi esimerkiksi tapoja kiertää tiettyjä sääntöjä tai mahdollisti vaikkapa sosiaalituen hyväksikäytön tehokkaammin.

⁵⁴ Toimintaa ohjaava tiedon merkityksestä ja määrittelystä ks. tark. luku 7.5.3.

Olen tällä hetkellä parikymppinen opiskelija jota tulevaisuus ja ihmisten seura ahdistaa. Lääkkeet eivät ole ahdistukseen auttaneet ja huumeetkin vain tilapäisesti, eikä niitäkään uskalla käyttää jatkuvasti ettei pää pehmene liikaa. Ainoaksi pakokeinokseni tästä ahdistavasta maailmasta näen komeroitumisen, mutta miten teen sen? Mistä saan rahat vuokraan ja ruokaan? Työssäkäynti ei luonnollisestikaan tulisi kysymykseenkään ihmisten tapaamisen takia ja ilmeisesti kaikkiin opintoihin liittyy nykyään jonkinlainen työssäoppimisjakso (ilmeisesti myös etäopinnoissa) joten opintotukeakaan en voi saada. Vanhemmat eivät peräkammariinsa minua huoli lusmuilemaan mikä nyt on ihan ymmärrettävää. Voinko saada kelasta jotain tukea?

(Arvon hikky miten komeroidun 1)

Edellä olevan ongelman esittäjä ei voi saada vastausta muutoin kuin turvautumalla muiden samankaltaisten henkilöiden kokemuksiin ja niiden perusteella saatuihin ohjeisiin ja vinkkeihin. Niissä vastauksissa, joita kysyjä sai, näkyi selvästi sosiaalituen hyödyntämisen kokemus ja esimerkiksi seuraava esimerkki kuvastaa hyvin hiljaista tietoa, jota ei ole löydettävissä muutoin kuin hankkimalla se tukijärjestelmän tuntevalta ja sitä hyödyntävältä henkilöltä:

...vihoviimeinen vaihtoehtohan on sossu eli sosiaalitoimisto. sieltä haetaan toimeentulotuki jossei tosiaan muut tulot riitä. tarkoittaa semivittumaista paperisotaa ja sitäkin vittumaisempien sossutätien kuuntelua ja elämäntilanteensa selittelyä.

sitä ennen kannattaa yrittää päästä työmarkkinatuella. vähemmän vittumainen monin puolin, joskaan työkkärinkään toimenpiteet eivät ole mitään herkkua, mutta niistä voi kieltäytyä ja olla sossurottana karensiaijat. jos et asu halvassa kämpässä, voit saada luultavasti työkkäriaikakin toimeentulotukea, eikä se varmaan pienen summan kyseessä ollessa ole vittuilun takana, joskin paperityö on alussa aina yhtä paha, mutta jatkossa simppeä.

(Arvon hikky miten komeroidun 2)

Kyseisen tiedontarpeen tyydyttäminen ei olisi mahdollista esimerkiksi viranomaistietoon tukeutumalla, koska tällöin kysyjän pitäisi avoimesti kertoa tavoitteensa elää yhteiskunnan tuella ja kieltäytyä työstä ja opinnoista, mikä sotii yhteiskunnan asettamia arvoja ja normeja vastaan. Tässä näkyy myös ”pienen maailman” tiedon merkitys: yksilö etsii informaatiota ensisijaisesti saman kokemusmaailman jakavalta viiteryhmältä, koska sen arvo- ja normiperusta on sama kuin hänellä itsellään. Tämän vuoksi tietoon luotetaan enemmän kuin muista lähteistä saatuun informaatioon. (vrt. Chatman 1991).

Hikikomero-keskustelufoorumin luonteesta johtuen vertaistiedon määrä havaituista tiedontarpeista oli suurehko. Keskustelupalstat ovat myös perinteisesti kanavia, joilta hankitaan vertaistietoa ja tämän tutkimuksen tulokset tukevat tätä havaintoa. Hindsin ja Leen (2008, 2.) mukaan keskustelupalstat ovatkin yhteisöjä, joilla tiedon jakaminen ja mielipiteiden ilmaisu ovat keskeisessä roolissa.

Havaittujen tiedontarpeiden läpikäynnin yhteydessä analysoitiin myös vertaistiedoksi luokiteltavien tiedontarpeiden määrä. Suurin osa kaikista tiedontarpeista oli vertaistiedontarpeita. Tämä osoittaa sen, että Hikikomeron kaltaisilla keskustelufoorumeilla etsitään vertaistietoa ja –tukea, ei niinkään yleistä faktatietoa, jonka luotettavuus olisi riippumatonta henkilön kokemusmaailmasta. Voidaankin olettaa, että palstan osallistujat hankkivat selkeisiin yksittäisiin faktatietoa koskeviin tiedontarpeisiin informaation esimerkiksi googlettamalla, Wikipediasta tai muista lähteistä. Silloin kun kyse ei ole informaatiosta, jossa tärkeätä on toisen näkemys, kokemus tai mielipide, vertaistieto ei ole ensisijaista.

7.5.2.3 Vertaistuen ja vertaistiedon muodot

Tiedonhankinta voi tapahtua Hikikomero-keskusteluryhmästä joko aktiivisesti tietoa etsien tai tiedon seurannan avulla (vrt. McKenzie 2003). Kuten esimerkiksi Arpo (2005) on todennut, ”lurkkaaminen” eli keskusteluryhmän seuraaminen ilman, että lukija kirjoittaa mitään ryhmään, on tavallista. Tämä on myös yksi keskusteluryhmistä tapahtuvan tiedonhankinnan muoto: vanhojen viestien läpikäyminen ja informaation etsiminen niistä. Olen jaotellut Hikikomero-keskusteluryhmässä havaitsemani viestien vertaistuen ja vertaistiedon tarpeet ja ilmenemismuodot seuraavasti:

1. Kokemusten jakaminen
2. Oman elämän ja elämäntilanteen reflektointi
3. Vertaistiedon tarve
 - 3a) Päätöksentekoon liittyvän tiedon hankkiminen
 - 3b) Orientoivan tiedon hankkiminen
 - 3c) Toimintaa ohjaavan tiedon hankkiminen
 - 3d) Yksittäisen faktatiedon hankkiminen

Tiedontarvitsijan näkökulmasta kaksi ensin mainittua tiedonhankinnan muotoa edustavat aktiivista seurantaan McKenzién (2003) tarkoittamassa mielessä kun taas ryhmään kolme kuuluvat tiedontarvetilanteet perustuvat aktiiviseen tiedonetsintään tai aktiiviseen seurantaan. Kokemusten jakaminen ja oman elämän ja elämäntilanteen reflektointi –ryhmiin kuuluvat keskusteluviestit eivät sisällä eksplikoituja tiedontarpeita, mutta viestit itsessään sisältävät informaatiota, joka saattaa olla toisille keskusteluryhmän seuraajille merkityksestä. Kahteen ensin mainittuun ryhmään kuuluvat viestit ovatkin ensisijaisesti vertaistuen hakemiseen perustuvia, kokemusten, tunteiden ja tuntemusten jakamiseen perustuvia informaatioisältöjä. Kolmanteen ryhmään kuuluvat viestit sen sijaan ilmaisevat tiedontarpeen ja lähes kaikissa viesteissä kyse on vertaistiedon hankinnasta, kuten edellä esitettiin.

Kokemusten jakaminen mahdollistaa keskustelupalstan seuraajalle joko osallistumisen tai informaation hankkimisen vertaistuen muodossa omia elämäkokemuksia ja elämäntilannetta muiden kokemuksiin peilaten. Tällöin ”lurkkaamalla” hankittu vertaistuki mahdollistaa omien käsitysten vahvistamisen vaikka henkilö ei osallistuisikaan keskusteluun kirjoittamalla palstalle omia viestejä. Kokemusten jakaminen –kategorian viesteille oli tyypillistä jonkin tietyn konkreettisen tapahtumaan, tilanteeseen tms. liittyvän asian ilmaiseminen ilman, että viesti artikuloi tiedontarvetta. Toisaalta keskustelun aloittaja saattaa saada vastaukseksi muiden lukijoiden kokemuksia, joiden informaatioisältö auttaa häntä orientoimaan omaa toimintaansa.

Oman elämäntilanteen reflektointi kertomalla omasta olost, positiivisista tai negatiivisista tunteista, on vertaistuen hakemista ja samalla usein toiseuden ilmaus. Se on usein

purkauksenomainen vuodatus, jossa kerrotaan esimerkiksi yleisellä tasolla omasta ahdistuksen tai masennuksen tunteesta tms. Oma heikkoutta, elämän surkeutta tms. harmitellaan tai vastavuoroisesti kerrotaan onnistumisista (ks. esimerkit edellä). Tiedonhankinnan näkökulmasta näiden viestien aktiivinen seuranta McKenzién (2003) tarkoittamalla tavalla on vertaistuen hakemista. Lukiessaan mielenkiinnosta keskusteluryhmässä esiintyviä oman elämäntilanteen reflektointiin liittyviä viestejä, tiedonhankinta ei ole järjestelmällistä vaan perustuu aihepiiriin yleisesti kohdistuvaan mielenkiintoon, joka lukijalla on (vrt. P. Wilson 1977). Viestien informaatiosisältö tarjoaa lukijalle samaistumiskohteen tai vaihtoehtoisesti mahdollisuuden tuntee ettei itse ole yhtä heikossa asemassa, mikä lisää itsetuntoa. Oman elämäntilanteen reflektoinnin havaittiin aiheuttavan usein vuoropuhelua, jossa toiset käyttäjät kertoivat vastavuoroisesti omasta elämäntilanteestaan ja saattoivat jopa kertoa samaistuvansa viestiketjun tai jonkun toisen keskustelussa omaa elämäänsä refleктоineen henkilön tuntemuksiin.

Vaikka kyse ei ole ongelman ratkaisemisesta ja ongelmanratkaisutiedon tai orientoivan tiedon hakemisesta, nämä oman elämäntilanteen pohdinnat sisältävät runsaasti informaatiota toiseksi itsensä tuntevista henkilöistä ja toimivat näin tiedonhankinnan väylinä muille sama toiseuden jakaville heidän omista tuntemuksistaan ja niiden mahdollisista yhteneväisyyksistä.

Nähdäkseni kokemusten jakamisen ja oman elämäntilanteen reflektoinnin ero on merkittävä juuri sen vuoksi minkä tyyppiseen tietoa-aineeseen viesti perustuu. Kokemusten jakaminen on kokemusperäiseen tietoon maailmasta perustuvaa havaintotietoa, kun taas oman elämän reflektointi perustuu omiin tuntemuksiin ja mielikuviiin ja on luonteeltaan introspektiivista, itsensä tarkkailuun perustuvaa informaatiota. Reflektiivisen tiedon jakaminen omista tuntemuksista tarjoaa viestiketjua lukevalle henkilölle vertailukohdan: onko minulla samanlaisia tuntemuksia? Onko minulla vastaavia oireita?

Vertaistiedon hankinnassa voidaan erottaa toisistaan aktiivinen tiedonetsintä ja aktiivinen seuranta (vrt. McKenzie 2003). Vertaistietoa voidaan hankkia joko avaamalla keskusteluketju ja esittämällä kysymys avausviestissä, liittymällä keskusteluketjuun ja kysymällä jo käynnissä olevassa keskustelussa itseä askarruttavaa asiaa tai vaihtoehtoisesti tutustumalla keskustelupalstalla oleviin keskusteluketjuihin ja etsimällä informaatiota sieltä.

7.5.2.4 Vertaistiedon merkitys

Vertaistiedon merkityksen voidaan katsoa johtuvan ennen muuta seuraavista seikoista:

- Ymmärryksen hakeminen samassa elämäntilanteessa olevilta henkilöitä
- Epäluulo viranomaisia ja yhteiskunnan sosiaalista vetäytymistä kohdistavaa kritiikkiä kohtaan
- Toiseuden kokemus ja luottamus samanlaisen toiseuden jakaviin henkilöihin

Seuraavassa on analysoitu tarkemmin vertaistiedon merkitystä tiedontarpeiden tyydyttäjänä.

Sosiaalisten tilanteiden pelko näkyy lähes poikkeuksetta Hikikomeron viesteissä ja se eksplikoituu teemaa erityisesti käsittelevissä keskustelulangoissa (esim. Joo eli onko muilla). Tämä ongelma on samalla toiseutta aiheuttava tekijä, mutta toimii myös samanlaista toiseutta luovana tekijänä. Esimerkiksi tiedusteltaessa pikaruokalassa asiointia koskevaa informaatiota (Yleinen uusavuttomien 1, 6) halutaan vertaistietoa, koska Hikikomeron käyttäjät jakavat yhteisesti kokemuksen sosiaalisten tilanteiden pelosta ja tällä foorumilla kysymyksen suhtaudutaan ymmärtäen.

Hikikomerossa käyttäjät haluavat runsaasti kokemusperäistä tietoa, joten vertaistiedon hankkiminen on looginen vaihtoehto tiedontarpeen tyydyttämiseksi. Tiettyihin tiedontarpeisiin ei haluta kysyä neuvoa esimerkiksi sosiaaliviranomaisilta niiden luonteen vuoksi. Jos esimerkiksi halutaan tietää tapoja saada helpommin eläke tai asumistukea yms., ei niksejä voi kysyä suoraan viranomaisilta. Tämän tyyppisiin ongelmiin halutaan kokemusperäistä, saman elämäntilanteen jakavien henkilöiden antamaa informaatiota. Sosiaalitukeen liittyvät tiedontarpeet ja opintojen keskeyttämisestä johtuvat tiedontarpeet ovat tästä hyviä esimerkkejä.

Samuuden ts. tässä tapauksessa erilaisen toiseuden, kokemus yhdistää keskustelijoita ja luo perustan vertaistiedon merkityksellistämiseksi ja sen luotettavana pitämiseksi.

Rottailevat hikyt: Miten muutitte omillenne? Minkä ikäisenä? Saitteko tukia vai kävittekö töissä sen verran, että saitte rahaa omaan kämppään ja ryhdyitte vasta sitten rottaillemaan?

Porukoilla asuminen ahdistaa muttei ole varaa muuttaa poiskaan

(Rottailevat hikyt 1)

Yllä oleva esimerkki kuvastaa hyvin tyypillistä kokemusperäisen vertaistiedon hankintatilannetta. Itseä askarruttavaan kysymykseen on vaikea saada vastausta muutoin kuin kysymällä asiaa jo ”rottailevilta”⁵⁵ keskustelupalstan käyttäjiltä. Kysymys poiki laajan keskustelun ja siihen tuli kaikkiaan 56 vastausta. Omia kokemuksia jaettiin esimerkiksi seuraavasti:

Sossu maksaa vuokran, sähkön ja veden + 300-500e toimeentulo- ja asumistukena. Tämä kaikki tekemättä yhtään mitään.

(Rottailevat hikyt 11)

Kysyjän päätöksenteon tukena käytetään siis muiden kokemuksia. Muualta voi vaikea saada informaatiota ja virtuaalisessa keskusteluryhmässä saadut, muiden jakamat samanlaisen toiseuden kokemukset sekä samaistuminen toisen elämäntilanteeseen yhteisen kokemuspohjan kautta lisää luottamusta. Toisaalta voidaan olettaa, että kysyjän tilanteen melko samankaltaisena omassa elämässään kokeneet henkilöt auttavat mielellään ”kohtalotoveria” ja ymmärtävät sekä hyväksyvät tämän ratkaisun.

7.5.3 Tiedontarpeiden tehtäväsidoisuus

Tiedontarpeiden syntyä voidaan ammatillisen tiedon hankinnan lisäksi tarkastella myös ei-ammattillisessa kontekstissa tehtäväperustaisesti. Tällöin kyse on arjen askareiden suorittamisesta, arkisista tehtävistä, joita varten ihminen tarvitsee tietoa. Kun tiedon-

⁵⁵ Rottailulla tarkoitetaan sosiaaliturkien varassa etämistä ja rotta on sosiaaliturkien varassa elävä sosiaalisesti vetäytyne ts. ”komeroitunut” henkilö.

tarpeita tarkastellaan tehtäväsidonnaisuuden kontekstissa, havaittiin seuraavat tiedontarpeiden lajit:

1. Päätöksentekoon liittyvät tiedontarpeet
2. Orientoivan tiedon tarpeet
3. Toimintaa ohjaavan tiedon tarpeet
4. Yksittäisen faktatiedon tarpeet

Seuraavassa on esimerkein havainnollistettu näitä arjen tehtäväperusteisia, Hikikome-ro-keskustelupalstalla havaittuja tiedontarpeita.

Päätöksentekoon liittyvät tiedon tarpeet. Tähän kategoriaan kuuluvat ne tiedontarpeet, jotka liittyvät päätöksentekoon. Kysyjä saattaa haluta esimerkiksi tietoja aseellisesta palvelusta ja siviilipalvelusta sekä niiden eduista ja haitoista päättäessään kumman hän valitsee vai pyrkiikö hän saamaan vapautuksen asevelvollisuudesta.

Mites muut hikkyt tuon intin kanssa? Itse en uskaltanut enkä kyllä vielä-kään uskalla puhua kellekkään mistään mun asioista, intti alkais ens vuonna ja A:n paperit taskussa. Varmaa on se että en mene, mutta miten ihmeessä hommaan ne C-paperit? Menenkö terveystakeskukseen va-littamaan masennuksesta ja ohimennen kysyn että saisko ne intin pape-rit vaihdettua? Toisaalta epäilen etten uskalla edes mennä puhumaan mihinkään, mitä nykyään käytännössä tapahtuu jos ei yksinkertaisesti mene paikalle kun intti alkaa? Vieläkö vankeustuomio on ehdotonta ja täysi vuosi? Jotenkin tuntuu helpommalta vaihtoehdolta, toisaalta var-maan ottaisin itseni hengiltä vankilassa.

(Mites muut hikkyt 1)

Kuten keskustelunavauksesta ilmenee, kysyjä on päättänyt, ettei hän parhaasta kuntoi-suusluokitukselta huolimatta aio mennä aseelliseen palveluun. Viestistä ilmenee, että hän on päättänyt valita joko vapautuksen tai vankilan ja pohtii näiden vaihtoehtojen mahdollisuutta. Viestiin liittyy useita eri tiedontarpeita, myös menettelytapaa koskevia, mutta lähtökohtaisesti kyse on myös sen tyyppisen informaation hankkimisesta, joka auttaa häntä valitsemaan kahden vaihtoehdon välillä: mennäkö vankilaan vai hank-

kiako vapautus. Tämä päätöksentekotilanne ja siihen tarvittava tieto puolestaan aiheuttaa myös muita eksplikoiyuja tiedontarpeita, joita kysyjä esittää.

Orientoivan tiedon tarpeet. Tähän kategoriaan kuuluvat yleiset, mielenkiinnosta jotain asiaa kohtaan esitetyt tiedontarpeet, jotka eivät varsinaisesti ole ongelmanratkaisuun tähtäviä vaan auttavat henkilöä ymmärtämään elämäänsä, ovat kiinnostavia yleisen intressin vuoksi tms.

Kuka on "viisas"?

(MBTI persoonallisuus 28)

Ja henkimaailma. En usko mihinkään jumaliin/henkiin/muuhunkaan, miksi edes vaivautua miettimään tätä vaihtoehtoa. Ja jos jotain meitä suurempaa olisikin, mitä sitten? Mitä sitten vaikka joku korkeampi voima olisikin.

(En näe syytä elää 1)

Kummassakin esimerkissä on kyse yleisluontoisen tiedon hankinnasta. Viisauden pohdinnasta ja korkeamman voiman, mahdollisen Jumalan, olemassaolosta. Tiedontarpeet eivät edusta ongelmanratkaisutietoa, ne eivät pyri jonkin asian vaatiman informaation saantiin, jotta voisimme tehdä tai toimia tietyllä tavalla. Siitä huolimatta orientoivan tiedon tarpeita voidaan myös pitää tehtäväperustaisina tiedontarpeina. Ne liittyvät maailman ja olemassaolomme ymmärtämiseen ja auttavat jäsentämään olevaa. Esimerkiksi uskonnollinen tieto, vaikka se ei olisi ongelmanratkaisumielessä hankittua, auttaa meitä elämään paremmin ja ymmärtämään elämismaailmaamme. Näin sillä on tehtävä, jonka perimmäinen tarkoitus on auttaa meitä elämään tasapainoisemmin. Orientoiva tieto voi olla myös luonteeltaan muuta arjen ymmärrystä lisäävää yleistietoa, jonka avulla voimme suoriutua elämässämme ja ymmärtää asioita laajemmassa kontekstissa.

Toimintaa ohjaavan tiedon tarpeet. Monet esimerkiksi sosiaalitukeen liittyvät tiedontarpeet edustivat tätä tehtäväperustaisten tiedontarpeiden tyyppiä. Tiedontarvitsijan ongelma liittyi näissä tapauksissa menettelytapaan ja keinoihin, jolla jonkin asia saavutetaan.

Miten rottaantua täydellisesti? Olen töissä ja koulupaikkakin on, mutta en vaan jaksa enkä halua tehdä töitä. Itkettää ja ahdistaa. Tahtoisin vaan hengähtää ja maata peiton alla kunnes seuraavat pääsykokeet tulevat - kusun tämänvuotiset taas jälleen kerran. Mitä siis kannattaa tehdä? Pitäisikö itkeä jollekkin työpsykologille ensin, tuleeko sairaslomaa jos tekee 20h/vko? Vai suoraan katkaista työt, hankkia masennuspaperit? Kiitos jo etukäteen.

(Miten rottaantua 1)

Esimerkki osoittaa havainnollisesti sen, kuinka kysyjän tavoitteena on eristäytyä sosiaalisesti. Tätä varten hän kuitenkin tarvitsee ohjeita. Mitä tulisi tehdä, että sosiaalinen vetäytyminen mahdollistuisi. Kyse on tavoitteellisesta toiminnasta (= sosiaalinen vetäytyminen), jonka saavuttamiseksi tarvitaan välineellistä tietoa, joka vastaa kysymyksiin kuinka ja miten? Toimintaa ohjaavan tiedon kysymyksiä voidaan verrata Dervinin (1982) 5W-jaottelun HOW-tyyppiin sisältyviin kysymyksiin.

Yksittäisen faktatiedon tarpeet. Hikikomero-keskustelupalstalta hankittiin myös joissain tapauksissa yksittäistä faktatietoa, mutta lähes aina hankittu informaatio edusti muita tiedon tyyppisiä.

7.5.4 Autenttinen, johdettu, täsmentävä ja reaktiivinen tiedontarve

Tarkasteltaessa Hikikomeron keskusteluviestejä ja niissä ilmenneitä tiedontarpeita, keskustelunomaisuuden voidaan havaita johtavan uusien tiedontarpeiden syntyyn. Uusi tiedontarve ei kuitenkaan välttämättä johdu vain jo saadun informaation täsmentämisestä ja sen herättämisestä kysymyksistä. Sen sijaan kyse on keskusteluryhmille tyypillisestä dialogin ja monenkeskisen viestinnän aiheuttamasta keskustelumaisuudesta, josta versoo aiheeseen liittyen uusia tiedontarpeita, jopa niin, että alkuperäinen tiedontarve saattaa osin hämärtyä.

Keskusteluissa ilmenneet tiedontarpeet voidaan jakaa neljään eri kategoriaan sen perusteella miten ne syntyvät osana verkon keskusteluryhmässä käytävää vuoropuhelua. Olen erottanut toisistaan seuraavat tiedontarpeiden tyypit tiedontarpeen keskusteluidonaisuuden perusteella:

1. Autenttinen tiedontarve
2. Johdettu tiedontarve
3. Täsmäntävä tiedontarve
4. Reaktiivinen tiedontarve

Olen seuraavassa analysoinut kunkin tiedontarvetyypin esiintymistä keskusteluissa kvalitatiivisesti. Havaitut tiedontarpeet jaoteltiin myös kvantitatiivisesti edellä mainittuihin neljään kategoriaan. Jaottelu perustuu ennen muuta keskusteluryhmien dynamiikkaan. Vaikka se on syntynyt keskusteluryhmästä tehdyn analyysin perusteella ja kuvastaa keskusteluketjussa syntyneiden tiedontarpeiden motiiveja, jatkotutkimuksissa olisi kiinnostavaa selvittää voiko sitä soveltaa myös kasvokkaisviestinnän tiedontarpeiden jaotteluun esimerkiksi pienryhmätilanteissa (ks. taulukko 14).

Tiedontarpeen tyyppi	lkm	%
Autenttinen tiedontarve	381	36,6 %
Johdettu tiedontarve	312	30,0 %
Täsmäntävä tiedontarve	262	25,2 %
Reaktiivinen tiedontarve	86	8,3 %
Yhteensä	1041	100,1 %

Taulukko 14. Havaittujen autenttisten, johdettujen, täsmäntävien ja reaktiivisten tiedontarpeiden osuus kaikista tiedontarpeista.

Autenttisten tiedontarpeiden suuren osuuden voidaan olettaa johtuvan siitä, että keskusteluketjun aloittamisen motiivina oli useissa tapauksissa konkreettinen tiedontarve, johon ei löydetty ratkaisua aiemmista keskusteluketjuista. Kuitenkaan kaikki keskusteluketjut eivät pohjautuneet selkeästi artikuloituun eksplisiittiseen tiedontarpeeseen. Joukossa oli myös runsaasti reflektiivisiä keskustelunavauksia (ks. tark. luku 8.2.5), jotka perustuivat omien ajatusten, kokemusten ja tunteiden jakamiseen ilman eksplisiittistä tiedontarvetta. Nämä keskustelunavaukset eivät sisälly edellä mainittuihin tiedontarpeiden tyypeihin.

Johdettujen tiedontarpeiden suurehko osuus kaikista tiedontarpeista (30,0 %) taas kuvastaa ryhmässä käytävän keskustelun merkitystä uusien tiedontarpeiden virittäjänä. Myös keskusteluissa esiintyviä väittämiä ja kysymyksiä haluttiin useassa tapauksessa täsmentää, minkä takia täsmentäviä tiedontarpeita oli neljännes (25, 2 %) kaikista havaituista tiedontarpeista. Reaktiivisten tiedontarpeiden määrä sen sijaan oli pienehkö: ne syntyivät reaktiona henkilön refleктоivaan viestiin, jossa hän esimerkiksi purki omaa pahaa oloaan. Seuraavassa kuvaan tarkemmin esimerkkien avulla näiden tiedontarpeiden luonnetta.

Autenttinen tiedontarve on tyypiltään perinteinen ongelmanratkaisutietoa vaativa tilanne tai orientoivan tiedon tarve, joka esitetään muille keskusteluryhmän seuraajille tietämyksessä olevan aukon täydentämiseksi. Autenttisen tiedontarpeen formuloija on yleensä keskusteluryhmän viestiketjun aloittaja ja tyypillisesti keskusteluketjun ensimmäinen viesti on luonteeltaan autenttinen.

Autenttiselle tiedontarpeelle on tyypillistä, että siinä etsitään ratkaisua johonkin ongelmatilanteeseen ja tiedontarvitsija formuloi selkeästi häntä askarruttavan ongelman. Kyse voi olla tarpeesta saada yksittäistä faktatietoa, toimintaa ohjaavaa tietoa, päätöksenteon tueksi tarvittavaa tietoa tai orientoivaa tietoa (ks. tark. luku 7.5.1).

Yksikertaisimmillaan tiedontarvitsija saattaa kysyä muilta yksittäistä faktatietoa:

Milloin olit viimeksi kaverisi seurassa?

(13472643 1)

Tällöin ei ole olemassa oikeaa vastausta, mutta tiedontarve implikoi halun kuulla useampia vastauksia. Tällaisessa tapauksessa autenttinen tiedontarve poikii useita vastauksia, jotka poikkeavat toisistaan.

Kun keskustelulangoissa esiintyviä tiedontarpeita tarkastellaan edellä mainittuun nelijakkoon perustuen, voidaan samalla ymmärtää myös tiedontarpeiden dialogisuutta. Autenttinen tiedontarve johtaa yleensä täsmällisesti rajattavissa, esimerkiksi faktatiedon tarpeeseen perustuvissa tiedontarvetilanteissa, selkeään ja yksiselitteiseen vastaukseen. Vaihtoehtoisesti autenttinen tiedontarve voi olla luonteeltaan sellainen, jossa kysyjä haluaa kuulla muiden mielipiteen tai kokemuksen jostain asiasta. Seuraavassa tapauk-

sessä kysyjä sai vastaukseksi linkin keskusteluun, joka sisälsi vastauksen alkuperäiseen kysymykseen:

Jotkut työkkärit/sossut sanoivat, että pitää hakea yhteishaussa jonnekkin. Sain sitten jonkin paskan koulutuspaikan joka olisi alkanut tässä vuoden alussa, mutta en tietenkään saanut aikaiseksi mennä paikalle. Mitä helvettiä nyt tapahtuu?

(Jotkut työkkärit 1)

Saatu vastaus tyydyttää tiedontarpeen eikä se autenttisen tiedontarpeen lisäksi aiheuta muita tiedontarpeita keskustelun aloittajalle tai muille keskusteluun osallistuville. Sen sijaan useampi henkilö voi vastata autenttiseen tiedontarpeeseen ja esimerkiksi vahvistaa jo annetun vastauksen oikeellisuutta.

Aloitustiedote voi herättää myös uusia kysymyksiä. Uudet tiedontarpeet voivat herätä käyttäjässä itsessään tai vaihtoehtoisesti muissa käyttäjissä. Tällöin syntyy johdettuja, täsmentäviä ja reaktiivisia tiedontarpeita. Näiden tiedontarpeiden esittäjinä voivat toimia ketkä tahansa keskusteluun osallistuvat henkilöt. Keskustelun aloittaja voi myös omalta osaltaan esittää täsmentäviä tiedontarpeita, jos hän haluaa selvyttää hänen autenttiseen tiedontarpeeseensa annettuun vastaukseen.

Seuraavat täsmentäviksi, reaktiivisiksi ja johdetuiksi tiedontarpeiksi luokiteltavat tapaukset edustavat Hikikomerossa havaittuja dialogin tai monenkeskisen keskustelun kautta syntyneitä tiedontarpeita.

Johdettu tiedontarve syntyy keskusteluryhmässä liittyen johonkin puheenaolevaan teemaan, mutta vieden keskustelun täysin uuteen aiheeseen. Seuraavassa esimerkissä on tarkasteltu tyypillistä johdettua tiedontarvetta.

Aloitustiedote: Kertokaas vinkkejä miten? [saa tyttöystävän – AH. Kysymys viestin otsikossa]

(Miten saa tyty yden 1)

Autenttinen tiedontarve perustuu viestiketjun lähettäjän ongelmaan. Keskustelu muuttuu kuitenkin erään viestin lähettäjän kehoitettua käymään maksullisissa naisissa (Miten saa tyty yden 15), jolloin syntyy täysin uusi, alkuperäisestä poikkeava tiedontarve:

mistä näitä tyttöjä [prostituoituja] kannattaa alkaa katsomaan?

(Miten saa tyty yden 16)

Keskustelu siirtyykin nyt (Miten saa tyty yden 17, 19) käsittelemään yllä olevaa tiedontarvetta, prostituoidun hankkimista, ja antaa siihen ratkaisuja alkuperäisen tiedontarpeen sijaan. Kyseessä on tiedontarve, joka perustuu siihen, että autenttisen tiedontarpeen artikuloinut henkilö ilmaisee halunsa tyttöystävän löytämiseen, mikä samalla implikoi toiveen seksuaalisesta kanssakäymisestä. Johdettu tiedontarve onkin tässä tapauksessa seksuaalisuuden temasta joka liittyy kiinteästi autenttisen tiedontarpeen ilmaiseen kirjoittajan haluun löytää parisuhde.

Täsmäntävä tiedontarve on tyypiltään sellainen, jossa etsitään lisäselvitystä ongelman ratkaisemiseksi. Kyse on tällöin tarpeesta saada yksityiskohtaisempaa tietoa jonkin ongelman ratkaisemiseksi. Tässä tapauksessa taustalla voi olla autenttisen tiedon tarve, johon ei ole saatu riittävän tarkkaa vastausta.

Aloitusviesti: Keski-ikäisiin miehiin liitetty vaiva, mutta voikohan sellainen olla myös 23-vuotiaalla? Onko jollain kokemuksia? Oireet osuu aika hyvin kohdalle, mutta lääkäriissä saisi diagnoosiksi tietysti "masennus".

3. viesti langassa: Mitä oireita sulla on?

(Testosteronivaje 1, 3)

Käsillä olevassa täsmäntävän tiedontarpeen tilanteessa esitettyyn tiedontarpeeseen vastaaminen vaatii siihen mahdollisesti vastaavan henkilön ts. viestin vastaanottajan mielestä täsmennystä. Tällöin hänessä herää yksityiskohtaisemman tiedon tarve alkuperäisen eli autenttisen tiedontarpeen esittäjän ongelman suhteen ja näin muodostuu täsmäntävä tiedontarve.

Reaktiivinen tiedontarve on esimerkki tiedontarpeesta joka syntyy aiemmin saadun informaation pohjalta, joka ei kuitenkaan sisällä eksplikoitua tiedontarvetta. Kun henkilö A kertoo esimerkiksi omista ajatuksistaan esittämättä edes varsinaista tiedontarvetta, tämä saattaa laukaista tiedontarpeen viestin vastaanottajassa.

Esimerkkinä seuraava viestiketjun alku:

Aloitusviesti langassa: Taas vaihteeksi vointi on mennyt vähän huonompaan suuntaan. Paranoidisuuden ja ääniharhojen ja vastaavan takia en uskalla/pysty nukkumaan öisin. Vietän siis päivät nukkuen että jaksaisin taas valvoa seuraavan yön yli. Kyllähän tähänkin tottuu mutta jos ei muista levätä hyvin päivällä niin tulee yöstä vaikeaa. Muuten menee ihan hyvin.

vastausviesti: Onko sulla mitään diagnoosia?

(Taas vaihteeksi vointi... 1, 2)

Keskustelulangan aloittaja ei esitä kysymystä tai ilmaise muulla tavoin tiedontarvetta. Avautuminen keskusteluryhmässä sen sijaan johtaa tiedontarpeeseen, joka on seuraus aloitusviestistä. Tätä tilannetta kutsun nimellä reaktiivinen tiedontarve, ts. tiedontarve syntyy reaktiona toisen henkilön esittämään näkemykseen. Reaktiivinen tiedontarve eroaa johdetusta tiedontarpeesta siinä, että jälkimmäinen syntyy tiettyyn keskusteluryhmässä käsiteltävään tiedontarpeeseen liittyen. Esimerkiksi kysymys tyttöystävän löytämisestä autenttisen tiedontarpeen ilmauksena tuottaa johdetun tiedontarpeen, joka koskee prostituoidun löytämistä. Reaktiivinen tiedontarve puolestaan on reaktio saatuun informaatioon, joka ei välttämättä ole tiedontarve.

Edellä esitetty osoittaa keskusteluryhmien toiminnan ”puheenkaltaisuuden”, jossa tiedontarpeet muuttuvat ja uusia tiedontarpeita syntyy keskustelun edetessä. Keskusteluille on ominaista, että ne eivät perustu läheskään aina ketjun aloittajan eksplikoimaan yksittäiseen tiedontarpeeseen vaan kyseessä saattaa olla myös keskustelun aikana syntynyt tiedontarve. Ennen muuta silloin kun aloitusviestissä reflektoidaan omia kokemuksia ja tunteita, ne synnyttävät usein reaktiivisen tiedontarpeen.

7.6 Tiedontarpeiden tunnusomaisia piirteitä Hikikomerossa

Toiseuden kokemuksta voidaan tiedonhankintatutkimuksen näkökulmasta osalta tarkastella niin tiedontarpeen sisällön kuin haku- ja hankintaprosessin analyysin kautta. Aineistossa havaittujen tiedontarpeiden määrällisessä jakaumassa eri aihepiireihin korostuvat yhtäältä toimeentuloon ja asumiseen, mielenterveyteen ja toisaalta, vastakkaiseen sukupuoleen ja seksiin liittyvät tiedontarpeet.

Tunnusomaista Hikikomeron keskusteluissa esitetyille tiedontarpeille on myös tiedontarpeiden liittyminen ”komeroitumisen” kulttuuriin ja omaan itseen. Arjessa selviytyminen sosiaalisesti vetäytymisen johdosta herättää uudenlaisia tiedontarpeita esimerkiksi asumiseen, taloudelliseen toimeentuloon ja arkisista asioista selviämiseen, joista aiemmin ei kotona asuessa ole tarvinnut huolehtia.

Seksiin ja vastakkaiseen sukupuoleen liittyvä keskustelu ja siitä kimpoavat tiedontarpeet ovat Hikikomeron käyttäjien ikä huomioiden ajankohtaisia asioita esimerkiksi seksuaalisten kokemusten hankkimisen, seurustelun ja parisuhteen muodostamisen näkökulmasta. Toiseus ilmenee näissä viesteissä kuitenkin seksuaalisen kokemattomuuden kautta ja monta kertaa myös epätoivona: Ajatuskin tyttöystävän löytämisestä tai edes satunnaisen seksikumppanin saamisesta tuntuu mahdottomalta heikon itsetunnon ja sosiaalisten rajoitteiden vuoksi. Seksuaalisuuden ja parisuhteen teemaa lähestytään siis negaation kautta: tiedontarpeet kohdistuivat esimerkiksi seksin ja tyttöystävän saamiseen, mutta esimerkiksi seksiin liittyvistä valitusasioista (ehkäisy, asennot tms.) ei esitetä lainkaan kysymyksiä. Paradoksaalista sinänsä on, että vertaistietoon luotetaan tässäkin asiassa.

Yhteisenä nimittäjänä valtaosalle havaituista tiedontarpeista oli toiseuden heijastuminen tiedontarpeiden aihepiireihin ja näkökulmiin. Vaikka esimerkiksi seurustelu, asevelvollisuus, toimeentulo ovatkin aiheina hyvin tavallisia tiedontarpeen herättäjiä, niitä lähestyttiin omasta elämämaailmasta käsin, jota repesentoi toiseus. Useisiin havaittuihin tiedontarpeisiin liittyi käsitys itsestä erilaisena toisena suhteessa yhteiskunnan normeihin ja toisaalta käsitys ryhmän jäsenistä informanteina, jotka olivat samanlaisia toisia.

Edellä olevasta voidaan yhteenvedona tehdä johtopäätös, että Hikikomero-keskustelupalstan kautta etsittiin lähinnä vertaistietoa. Hikikomero koettiin vertaisfoorumina luotettavaksi lähteeksi tämän kaltaisissa kysymyksissä yhteisenä nimittäjänä toimivan samanlaisen toiseuden kokemuksen johdosta. ”Pienessä maailmassa” elävien henkilöiden elämismaailman arjen informaatiota haluttiin siis tämän maailman lainalaisuuden, elämäntavan ja arjen jakavilta samanlasta elämää eläviltä ”kanssahikkyiltä”.

Tarkasteltaessa Hikikomeron keskustelijoiden tiedontarpeiden tyypillisiä piirteitä on myös huomionarvoista, että tiedontarpeet liittyvät hyvin usein omaan itseen. Yleisiä politiikkaan, harrastuksiin, viihteeseen, kulttuuriin yms. aiheisiin liittyviä tiedontarpeita on vähän. Jos tiedontarve kohdistuu esimerkiksi sosiaaliturvaan, sitä ei muotoilla sosiaalipolitiikkaan liittyväksi yleiseksi ongelmaksi vaan tiedontarve lähtee yksilösidonnaisesti omasta toiminnasta.

Keskusteluryhmän viestiketjuissa havaittiin neljän tyypistä tiedontarpeita, jotka jaoteltiin autenttisiin, johdettuihin, täsmentäviin ja reaktiivisiin tiedontarpeisiin. Suurimman ryhmän muodostivat autenttiset tiedontarpeet. Merkillepantavaa kuitenkin on, että ryhmässä tapahtuva kollektiivinen tiedon jakaminen synnytti uusia tiedontarpeita. Ryhmässä tapahtuva keskustelu saattoi herättää myös muissa kuin alkuperäisen viestin lähettäjässä tiedontarpeita, jotka omalta osaltaan täydensivät ryhmän tiedon rakentamista käsiteltävästä aiheesta. Näiden johdettujen tiedontarpeiden lisäksi esiintyi myös täsmentäviä ja reaktiivisia tiedontarpeita, joista ensin mainitut pyrkivät tuomaan lisävalaistusta käsiteltävään ongelmaan ja jälkimmäiset taas olivat uusi, jopa täysin toiseen aiheeseen liittyviä tiedontarvetilanteita. Ennen muuta reaktiivisten ja johdettujen tiedontarpeiden esiintyminen osoittaa nähdäkseni sen, että keskusteluryhmän kommunikatio tuottaa perinteisen keskustelun lailla vuoropuhelua, jossa osallistujille syntyy tarve uuteen informaatioon.

8 TOISEUS TIEDONTARPEITA MÄÄRITTÄVÄNÄ TEKIJÄNÄ

8.1 Toiseuden kokemus Hikikomerossa

Vuorisen (2002) määritelmä ihmisiä yhdistävästä kohtalonyhteydestä, joka koetaan yhteiskunnan silmissä poikkeavaksi, sisältää jo itsessään ajatuksen vertaistuesta toiseutta kokeville henkilöille. Tällöin voidaan ajatella, että kyse on samanlaisten toisten antamista tuesta, olipa tuen muoto mikä tahansa. Oleellista on, että vertaistuki perustuu samanlaisten toisten antamaan informaatioon, heidän jakamiinsa kokemuksiin yms. jotka kaikki representoivat toiseutta myös heidän elämässään. Samanlaisen toiseuden kokemus onkin edellytys vertaistuelle. Sama pätee myös vertaistietoon, jos vertaistiedon käsite johdetaan vertaistuen käsitteestä. Ilman yhteisön tai ryhmää yhdistävää toiseuden kokemusta ei ole vertaistietoa siinä mielessä kun vertaistieto voidaan ymmärtää vertaistuen lailla erilaisten toisten keskinäiseksi informaatioksi. Hikikomero-keskusteluryhmän osalta tämä väittäminen toteutuu, mutta tässä yhteydessä on syytä pohdita, onko tämä väite yleispätevä. Tulisiko esimerkiksi informaatiotutkimuksessa vertaistiedon käsite ymmärtää laajemmin saman kokemuspiirin jakavien henkilöiden toisilleen jakamaksi tiedoksi, ts. esimerkiksi vanhojen autojen harrastajien tai agilityharrastajien viiteryhmään kuuluvien henkilöiden keskinäistiedoksi? Tällöin vertaistiedon määritelmä voitaisiin johtaa ajatuksesta, jonka mukaan saman ”pienen maailman” jakavat henkilöt tarjoavat toisilleen vertaistietoa, olipa kyseessä toiseuden määrittämä ryhmä tai ei.

Toiseuden kokemus Hikikomero-keskustelupalstalla peilautuu yhteisenä nimittäjänä olevaan sosiaalisen vetäytymisen haluun, sosiaalisten tilanteiden ja sosiaalisen kanssakäymisen pelkoon ja vaikeuksiin sekä mielenterveydellisiin ongelmiin, jotka ovat keskustelupalstan osallistujille yhteisiä kokemuksia. Nämä tekijät muodostavat ”pienen maailman” yhteisen kokemuspohjan, jonka pohjalta Hikikomero-yhteisö on syntynyt. Se representoi toiseuden kokemusta edellä mainittujen seikkojen kautta henkilöiden

elämismaailmassa heijastuen elämäntapaan, joka ohjaa tiedonhankintakäyttäytymistä. Hikikomerossa tapahtuva tiedonhankinta on ensisijaisesti vertaistiedon hankintaa, joka perustuu saman ”pienen maailman” jakamiseen. Samanlainen toiseus määrittää tätä pientä maailmaa ja luo siten merkityksen, joka ohjaa tiedonhankijaa hakeutumaan virtuaaliyhteisöön ja esittämään siellä tarpeensa saada vertaistietoa tai –tukea. Pohdittaessa toiseuden ilmenemistä Hikikomero-keskusteluryhmästä tapahtuvasta tiedonhankinnasta, voidaan todeta, että jo yksin tiedontarpeen artikulaatio keskusteluryhmässä ja ryhmän jäsenten apuun tukeutuminen, on osoitus toiseudesta.

Vertaistuen osalta kyse on toiseuden kokemuksen jakamiseen perustuvan hyväksynnän, kannustuksen ja oman elämäntilanteen ja elämäntavan legitimoinnin hakemisesta muita keskustelupalstan osallistujilta. Eräissä tapauksissa kyse on myös halusta päästä pois ”komerosta” ja siihen liittyvät tuen hakemisesta (esim. Miten päästä eroon sosiaalisesta; Jos olisi tarkoitus päästä pois).

Hikikomero-keskustelupalstan ”pieni maailma” on niin fyysinen kuin virtuaalinen ”pieni maailma”. Sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten, ts. Hikikomero-keskustelupalstalaisten, ensisijainen asumismuoto on joko lapsuudenkodissa oleva oma huone tai ”komo” eli oma yksiö. Jälkimmäinen on usein myös tavoite johon pyritään jotta ”komoituminen” olisi mahdollisimman vaivatonta (esim. Antakaa vinkkejä miten saada 1). Tässä mielessä kyse on fyysisestä tilasta Chatmanin (1991;1999) tarkoittamalla tavalla. Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena olleiden sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden ”pieni maailma” onkin yhtä lailla fyysinen ympäristö kuin virtuaalinen tila. Virtuaalinen maailma on fyysisen ”pienen maailman” laajentuma, verkossa sijaitseva todellisuus. Samalla se on yksi ihmisen elämismaailmaan kuuluvista ”pienistä maailmoista” niin tiedonhankinnan kuin muunkin toiminnan suhteen.

Hikikomero-keskusteluryhmän viestejä analysoitaessa havaittiin, että toiseus representoituu viestien sisällössä niin esitetyissä tiedontarpeissa, omien kokemusten ja tuntojen reflektoinnissa kuin tiedontarvekysymyksissä ja muihin keskustelunavauksiin saaduissa vastauksissa. Rheingoldin (1993) mukaan kommunikointi on virtuaaliyhteisöissä keskeisessä roolissa ja tätä taustaa vastaan keskusteluryhmäviestit voidaan ymmärtää kommunikaatioksi, puheeksi, joka heijastelee viestin kirjoittaneen henkilön näkemyksiä.

8.2 Tiedontarpeet toiseuden representoijina

Tarkastelen seuraavassa Hikikomero-keskusteluryhmästä havaittujen esimerkkitapausten avulla toiseuden kokemuksen ilmenemistä keskusteluryhmäviesteissä erityisesti tiedontarpeiden näkökulmasta. Lähtökohtana on ajatus siitä, että keskusteluun osallistuvan henkilön tiedontarve kuin hänen saamansa vastaus ovat osoitus toiseudesta. Tiedontarpeisiin saadut vastaukset representoivat myös toiseutta eräissä tapauksissa. Tätä ilmiötä on käsitelty luvussa 8.3.

Tiedontarpeeseen liittyvät toiseuden muodot voidaan ryhmitellä seuraaviin pääluokkiin kuuluviksi niiden toiseutta ilmaisevan luonteen suhteen:

1. Normaali tiedontarve, ei havaittavissa toiseuden piirteitä.
2. Toiseuden ilmeneminen tiedontarpeen aihepiirissä.
3. Toiseuden ilmeneminen tiedontarpeen verbaalisessa muotoilussa.
4. Toiseuden ilmeneminen esitetyn tiedontarpeen näkökulmavalinnassa.

Analysoin seuraavassa kutakin tiedontarpeen ilmenemistyyppiä lähemmin aineistosta poimittujen esimerkkien valossa.

8.2.1 Tiedontarve ilman havaittavaa toiseuden piirrettä

Luonnollisestikaan kaikki Hikikomero-ryhmässä havaitut tiedontarpeet eivät sisältäneet toiseuden elementtiä vaikka merkittävä osa aihepiireistä ja tiedontarpeiden artikkeliaatiosta ja näkökulmasta sisälsi toiseuden eriaisteisia ilmenemismuotoja. Joukossa oli kuitenkin selkeitä menettelytapaa tai faktatietoa koskevia tiedontarvekysymyksiä, jotka eivät millään tavalla liittyneet toiseuden kokemukseen tai ilmentäneet sitä esimerkiksi kielen tasolla.

[Miten kuvakkeesta saa kuvia tallennettua?] ap ei osaa käyttää konetta ja menee hermot

(Miten kuvakkeesta saa 1)

Viesti, jossa ketjun aloittaja tiedosteli puutteellisten tietoteknisten taitojensa takia sitä, kuinka Kuvake.net –verkkoyhteisöstä voi tallentaa omalle koneelle tiedostoja, edustaa normaalia tiedontarvetta. Kyseessä on puhtaasti tietoteknisen neuvon kysyminen. Jostain syystä kysyjä ei kuitenkaan koskaan saanut vastausta esittämäänsä kysymykseen.

Aineistosta havaitut normaalit tiedontarpeet olivat lähinnä yksittäisen faktatiedon etsintää tai ongelmanratkaisuun liittyviä tiedontarpeita. Merkillepantavaa kuitenkin on, että niiden osuus tiedontarpeiden kokonaismäärästä oli verraten pieni.⁵⁶

⁵⁶ Kvantitatiivista jakaumaa toiseutta ilmentävistä tiedontarpeista ei ole tehty, koska tutkimuksen painopiste on tältä osin laadullisessa analyysissä. Se, että sisällöllisesti normaali tiedontarve voi sisältää toiseuden elementtejä, muodostuu ongelmalliseksi kvantitatiivisen analyysin tekemisen kannalta. Toiseuden ilmeneminen tiedontarpeen aihepiirissä, verbaalisessa muotoilussa ja näkökulmavalinnassa eivät ole välttämättä keskenään toisiaan poissulkevia ja tiedontarveartikulaatioon saattaa liittyä piirteitä useammista luokista, joten luokkien täsmällisen jakauman määrittäminen ei ole mahdollista. Samassa viestissä/ osallistujan esittämässä kysymyksessä/tiedontarveartikulaatioissa saattaa olla elementtejä useammista luokista, esim. aihepiiristä ja verbaalisesta muotoilusta.

9 Toiseuden ilmeneminen tiedontarpeen aihepiirissä

Kuten aiemmin todettiin, tiedontarpeet ilmentävät eräissä tapauksissa toiseutta jo aiheenvalinnan osalta. Itsemurhan suunnittelu lienee tästä kouriintuntuvimmainen esimerkki (esim. Itsemurhaketju). Varsinaisen aiheenvalinnan lisäksi analyysissä havaittiin, että tiedontarpeen muotoilu ja artikulointi sisältää eräissä tapauksissa toiseuden ilmaisun. Se voi olla luonteeltaan samanlaiseen toiseuteen tai erilaiseen toiseuteen viittaava.

Seksi, seurustelu ja ihmissuhteet olivat eräitä keskeisiä tiedontarpeita aiheuttaneita aihepiirejä. Tiedontarpeiden aiheina ne eivät sinänsä edusta toiseutta, etenkin kun valtaosa Hikikomeron käyttäjistä on 16-30 –vuotiaita⁵⁷. Keskeiseksi toiseuden piirteeksi muodostuvat tässä tapauksessa kysymyksen näkökulma ja kysymyksen taustalla oleva joko implisiittinen tai eksplisiittinen perusolettama.

Tiedontarpeiden aihepiirejä ja niissä havaittavia toiseuden ilmentymiä on analysoitu tarkemmin luvussa 7.

9.1.1 Kieli toiseuden ilmentäjänä

Yksi toiseuden ilmenemismuoto Hikikomeron keskusteluissa on kielellisten normien rikkominen. Esimerkiksi ilmaukset ”alfa”, ”bensalennkkari”, ”normihomo”, ”normo” ja ”jonne” ilmentävät erilaista toiseutta suhteessa perusväestöön ja tavallisiin nuoriin (vrt. Haasio & Zechner 2014). Ilmaisut edustavat Hikikomeron-yhteisön sisäistä kielenkäyttöä ja ilmentävät poikkeavuutta suhteessa valtaväestöön. Jo itsessään ne erottelevat ”muut” ”meistä”.

⁵⁷ Ikähaarukan arvio perustuu kirjoittajien kertomukseen elämäntilanteestaan.

Vastaavalla tavalla ryhmän käyttämät ilmaisut itsestä identifioivat heidät sosiaalisesti vetäytyneiksi. ”Burgeri”, ”assburgeri”, ”ihmisperse”, ”nyymi”, ”hikkynyymi” ja ”hikky” ovat tämän kaltaisia toiseutta ilmaisevia termejä, joilla pyritään erottumaan ”normoista” eli tavallisista ihmisistä myös palstan sisäisessä kielenkäytössä. Samalla ne ilmaisevat keskustelupalstan sisäisessä puheessa samanlaista toiseutta, joka on kirjoittajia yhdistävä ja yhteisöllisyyttä edistävä asia.

Toiseuden kokemusta edustava kielenkäyttö oman terminologian kautta näkyy myös tiedontarpeiden muotoilussa. Yksittäiset ilmaisut tiedontarpeen artikulaatioissa ovat eräs esimerkki toiseudesta ja sen ilmenemisestä tiedontarpeissa. Keskustelupalstan oman, toiseutta representoivan slangin käyttö on yksi osoitus tästä:

Millä aloittaa normaalihomoutuminen?

(Millä aloittaa normaalihomoutuminen 1)

Vaikka tiedontarve itse asiassa tarkoittaa sitä, että kuinka kysyjä voisi aloittaa sosiaalistumisen ja yhteiskunnallisen integraation, ts. päästä pois ”komerosta”, kysymyksen verbaalinen muotoilu sisältää yhteiskuntaan integroituneista ihmisistä käytettävän ei-toivotun ilmaisun ”normihomo”.

Keskustelupalstan sisäinen kielenkäyttö sekä Hickey-kulttuuri vaikuttavat selvästi tiedontarpeiden muotoiluun.

9 vuotta velhouteen, mites muilla?

(13995094 1)

Velhoutuminen eli pitkä seksuaalinen pidättäytyminen neitsyeltä on eräänlainen sosiaalisesti vetäytyneiden ”hc-hikkyjen”⁵⁸ tunnusmerkki ja ylpeilyn aihe. Toisaalta kysymys edustaa sitä tapaa, kuinka kieli representoi toiseutta, mutta samalla se on myös eräs esimerkki seksuaalisuuteen liittyvästä tiedontarpeesta, jossa tiedontarpeen näkökulma on myös toiseutta representoiva.

Miten burgerointi siivottomuutta aiheuttaa? Luulisi assburgerin pikemminkin ylihuolehtivan elinympäristönsä siisteydestä neuroottisuudessaan.

(Burgeroinnin aiheuttama siivottomuus 15)

Myös Aspergrenin oireyhtymää sairastavasta käytetään termiä burgeri ja burgerointi taas kuvaa sairastuneen henkilön elämää (verbi burgeroida).

Toiseus voi ilmetä myös oman itsen vähättelynä tms. tiedontarpeen esittämisen yhteydessä tai omien kokemusten reflektiassa:

Kannattaa olla helvetin ruma, tyhmä, lahjaton ja muutenkin persoonaton.

Ei mitään kädestä pitämisestä piirileikeissä syvempää suhdetta kumpakaan sukupuoleen. Luuseripaskana elän ja luuseripaskana kuolen. Kiva samalla katkerana katsoa kun muilla menee niin helvetin hyvin. Muut on niin kauniita, älykkäitä tai lahjakkaita ja itse on paska.

(Aina välillä vilahtaa)

Heikko itsetunto näkyy edellä kuvatulla tavalla monissa viesteissä, sisälsivätpä ne tiedontarpeen tai vaihtoehtoisesti oman elämäntilanteen tms. reflektion. Myös oma eri-

⁵⁸ Hikikomero-keskustelupalstan jäsenet puhuvat truhikkyistä tai hc-hikkyistä, joilla viitataan sosiaalisesti vetäytyneeseen henkilöön, joka usealla eri mittarilla edustaa sosiaalisen vetäytymisen ääripäätä. Yksi näistä kriteereistä on mm. seksuaalinen kokemattomuus.

laisuus ja huonommuuden tunne aiheuttaa tiedontarpeita. Viesti saattaa ensin sisältää omaa minää soimaavan osion, jonka jälkeen seuraa varsinainen formuloitu tiedontarve:

Olen nyt pari kuukautta suorittanu siviilipalvelustani ja todennut että vitut tästä mitään tule. Myöhästelen kokoajan ja unohtelen työtehtäviä. Ei tällaisesta sosiaalisesti rajoittuneesta hikystä vaan ole kahdeksesta neljään -työhön.

Haluan vapautuksen. Miten onnistuu? Kellään kokemuksia?

(Sivarin lopettaminen kesken 1)

Kysyjä kertoo epätoivostaan ("vitut tästä mitään tule") ja kuvaa omaa toiseuttaan verbaalisesti ("ei tällaisesta sosiaalisesti rajoittuneesta hikystä vaan ole kahdeksesta neljään -työhön"). Nämä toimivat johdantona ja perusteluina esitetylle tiedontarpeelle siviilipalvelun keskeyttämisestä.

9.1.2 Tiedontarpeen näkökulma toiseuden representoijana

On oletettua, että teini-ikäisiä ja varhaisaikuisuuttaan eläviä nuoria miehiä kiinnostavat esimerkiksi seksiin, seurusteluun ja asevelvollisuuteen liittyvät kysymykset. Vaikka aiheet ovat sinänsä luonnollisia tiedontarpeiden kohteita, mielenkiintoista oli havaita se, kuinka niiden näkökulma poikkesi perinteisistä normatiivisista maskuliinisuuden ihanteista.

Tarkasteltaessa Hikikomero-keskustelupalstalla esiintyneiden tiedontarpeiden näkökulmaa, ne voidaan suhteuttaa teemoittain (esim. seksi, asevelvollisuus, opinnot jne.) oletettuihin arvoihin, jotka ovat yhteiskunnassa vallitsevia ts. normatiivisia. Mikäli tiedontarve poikkeaa normin ennako-odotuksista, sen voidaan katsoa ilmentävän toiseutta. Esimerkiksi hypoteettinen tiedontarve siitä, mitä ammattikorkeakoulun kirjastoalan sisäänpääsykokeen haastattelussa kysytään, edustaa normatiivista tiedontarvetta, koska se on luonteeltaan yhteiskunnan hyväksyminen arvojen (=opiskelu ja opiskelupaikan hankkiminen on tärkeää) mukainen. Se sijaan tiedontarve siitä, että mitä tiedontarvitsijalle tapahtuu kun hän ei viitsinyt mennä kouluun, josta olisi saanut opiskelu-

paikan, edustaa toiseutta implikoivaa käyttäytymistä ja tiedontarvetta (= opiskelu ei huvita, opiskelu ei mielekästä tai tärkeää).

Taulukkoon 15 on kerätty keskeisimpiä tutkimuksessa havaittuja teemoja, joita käsittelevissä tiedontarpeissa toiseus eksplikoitu selvästi. Kustakin temasta on kiteytetty tutkimustietoon perustuen oletettu yhteiskunnan vallitseva käsitys siitä mikä on oikea tai suositeltava tapa toimia tai tavoite (yhteiskunnan normatiivinen odotusarvo). Yhteiskunnan normatiivista odotusarvoa edustavat väittämät perustuvat Nuorisobarometrien (2000; 2001; 2002; 2004; 2005; 2006; 2007; 2008; 2009; 2010; 2012) antamaan kokonaiskuvaan suomalaisten nuorten arvoista sekä toisaalta kotimaisiin arvotutkimuksiin ja niissä esitettyihin yleisiin trendeihin (esim. Puohiniemi 2002; Puohiniemi 2006). Yhteiskunnan normatiivisilla arvoilla ymmärretään tässä yhteydessä enemmistön tärkeänä ja oikeana pitämiä arvoja suomalaisessa yhteiskunnassa. Näiden arvojen konsensus ilmenee myös eräissä tapauksissa yhteiskunnan asettamina normatiivisina velvoitteina, joista saattaa seurata sanktioita, mikäli niitä vastustetaan. Yhteiskunta olettaa esimerkiksi yksilön hakeutuvan palkkatyöhön ja evää häneltä useita sosiaali-etuksia, jos hän kieltäytyy työnteosta ilman pätevää syytä. Osa yhteiskunnan normatiivisista odotusarvoista on luonteeltaan sellaisia, ettei niiden vastaisesta toiminnasta seuraa suoranaista sanktiota. Näin on laita esimerkiksi yksilön asettaessa etusijalle yksinäisyyteen vetäytymisen vaikka yhteiskunnassa ystävien merkitystä pidetään yleisesti tärkeänä.

Teema	Yhteiskunnan normatiivinen odotusarvo	Sosiaalisesti vetäytyneiden maailma	Esimerkkejä Hikikomerossa esiintyneistä tiedontarpeesta
Seksi & parisuhde	Parisuhde ja siihen liittyvä seksielämä	Ei parisuhdetta, ei kokemusta parisuh- teesta, ei kokemusta seksistä	Kuinka saisin tyttöystävän? Oletko ollut treffeillä? Kuinka usein mas- turboit? Oletko neitsyt? Montako vuotta sinulla on velhouteen ⁵⁹ ?
Työ	Vakituinen työ	Ei työpaikkaa, ei moti- vaatiota työllistyä, pelko joutua työssä tekemi- siin ihmisten kanssa	Millainen työ olisi sen kaltainen ettei siinä tarvitsisi tavata ihmisiä?
Terveys	Normaali terveys, halu huolehtia omasta terveydes- tä ja ylläpitää kuntoa	Ahdistus, masennus, Aspergerin oikeyhtymä, bipolaarisuus ja muut mielenterveyden on- gelmat tyypillisiä	Millainen lääkitys teillä on? Olen nähtävästi joutunut psykoosiin – mitä teen? Kokemuksia XX- lääkkeen käytöstä? Mitä diagnoo- seja teillä on?
Ihmissuhteet	Ihmisellä on ystä- viä	Yksinäisyys	Onko teillä yhtään kaveria? Mistä saisin kaverin? Koska olette vii- meksi jutelleet tytön/naisen kans- sa?
Toimeentulo	Palkkatyö	Sosiaalituki, eläke	Miten saisin eläkkeen? Kuinka saan yhteiskunnalta asunnon ja sosiaalitukea?
Opiskelu	Jokainen kansalai- nen opiskelee itselleen ammatin tai suorittaa tietyn tutkinnon	Opinnot keskeytyneet, vaikeuksia opinnoissa. Osalla ammattitutkinto tms.	En saanut aikaiseksi aloittaa opin- toja – mitä nyt tapahtuu? Mihin tarvitaan koulutusta? Kannattaako minun saattaa opintoni loppuun?
Asevelvollisuus	Miespuolinen kansalainen suorit- taa asevelvollisuu- den joko käymällä armeijan tai siviili- palvelun	Iso osa pyrkii saamaan vapautuksen asevelvol- lisuudesta.	Kuinka saisi vapautuksen armeijas- ta/siviilipalvelusta?

Taulukko 15. Eräiden toiseutta edustavien teemojen ilmeneminen sosiaalisesti vetäytyneiden tiedontarpeissa vs. yhteiskunnan normatiiviset odotukset.

⁵⁹ Henkilöä, joka on 30-vuotiaana edelleen neitsyt, kutsutaan sosiaalisesti vetäytyneiden Hikikomero- keskustelufoorumilla ”velhoksi”.

Yhteiskunnallinen diskurssi määrittelee Hatakan (2011) mukaan parisuhteen yhteiskunnan peruspilariksi, jonka yhteiskunnallista auktoriteettia edustavat esimerkiksi lait ja säädökset. Parisuhteen solmiminen on näin ollen yhteiskunnan normatiivinen odotusarvo. Sosiaalisesti vetäytyneet kokevat keskustelujen mukaan parisuhteen solmimisen sekä kaikenlaisen kontaktin vastakkaiseen sukupuoleen hyvin ongelmalliseksi. Siitä huolimatta unelma parisuhteesta elää ainakin haaveissa.

Minkälainen tyttöystävä olisi riittävän hyvä sinulle? Onko rima korkealla, etkä tämän takia löydä itsellesi sopivaa naista? AP ei omista minkäänlaista kokemusta naisista, mutta itselleni ei sillä ulkonäöllä ole enää edes hirveää väliä, kunhan ei olisi mikään 120kg sotanorsu eikä susiruma. Tärkeintä minulle olisi että voisin olla naisen kanssa oma itseni ja puhua ja viihtyä hänen kanssaan.

(Minkälainen tyttöystävä olisi 1)

Epätoivoisen tilanteen takia ollaan valmiita tinkimään esimerkiksi ulkonäkövaatimuksista kohtuuden rajoissa. Viesti implikoi heikon itsetunnon, joka heijastuu myös parinmuodostukseen: ”itselleni ei sillä ulkonäöllä ole *enää* edes hirveää väliä”. Kirjoittaja viittaa siihen, että aiemmin ulkonäkö vielä merkitsi jonkin verran, mutta parinmuodostuksen epäonnistuminen ja siihen liittyvä turhautuminen ovat johtaneet siihen, että ulkonäkö ei ole keskeisin kriteeri.

Neitsyys on keskusteluiden valossa suuri ongelma, johon liittyy usein myös heikko itsetunto: seksuaalisten kokemusten saamista pidetään epätodennäköisenä, jopa mahdottomana. Oletukselle seksuaalisista kokemuksista yhteiskunnan normatiivisena odotusarvona saadaan pohjaa vertaamalla seksuaalisia kokemuksia peruskoululaisten, ammattikoululaisten ja lukiolaisten osalta sosiaalisesti vetäytyneiden seksuaalisten kokemusten puutteeseen (ks. taulukko 16).

Kouluaste	Pojat %	Kaikki %
Peruskoulu	22	22
Ammattikoulu	51	59
Lukio	38	41

Taulukko 16. Yhdyneissä olleiden oppilaiden määrä yhteensä ja poikien osalta prosentuaalisesti.

Lähde: Seksuaaliterveys. Sukupuoliyhdyneissä olleet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.2015. Verkossa <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-Asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/seksuaaliterveys> .

Taulukosta 16 ilmenee, että peruskoulua lukuun ottamatta yhdyneissä olleiden poikien määrä on suhteessa pienempi kuin tyttöjen. Vaikka merkittävä osa pojista on lukio- ja ammattikouluaikana ilman yhdyntäkokemusta, pidetään seksuaalisia kokemuksia teini- nuorten keskuudessa isossa arvossa (vrt. Willis 1984). Kontulan (2006,32) mukaan suomalaiset pojat ovat seurustelun aloittaessaan keskimäärin 17, 6 -vuotiaita ja tytöt 16,6 -vuotiaita. Moni Hikikomero-keskustelupalstan käyttäjistä on jo ohittanut koulu- iän – merkittävä osa käyttäjistä on keskusteluviesteistä saadun informaation perusteella yli 20-vuotiaita. Silti valtaosalla heitä ei keskusteluryhmäviestien perusteella ole lainkaan seksuaalisia kokemuksia eikä edes kokemuksia läheisyydestä vastakkaisen sukupuolen kanssa (esim. suutelu).

Seksiin liittyvissä tiedontarpeissa kyse ei niinkään ole itse seksuaaliseen suoritukseen tai kokemusten vertailuun vaan seksin saamiseen liittyvästä problematiikasta. Toisaalta 30-vuotta täyttäneitä, sosiaalisesti vetäytyneitä neitsyitä jopa ihailaan ja heitä kutsutaan ”velhoiksi”. Silti kontaktin saaminen vastakkaiseen sukupuoleen mietityttää ja eräissä keskusteluketjuissa pohdittiin myös prostituoitujen puoleen kääntymistä.

...kerro mistä löytyisi joku luotettava, mieluusti joko suomalainen tai vähintäänkin skandinaavinen prostituoitu, joka ei nauraisi vastenmieliseen ulkonäölleni saatikka neitsyden epävarmuudelleni.

(Miten muut hikkyt 50)

Prostituutioon turvautumisen ja siihen liittyvän tiedontarpeen voidaan itsessään katsoa edustavan seksuaalista toiseutta, mutta kysymyksessä mielenkiintoiseksi nousee ennen

kaikkea oma käsitys itsestä vastenmielisenä olentona, joka ei kelpaa edes prostituoidulle seksiseuraksi. Tämä kysymyksenasettelu eksplikoi selvästi heikkoa itsetuntoa ja oman erilaisuuden kokemusta, joka heijastuu tiedontarpeeseen ja sen muotoiluun. Kysymys prostituoidun löytämisestä saa reunaehdon, joka perustuu siihen, että henkilö on itsessään niin vastenmielinen, ettei kukaan halua olla fyysisessä kontaktissa hänen kanssaan edes maksusta.

Tuohisen (2013, 134) mukaan epäily nuorten heikosta työmotivaatiosta on aiheeton. Vuoden 2013 Nuorisobarometri osoittaa, että työtä arvostetaan ja sen katsotaan myös olevan toimeentulon kannalta ensisijainen valinta sosiaaliturvaan verrattuna. Peräti 85 % Nuorisobarometrin vastaajista oli sitä mieltä, että jos työnteosta saa saman nettokorvauksen kuin työttömyyskorvauksen suuruus olisi, he siitä huolimatta kävisivät mieluummin töissä.

Sosiaalisten tilanteiden pelko saa sosiaalisesti vetäytyneet karttamaan ennen muuta sen tyyppistä työtä, jossa he joutuisivat tekemisiin ihmisten kanssa. Vaikka töitä oltaisiin valmiita tekemään, työn tulisi olla sen tyyppistä, ettei siinä joudu kohtaamaan muita ihmisiä.

Työ liittyy kiinteästi myös toimeentuloon. Kun yhteiskunnan odotusarvot lähtevät siitä, että jokainen kansalainen tekee töitä hankkiakseen elannon itselleen, sosiaalisesti vetäytyneet mieltävät sosiaaliturvan ja sairaseläkkeen ensisijaisina toimeentulon turvaajina. Monet tiedontarpeet liittyvätkin juuri tähän teemaan: miten saan eläkkeen, kuinka hankin sosiaalivirastosta kaikki mahdolliset tuet jne.

...miten noi sossutuet toimii omistusasunnon kohdalla?

(8 kk asunut19)

Tässä olis nyt sitten tää probleema, olen aina näyttänyt sossun silmissä kunnan ihmiseltä. Aina hoitanut kaiken ajallaan ja esittänyt hakevani töitä aktiivisesti, jotta ei tulisi sossulta ylimääräisiä yhteydenottoja.

Voinko muuttaa omilla rahoillani toiseen asuntoon tässä lähiaikoina, maksaa vakuudet ymsyms ja sitten hakea sossusta tukia? Olen kuullut että joku oli tehnyt seuraavan kaavan mukaan: muutti jonnekin ihan keskelle metsää, lähimpään kaupaankin vitusti matkaa. Tuloksena oli se, että kaikki tuet tulivat aina täysinä eikä kukaan kuumotellut karensseilla sun muilla, koska ei ollut käytännössä mahdollista mennä töihin.

(Hei kanssahikkyyt 8)

Tiedontarpeissa ilmenee selkeästi pyrkimys saada vertaistietoa siitä, miten sosiaaliturvaa ja muita yhteiskunnan tukia voi käyttää maksimaalisesti hyväkseen. Edellinen esimerkki implikoi sen, että vaikka henkilöllä olisi varallisuutta, katsotaan sosiaaliavun hakeminen oikeutetuksi. Vastaavasti jälkimmäisessä esimerkissä kysyjä rinnastaa omaa tavoitetilansa kuulemaansa huhuun toisen sosiaalisesti vetäytyneen tilanteesta. Se sisältää ajatuksen keinottelusta työttömyysavustuksilla, koska henkilö pohtii ajatusta järjestää elämänsä niin, ettei työn vastaanottaminen käytännössä ole mahdollista ja kysyy tähän muiden mielipidettä. Samalla tämä kysymys representoi yhteiskunnan normatiivisen odotusarvon vastaista käyttäytymistä ollen esimerkki erilaista toiseutta ilmentävästä tiedontarpeesta.

Myös niissä tapauksissa kun tiedontarve kohdistui työpaikan hankkimiseen, voitiin osin havaita toiseuden piirteitä:

Mikä olisi sopiva työpaikka minunlaiselleni ihmiselle, joka kärsii vaikeasta sosiaalisten tilanteiden pelosta?

Vituttaa ihan vietävästi, kun haluaisi mennä töihin ja tehdä massia, mutta itseluottamus on miinuksella ja aivot paniikissa. Tahtoisin vain jonkin yksinkertaisen duunin, vaikkapa lehdenjakajan homman, mutta en uskalla mennä edes työhaastatteluun, koska ansioluetteloni on mitä on ja koska pelkään nolaavani itseni.

Sitten kuulee kavereilta nälvimistä, kuinka en käy töissä (opiskelen kylä). He eivät ymmärrä, että minä en yksinkertaisesti kykene työskentelemään vaikkapa kaupan kassalla tai tehtaassa, joissa joutuu jatkuvasti

tekemisiin muiden ihmisten kanssa ja olemaan esillä. Eniten pelkään sitä, että sössin helppoja asioita ja joudun naurunalaiseksi.

td;dr minkälainen työpaikka olisi passeli sosiaalisia tilanteita pelkäävälle ihmiselle?

(Mikä olisi sopiva työpaikka 1)

Vaikka tiedontarve sinänsä eli työpaikan hakeminen, ilmentää yhteiskunnan odotusarvojen mukaista käyttäytymistä, tiedontarve määrittyy kuitenkin toiseuden kokemuksen kautta. Mikä tahansa työpaikka ei tule kyseeseen ja kyse on nimenomaan erilaisen toiseuden mukanaan tuomasta tilanteesta. Kysyjä haluaa vastauksen ongelmaansa, jossa toiseus implikoi sen, mitä hän voi tehdä.

Oma terveys ja ennen muuta mielenterveyteen liittyvät tiedontarpeet nousevat selvästi esiin yhtenä tärkeänä tiedontarveryhmänä (ks. luku 7.3.2). Teema ilmentää jo itsessään toiseutta. Toisaalta mielenterveyteen liittyvät ongelmat ovat usein perussy toiseuden kokemiseen: edellä esitetty esimerkki työpaikan hakemisesta havainnollistaa tätä hyvin. Koska henkilö kärsi vaikeasta sosiaalisten tilanteiden pelosta, se vaikutti hänen toimintamahdollisuuksiinsa, toisin sanoen työllistymiseensä. Tiedontarve perustui mielenterveysongelmasta aiheutuneeseen toiseuden tunteeseen.

Samalla tiedontarpeissa näkyy myös tietty epäluottamus auktoriteetteihin (vrt. Chatman 1991), kuten lääkäreihin. Muiden samoista mielenterveysongelmista kärsivien henkilöiden vertaistukea ja kokemuksia sairauksiin ja niiden hoitoon liittyen pidetään itselle tärkeinä. Osin kyse on vertaistuesta, osin taas vertaistiedon hankkimisesta esimerkiksi lääkkeiden käytön suhteen⁶⁰.

⁶⁰ Vertaistiedon ja vertaistuen erosta ks. luku 7.5.2.
204

Vertaistiedon osalta terveyteen liittyy esimerkiksi seuraava vierotusoireisiin liittyvä tiedontarve:

Olen lopettamassa hieman yli vuoden kestänyttä Citalopram-lääkitystä. Lääke määrättiin ahdistukseen ja paniikkikohtauksiin, joita tulee enää hyvin harvoin ja osaan diilata niiden kanssa.

Nyt olen siis purkamassa lääkitystä, annokseni oli 10mg/vrk, joten varsinaisesti annosta ei voi pienentää (tablettia ei saa puoliksi) ja lääkäri oli sitä mieltä että voin noin pienen annoksen lopettaa seinään. Aloitin kuitenkin vähentämällä annokseen 10mg/1,5vrk mutta nyt olen ollut hie-
man vajaa viikon ottamatta lääkettä ollenkaan.

Ahdistusta tai masentuneisuutta ei ole tullut, henkisesti voin suht hyvin. Ongelmana onkin jatkuva pahoinvointi, huimauksen ja väsymyksen tunne. Lisäksi on hyvin vaikea keskittyä mihinkään ja olo on laiska ja saamaton. Hieman epätodellinen ja no, omituinen olo. Onko nyymeillä kokemuksia Citalopramin vieroitusoireista, kuinka kauan tätä paskaa kestää?

(Citalopramin vieroitusoireet 1)

Huomio kiinnittyy myös siihen, että kysyjä on noudattanut omaa lääkärin ehdotuksesta poikkeavaa lääkkeen lopetusmenetelmää, mikä implikoi epäluottamuksen terveydenhuollon ammattilaisiin. Hän etsii vertaistietoa, ts. muiden kokemuksia mahdollisista vierotusoireista eikä turvautuen ei-ammattilaisiin sen sijaan että hyödyntäisi esimerkiksi lääketieteellisen julkaisun antamaa informaatiota. Viestin toiseus ilmenee ennen muuta siinä, että se implikoi epäluottamuksen lääkärin antamiin ohjeisiin.

Vertaistukea taas edustaa halu samaistua muihin ja siitä aiheutuneet tiedontarpeet esimerkiksi koskien muiden sairauksia:

Ei löytynyt diagnoosilankaa etusivulla. Mitkä siis omat diagnoosinne?

(Ei löytynyt diagnoosilankaa... 1)

Kysyjä kertoo viestissään myös omat diagnoosinsa ja haluaa tietää onko muilla vastaavia sairauksia. Tätä voidaan pitää esimerkkinä halusta samaistua vertaisryhmään ja selittää toiseutta tällä tavoin. Samalla kyseinen tiedontarve representoi toiseutta paitsi sisällönsä, myös yhteisen toiseuden kokemisen potentiaalisen halun kautta. Toisin sanoen tiedontarpeen taustalla on toiseuden kokemuksen jakamisen halu, pyrkimys samanlaisen toiseuden tunnistamiseen. Tämän voidaan olettaa olevan kysyjälle tärkeää esimerkiksi siksi, että tieto samankaltaisista sairauksista kiinnittää hänet entistä voimakkaammin keskustelupalstan osallistujaksi ja lisää yhteisöllisyyttä.

Ihmissuhteet liittyvät osin seksuaalisiin haluihin ja tarpeeseen löytää tyttöystävä. Toisaalta keskusteluista ilmenee myös selvästi se, että useilla kirjoittajilla ei heidän kertomansa mukaan ole lainkaan ystäviä tai jos on, niin hyvin vähän. Jos ajatellaan, että oletusarvoisesti ihmissuhteisiin liittyvät ongelmat liittyvät useimmiten parisuhteen ylläpitämiseen ja ystävyysuhteissa ilmeneviin ristiriitoihin, ystävien välisiin ongelmiin jne., tämännäköiset tiedontarpeet eivät esiinny eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden ihmissuhteita koskevissa kysymyksissä. Siinä missä nuorilla on oletusarvoisesti edes muutama ystävä, iso osa keskustelijoista on täysin ilman ystäviä. Tarkasteltaessa asiaa tilastollisesti, kyse on ryhmästä, joka poikkeaa tässä asiassa melko voimakkaasti vallitsevasta käytännöstä. Nuorisobarometrin (Perusarvot... 2007, 94) mukaan muutaman kerran vuodessa, tätä harvemmin tai ei ollenkaan ystäviään tapasi vain prosentti kaikista 15-29 -vuotiaista. Vastaavasti 52 % vastaajista oli lähes päivittäin yhteydessä ystäviinsä (emt, 96). Ero sosiaalisesti vetäytyneiden solmimien ystävyysuhteiden määrään ja tapaamisfrekvenssiin on todella suuri. Aihetta on käsitelty monissa keskustelupalstan keskusteluketjuissa (esim. Haluaisin vain jonkun kaverin 1-26; Hikkyt luetelkaa sosiaaliset kontaktinne 1-24), joista ilmenee että useilla kirjoittajilla ei ole lainkaan ystäviä.

Moni kirjoittaja toivoikin löytävänsä ystävän. Halu saada kontakteja ilmeni myös tiedontarpeissa, joissa kyseltiin esimerkiksi halukkaita osallistumaan ”hikkymitteihin”:

Älkää tuomitko etukäteen. Tiedän että "hikky-miitti" kuulostaa tyhmältä mutta onko täällä sen verran komerosta päässeitä yksilöitä jotka haluaisivat tavata muita introvertteja / syrjäytyneitä / sosiaalisten tilanteiden pelosta kärsiviä joilla samanlaisia kokemuksia?

Onko edes teoriassa mahdollista että kukaan ilmaantuisi paikalle? En väitä että itse ilmaantuisin.

(Hikky-miitti 1)

Kysymys tapaamisesta muiden samanlaista toiseutta jakavien kanssa sisältää paradoksaalisesti myös loppukaneetin oman uskalluksen puutteesta tavata muita ihmisiä.

Myös Skypekavereita tai mailailuseuraa kaivattiin yksinäisyyden lievittämiseksi, mikä poiki tiedontarpeita siitä, olisiko joku halukas ottamaan yhteyttä viestiketjun aloittajaan:

Tähän saa ilmoittaa esim. Skypen tai sähköpostiosoitteen ja voi samalla kertoa jotain tietoja itsestään.

Itse olen kohta 22v mies ilman minkäänlaista sosiaalista elämää ja NEET, olisi kiva löytää samanhenkistä porukkaa. Pelkkä tekstichätti mielessä.

Skype: XXXXXX⁶¹

(Hikkyistä seuraa 1)

Yllä oleva viesti sai peräti 45 vastausta, joista useissa kirjoittajat ilmoittivat oman Skype-tunnuksensa. Se kertoo myös siitä, että monille näistä nuorista verkon foorumit ja pikaviestimet ovat jopa ainoa sosiaalinen kontakti. Joissain tapauksissa nekin voivat olla jopa liian ahdistavia:

25v superhikikomori. Saa nähdä pystynkö nykyisen sosiaalisen rappeutuneisuuden tilassani keskustelemaan lainkaan edes tekstimuodossa.
(Hikkyistä seuraa 15)

⁶¹ Henkilön viestissä mainitsema Skypeosoite on jätetty mainitsematta kirjoittajan anonymiteetin turvaamiseksi.

Myös webbikameran ja mikrofonin käyttö koettiin usein kiusalliseksi (Hikkyistä seuraa 9, 17, 22) ja moni korosti haluavansa kommunikoida vain tekstichatin kautta Skypessä. Varsinaisten kommunikointifoorumien lisäksi tiedontarpeissa näkyi teemaan liittyvä sosiaalisten suhteiden solmimisen halu myös pelimaailmassa: esimerkiksi Play Station Networkiin (PSN) kaivattiin pelikavereita (Olisi kiva saada PSN 1).

Kuten edellisistä esimerkeistä ilmenee, halu löytää ystävä joko reaali- maailmassa (esim. Haluaisin vain jonkun kaverin 1), saada juttuseuraa (esim. Hikky kertokaa minulle miten 3) tai kontakteja virtuaali- maailmassa (esim. Olisi kiva saada PSN 1, Hikkyistä seuraa 1, 15), ovat keskeisiä tiedontarpeiden motiiveja. Toiseuden näkökulma tulee esiin ensinnäkin siinä, että halu kohdata samanlaisia toisia on ensisijainen tutustumisen motiivi. Toiseksi epäily siitä, kykeneekö henkilö kuitenkaan saapumaan miittiin tai kommunikoimaan edes tekstipohjaisesti Skypessä vaikka itse ehdottaakin sitä, on osoitus toiseudesta.

Eräissä viesteissä myös näkökulma ystävytyteen on toiseutta representoiva siinä mielessä, että niissä kyseenalaistetaan ystävien ja ihmissuhteiden merkitys täysin. Näissä tapauksissa tiedontarve saattaa koskea juuri sitä, miksi ihmisellä pitäisi olla ystäviä.

...kavereita, tyttöystävää tai seksielämää.

Mihin näitä tarvitsee kun on nyymit, animetyyny&nettiporno, ja aina voi masturboida

(Kavereita 1)

Miksi lopettaa yksinolo, en voi hyvin ihmisten seurassa

(Miksi lopettaa yksinolo 1)

Ystävyys ja ihmissuhteet eivät ole tavoiteltava asia – miksi siis vaivautua? Jo kysymyksenasettelu heijastelee yhteiskunnan normatiivisten odotusten vastaisuutta. Oman toiseutta representoivan näkökulman ystävyys-suhteisiin tuovat myös ne tiedontarvekysymykset, joissa kyseenalaistetaan sosiaalinen vetäytyminen ongelmana ja sitä saatetaan

jopa pitää tavoitetilana ja siihen ollaan tyytyväisiä, kuten seuraava esimerkki havainnollistaa.

Kuinka moni täällä roikkuva kokee, että on ihan tyytyväinen nykyiseen elämäntyyliinsä?

Itse nimittäin olen. En tiedä sitten "kelpuutetaanko" minut täysin hikyksi, sillä opiskelen yliopistolla ja käyn siellä luennoilla. Kysymyksiä kysyn jos joku jää epäselväksi, muuten en keskustele ai ylipäättänsä tunne sieltä ketään.

... Pitäisikö koittaa ihan väkisin tunkea jonnekin seuraan tai hankkia seurustelukumppani, jos vaikka tulen tulevaisuudessa katumaan kun ei nuorena tullut "elettyä"?

(Onko hikkys aina ongelma 1)

Näkökulma yksinäisyyteen ei siis aina ole kielteinen. Se voi olla hyväksyttävissä oleva tila, johon ei edes haluta muutosta. Yhteiskunta saattaa luoda paineita sen suhteen, mutta yksilö kokee olevansa tyytyväinen, kuten eräs palstan kirjoittaja totesi (Oletteko tulleet ajatelleeksi 1).

Eräissä opiskelua käsittelevissä tiedontarpeissa toiseus ilmenee selvästi ennen muuta jaksamiseen ja motivaatioon liittyvänä näkökulmavalintana. Eräissä tapauksissa keskustelupalstalla saatetaan kysyä opintoihin liittyviä vinkkejä, mutta toiseutta representoivissa tiedontarpeissa ilmenevät ensin mainitut motiivit selkeästi tiedonhankinnan viritäjänä.

Myös asevelvollisuuden suorittamista koskevassa puheessa tiedontarpeet näyttäytyvät usein toiseuden piirteitä sisältävinä kysymyksinä. Asevelvollisuuden tai siviilipalvelun suorittaminen on yhteiskunnan normatiivinen odotusarvo. Nuorisobarometrin (2010) mukaan 70 % tutkituista 15-29 -vuotiaista piti yleistä asevelvollisuutta tärkeänä tai

melko tärkeän maamme puolustuksen kannalta. Vastaavasti vuonna 2013 koko väestöstä 76 % oli sitä mieltä, että Suomen on puolustauduttava aseellisesti jos maahan hyökätään (Tilastokeskus 2014. Maanpuolustustahto 1970-2014).

Asevelvollisuutta koskevissa tiedontarpeissa tuli selvästi esiin kielteinen suhtautuminen maanpuolustukseen ja pelko siitä ettei henkilö kestä armeijan mukanaan tuomia henkisiä ja fyysisiä rasituksia.

Käykö ihan sairaanhoitajalla käynti joka kirjoittaa lääkkeet ja C-paperit vai lykätäänkö sieltä vaan lähetettä johonkin (maksulliselle??) psykiatrilille tms. ?

(Mites muut hikkyt tuon 7)

Asevelvollisuuden suorittamista pohdittiin laajasti useammassa keskustelussa eikä sen katsottu olevan osa sosiaalisesti vetäytyneiden alakulttuuria, kuten seuraava viesti osoittaa:

Miksi yksikään itseään kunnioittava (tai kunnioittamaton) hikky menisi armeijaan? En voi käsittää. Siinä tapauksessa ei voida edes puhua hikkyistä.

(Miten muut hikkyt diilaavat 59)

Näiden tiedontarpeiden taustalla oli usein käsitys omasta henkisestä tai fyysisestä heikkoudesta, jotka johtuivat sosiaalisesta vetäytymisestä ja usein myös mielenterveydellisistä ongelmista tai sairauksista. Erilaisuuden kokemus suhteessa valtaväestöön ja samanlainen toiseus yhdisti tiedontarvitsijoita ja muita keskusteluun osallistuneita henkilöitä.

Sinänsä jokapäiväisiä tiedontarpeen aihepiirejä lähestytään Hikikomeron keskusteluissa näkökulmista, jotka ovat toiseuden leimaamia: varusmiespalveluksen välttäminen, lääkkeiden käyttämättä jättäminen vastoin lääkärin ohjetta, seksuaalisten kokemusten saaminen aikuisiällä, sosiaalituella keinottelu jne. Tiedontarpeen taustalla on poikkeava elämäntilanne ja elämäntapa, toiseuden kokemuksen värittävä arki, joka ohjaa tiedontarpeiden sisältöjä ja muotoiluja.

9.1.3 Reflekoivat viestit ja toiseus

Monet Hikikomeron keskustelunavauksista ja -ketjuista eivät sisällä suoran tiedontarpeen ilmaisua vaan ovat enemmänkin vertaistukea ja sen tarvetta sekä antamista sisältäviä ketjuja. Tähän kategoriaan kuuluville viesteille on tyypillistä omasta elämäntilanteesta, ongelmista ja ajatuksista avautuminen. Niissä reflektoidaan omia henkisiä tuntemuksia sekä eräissä tapauksissa myös fyysisistä oloilaa.

Peräti 252 kommenttia keränneessä viestiketjussa ”Aina välillä vilahtaa” pohdittiin naispuolisten sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden olemassaoloa ja heidän tunnusmerkkejään sekä syitä sosiaaliseen vetäytymiseen. Keskusteluketjuissa oli lukuisia avautumisia itsestä, joista esimerkkinä seuraava naispuoliseksi tunnustautuvan lesbon käsitys sosiaaliseen vetäytymiseen johtaneista syistä:

Varmaan siksi koska olen lihava ja lesbo. Lamaannuin täysin joskus 6 vuotta sitten. Unirytmä on ihan päin helvettä ja kirjoittelen netissäkin öitä myöten.

Mutta totta se kai hyvin pitkälti on että ei naisia tässä tilanteessa käytännössä ole. Varmaan joku 0,10% ja miehiä 99,90%. Johtuen erinäisistä biologisista ja yhteiskunnallisista realiteeteista (miesten työpaikat vähenvät jatkuvasti, hetskunaisten kriteerit tiukkenee koko ajan, kaikki maskuliinisuus liki kriminalisoitu)

No läski olen, ja rumakin todennäköisesti. Sanoisin että olen ehkä 1½/10. Enpä ole kellekään kelvannut lähes vuosikymmeneen, silloinkin lähinnä säälistä mielenterveysongelmista kärsivälle tytölle.

Tuskin edes kelpaisin epätoivoisimmallekaan hetskumiehelle, vaikei kyllä itseäni syytä kun en näe itsessäni mitään bi-puolta, koskaan ole.

Ja kyllä, kokeilin sitä teidänkin mainitsemaa deittisivujuttua, joskus 2008. En maininnut juuri mitään itsestäni. Mutta eipä tullut yhtä ainoaa

kontaktaa 3 kuukauteen. Profilini rankattiin myös tähtien avulla johonkin 1,7/5 niin poistin sen.

(Aina välillä vilahtaa 4)

Viestissä on useita toiseutta ilmentäviä seikkoja. Minäkuvaan, seksuaaliseen suuntautumiseen (lesbous) ja hyväksyntään liittyvät tunnustukset ilmentävät erilaista toiseutta suhteessa yhteiskunnan perinteisesti hyväksymiin arvoihin. Toisaalta viesti ilmentää erilaista toiseutta myös Hikikomero-keskusteluryhmän käyttäjien suhteen, sillä viestin lähettäjä on oman kertomansa mukaan nainen toisin kuin valtaosa Hikikomeron kirjoittajista. Samanlaista toiseutta viestissä taas edustaa seksuaalinen frustraatio, jota ilmenee runsaasti Hikikomeron mieskirjoittajien viesteissä.

Vaikka viesti ei sisällä artikuloitua tiedontarvetta, voidaan se tulkita myös eräänlaiseksi hyväksynnän ja vertaistuen hakuyritykseksi. Lauseet *”enpä ole kellekään kelvannut lähes vuosikymmenen, silloinkin lähinnä säälistä mielenterveysongelmista kärsivälle tytölle”* ja *”tuskin edes kelpaisin epätoivoisimmallekaan betskumiebelle”* osoittavat kirjoittajan frustraatiota ja heikkoa itsetuntoa ja representoivat näin yhdenlaista toiseuden kokemusta. Ne implikoivat tiedontarpeen siitä, että joku kirjoittajista väittäisi asian olevan toisin ja em. viestin lähettäjä saisi sillä tavoin positiivista vertaistukea sanomalleen. Kutsun tämän tyypistä tiedontarvetta reflektion aikaansaamaksi implisiittiseksi tiedontarpeeksi.

Tahtoisin elää maailmassa jossa oikeasti voisin tehdä mitä haluan. Tällöin voisin muokata siitä haluamani mutta koska eräät rakastavat mammonaansa liikaa en pysty tähän yksin. Itse olen pahempaa kuin rotta sillä tiedän mitä haluan elämältäni mutta tydyn osaani kunhan sossu maksaa minulle pitääkseen karsinaa pystyssä. Ehkäpä elinaikanani karsina kaatuu ja uskallan tavoitella unelmiani. Toivottavasti pysyn siihen asti karsinassani ettei minua pistetä vielä pienempään karsinaan.

(Avautuminen 1)

Reflektion aikaansaama implisiittinen tiedontarve on luonteeltaan piilevä. Sitä ei avoimesti tuoda julki, mutta näkemyksen, mielipiteen, kokemuksen tms. esittäjä olettaa, että muut reagoivat siihen kertomalla oman mielipiteensä. Joissain tapauksissa reflek-

toivaan viestiin liittyikin lopuksi kehoitus ottaa kantaa asiaan, kuten seuraava esimerkki osoittaa.

Eli siis tämmöinen tarina tänään.⁶²

- Koko nuoruusiän sairas ja työkyvytön. Ap on 25.
- Ei koskaan mahdollisuutta tehdä töitä.
- Juossut monilla erikoistuneilla lääkäreillä (yksityinen ja julkinen)
- Syönyt monia eri pillereitä etten edes muista mitä kaikkea.
- Diagnooseja annettu monenlaisia.
- Kotona istunut koneella noin 10 vuotta.
- Ei peruskoulua kummempaa koulutusta koska terveys.
- Sairaspäiväraha tullut täyteen ja olisi sitten pitänyt siirtyä kuntoutustuelle, mutta kela päätti että sen hetkisen diagnoosin perusteella en ole siihen oikeutettu.
- Kävin tuolloin yksityisellä. Eikä enään sitten ollut varaa käydä.
- Aikaa kuluu lannistumisen takia pari vuotta kotona ttt-tuella.
- Nyt noin 3 kk sitten aloittanut käynnin julkisella.
- Lääkäri ja sairaanhoitaja aivan vittupäitä.
- Sossu hillostaa persettä koska ensisijainen tuki (sairaspäiväraha johon olen oikeutettu) pitää olla vireillä muuten lähtee parikytä prossaa pois tuesta.
- Lääkäri jälleen totesi työkyvyttömäksi joten kysyin josko voitaisiin nyt laittaa se sp-raha virelle.
- No ei helvetissä koska raha passivoittaa ja yhteiskunta.
- Haista vittu jooko.
- Tuon akan suusta olen jo tasan 4 kertaa kuullut sanan yhteiskunta.

⁶² Alkuperäisen viestin lyöntivirheet korjattu selvyuden vuoksi. Kansankielisiä tms. ilmaisuja ei ole poistettu tekstistä.

- Nyt sitten pitäisi taas löytää joku yksityinen terapeutti/psykiatri jolla on myös valtuudet kirjoittaa se vitun B-lausunto.

Huomatkaa että ennen kun menin yksityiselle, kävin mehiläisessä ja selitin tilanteen. Psykiatri läiskäs samantien A-lausunnon sv-päivärahaa varten ja odotti että sitten julkisella puolella kirjoittaisivat B-lausunnon pidemmäksi aikaa.

Onko se tosiaan niin että yksityiselle on mentävä jos haluaa että asiat alkaa toimia. Varaton kun olen niin vanhemmat tähän asti maksanut yksityiset lääkärinkäynnit.

Sori jos teksti oli sekavaa. Tässä juuri juon tiistaikaljaa vitutukseen.

Mietteitä ?

What do ?

(Eli siis tämmönen tarina 1)

Kyse on omaa elämäntilannetta koskevasta reflektiosta aivan samalla tavoin kuin edellisessä tapauksessa. Erona kahteen edelliseen esimerkkiin verrattuna on se, että viestin lopussa kirjoittaja pyytää muita kommentoimaan reflektiotaan toteamalla ”mietteitä? What to do?”Kahdessa edellä kuvatuissa tapauksissa loppukaneetti puuttui, jolloin kyseessä oli reflektion aikaansaama implisiittinen tiedontarve. Henkilön odotusarvo vertaistukea antaville kommenteille sisältyi siihen, että hän avautui omasta tilanteestaan keskustelupalstalla. Jälkimmäisessä tapauksessa taas reflektio tuotti eksplikoitun tiedontarpeen. Yhteistä kaikissa edellä kuvatuissa tapauksissa on se, että niiden sisältöä ilmentää toiseuden kokemusta, jolloin voidaan päätellä, että toiseuden kokemuksen reflektointi keskustelupalstalla perustuu haluun saada palautetta, olipa pyyntö eksplikoitu tiedontarpeeksi tai ei. Vastaavalla tavalla oman kokemuksen reflektio voi olla myös vastaus toisen henkilön esittämään reflektioon perustuvaan implisiittiseen tai eksplikoituun tiedontarpeeseen.

Kaikissa edellä kuvatuissa tapauksissa kirjoittajat reflektoivat omia kokemuksiaan ja tuntemuksiaan, jotka ovat toiseuden läpäisemiä. ne voidaan ymmärtää vertaistukea

postuloiviksi viesteiksi, joiden tavoitena on verrata omia kokemuksia ja ajatuksia samanlaisten toisten käsityksiin ja kokemuksiin asiasta. Tiedontarpeen tyydyttyminen perustuu tällöin kokemusten ja ajatusten samankaltaisuuden vertaluun ja vertaistuen saamiseen oman reflektiivisen viestin tueksi.

10 YHTEISÖLLINEN TIEDON JAKAMINEN HIKIKOMEROSSA JA ”PIENET MAAILMAT”

Yhteisöllisen tiedonhankinnan tutkimuksessa huomio on kiinnittynyt ensisijaisesti ammatillisen tiedon hankinnan saralla tapahtuvaan yhteisölliseen tiedonhankintaan (esim. Shah 2012, 141; Hyldegård 2006; Reddy & Spence 2008; Cho & Lee 2008). Tällöin informaatiota hankitaan ensisijaisesti organisaation tai ryhmän toiminnan edistämiseksi. Myös silloin kun on kyse tehtäväperustaisesta tiedonhankinnasta, jossa yksilö tarvitsee jotain tiettyä informaatiota, kyse on tulkintani mukaan viime kädessä organisaation toimintaa varten hankittavasta informaatiosta. Tätä voidaan perustella sillä, että yksilön tehtäväperustaisen tiedonhankinnan (esim. Serola 2009) tavoitteena on loppujen lopuksi organisaation toiminnan edistäminen ja näin ollen hankittu informaatio pyrkii edistämään organisaation tai ryhmän toimintaa.

Arkielämän ei-ammattillisen yhteisöllisen tiedonhankinnan voidaan katsoa palvelevan joko ryhmän yhteisiä tiedonintressejä ja henkilön puhtaasti yksilölähtöisiä tiedontarpeita. Kun ammatillisen yhteisöllisen tiedonhankinnan saralla pyritään muodostamaan ryhmän sisäinen, yhteisesti hyväksytty näkemys, näin ei välttämättä tapahdu ei-ammattillisen arkielämän tiedonhankinnan osalta yhteisöllisessä tiedonhankinnassa. Toisaalta tähän tiedonhankintatutkimuksen lohkoon kuuluva perustutkimus on vielä antanut odottaa tulemistaan (vrt. Shah 2012, 141).

Hikikomero-keskusteluryhmässä voidaan tunnistaa sekä yhteisön toimintaa tukevia ja näin yhteisön yhteisiä tiedontarpeita sekä yksilölähtöisiä tiedontarpeita, joihin etsitään ratkaisua turvautumalla yhteisön jäsenten mielipiteisiin. Tarkasteltaessa tämän verkko-yhteisön yhteisten tiedontarpeiden ja yksilökohtaisten tiedontarpeiden määrällisiä osuuksia voidaan havaita, että suurin osa tiedontarpeista on yksilölähtöisiä.

Hikikomerossa esiintyneet yhteisön yhteiset tiedontarpeet liittyivät lähinnä keskusteluryhmän toimintaan, sen kehittämiseen ja ryhmän sisäiseen normistoon. Esimerkiksi uusien, tiettyyn teemaan liittyvien lankojen avaaminen virtuaaliyhteisön jäsenten yhtei-

sen esityksen perusteella edustaa palvelun kehittämiseen pyrkivää yhteisöllistä tiedon jakamista yhteisön yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Konkreettisena esimerkkinä tutkimusmateriaalista voidaan nostaa esiin esimerkiksi keskustelulanka, jossa ehdotetaan sellaisen langan perustamista, jossa halukkaat voisivat kertoa mistä päin Suomea he ovat kotoisin (Miten olisi hikkyn oma paikkakuntalanka...).

Verkkoyhteisössä artikuloitu yksilöllinen tiedontarve perustuu tiedontarvitsijan ryhmää ja sen asiantuntemusta kohtaan tuntemaan luottamukseen. Viime kädessä ristiriitaisten vastausten aiheuttama erimielisyys ei haittaa ryhmää ja mielipiteen ykseyteen ei edes pyritä, koska ryhmän ei tarvitse muodostaa yhteisiä näkemystä asiasta. Tiedontarvitsija sen sijaan on se taho, joka muodostaa oman käsityksensä esitettyjen näkemysten perusteella ja niitä punnitsemalla.

Sisäpiiriläisten (insiders), merkitys tiedonlähteinä on ”pienessä maailmassa” keskeinen, koska heillä oletetaan kokemuksen, tietyn yhteisössä saadun aseman tms. muiden vastaavien syiden takia olevan käyttökelpoista informaatiota tiedontarvitsijan kannalta (Chatman 1999; 208, 212). Hikikomeroissa näitä Chatmanin tarkoittamia sisäpiiriläisiä edustavat ”velhot”, ”truuhikkyt” ja muut pitkään sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt. Tässä tutkimuksessa käytän termiä tiedon jakaminen termin tiedonmuodostus sijaan. Tiedon jakaminen kuvaa paremmin Hikikomero-keskusteluryhmässä tapahtuvaa keskustelijoiden välistä informaation välittämistä kuin termi tiedonmuodostus, joka viittaa enemmänkin yhteisen käsityksen muodostamiseen ryhmässä (vrt. Shah 2012). Tässä tapauksessa kyse on ensisijaisesti yksilölähtöisten tiedontarpeiden tyydyttämisestä keskusteluryhmästä saatavan informaation avulla, ei yhteisen konsensuksen tai näkemyksen muodostamisesta ryhmässä. Tämän vuoksi termi tiedon jakaminen on nähdäkseni ilmaisuna kuvaavampi kuin tiedonmuodostus.

10.1 Yhteisö tiedon jakajana

Aineistosta tunnistettiin erityyppisiä keskustelun muotoja ja prosesseja siitä miten yhteisössä jaettiin tietoa keskustelupalstalla. Seuraavassa on käyty läpi eri variaatiot, jotka kuvastavat keskustelun etenemistä yksittäisessä viestiketjussa ja tiedontarpeen tyydyttymistä. Merkillepantavaa on, että yhteisö ei pyrkinyt luomaan yhteistä näkemystä asi-

asta. Sen sijaan lähes kaikissa tapauksissa pyrittiin tyydyttämään yksittäisen henkilön tiedontarve, ei yhteisön yhteinen tiedontarve muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.

10.1.1 Tiedontarvekysymykset ja niihin saadut vastaukset

Suurin osa viestiketjusta sai aikaan keskustelua ja mielipiteenvaihto saattoi olla kiivas-takin, mikä osoittaa, että Savolaisen (2001) huomio dialogin vähäisyydestä ei välttämät-tä pidä paikkaansa. Tarkastelen ensiksi keskustelujen eri tyyppisiä tiedontarpeiden muodostumisen ja niihin saatavan vastauksen näkökulmasta. Tämän jälkeen analysoin keskustelujen luonnetta esimerkkitapausten avulla, jotka kuvastavat käytyä keskustelua ja sen etenemistä.

Hikikomero-keskustelupalstan keskusteluja voidaan tarkastella ensinnäkin viestien interaktiivisuuden näkökulmasta. Tällöin voidaan materiaalista havaita seuraavat kes-kustelutyypit:

- Viestiketju, jossa ei lainkaan dialogia
- Kahdenkeskinen keskustelu
- Monenkeskinen keskustelu

Jaottelu ei kuitenkaan viime kädessä kerro kuin sen tosiseikan, onko kyse kahdenkes-keisestä vai useamman ihmisen välillä keskusteluketjussa käytävästä mielipiteenvaih-dosta. Siksi olen jaotellut keskustelulangat yhteisöllisen tiedonmuodostuksen näkö-kulmasta seuraaviin kategorioihin, joiden perusteella havainnollistan virtuaaliyhteisön tiedon jakamista ja kommunikaatiota Hikikomero-keskustelupalstalla olevissa keskus-teluketjuissa:

- Formuloitu tiedontarve, johon ei saada vastausta.
- Formuloitu tiedontarve, johon saadaan yksiselitteinen vastaus.
- Formuloitu tiedontarve, jonka pohjalta syntyy kahdenkeskinen keskustelu tiedon-tarvitsijan ja vastaajan välillä.
- Formuloitu tiedontarve, jonka pohjalta syntyy useamman keskustelijan välille

- Reflektiivinen viesti, jonka pohjalta syntyy kahdenkeskinen keskustelu.
- Reflektiivinen viesti, jossa ei ole formuloitua tiedontarvetta, mutta joka aiheuttaa keskustelun, jonka aikana syntyy tiedontarpeita.
- Reflektiivinen viesti, jossa ei ole formuloitua tiedontarvetta, mutta joka aiheuttaa keskustelun ja jonka aikana ei synny formuloituja tiedontarpeita.
- Reflektiivinen viesti, joka ei aiheuta keskustelua.

Analysoin seuraavassa esimerkkeihin tukeutuen minkä tyyppisiä nämä tilanteet ovat ja kuinka yhteisöllisyys toimii tiedonhankinnan näkökulmasta keskustelupalstalla erityyppisissä havaitsemisani tilanteissa.

Formuloitu tiedontarve, johon ei saada vastausta (kuvio 7). Vain kuuteentoista keskusteluavaukseen (3,6 % kaikista keskusteluryhmän viestiketjuista) ei tullut lainkaan kommentteja. Näistäkään keskusteluavauksista kaikki eivät sisältäneet varsinaista ongelmaa, johon olisi etsitty tietoa. Toisaalta keskusteluketjun avaaja saattoi myös artikuloida selkeän tiedontarpeen, mutta hän ei saanut lainkaan vastausta kysymykseensä. Esimerkiksi seuraava keskusteluavaus sivuutettiin vaikka opintoihin ja työelämään liittyvät vaikeudet aiheena ja niitä koskevat kysymykset ovat olleet yleinen teema keskusteluisa.

Pitkän poissaolojakson päätteeksi sain erotuksen ammattikoulusta, joka oli työharjottelua ja muutamaa kurssia vaille vaille käytyä. Tukia ei siis tule enää tämän jälkeen. Ottivat koulusta yhteyttä etsivään nuorisotyöhön.

Mitä minun nyt pitäisi tehdä?

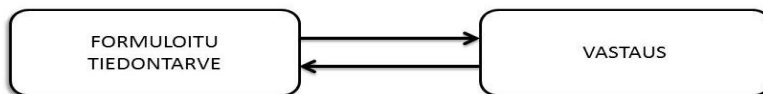
(15464021 1)

Tämä esimerkki edustaa puhtaimmillaan keskustelupalstalla esiintynyttä tilannetta, jossa tiedontarvitsija esittää selkeän kysymyksen, mutta hänen tiedontarpeensa ei tyydyty syystä tai toisesta. Keskustelua ei myöskään synny. Yhteisöllistä tiedonmuodostusta ei siis synny eikä yhteisö myöskään jaa haluttua informaatiota.

Kuvio 7. Formuloitu tiedontarve, johon ei saada vastausta.

Tiedontarve voi jäädä vaille vastausta vaikka keskusteluryhmä vastaisikin viestiin (ks. kuvio 7). Tämän lisäksi monissa keskusteluketjuissa esitettiin uusia tiedontarpeita, jotka olivat luonteeltaan joko täsmentäviä tiedontarpeita tai johdettuja tiedontarpeita, mutta niihin ei välttämättä syystä tai toisesta saatu lainkaan vastausta. Myös sen tyyppinen viesti, joka oli luonteeltaan reflektiivinen, t.s se ei sisältänyt formuloitua tiedontarvetta, saattoi jäädä vaille kommentteja.

Kuvio 8. Formuloitu tiedontarve, johon saadaan yksiselitteinen vastaus.

Kuviossa 8 esitettyssä tapauksessa viestiketjun aloittaja esittää selkeän tiedontarveysymyksen, johon hän saa vastauksen. Varsinaista keskustelua ryhmän jäsenten tai tiedontarpeen esittäjän ja siihen vastuksen antavan henkilön välillä ei synny.

Kysymys:

Minulla on keskivaikea/vaikea masennus mutta joskus olen pari päivää iloinen vaikka yksin olenkin. Voisiko tämä olla maanisdepressiivisyys?

(15472029 1)

Vastaus:

Siltä kuulostaa, mikäli noi erottuu toisistaan selkeinä "jaksoina".

Ite olen toisaalta äärimmäisen masentunut, saamaton ja sosiaalisesti vammainen mutta toisaalta todella positiivinen... millään ei ole loppujenlopuksi vittuakaan väliä, tai siis kaikki on ikäänkuin plussaa elämässä. Ei siis ole mitään varsinaista vaihtelua... olen vain aika ristiriitainen tapaus.

(15472029 2)

Esimerkissä kysyjä esittää autenttisen tiedontarpeen, johon hän saa vastauksen, joka perustuu vastaajan omiin vastaaviin kokemuksiin. Vaikka aihe on sen tyyppinen, että sen voisi olettaa kiinnostavan muitakin keskustelupalstan lukijoita, ei laajempaa keskustelua synny vaikka tiedontarve tyydyttyy,

Vastaavasti myös reflektiivinen viesti saattaa poikia kommentin, joka ei kuitenkaan laajene varsinaiseksi interaktiiviseksi keskusteluksi. Seuraava esimerkki valaisee tätä tilannetta, jossa ei esitetä varsinaista tiedontarvetta vaan viesti on luonteeltaan reflektiivinen ja se aiheuttaa samaistumisreaktion, mutta ei varsinaista keskustelua:

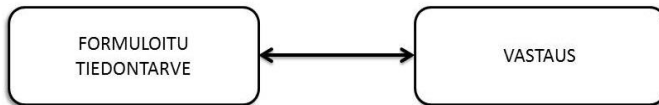
Yritin aikani räpistellä entisen sosiaalisen elämäni rippeissä vain todetakseni, että en jaksa.

(Yritin aikani räpistellä 1)

Koettu useampaan kertaan.

(Yritin aikani räpistellä 2)

Vaikka keskustelua palstan lukijoiden kesken ei synny, saa viestiketjun aloittaja kuitenkin vertaistukea, mikä saattaa sinänsä olla keskustelunavauksen lähettäjälle merkityksellisen asia. Toisaalta kyse on myös tiedon jakamisesta: vastaaja toteaa kokeneensa saman elämäntilanteen ja tämä implikoi sen tosiasian, että aloitusviestin lähettäjän lisäksi myös muilla ihmisillä on vastaavia ongelmia.

Kuvio 9. Formuloitu tiedontarve, jonka pohjalta syntyy kahdenkeskinen keskustelu tiedontarvitsijan ja vastaajan välillä.

Kuviossa 9 esitetty keskustelutyyppi poikkeaa edellisestä siinä, että saadun vastauksen lisäksi keskustelun aloittajan ja vastaajan välille syntyy jotain keskustelua. Kysyjä saattaa esimerkiksi tehdä jatkokysymyksen vastauksen pohjalta, jolloin on kyse täsmennyksestä tiedontarpeesta. Tälle keskustelutyyppille on kuitenkin leimaa antavaa sen dialoginen luonne. Muut ryhmän jäsenet eivät ketjun aloittajaa ja siihen vastannutta henkilöä lukuun ottamatta osallistu keskusteluun.

Kävin eilen lääkärissä paniikkikohtauksen takia. Kohtauksessa luulin kuulevani perheenjäsenieni ajatuksia ja heidänkin kuulevan mitä itse ajattelen. Lääkäri määräsi rauhoittavia ja sanoi sen menevän ohi ja johduttavan opiskelun aloituksen yhteyteen liittyvästä muutos-stressistä? Mitä tästä pitäisi ajatella, ikinä ennen ei mitään vastaavaa ole tapahtunut.

Muilla samankaltaisia kokemuksia?

(Kävin eilen lääkärissä 1)

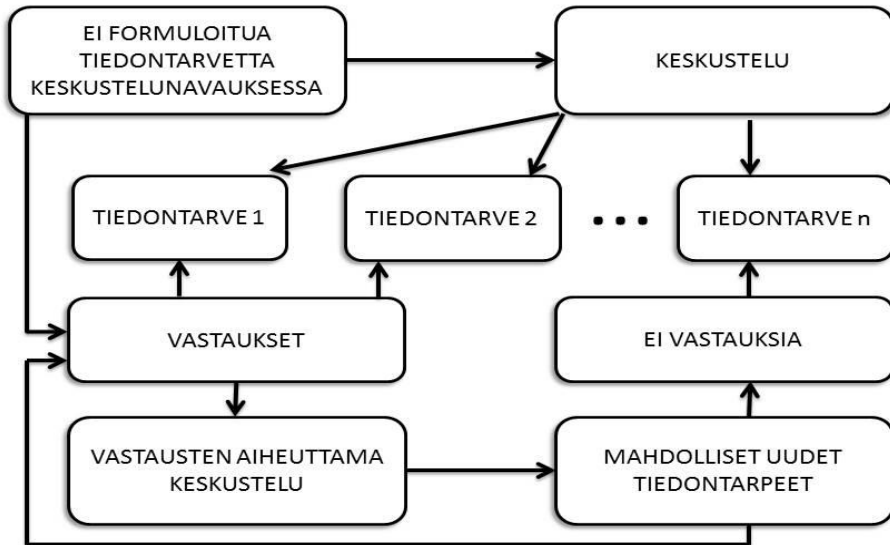
Käytätkö kannabista?

(Kävin eilen lääkärissä 2)

En käytä mitään huumeita, alkoholia jonkin verran ja kofeiinia joskus

(Kävin eilen lääkärissä 3)

Tämä esimerkki on sinänsä kiintoisa, että vaikka ketjun aloittaja saa vastauksen, ei hänen tiedontarpeensa tyydyty, koska vastaus on luonteeltaan täsmentävä tiedontarve. Viestiketjun aloittaja kuitenkin vastaa hänelle esitettyyn kysymykseen, jolloin syntyy vuoropuhelu. Hänen vastauksensa ei kuitenkaan enää aiheuta uusia kommentteja kysyjältä tai kuita keskustelupalstan lukijoilta. Merkillepantavaa on siis, että vaikka tiedontarpeen pohjalta syntyy keskusteluryhmässä vuorovaikutuksellinen dialogi, ei tiedontarve välttämättä tyydyty eikä keskusteluryhmä muodosta yhteisöllistä tietoa.

Kuvio 10. Reflektiivinen viesti, jossa ei ole formuloitua tiedontarvetta, mutta joka aiheuttaa keskustelun, jonka aikana syntyy tiedontarpeita.

Kaikki keskusteluissa havaitut tiedontarpeet eivät olleet keskustelun avauksia vaan eräissä tapauksissa viestiketjun aloittaja saattoi esimerkiksi kertoa omista tuntemuksistaan ja omasta oloilastaan (esim. ahdistuksesta, elämäntilanteesta tms. avautuminen). Tällöin ketjun aloitusviesti ei sisällä varsinaista tiedontarvetta. Eräissä tapauksissa syntyy kuitenkin nk. reaktiivinen tiedontarve, joka perustuu jonkun muun henkilön kuin keskustelun aloittajan esittämään kysymykseen. Tällöin saatetaan esimerkiksi jaetun kokemuksen pohjalta ryhtyä etsimään ryhmässä vastausta kokemuksen synnyttämään tiedontarpeeseen (vrt. kuvio 10).

Viesti 1:

Heippa kullannuput! Voisinpa halata teitä kaikkia ja kertoa, että elämä voi oikeasti muuttua :3 t. 9 vuotta masennuksesta kärsinyt nyt parane-
massa, vaikei vielä terve

Viesti 2:

Kai se on teoriassa mahdollista. En tiedä käytännöstä, varsinkaan minun tapauksessani kun lapsuudesta ei ole yhtäkään hyvää muistoa ja koko elämän olen ollut enempi tai vähempi masentunut.

Viesti 3:

Miksi lapsuudesta täytyisi olla muistoja, jotta voisit olla rauhassa ja nykyisyydessä? Menneisyys ja tulevaisuus ovat harhaa.

(Heippa kullannuput 1, 2, 3)

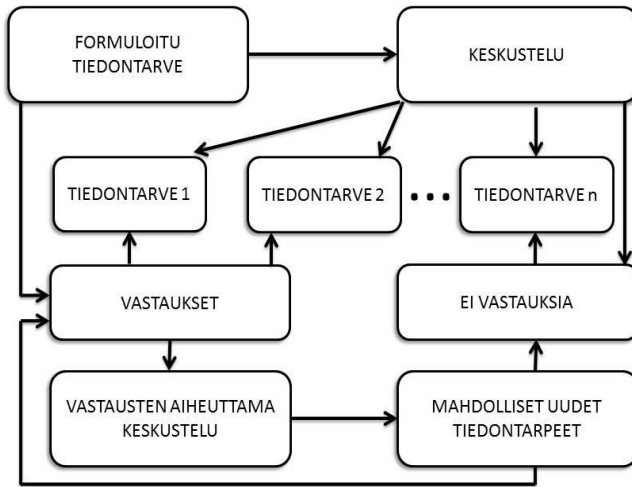
Yllä olevassa esimerkissä keskusteluketjun aloittaja avautuu omasta paranemisestaan määrittelemättä kuitenkin tarkemmin mistä hän on parantunut. Viesti kuitenkin on merkityksellinen siksi, että se edustaa muille keskustelupalstan käyttäjille mahdollisuutta toipua jostain sairaudesta ja on vertaistuen positiivinen ilmaus ja kannustaa muita lukijoita omassa elämässään valaen uskoa paremmasta elämästä. Viestissä numero kak-

si pohditaan parantumisen mahdollisuutta ja tiedontarve ilmenee vasta viestissä kolme, jossa sen kirjoittaja kyseenalaistaa viestin kaksi lapsuudenmuistojen merkityksen tasapainoon pääsemiseksi. Tähän viestiin ei kuitenkaan koskaan tullut vastausta.

Kyseessä on kahden- tai monenkeskinen keskustelu. Emme voi varmuudella tietää onko viestin kolme kirjoittaja sama kuin aloitusviestin kirjoittaja vai onko hän eri henkilö. Tiedontarve lapsuudenkokemusten merkityksestä elämässä selviämisestä ei kuitenkaan koskaan tyydyty, mutta yhteisö jakaa omia näkemyksiään ja kokemuksiaan vaikka varsinaista yhteisöllistä tietoa ei muodostu.

Silloin kun on kyse omaan elämään liittyvien kokemusten, kuten sairauden, sosiaalisen vetäytymisen mukanaan tuomien seurausten tms. jakamisesta, tiedontarpeet kohdistuvat useimmiten toisen henkilön kokemukseen ja yhteisö jakaa keskusteluketjussa kokemuksiaan kertomalla omista tunnoistaan. Tätä ei välttämättä edes eksplikoida vaan omia tunteja jaetaan tämäntyyppisissä viestiketjuissa jo ennen kuin joku avoimesti kysyy muiden näkökulmaa asiaan. Kyseessä on eräänlainen sanaton sopimus osallistua keskusteluun jakamalla omia kokemuksiaan käsiteltävästä asiasta.

Vertaistukea etsittiin usein tähän kategoriaan kuuluneissa keskusteluissa. Tyypillisesti tuen tarvetta ei eksplikoitu, mutta aloittajan viesti saattoi poikia keskustelun, jossa kokemuksia verrattiin ja samalla rakennettiin yhdessä tietoa siitä onko muilla samankaltaisia kokemuksia ja miten he ovat selvinneet esimerkiksi keskustelun aloittajan kuvaamasta elämäntilanteesta tai muusta vertaistukea kaipaavasta asiasta, kuten mielen-terveyteen liittyvästä ongelmasta.

Kuvio 11. Formuloitu tiedontarve, jonka pohjalta syntyy useamman keskustelijan välille keskustelu.

Silloin kun keskusteluryhmässä esitetään formuloitu tiedontarve, jonka pohjalta syntyy useamman keskustelijan välille keskustelu (kuvio 11), aloitusviesti sisältää selkeän tiedontarpeen artikulaation, joka synnyttää aihetta käsittelevän keskustelun. Keskustelu voi sisällöllisesti olla joko yksimielinen tai sisältää eriäviä mielipiteitä. Keskustelun aikana saattaa syntyä uusia tiedontarpeita, jotka voivat olla luonteeltaan reaktiivisia, täsmäntäviä tai johdettuja kontekstista riippuen.

Hyvä esimerkki vertaistuen tarpeesta on fyysisiä ja psyykkisiä heikkouksia käsittelevä keskusteluketju (Listataanpa joitain fyysisiä 1-59), jonka aloitusviestissä tiedustellaan muiden keskusteluryhmäläisten heikkoja puolia:

Listataanpa joitain fyysisiä ja psyykkisiä HUONOJA ominaisuuksia itsestämme, jotka johtivat täydelliseen komeroitumiseen ja paskan osumiseen tuulettimeen. AP aloittaa.

Fyysiset

-Paska ryhti

-Laiha paskakasa

-Kasvot vailla pyöreyttä, posket lommolla

-Surulliset ja tylsän neutraalit kasvopiirteet

- "Ränsistynyt" ja väsynyt olemus vaikei suussa olekaan (ainakaan toistaiseksi) todellakaan mitään sukerohampaita tai anna parran kasvaa miten sattuu koska tulee likainen ja vielä kurjempi olo

Psyykkiset

-Vaikea luottaa ihmisiin

-Jatkuva pelko siitä että joku nauraa minulle

-Mumiseminen (voi vittujen vittu)

-Helvetin outo huumorintaju

-Sisäänpäinkääntyneisyys

-Keskinertainen kaikessa ja parhaimmillaan täysin paska, suoriutumisen todella tasapaksua

-Burgerit mielenkiinnon kohteet (anime ja japanilainen kulttuuri näin esimerkkinä)

-Kamala ahdistus

-Asioiden jatkuva siirtely tulevaisuuteen ("joo, tän voi hoitaa vaikka sitten joskus")

-Vitun oudot ja hämärät jutut toisinaan

-Ja bonuksena uusin eli tulevaisuuden pelkääminen ja tunne siitä että tulen vielä katumaan helvetisti vanhana elämäni ellen sitten sankaroidu tappamalla itseäni.

(Listataanpa joitain fyysisiä 1)

Aloitusviesti ei sisällä perinteisen kysymyslauseen muotoon puettua tiedontarpeen artikulaatiota, mutta sinä selkeästi kehoitetaan muita kertomaan omista ominaisuuksista, mikä implikoi tiedontarpeen siitä millaisia ongelmia muilla on. Tämän vuoksi tulkitsen aloitusviestin sisältävän kuitenkin formuloidun tiedontarpeen. Se ilmaisee halun tietää muiden vajavaisuudet.

Aloitusviesti synnytti laajan keskustelun, johon tuli kaikkiaan 58 vastausta. Keskusteluketju koostuu pääasiassa omien huonojen ominaisuuksien luettelemisesta, mitä voidaan pitää selkeinä vastauksina keskusteluketjun aloittajan esittämään tiedontarpeeseen. Omien huonojen puutteiden luetteleminen herätti myös uusia tiedontarpeita, joita voidaan pitää johdettuina tiedontarpeina seuraavassa esimerkkitapauksessa. Keskustelu virisi seuraavasta viestistä:

Fyysiset

-Ryhtivirhe, joka on kait tullut paskasta asennosta koneella kököttämisestä

-Manlet (180cm)

-Melko siima

-Liian feminiinisen näköinen

Psyykkiset

-En luota ihmisiin yhtään

-Yleinen laiskuus ja kykenemättömyys mihinkään oma-aloitteisesti

(Listataanpa joitain fyysisiä 7)

Listauksessa kohta ”manlet 180 cm” aiheutti runsaasti kommentointia siitä, kuinka lyhyt mies on todellisuudessa lyhyt. Valtaosin keskustelijat olivat sitä mieltä, että kirjoittajan väite ei pitänyt paikkaansa (esim. Listataanpa joitain fyysisiä 8, 10, 11, 12, 52, 53,55). Tässä tapauksessa siis keskustelun virittäjä oli mielipide, josta muut keskusteluketjun osanottajat olivat eri mieltä.

Kokemusten ja mielipiteiden jakaminen saattoi kirvoittaa myös melko karkeisiin ja suorasukaisiin mielenilmauksiin, kuten seuraava edelliseen viestiin tullut kommentti osoittaa:

Voi vittu. Ei saatana.

(Listataanpa joitain fyysisiä 11)

Muutoinkin keskustelupalstan kielenkäyttö oli melko värikästä ja alatyylikään ei vieroksuttu, mikä ilmenee myös monista muista lainauksista.

Osa keskusteluketjun aikana ilmaantuneista tiedontarpeista oli luonteeltaan retorisia, joihin ei edes odotettu vastausta:

AP, oletko aivoni?

(Listataanpa joitain fyysisiä 30)

Tämän tyyppinen kysymyslauseen ja näennäisesti myös tiedontarpeen muotoon puettu ilmaus on tässä kontekstissa ennemminkin

Keskustelussa syntyi myös reaktiivisia tiedontarpeita aiempien viestien johdosta:

>Kauhukohtaukset yöllä (harvinaista) Mitäs nämä on sinulla? Rupes mietittyään kun itselläni on nuo kaikki vaivat mitä luettelit ja voi olla jokin mielisairaus kyseessä.

(Listataanpa joitain fyysisiä 32)

Tässä tapauksessa kirjoittaja samaistui aiemman viestin kirjoittajaan kokien samanlaisen toiseuden hänen kanssaan harvinaisten kauhukohtausten takia. Tämä aiheutti reaktiivisen tiedontarpeen kauhukohtauksiin ja niiden luonteeseen liittyen. Tästä reaktiivisesta tiedontarpeesta sukeutuikin keskustelu, johon palstalla kauhukohtaukset maininnut vastasi kertoen niiden luonteesta:

Hallusinaatiot, turvattomuuden tunne, kuumotus että huoneessa on jotain, ei pysty nukahtamaan

(Listataanpa joitain fyysisiä 33)

Tähän tuli kaikkiaan kaksi vastausta, joista toinen oli kysymyksen esittäneen henkilön kommentti:

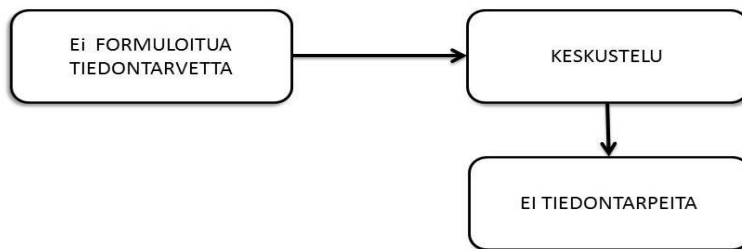
Joo, sieltähän se tuli. Ollaan kummatkin ihan sekasin.

(Listataanpa joitain fyysisiä 38)

Lisäksi yksi keskustelija kommentoi vastausta kauhukohtausten luonteesta kyseenalaiseen vastauksen (listataanpa joitain fyysisiä 34), mutta perui kuitenkin sanansa, koska oli itsekin nähnyt hallusinaatiota (Listataanpa joitain fyysisiä 35).

Edellä olevan keskusteluketjun esimerkki osoittaa, että varsinaisen tiedontarpeen lisäksi keskustelupalstalla syntyy monissa keskusteluketjuissa uusia tiedontarpeita, joita ryhdytään kommentoimaan. Lisäksi kommentit saattavat tällä nimenomaisella keskustelupalstalla kirvoittaa keskustelua, joka ei enää suoranaisesti vastaa alkuperäiseen esitettyyn kysymykseen. Ennemminkin kuin varsinaisen tiedon muodostumisesta perinteiseen tiedon määrittelmään nojautuen, kyse on näkemysten, kokemusten, mielipitei-

den ja tunteiden jakamisesta. Tämä on tyypillistä Hikikomero-keskusteluryhmässä tapahtuvalle tiedon jakamiselle.

Kuvio 12. Reflektiivinen viesti, jossa ei ole formuloitua tiedontarvetta, mutta joka aiheuttaa keskustelun ja jonka aikana ei synny formuloituja tiedontarpeita

Useissa viesteissä käsiteltiin mielentilaa. Esimerkiksi Masentaa-ketjun aloitusviesti oli tyypillinen kokemusten ja mielipiteiden jakamisesta syntyvä keskustelu, jossa ei varsinaisesti esiintynyt lainkaan eksplikoituja tiedontarpeita, mutta jonka avulla annettiin viestiketjun aloittajalle vertaistukea (ks. kuvio 12).

Masentaa. En ole kai hikky, kun opiskelen ja siinä ei ongelmia olekaan. Kavereita oli viimeksi ala-asteella ja olen neitsyt. Millään ei ole hirveästi väliä. Tuntuu että yhtä hyvin voisin syrjäytyä kokonaan, ellei siihen liittyisi mahdollista nolostuttavaa kanssakäymistä sosiaaliviranomaisten kanssa. Tai ehkä parasta olisi päättää päivänsä.

Tuntuu vaikken voi varmaksi sanoa, että tilanne on pahempi kuin "tosihikkyjen", joilla sentään on jotain selkeitä ongelmia, joita vastaan käydä (jos se vaan ei olisi niin vaikeaa - on mullakin lamauttavasta masenuksesta kokemusta). Mulla ei ole vaan mitään, tuntuu välillä että olen vain kykenemätön syvempään kanssakäymiseen.

(Masentaa 1)

Viesti on puhtaasi omasta elämäntilanteesta avautumista, mutta se poiki runsaasti keskustelua, jossa tuettiin ketjun aloittajaa. Pari kommentoi tyyliin

”Meil samat AP.” (Masentaa 9)

”Et ole ainoa” (Masentaa 3)

Nämä lauseen mittaiset vastaukset ilmaisivat samanlaista toiseutta kaikessa lyhykäisyydessään ja informatiivisesti ne kuitenkin olivat tärkeitä, koska ne osoittivat, että muilla on täysin samanlaisia ongelmia. Osa keskustelijoista taas valotti omaa samanlaista toiseuttaan viestiketjussa laajemmin analysoiden omaa tilaansa ja tarjosi näin samaistumisen kohteen aloittajalle:

Itse olen pomppinut nyt jotain viisi vuotta hikkyuden ja "normaaliuden" rajamailla oudossa tilassa, josta poispääseminen jompaan kumpaan olisi jollain tasoa helpotus (eli hikkyys tai "normaalius"). Olen niin kyllästynyt pohtimaan tätä... ahdistun ihmisten seurassa ja opiskelu / töissäkäynti on yleensä kiusallista vittupaskaa liian usein, koska olen vain jotenkin outo ja vammainen sosiaalisissa tilanteissa. Näin on ollut yläasteelta lähtien oikeastaan. Minulla ei ole mitään kokemusta esimerkiksi seurustelemisesta enkä pysty katsomaan ihmisiä silmiin, se on oikeasti mahdotonta minulle. Tulee häpeällinen olo. Olisi helpotus jos vain hikkyntyisin kokonaan.

(Masentaa 2)

Vertaistiedon jakaminen ei siis välttämättä näyttäydy tukena, joka tähtää jonkin ongelman ratkaisemiseen, esimerkiksi sosiaalisesta eristäytyneisyydestä pääsemiseen. Päinvastoin keskustelussa saatetaan jopa kannustaa sosiaaliseen vetäytymiseen, kuten edellä ilmeni. Jakamalla samansuuntaisen kokemuksen ja vastaavat ajatukset viestiketjun aloittajan kanssa kirjoittaja vahvistaa ketjun aloittaneen kirjoittajan näkemystä sosiaalisen vetäytymisen mahdollisuudesta vaihtoehtona normaalille elämälle. Näin ruokitaan myös toiseutta ja vahvistetaan omista samansuuntaisista kokemuksista avautumalla viestiketjun aloittajan toiseuden kokemusta. Informaatio, jota välitetään, ruokkii siis toiseutta ja vahvistaa sitä. Jos yhteisöllinen tieto käsitetään yhteisön omaksumien päämäärien mukaiseksi tavoitteelliseksi tiedoksi, kyseessä ei ole yhteisöllisen tiedon muo-

dostaminen. Sen sijaan on kyse yhteisöllisestä tiedon jakamisesta ja esitetyt näkemykset tukevat yhteisössä vallitsevia arvoja suhteessa käsiteltävään asiaan.

Kuvio 13. Tilanne, jossa viestiketjussa ei esitetä formuloitua tiedontarvetta (reaktiivinen viesti) ja siihen ei myöskään saada vastausta vaan aloittajan kirjoittama reflektiivinen viesti jää vastauksetta.

Vaikka hyvin harvat keskusteluavaukset jäivät ilman kommenttia (ks. kuvio 13), joukossa oli myös sellaisia reflektiivisiä viestejä, jotka jäivät huomiotta ja ne eivät synnyttäneet lainkaan keskustelua. Osa niistä saattoi olla esimerkiksi hyvin vaikeaselkoisia tai niiden ei muista syistä katsottu olevan kommentoinnin arvoisia:

Kävin tuossa parisen viikkoa sitten Rodoksella. Ilmasta katsottuani kun laskeuduin halvan rahtikoneen kyydissä yksityiskentälle huomasin, että kentässä on jotain ihmeellistä. NOH enpä jäänyt sitä silloin ihmettelemään, mutta jälkeinpäin Qmotus kasvoi ja oli pakko tsekata lentokenttä google mapista uudestaan. Näinhän se on niinkuin opettajani aikoinaan moitti että kaksimielisesti ajattelevat ovat mielenvikaisia.

(Kaksimielisesti ajattelevat ovat mielenvikaisia 1)

Yllä olevassa esimerkissä kirjoittajan intentio jää hyvin epäselväksi ja lukijan on vaikea ymmärtää mitä kirjoittaja haluaa sanoa viestillään. Selkeäkään itsereflektio ei kuitenkaan aina tuottanut vastausta, ei edes siinä tapauksessa, että se sisälsi retorisluntoisen kysymyksen, johon olisi voinut tarttua:

Aina sorrun vähän väliä meditoimaan etsiäkseen inspiraatiota ja ajattelevaan laatikon ulkopuolelta, ja aina kauhee kadutus/vitutus päällä jälkeinpäin: Jaloissa ei kulje veri koko päivänä ja melkein valoa imevä rei-

kä päässä. Vaikka ei tässä nyt mikään ahdistakkaan eikä vituta, mutta ei kyllä mikään säväytäkkään tipan vertaa. Missä mättää, tätäkö tässä pitäisi saavuttaa vai teenkö jotain väärin? Mitään monimutkasia tekniikkoja en tosin käytä. Istun vain ristiassennessa ja seuraan ajatuksiani maailmantappin asti ja hiplailen/pohdin ajattomuutta/ tuntemattomuutta/ sanattomuutta. Välillä ehkä tulee epäily tai eksynyt olo mutta sitten vain kuuntelen hengitystäni ja pian onkin taas ajatus matkalla jonnekin kuumatamoon.

Ihan mielenkiintoista ja jännää hommaa ei siinä mitään, mutta vittu tätä jäätynyttä päätä loppupäivä. Just kun oisin sitä päin vastaista halunnut, herkentyneitä aisteja ja kristallin kirkkaita ajatuksia eikä mitään zombiefocusta.

(Astraalissa suhisee 1)

Viesti on kuitenkin hyvin tyypillinen reflektiivinen keskusteluavaus, jollaisia keskustelupalstalla on runsaasti. Se pohtii kirjoittajan omaa fyysistä ja psyykkistä olotilaa. Tärkeintä on purkaa ajatuksia, viestiin ei välttämättä edes aina oletetakaan saatavan suoraa palautetta vaikka se on toivottavaa. Tämänäntyyppisissä tapauksissa ei myöskään syntynyt yhteisöllistä tietoa vaan ennemminkin kyse oli yksittäisen henkilön avautumisesta. Se saattoi kuitenkin tarjota jollekin lukijalle vertaistiedon kaltaista informaatiota, johon samaistua.

10.1.2 Erimielisyys ja yksimielisyys keskusteluissa

Viestiketjuille oli ominaista konsensuksen puute. Keskustelun osallistujat eivät missään vaiheessa pyrkineet muodostamaan yhteistä, ryhmän arvojen mukaista näkemystä käsiteltävästä aiheesta. Tämän voidaan olettaa johtuvan siitä, ettei ryhmällä ole yhteistä tavoitetta, jonka eteen se työskentelisi. Sen sijaan yksittäiset keskustelijat esittivät omia näkemyksiään ja ne saattoivat olla hyvinkin ristiriitaisia. Tällöin tiedontarpeeseen saadut vastaukset poikkesivat toisistaan ja kysyjän tehtäväksi jäi itsenäisesti valita vastauksista se tai ne, jotka olivat hänestä oikeita.

Useissa tapauksissa kysyjällä saattoi olla ennakkokäsitys, jolle hän etsi vahvistusta, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

Onko väärin kostaa läheisen ystävän puolesta tämän kokema kiusaus? Kysyn koska itse olen sen verran ns. tunnevammainen että voisin kyl- lä vaikka murtautua tuon ihmisen kotiin vaikka yöllä ja vaikka kuristaa tai myrkyttää heidät. Mutta mietityttää, että mitä jos hän kusettaakin eli tämä tyyppi ei oikeasti olekaan syyllistynyt mihinkään. Aikaa on miettiä jokunen vuorokausi. Seurauksilla ei sinänsä olisi minulle väliä koska ei ole juuri mitään menetettävää elämässä, mutta tämän ystävän olen tuntenut lapsuudesta asti, joten hänen mielipiteellä on minulle suht suuri arvo.

(Onko väärin kostaa 1)

Tiedontarve liittyy kostamisen moraaliin, mutta viesti eksplikoi jo valmiiksi kirjoittajan näkemyksen. Viestin tarkoituksena voidaankin pitää ensisijaisesti hyväksynnän hakemista omille teoille ja näkemyksille, jota hän ei kuitenkaan saa viestiin kommentoineilta henkilöiltä (Onko väärin kostaa 2, 3).

Joissain viestiketjuissa (esim. Masentaa 1-9, ks. edellä) ei esiinny eriäviä mielipiteitä vaan kirjoittajat vahvistavat kommentteillaan tässä tapauksessa reflektiivisen keskustelunavauksen sisältöä ja näkemyksiä.

Tämän aineiston perusteella voidaan päätellä, että arkielämän ei-ammattillisessa yhteisöllisessä tiedonhankinnassa yksi leimaa-antava piirre on se, että se perustuu yksilön tiedontarpeisiin ja yhteisö ei pyrikään luomaan yhteistä näkökantaa asiasta.

Analysoitaessa viestejä havaittiin erityyppisiä kommentteja, joiden keskeisenä sisältönä oli:

1. Autenttisen tiedontarpeen ilmaus
2. Reaktiivisen tiedontarpeen ilmaus
3. Johdetun tiedontarpeen ilmaus
4. Täsmentävän tiedontarpeen ilmaus

5. Reflektiivinen keskustelunavaus
6. Reflektiivinen kommentti
7. Tiedontarpeeseen annettu vastaus
8. Asiaton kommentti
9. Viestiketjun aloittajan tai toisen kommentoijan viestiä myötäilevä viesti
10. Viestiketjun aloittajan tai toisen kommentoijan viestin kanssa ristiriitainen viesti

Viittä ensin mainittua viestityyppiä on tarkasteltu yksityiskohtaisemmin luvussa 7.5.4 ja 8.2.5. *Reflektiivinen kommentti* on sisällöltään viestin kirjoittajan tuntemuksia kuvaava eli refleктоiva. Se ei kuitenkaan sisällä artikuloitua tiedontarvetta vaan on pikemminkin omien ajatusten ja tunteiden tilitystä.

"Kun persoonallisuus on jäykistynyt niin paljon, ettei se enää pysty muuttamaan reaktioitaan muuttuvaan ympäristöön, sanomme että se on häiriintynyt."

(Pakko tulla tänne 5)

Oheinen kommentti on ”avautumislangassa”, jossa ihmiset purkavat tuntojaan. Kirjoittaja siteeraa Sam Vaknin –nimistä eheytyemisestä sivustoa ylläpitävää ajattelijaa. Viesti ei sivulinkin lisäksi kuitenkaan sisällä muuta kuin yllä olevan lainauksen tuolta sivulta ja sen voidaan tulkita kuvastavan kirjoittajan omia näkemyksiä.

Tiedontarpeeseen annettu vastaus tarjoaa esitettyyn ongelmaan annetun ratkaisun, kuten seuraava esimerkki osoittaa. Tässä tapauksessa aloitusviestin lähettäjä tiedustelee kauanko muut palstan lukijat ovat olleet ”komerossa” ja ovatko nämä yrittäneet päästä pois sieltä.

Varmaan 3-4 vuotta. Yritin ensimmäisen vuoden jälkeen jonkin aikaa, mutta sitten luovutin ja tyydyin kohtalooni.

(Kauanko olet ollut 3)

Asiaton kommentti on tyypiltään nk. trolli eli viesti, jonka ensisijainen tarkoitus on ärsyttää muita tai vaihtoehtoisesti esimerkiksi toista palstalle kirjoittavaa henkilö haukkuva viesti, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

AP haista vittu

(Ei tätä paskaa 4)

Esimerkissä aloitusviestin kirjoittajalle (AP) haistatellaan alatyylisesti, mutta kirjoittaja ei tätä lukuun ottamatta esitä muita kommentteja.

Viestiketjun aloittajan tai toisen kommentoijan viestiä myötäilevä viesti on vertaistukea toiselle kirjoittajalle, joko ketjun aloittajalle tai jollekin muulle ketjuun kirjoittaneelle henkilölle, antava samanmielinen viesti.

Kuin omaa päänsisäistä menoa lukisi. Vuosien varrella minulla on pienetkin asiat ruvenneet katkaisemaan jalat niin sanoakseni. Kaupassa jos kädet tärisee kolikkoja antaessa niin en mene samaan kauppaan kuukautteen yms.

(Pettymykset 4)

Kirjoittajan toteamus ”kuin oman päänsisäistä menoa lukisi” on osoitus samaistumisesta aiempaan viestiin ja tällä tavoin aiempaa toteamusta myötäilevä. Tässä tapauksessa kyse on reflektiivisestä viestistä, mutta aivan samalla tavalla artikuloitua tiedontarpeeseen annettua vastausta saatettiin myötäillä. Tämän tyyppinen viesti on myös hyvä osoitus yhteisöllisestä tuesta ja yhteisön merkityksestä niin viestiketjun aloittajalle kuin muillekin keskustelupalstaa lukeville henkilöille. Samanlaisen toiseuden jakavat henkilöt tukevat esimerkkitapauksessa toisiaan. Yhteisöllisyyden kannalta tämä on keskeistä ja lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Viestiketjun aloittajan tai toisen kommentoijan viestin kanssa ristiriitainen viesti. Useissa keskusteluissa oli havaittavissa ristiriitaisen mielipiteiden vaihtoa ja esimerkiksi epäluottamusta muiden esittämään informaatioon. Muiden kirjoittajien näkemyksiä kyseenalaistettiin monessa tapauksessa, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

> sossu maksaa ton reilut 400€ suurinpiirtein kaikkien mahdollisten kuviteltavissa olevien "normaaliin elämiseen" ja terveyteen liittyvien kulu-
jen jälkeen [kirjoittaja lainaa ketjun aloittajan viestiä –AH]

Ei ole kyllä ihan niin.

Vuokra (+vesimaksu ja lämmitys), sähkölasku, kotivakuutus ja isot ter-
veydenhuoltolaskut. Siinä on kulut mitä ei oteta tuosta 477€. Kaikki
muut pitää kyllä suurimmin osin maksaa sillä perusosalla, mukaan lukien
vähäiset terveydenhuoltokulut, ruoka, hygieniatuotteet, vaatteet jne.
mitkä minä kyllä laskisin "normaaliin elämiseen" liittyväksi kuluksi. Toki
voi sitä täydentävää tukea saada joihinkin satunnaisiin kuluihin mutta ei
sitä joka kuu kiskota. Sitä en yhtään ihmettele jos pari kolmesataa jää kä-
teen kuussa ja niillä säästää etelänmatkan mutta tuo OP:n 400€ kuulos-
taa hieman puppu puheelta.

(8 kk asunut yksin 13)

Sosiaaliturvaa käsittelevässä keskustelussa osa kirjoittajista ei luottanut aloitusviestin kirjoittajan

antamaan informaatioon käteen jäävästä rahamäärästä. Tämä aiheutti kiivaan mielipi-
teenvaihdon, jossa keskusteluketjun aloittajaa myötäiltiin tai kritisoitiin omien näke-
mysten ja kokemusten perusteella. Keskustelussa esitettiin myös omien väitteiden tu-
eksi yksityiskohtaisia laskelmia siitä, paljonko tuet ovat ja kuinka paljon elämisen eri
osa-alueisiin kuluu keskimäärin rahaa. Viestiketju on samalla myös esimerkki yhteisöllis-
en tiedonmuodostuksen ja tiedon jakamisen toteutumisesta Hikikomero-
keskustelupalstalla.

Aineistosta oli selvästi havaittavissa erimielisyyden merkitys keskustelun aktivoijana.
Pidemmissä keskusteluketjuissa esitettiin yleensä erilaisia näkökantoja tyypillisemmin
kuin lyhyeksi jääneissä viestiketjuissa. Tämän perusteella voidaankin todeta, että kes-
kustelijoiden väliset näkemyserot ovat keskustelun laajenemisen ja osallistumisen kan-
nalta hedelmällisiä.

10.2 Vastauksen sisältö toiseuden ilmentäjänä

Paitsi esitetyissä tiedontarpeissa, toiseuden kokemus näkyy myös osassa vastauksista, joita esitettyihin kysymyksiin ja kommentteihin annetaan. Kuten jo aiemmin todettiin, ryhmadynamiikka edellyttää yhtenäistä suhtautumista sosiaaliseen vetäytymiseen. Henkilöt, jotka näyttävät muina kuin sosiaalisesti vetäytyneen identiteetin omaavina katsotaan Hikikomeron keskusteluketjuissa tunkeilijoiksi:

Kun sinut on kutsuntaLÄÄKÄRI A -mieheksi leimattu, et voi olla kovin hikky. Mene vittuun tältä alalaudalta, kasvata pallit ja käy intti.

(Mites muut hikkyyn tuon 6)

Keskustelun aloittajan (saanut A-luokituksen, mutta pelkää armeijaan menoa) ei siis lääkärinlausunnon valossa katsota palstalla olevan sosiaalisesti vetäytyneenä ja häntä kehoitetaan siksi poistumaan keskustelusta. Tämän tyyppinen reaktio esiintyy havaintojen mukaan useammassakin keskusteluketjussa. Se on osoitus siitä, että mikäli keskusteluun osallistuvan henkilön kanssa ei tunneta samanlaista toiseutta, hänet halutaan sulkea keskustelun ulkopuolelle. Keskustelusta pois sulkeminen representoi omalta osaltaan toiseuden kokemuksen merkitystä tiedon jakamisessa. Informaatiota halutaan jakaa vain samanlaisille toisille.

Toiseuden kokemus toimii siis tiedontarvetilanteissa ryhmää yhdistävänä tekijänä. Se implikoi halun antaa vertaistietoa toisille samanlaista toiseutta kokeville henkilöille. Toiseus voi yhtä lailla ilmetä myös vastauksen sisällössä, jolloin ongelmaan saatu vastaus on luonteeltaan sen kaltainen, että se representoi erilaista toiseutta suhteessa yhteiskuntaan ja on esimerkiksi yhteiskunnan odotusten, normien ja jopa lain vastainen.

Erilaista toiseutta vastauksissa edustaa esimerkiksi kysymykseen ”Haluaisin vain laajentaa tajuntaani. Mitä päihhteitä suosittelette?” saatu viestiketjun vastausten enemmistö, josta esimerkkinä on seuraava kommentti:

Jos epäilet itseäsi, "suoriotumista" tripistä tai olet huonolla tuulella tai olo ei miellytä niin psykedeelit ei kannata. Mutta hyvän mielen buustaamiseen lämpimässä, miellyttävässä paikassa, seurassa ja oloissa

psykedeelit on kultaa. Sienet vaikkapa mexican cubensis ja jos ei potki niin päälle kukkaa niin lähtee. Yksinäänkin ayahuasca on todella diippiä ja väkevää tavaraa ja kestää mm. pitkään. Pitää olla kans varuillaan omien ajatusten kanssa kun psykejä ottaa. Huono ajatuskin voi derailaa tripin jos sitä ruokkii ja on "heikko".

(Haluaisin vain laajentaa 10)

Vastauksessa viitataan hyvinkin asiantuntevasti psilosybiinin eli nk. ”taikasienten” käytön tarjoamiin tajuntaa laajentaviin ominaisuuksiin ja vaikutuksiin. Keskustelu poiki runsaasti vastauksia ja oli sävyltään yllättävän huumemyönteinen eräitä vastakkaisia kommentteja lukuun ottamatta. Samalla ketjussa myös reflektotiin omia huumekekemuksia ja suoranaisesti kehoitettiin (ks. myös edellä) kokeilemaan tiettyjä huumeita:

Kokeile ekstaasia. Ei saa aikaan mitään psykedeelistä trippiä tai humalapöhnää vaan tajunta pysyy kirkkaana. Aistit terästyvät, musiikki kuulostaa aivan upealta ja kaiken koskettaminen tuntuu moninverroin paremmalta. Kannattaa nousun jälkeen kokeilla kaikenlaisia aktiviteetteja. Pelaa jotain todella visuaalisia pelejä, syö mansikoita, käy suihkussa ja kuivaa itsesi tuulettimen edessä, kävele paljain jaloin märällä nurmikolla yms. Nämä siis, jos et mene baariin/klubille. Vaikutus kestää kolmisen tuntia, jonka jälkeen alkaa lasku. Itselläni ainakin oli mukava ja rauhallinen lasku. Seuraavana päivänä fyysistä krapulaa ei juuri ole, mitä nyt ehkä hieman laiskottaa. Henkisellä puolella voi vedellä vähän vuoristorataa mutta muista, että se johtuu vain ja ainoastaan aivojen välittäjäaineen, serotoniinin, tilapäisestä vähydestä. Samalla huomaat miten huimasti aivojen kemia vaikuttaa siihen miten asiat kokee ja osaat käsitellä tunteitasi ehkä objektiivisemmin.

Kaverin kanssa kaksinverroin parempi kokemus. Esso vapauttaa oksitosiinia, joka on oikeasti sitä parasta huumetta. Voit kokea uskomatonta bondausta ihmisten kanssa ja kaikki ovat ihania. Ymmärrät, että suurin osa maailman ongelmista johtuu varmaankin siitä, että ihmiset eivät välitä tarpeeksi. Kaikkien pitäisi kokeilla tuota kerran ja pitää kokemus muistissa.

(Haluaisin vain laajentaa 19)

Kumpikin edellä esitetty saman huumausaineita käsittelevän keskusteluketjun kommentti edustaa toiseuden ilmentymää tiedontarpeeseen saadussa vastauksessa. Toiseus näkyy huumemyönteisyytenä ja jopa eräänlaisena huumeekulttuurin ihannointina. Keskustelussa esitettyjä huumeiden vastaisia mielipiteitä jopa vastustetaan ja eräs sellaisen esittänyt leimattiin lääketeollisuuden ”kätyriksi”. Jälkimmäisessä kommentissa huumeidenkäytön ihannointi menee jopa niin pitkälle, että kirjoittaja suosittelee ekstaasin käyttöä kaikille. lisäksi hän argumentoi näkemystään ja huumeista aiheutuvia tunteita varsin uskottavasti vetoamalla mm. oksitosiinin ja serotoniinin vaikutuksiin ihmisaivoissa.

Toiseus ei välttämättä näy suoranaisten laittomuuden ihannointina. Se voi ilmetä myös tiedontarpeisiin saaduissa vastauksissa arvojen ja asenteiden kautta.

K: Kannattaako diagnosoidusta mielenterveysongelmasta kertoa esimerkiksi opinto-ohjaajalle, ja tällä tavoin selittää hänelle poikkeavaa käytöstä jonka hän joskus on saattanut havaita?

(Kannattaako diagnosoidusta mielenterveysongelmasta 1)

V: Jos kerrot sinusta tulee sitten se massasta erottuva, mikä on perseestä. Jos nyt ei sitten ole jotain juttua käsillä missä saisit oikeaa hyvitystä.

(Kannattaako diagnosoidusta mielenterveysongelmasta 5)

Viestiketjun aloittaja pohtii puhuuko hän mielenterveysongelmastaan oppilaitoksessa vai ei. Esimerkkivastaus kehottaa vaikenemaan *paitsi jos asiasta kertomisella saa jotain hyötyä itselle*. Vastaus sisältää ajatuksen oman sairauden hyväksikäytöstä opinnoissa. Mikäli se ei tuo mukanaan hyötyä, ei asiasta kannata puhua. Erilaisuudesta kehoitetaan vaikenemaan, ellei omaa erilaisuuttaan voi käyttää hyväksi.

Vastaavasti toiseuden kokemus heijastuu myös esimerkiksi sosiaalitukea koskeviin vastauksiin ja seksuaaliseen puheeseen keskusteluryhmässä. Kummassakin tapauksessa osallistujat kokevat olevansa erilaisia toisia suhteessa valtaväestöön.

10.3 Informaation lajit Hikikomerossa

Tiedontarvitsijan artikuloimien tiedontarpeiden analyysin lisäksi voidaan myös analysoida saatujen vastausten ja niiden sisältämän informaation olemusta. Tällöin huomio kiinnittyy siihen minkä tyyppistä informaatiota keskusteluissa jaetaan. Konstruktionistisen informaatiokäsityksen mukaan informaatio voidaan ymmärtää sosiaalisessa kontekstissa tapahtuvaksi, kommunikaatioon perustuvaksi prosessiksi, jossa informaatio rakentuu (Tuominen & Savolainen 1997). Informaatiossa on siis pohjimmiltaan kyse vuorovaikutuksesta, jonka avulla ihmiset muodostavat informaatiota.

Käsitykseni informaatiosta perustuu konstruktionistiseen informaatiokäsitykseen. Karlova ja Fisher (2013) ovatkin huomauttaneet, että konstruktionistisen informaatiokäsityksen etuna on, että se painottaa yksilöiden välisen kommunikaation ja sosiaalisen kontekstin merkitystä. Nähdäkseni tämä näkökulma on erityisen tärkeä pohdittaessa yhteisöä tiedon jakajana. Seuraavat tulkinnat voidaankin kontekstualisoida ennen muuta konstruktionistisen näkemyksen pohjalta.

10.3.1 Disinformaatio ja misinformaatio

Karlovan ja Fisherin (2013) mukaan misinformaatio (misinformation) ja disinformaatio (disinformation) ovat informaation alalajeja. Misinformaatio (misinformation) on väärää tai harhaanjohtavaa informaatiota, joka voi olla heidän mukaansa paitsi sinänsä väärää, myös epätäydellistä, epäselvää, tulkinnanvaraista tai epätarkkaa.⁶³ Käsitteellä disinformaatio (disinformation) tarkoitetaan tarkoituksellisesti väärää informaatiota, jota Karlova ja Fisher (2013) luonnehtivat petolliseksi. Esimerkkinä disinformaatiosta Tudjman ja Mikelic (2003) mainitsevat hallituksen tietoisesti kansalaisilleen välittämän totuudenvastaisen informaation.

⁶³ Termi misinformaatio ei ole vakiintunut suomen kieleen vaikka sitä käytetään anglosaksisessa tutkimuksessa (misinformation). Disinformaatio-käsitettä taas käytetään yleisesti suomen kielessä tekstissä kuvatun merkityksen mukaisesti.

Disinformaation perimmäisenä tavoitteena on siis tietoisesti johtaa toista henkilöä harhaan kun taas misinformaatio saattaa olla luonteeltaan puutteellista tai jopa väärää (Stahl 2006, 86), mutta sen välittäjä ei tietoisesti pyri harhauttamaan informaation vastaanottajaa vaan toimii hyvässä uskossa. Fallisin (2009) mukaan disinformaatio on useimmiten hallituksen tai armeijan välittämää ja se on suunnattu tietyille laajalle joukolle. Sen sisältö ei myöskään ole sattumanvaraista vaan tarkoin suunniteltua. Erottavana tekijänä disinformaation ja misinformaation välillä on ennen muuta intentio: halutaanko ihmistä tietoisesti johtaa harhaan vai ei. Oletettavaa onkin, että disinformaation välittäjä tiedostaa itse informaation erheellisyden, mutta misinformaatiota välittävä henkilö ei tätä tee (Stahl 2006, 91).

Edellä mainittu Karlovan ja Fisherin (2013) luonnehdinta misinformaatiosta ja disinformaatiosta ei suinkaan ole ainoa laatuaan. Ennen muuta disinformaation käsitettä on pohdittu useissa tutkimuksissa (esim. Floridi 1996; Fetzer 2008; Walsh 2010), mutta misinformaatiota on tutkittu vähemmän.

Stahl (2006) on huomauttanut, että informaation käsitettä voidaan tutkia monesta eri näkökulmasta ja informaation paikkansapitävyys on yksi niistä. Stahl (2006, 92) painottaa kuitenkin, että jaottelu informaation, misinformaation ja disinformaation kesken on problemaattista totuuden suhteellisuuden takia. Tämä voidaan ymmärtää tiedon subjektiivisen olemuksen kautta niin, että kun tieto määritellään yksilön kognitiivisten prosessien avulla sisäistämäksi informaatioksi, muodostuu informaatiosta tietoa. Tieto on tällöin yksilölle itselleen subjektiivisesti totta, vaikka se ei välttämättä ole faktuaalisesti paikkaansa pitävää.

Analysoitaessa Hikikomeron keskusteluita niissä mahdollisesti havaitun disinformaation ja misinformaation osalta, ongelmaksi muodostuu se, kuinka tiedämme informaation välittäjän intention. Johtaako hän tietoisesti toista harhaan vai toimiiko hän hyvässä uskossa antaessaan toiselle virheellistä informaatiota, jolloin itse asiassa misinformaatiosta disinformaation sijaan?

Varsinaista tietoista harhaanjohtamista eli disinformaation jakamista ei havaittu, mikäli disinformaatio ymmärrettiin sentyyppiseksi viestiksi, joka olisi voitu analysissä tunnistaa selvästi virheelliseksi ja tarkoituksellisesti harhauttamismielessä annetuksi. Tämän tyyppisen informaation tunnistamisen vaikeutta lisäsi myös se, että useissa keskusteluketjuissa jaettiin kokemuksia ja mielipiteitä. Tällöin ei ole mielekäästä jaotella informaati-

tiota sen totuudellisuuden perusteella paikkansa pitävään informaatioon, misinformaatioon ja disinformaatioon totuuden suhteellisuuden vuoksi (vrt. Stahl 2006, 92). Koska disinformaatio on useimmiten keskusjohtoista ja sen takana on armeija tai valtiovalta (Fallis 2009), Hikikomero-keskustelupalstan käyttäminen disinformaation levittämiseen on epätodennäköistä.

Misinformaatioksi luokiteltavaa informaatiota keskusteluryhmässä jaettiin eri yhteyksissä. Misinformaation ymmärrän tässä yhteydessä Karlovan ja Fisherin (2013) määritelmän mukaisesti paitsi vääräksi, myös hyvässä uskossa välitetyksi puutteelliseksi tai muuten epätarkaksi ja epätäydelliseksi informaatioksi. Havaittu misinformaatio konkretisoitui esimerkiksi keskusteluryhmän vastausten tulkinnanvaraisuudessa ja epätämällisyydessä.

En ole ihan varma, mutta olen kuullut, että ainakin työnhakusuunnitelmassa (lienee sama juttu) jos niitä orjatöitä ei hyväksy niin niitä ei tarvitse ottaa eikä siitä voi antaa karenssia. Kannattaa googlata lisätietoja.

(Työkkärin aktivointisuunnitelma 2)

Edellä oleva esimerkki edustaan tyypillistä misinformaatiota. Se perustuu informaation välittäjän luuloon, ei varmaan ja koeteltuun tietoon. Vastaaja toteaa itsekkin olevansa epävarma, mutta välittää kuulopuheisiin perustuvaa informaatiota tiedontarvitsijalle. Vastausta voidaan pitää misinformaation kriteerit täyttävänä, puutteellisena tai epätarkkana informaationa.

Vastaavalla tavalla misinformaatioksi voidaan lukea seuraava esimerkki:

Muistan lukeneeni jostain hiljattain, että jos opiskelee toisella asteella, ovat

vanhemmat elatusvelvollisia. Silloin sossusta ei välttämättä hirveästi heuru. Ehkä juuri muuttamiseen tarvittavat rahat, jos niitäkään.

(Kertokaas rakkaat /hikkyt/ 3)

Välitetty informaatio on esimerkkitapauksessa muistikuvaan perustuvaa ja esimerkiksi varmaa tietoa muuttoavustuksesta ei ole vaan vastaaja olettaa, että tiedon tarvitsija mahdollisesti voisi saada tukea muuttoa varten. Vastausta leimaa epätarkkuus, joka perustuu muistikuvaan, ei varmaan tietoon.

Monen Hikikomero-keskusteluryhmässä esiintyneen viestin informaatiosisältö oli luonteeltaan epätarkka tai monimerkityksellinen. Tämän tyyppisiä viestejä voitiin pitää selvästikin misinformaationa. Toisaalta tiedontarpeet olivat useissa tapauksissa sentyyppisiä, että selvää ja oikeata vastusta niihin ei välttämättä voinut antaa.

10.3.2 Normatiivinen ja disnormatiivinen informaatio

Aineiston analyysi osoitti, että käsitteet disinformaatio, misinformaatio ja informaatio eivät kuvaa tyhjentävästi kaikkea sitä informaatiota, jota Hikikomero-keskusteluryhmässä jaettiin. Stahlin (2006, 85) mukaan informaation paikkansapitävyys on vain yksi tapa lähestyä välitettyä informaatiota. Aineiston analyysi osoitti myös, että tietyissä tapauksissa keskustelijoiden esittämissä kysymyksissä esitettiin yhteiskunnan normien ja vakiintuneiden arvojen vastaisia näkemyksiä ja niistä välittyvä informaatio oli sen tryppistä, että se tukee tai rohkaisee yhteiskunnassa vallitsevien arvojen ja normien vastaista käyttäytymistä.

Allardt (1985, 58-59) määrittelee normit keinoiksi, joiden avulla voidaan tehdä arvojen edellyttämiä valintoja. Normien noudattamatta jättämiseen liittyy rangaistuksen uhka joka voi vaihdella kuolemantuomiosta paheksuntaan. Oppiessaan noudattamaan normeja ihminen sosiaalistuu. Toiseus näyttäytyy aiemmin määritellyn mukaisesti tilana, jossa tietty ihmisryhmä määrittää toiset pois yhteisöstä (Bauman 1997, 79). Yhtenä toiseutta aiheuttavana seikkana voidaan pitää esimerkiksi normien rikkomista, joten äärimmäistä toiseutta yhteiskunnassa edustavat vangit.

Hikikomero-keskusteluryhmän viesteissä toiseus näyttäytyi edellä kuvatun kaltaisesti tiedontarpeissa, mutta yhtä lailla se näkyy myös tiedon jakamisessa. Ryhmässä jaettiin sentyyppistä informaatiota, mikä on yhteiskunnassa vallitsevien normien valossa lainvastaista (esim. huumeiden käyttöön liittyvä informaatio) tai sopimattomaksi miellettyä (esim. sosiaalitukien avulla keinottelu).

Aiemmassa tutkimuksessa ei tietävästi ole pohdittu informaatio-käsitteen suhdetta yhteiskunnassa vallitseviin normeihin. Hikikomero-keskusteluryhmässä jaettu normien vastainen tai niitä kyseenalaistava informaatio ei ole misinformaatiota tai disinformaatiota koska tämä erottelu perustuu informaation oikeellisuuteen. Yhteiskunnan normien vastainen informaatio taas suhteutuu yhteiskunnassa vallitsevaan arvo- ja normijärjestelmään. Yhteiskunnan normeja tukevan ja sen vastaisen informaation käsitteellistämässä ongelmaksi muodostuu niitä kuvaavien käsitteiden puute. Tämän vuoksi olen seuraavassa käyttänyt *normatiivisen informaation* ja *disnormatiivisen informaation*⁶⁴ käsitteitä kuvaamaan yhteiskunnassa vallitsevien normien mukaista ja niiden vastaista informaatiota.

Normatiivisella informaatiolla voidaan ymmärtää yhteiskunnan hyväksymiä selityksiä, näkemyksiä, mielipiteitä yms., jotka eivät ole ristiriidassa yhteiskunnassa vallitsevan enemmistön näkemyksen, lainsäädännön, odotusten, toimintamallien tms. kanssa. Toiseutta representoivaa, normatiivisen informaation vastakohtaksi ymmärrettävä informaatiota taas voidaan kutsua disnormatiiviseksi informaatioksi normatiivisen informaation vastakohtana. Sille on tyypillinen sisältö, joka poikkeaa yleisestä hyväksytystä näkemyksestä, tavasta tai informaatiosta (ks. taulukko 17).

Havainnollistan tutkimuksen empiriaan perustuen mitä disnormatiivinen ja normatiivinen informaatio ovat ja millaisia eksplikointeja ne saavat Hikikomero-keskustelupalstalla. On kuitenkin syytä huomata, että kaikki Hikikomero-keskustelupalstalla esiintyvä informaatio ei suinkaan ole luonteeltaan disnormatiivista. Vain osa viestiketjujen sisältämästä informaatiosta täyttää disnormatiivisen informaation kriteerit. Sen sijaan eräissä keskusteluryhmissä jopa kaikki informaatio saattaa olla luonteeltaan disnormatiivista. Tästä yksittäisenä esimerkkinä voidaan mainita suoma-

⁶⁴ Disnormatiivisella informaatiolla tarkoitan tässä yhteydessä normien vastaista informaatiota, ts. informaatiota, joka ei ole yhteiskunnan normijärjestelmää tukevaa vaan sen vastaista. Normatiivisella informaatiolla taas tarkoitan sen tyypistä informaatiota, joka on yhteiskunnan normien mukaista. Termiä disnormatiivinen informaatio ei ole käytetty aiemmassa tutkimuksessa, mutta käytän tätä ilmausta selvyyden vuoksi kuvaamaan edellä esitetyn tyypistä informaatiota ja vastaavasti normatiivisella informaatiolla ymmärrän edellä kuvatun mukaisesti disnormatiivisen informaation vastakohtaa, yhteiskunnan normipeustaa tukevaa informaatiota.

lainen Psychoactive Vault (<http://psyvault.net/>), jossa keskustellaan psykoaktiivisista huumausaineista lähes yksinomaan myönteiseen sävyyn jakaen niiden käyttökokemuksia ja muihin huumeuskulttuuriin liittyvistä asioista.

Sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden tiedonhankinnassa voidaan havaita erilaisten ”pienien maailmojen” olemassaolo (vrt. Jaeger & Burnett 2010). Yhden näistä maailmoista muodostaa tarkastelun kohteena ollut Hikikomero-keskustelupalsta, jossa toiseus esiintyy paitsi toiseutta edustavissa tiedontarpeissa, myös vastauksina, jotka representoivat toiseutta.

Siinä missä normatiivinen informaatio kanavoituu virallisten tiedonlähteiden (esim. viranomaisjulkaisut) ja auktorisoitujen tiedon tuottajien (esim. tutkijat, asiantuntijat) kautta tiedontarvitsijoille, disnormatiivinen informaatio on saatavissa esimerkiksi tiettyistä verkkopalveluista, vaihtoehtojulkaisuista yms. Yhteiskunnallinen konsensus määrittää normatiivista informaatiota ja se tukee aina vallitsevia normeja ja arvoja enemmistöön nojautuen. Arkielämän normatiivista informaatiota voidaan verrata Kuhnin (1962) tieteellisestä tiedosta ja tieteenfilosofiasta esittämäänsä käsitykseen normaalitieteestä, joka on vallitsevaan paradigmaan tukeutuvaa ja sen mukaista tutkimusta. Normatiivinen informaatio perustuu normaalitieteeseen kuhnilaisittain ymmärrettynä ja on sen arkielämän sovellus.

Taulukossa 17 on esitetty normatiivisen ja disnormatiivisen informaation keskeisiä piirteitä sekä kummankin informaatiolajin keskeisimpiä lähteitä ja välittäjiä. Jaottelu on suuntaa antava ja pyrkii lähinnä havainnollistamaan keskeisimpiä normatiiviseksi ja disnormatiiviseksi kutsumiani informaation piirteitä.

	NORMATIIVINEN INFORMATIO	DISNORMATIIVINEN INFORMATIO
Informaation luonne	Institutionaalisuus Julkisuus Sopuoinnussa yhteiskunnan arvojen ja normien kanssa Perustuu lakeihin, asetuksiin, tutkimukseen, vallitseviin käytäntöihin Yleisen mielipiteen mukaista Konsensuksen mukaista Formaalisuus	Ei yleisesti hyväksytty käsitys Osin piiloista Vastakulttuurin leimaamaa Vaihtoehtoisuus Perustuu kokemuksiin, näkemyksiin, mielipiteisiin, ei yleisesti hyväksytyihin tutkimustuloksiin tai tieteeseen Konsensuksen vastavoima "Vallankumouksellisuus" Informaalisuus
Välittäjät	Viranomaiset Oppilaitokset Valtio Kunta Tutkimuslaitokset Armeija	Yksityiset henkilöt Erilaiset poliittiset, uskonnolliset yms. liikkeet Yhteisöt, joilla sama valtavirrasta poikkeava arvo- ja normimaailma Alakulttuurit ja niiden edustajat
Lähteet	Viranomaisjulkaisut Televisio Kirjat Lehdet Asiantuntijalähteet, kuten lääkärit Instituutioiden ylläpitämät verkkosisällöt	Vaihtoehtojulkaisut Internetin yhteisöt (keskustelupalstat, ryhmät yms.) Verkkosivustot, joiden ylläpitäjät eivät edusta yleisen mielipiteen mukaisia näkemyksiä Vaihtoehtokirjallisuus ja -lehdet

Taulukko 17. Disnormatiivisen ja normatiivisen informaation keskeisiä tunnusmerkkejä.

Disnormatiivinen informaatio taas on vähemmistön näkemys, joka saattaa olla hyvinkin radikaalia ja jopa uhmata tieteellisiä tutkimustuloksia, mikäli se on vallitsevan tieteellisen paradigman vastaista. Esimerkiksi näkemykset huumausaineiden vaarallisuudesta (ks. jäljempänä olevat esimerkit) edustavat omalta osaltaan juuri tämän kaltaista disnormatiivista informaatiota. Arkielämän tiedontarpeiden tyydyttämisen osalta disnormatiivinen informaatio tukeutuu ennen muuta henkilöiden mielipiteisiin, uskomuksiin, käsityksiin ja näkemyksiin, olkoonkin, että ne eivät ole sopuoinnussa yleisen mielipiteen tai näkemyksen kanssa.

Käytän termejä disnormatiivinen informaatio ja normatiivinen informaatio disnormatiivisen tiedon ja normatiivisen tiedon sijaan. Termin informaatio käyttö perustuu informaatiotutkimuksen perinteiseen tapaan ymmärtää informaatio totuusarvosta vapaaksi kommunikoiduksi hengentuotteeksi (esim. Chen & Hernon 1982), josta muodostuu tietoa yksilön tulkinnan ja sen avulla tapahtuvan merkityksenannon avulla (esim. T.D. Wilson 1984, 197; P. Wilson 1977, 40-41). Tarkasteltaessa esimerkiksi keskusteluryhmässä tai muualla tietoverkoissa esitettyjä näkemyksiä, kyse on informaatiosta, ei tiedosta.

Tässä tutkimuksessa havaittiin seuraavat disnormatiivista informaatiota luonnehtivat sisällölliset piirteet:

- Lainvastaisuus
- Auktoriteettiuskon puute
- Yhteiskunnan asettaman arvojärjestelmän kyseenalaistaminen
- Vaihtoehtoisia menettelytapoja koskevan informaation tarjoaminen

Seuraavassa on esimerkein valaistu näitä disnormatiivisen informaation tunnusmerkkejä ja analysoitu kuinka disnormatiiviseksi tulkittu informaatio poikkeaa normatiivisesta informaatiosta Hikikomero-keskustelupalstan esimerkkien valossa.

Edellä on esitetty kuinka toiseus ilmenee normeista poikkeamisena tai niiden vastaisena käyttäytymisenä, olemisena ja erilaisuutena suhteessa vallitsevaan yhteiskunnan hyväksymään ja odotusarvoihin perustuvaan toimintaan. Myös halutun tiedon osalta voitiin havaita normatiivisista odotuksista poikkeavia disnormatiivisia ulottuvuuksia. Samalla myös vastaukset sisälsivät monissa tapauksissa disnormatiivista informaatiota.

Yhteiskunnan normien mukaista on vastustaa laittomia huumausaineita ja tuomita niiden käyttö. Tällöin disnormatiivisen informaation tarve ilmenee haluna tietää mistä henkilö voi saada huumausaineita ja kuinka hän voi käyttää niitä. Disnormatiivisen informaation tarve voi tässä esimerkkitapauksessa ilmetä seuraavasti:

Haluaisin vain laajentaa tajuntaani. Mitä päihteitä suosittelette?

(Haluaisin vain laajentaa 1)

Tiedonhankintatutkimuksessa huomio on perinteisesti kiinnittynyt esitettyihin kysymyksiin, jotka artikuloivat tiedontarpeita niin ammatillisen kuin ei-ammatillisen tiedon hankintatutkimuksen piirissä (esim. Wersig 1973; Byström 1995; Serola 2009). Monet tiedontarpeisiin saatuja vastauksia käsittelevät mallit ovatkin luonteeltaan liian mekani-
nistisia – niissä annetaan vaihtoehtoiksi usein tiedontarpeen tyydyttyminen kokonaan, osittain tai ei lainkaan ja vaihtoehtoisesti tiedontarpeeseen saadun vastauksen aiheut-
tama uuden tiedontarpeen syntyminen. Tiedontarpeisiin saadun informaation luontee-
seen ei sen sijaan aiemmassa tutkimuksessa juuri ole kiinnitetty huomiota.

Huumausaineisen käyttöä koskeva esimerkkikeskustelu, johon aiemmin viitattiin, on myös vastaustensa osalta esimerkki keskustelusta, joka tarjoaa viestien lukijoille runsaasti disnormatiivista informaatiota. Esitetty kysymys sai kaikkiaan 29 vastausta, joista yli puolet (17 kpl) antoi erilaisia vinkkejä huumeiden käyttöön ja hankintaan:

Dissositiivit.

Ketamiini, MXE tai DXM. Dissotripillä on vaikeampi ahdistua, kun esim. psykedeleeissä tai pilvessä. Olen myös kuullut, että DXM helpottaa masennusta/ahdistusta n.3-7 päivää tripin jälkeen. Afterglow kuten psykedeleeissä. DXM on helppo saada, jos ei omaa mitään kontakteja tai netistä tilaaminen kuumottaa liikaa. Tämä teoria, että dxm tekisi reikiä aivokuoreen on osoitettu VAIN rotilla. Kertatrippaukselle ei pitäisi olla mitään vaikutusta.

(Haluaisin vain laajentaa 9)

Yllä olevassa esimerkissä disnormatiivinen informaatio esiintyy laitonta toimintaa tukevan informaation muodossa ollen näin yhteiskunnan hyväksymän, normatiivisen informaation vastaista. Vastaus on sen kaltainen, että kyseistä informaatiota olisi lähes mahdotonta saada muualta kuin vertaisryhmän verkkoyhteisöstä tai vaihtoehtoisesti joltain huumeiden käyttöön erikoistuneelta verkkosivustolta.

Disnormatiivisen informaation ei toki tarvitse olla luonteeltaan lainvastaista toimintaa tukevaa vaan se voi muutoinkin olla normatiivisen informaation kanssa ristiriitaista. Jos ja kun normatiiviseksi informaatioksi voidaan ymmärtää esimerkiksi koululääketieteen saavutuksiin perustuva terveydellinen informaatio ja siitä johdetut asiantuntijatietoon perustuvat ohjeet, disnormatiivista informaatiota esiintyy keskustelupalstalla run-

saasti myös vertaistiedon jakamisen yhteydessä esimerkiksi mielenterveyttä koskevilla kysymyksillä.

Useissa tapauksissa disnormatiivista informaatiota tarjotaan myös erilaisista menettelytavoista, jotka käsittelevät esimerkiksi sosiaalietuuksien hankkimista. Kyse on tässä tapauksessa esimerkiksi sellaisen hiljaisen tiedon välittämisestä, jota ei ole kirjattu virallisiin lähteisiin, kuten eri viranomaisten antamiin ohjeisiin. Myös terveyteen liittyvissä aihepiireissä annetaan paljon disnormatiivista informaatiota, jossa esimerkiksi annetaan vinkkejä lääkityksen osalta.

Keskusteluketjun aloittanut kysyjä halusi tietää kuinka hän kotona asuvana 18-vuotiaana henkilönä voi saada sosiaalietuuksia (18-vuotiaan tuet 1). Kysymyksen täsmentyessä mahdollisuuden muuttaa pois kotoa (18-vuotiaan tuet 6) poismuuttoa ja asunnon hankkimista varten liittyvään tiedontarpeeseen tuli esimerkiksi seuraava disnormatiivista informaatiota edustava ohje:

Vanhempien kanssa kirjallinen vuokrasopimus auttaa. Tai jos omaa kämppää etsii niin porukoiden allekirjoittama häätölappu tjsp niin sossu vähän halukkaammin etsii asunnon kaupungin taloista.

(18-vuotiaan tuet 16)

Vastaaja kehottaa kotona asuvaa tekemään vuokrasopimuksen vanhempiensa kanssa ja pyytämään häätölappun heiltä, jos kysyjä haluaa muuttaa pois kotoa omaan asuntoon. Vastaus sisältää ohjeet, kuinka menetellä, jotta henkilö saisi oman asunnon sosiaalitoimiston kautta helpommin sekä myös asumistuet asumisensa kustantamiseksi. Informaatio on luonteeltaan sen tyyppistä, että sitä ei ole saatavissa virallisia kanavia pitkin. Toisaalta annettu informaatio sisältää myös kyseenalaisia ohjeita: neuvo häädön hankkimiseksi tai näennäisen vuokran perimiseksi, jos sitä ei todellisuudessa makseta, ovat tulkittavissa moraalisesti kyseenalaisiksi tavoiksi pyrkiä saamaan itselleen taloudellista etua.

Keskusteluryhmässä annettiin myös neuvoja siitä mitä ei saa tehdä sosiaaliviranomaisten kanssa asioitaessa:

Protipsejä matkaan; väität AINA olevasi melkein päihteetön vaikka et olisikaan, jos sattuu kukkahattuileva lääkäri/hoitsu mikälie kaikki ongelmasi pistetään alkoholin piikkiin ja kelan tuet loppu---Ja voit aina sanoa jos et jostain halua puhua, ymmärtävät kyllä olematta painostamatta.

(Saako 19-vuotias 12)

Annettu informaatio perustui vastaajan omaan kokemukseen ja on luonteeltaan disnormatiivista. Ohje sisältää sen tyyppistä informaatiota, joka eräissä tapauksissa jopa saattaa olla totuuden vastaista oman edun tavoittelun takia. Tiedontarvitsijaa kehoitetaan siis omiin kokemuksiin nojautuen jättämään asioita kertomatta tai jopa valehtelemaan.

Seuraavassa tapauksessa keskusteluketjussa syntyi johdettu, uusi tiedontarve, joka koski Sepram-lääkityksen aloittamiseen liittyvää epärointiä muun muassa sen mahdollisten sivuoireiden takia (Ilmeeni kun vuosien 13). Yhdessä vastauksessa kyseenalaistettiin täysin edellä mainittu ja muut vastaavat masennuslääkkeet:

En ole ennenkään keskivaikeaan masennukseen kuollut joten tuskin kuolen vastaisuudessakaan. Mieluummin odottelen ketamiinipohjaisia, paljon tehokkaampia ja kaikinpuolin parempia masennuslääkkeitä jotka tulevat lähivuosina, kuin ottaisin riskin pysyviin seksuaalisiin haittavaikutuksiin, diabetekseen ja ennenkaikkea siihen ssri:n päävaikutukseen eli sen että mikään ei tunnu miltään.

Jos masentaa oikein pahasti niin valvon yön yli, masennus paranee välittömästi kiitos univajeen (vaikkakin tulee yleensä takaisin kun on nukkunut). 60% ihmisistä käy näin.

(Ilmeeni kun vuosien 17)

Vastauksessa kyseenalaistettiin kysyjän mainitseman ja samaan lääkeryhmään kuuluvien masennuslääkkeiden käyttö niiden mahdollisten sivuvaikutusten takia ja kerrottiin oma vaihtoehto: univajeen hankkiminen. Tämän tyyppistä suhtautumista koululääketieteeseen perustuvien reseptilääkkeiden käyttöön voidaan pitää disnormatiivista in-

formaatiota tarjoavana vaihtoehtona, joka epäsuorasti antaa kysyjälle uuden toimintamallin. Merkillepantavaa on, että kysymyksen esittäjä kertoi vielä ennen tämän vastauksen saamista aloittaneensa lääkityksen ja tunteneensa huimausta ja keskivaikava väsymystä (Ilmeeni kun vuosien 16).

Yhteiskunnan asettaman arvojärjestelmän vastaista disnormatiivista informaatiota annettiin esimerkiksi kommentoitaessa yhteiskunnan sääntöihin sopeutumista. Keskusteluketjun aloittajan kysyessä neuvoja tähän asiaan (Milloin kannattaa hakea apua 1), osa vastauksista oli luonteeltaan disnormatiivisia ja ruokki ajatusta siitä, ettei yhteiskuntaan sopeutuminen ole mielekäästä.

Miksi helvetissä edes haluaisit oravanpyörään? Nyt eletään toivottavasti "hyvinvointiyhteiskunnan" viimeisiä vuosia. Hyväksikäytä systeemiä minkä kerkeät, jatkossa siitä ei ehkä enää saa paljon irti.

(Milloin kannattaa hakea apua 2)

Vastauksena miten saat itses ruotuun; Tee sitä mitä haluat, eti itselles se juttu mistä sä pidät. Yhteiskunnasta ei tarvii irtaantua mutta pidän terveenä irtaantua sen arvoista.

... Älä tee mitään vain sen takia että muutkin tekee ja siks että se on normaalia.

Älä ajattele rahaa, hanki tavaroita niiden käyttöarvon äläkä niiden yhteiskunnan asettaman nimellisarvon mukaan.

Vapaus ei tarkoita sitä että sä voit tehdä mitä tahansa. Vapaus tarkoittaa sitä että sulla on mahdollisuus valita mitä sä haluat tehdä.

(Milloin kannattaa hakea apua 15)

Äärimmillen menevää esimerkkiä disnormatiivisesta informaatiosta edustavat tässä kategoriassa itsemurhaa käsitteleviin tiedontarpeisiin saadut vastaukset, joissa kannustetaan kysyjää tekemään itsemurha ja jopa ihailaan siihen uskaltanutta henkilöä ja hänen rohkeuttaan.

Metrin pudotus ei riitä, mikäli haluat tapahtuman olevan ohi nopeasti. 3-5 metriä on optimi, tämän jälkeen saattaa pää irrota. Se olisi tosin ainakin varman päälle.

(Viikonloppuna olis tarkoitus 9)

No ajattele että nyt hän ei ainakaan kärsi enää. Uskaltaisimpa itsekin tappaa itseni.

(Yksi hikkyyn postaaajista 13)

Kummassakin tapauksessa viestien sisältämä disnormatiivinen informaatio heijastelee myös kirjoittajien toiseuden kokemusta. Ensimmäinen katkelma on vastaus hirttäytymistä suunnittelevan henkilön kysymykseen riittääkö metrin pudotus katkaisemaan kaulan hirttäytyessä. Toinen taas on kommentti aloitusviestiin, jossa kirjoittaja kertoo yhden Hikikomeroon kirjoittaneen henkilön tehneen itsemurhan. Ensimmäisessä tapauksessa annettu informaatio on luonteeltaan hirttäytymiseen rohkaisevaa ja siihen opastavaa, mitä voidaan pitää yhteiskunnan normien ja arvojen vastaisena. Jälkimmäisessä viestissä kirjoittaja taas arvostaa itsemurhan tehneen henkilön ratkaisua ja toivoo, että hänellä riittäisi rohkeutta samaan. Tämän voidaan tulkita implikoivan positiivista suhtautumista normienvastaiseen käyttäytymiseen, ts. itsemurhan tekemiseen ja tukevan näin omalta osaltaan muita jotka ovat pohtineet itsemurhaa ratkaisuna ongelmiinsa.

Kuten edellä on osoitettu, esitettyihin tiedontarpeisiin saaduissa vastauksissa on havaittavissa monessa yhteydessä disnormatiivisen informaation sisältämiä vastauksia. Silloin kun yksilö kokee viiteryhmänsä kanssa samanlaista toiseutta, vastausta toiseutta representoivaan kysymykseen etsitään oman arvomaailman jakavasta yhteisöstä. Tämä mahdollistaa disnormatiivisen informaation saamisen, koska keskustelijoiden arvot ja samanlaisen toiseuden kokemus ovat samansuuntaisia.

Asiantuntijoiden (esim. lääkärit, sosiaalityöntekijät, opinnonohjaajat, työvoimaviranomaiset), painetun kirjallisen informaation tai viranomaisten julkaisema informaatio on luonteeltaan normatiivista: se heijastelee niitä toiminnallisia odotusarvoja ja oletuksia, joita pidetään yhteiskunnan jäsenten käyttäytymiselle suotavana. Toiseutta kokeva henkilö ei välttämättä halua tämänkaltaista informaatiota vaan pyrkii etsimään tietoa

samanlaisen toiseuden jakavalta yhteisöltä, omalta alakulttuuriltaan, jollaiseksi myös sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden internetin ”pienessä maailmassa” tapahtuva kommunikaatio ja sitä varten perustettu yhteisö toimintansa kautta voidaan katsoa.

Auktoriteettiuskon puute tulee näkyviin joissain suorissa vastauksissa tiedontarpeisiin sekä myös kommentteissa yleiseen keskusteluun.

Vankila tai vapautus on helpompi. Et voi väittää itseäsi hikyksi jos vapaaehtoisesti menet joidenkin kuspäiden pompoteltavaksi ja kivääriä ampumaan.

Armeija on tyhmä laitos joka tulisi lopettaa, kuten sodat.

(Miten muut hiky diilailivat 66)

Tässä tapauksessa keskusteluketjun aloittaja halusi tietää mitä muut sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt aikovat tehdä asevelvollisuuden suhteen. Jos ketjun otsikointi antaa viitteitä disnormatiivisen informaation tarpeesta: miten muut hikkyt *diilaavat* intin. Slangitermin diilata voidaan ymmärtää viittaavan asioiden hoitamiseen tai ”järjestykseen” (engl. deal)⁶⁵. Tällöin otsikon voidaan katsoa sisältävän sen kaltaisia piilomerkityksiä, jotka implikoivat asevelvollisuudesta pääsemisen mahdollisimman helpolla, olipa kyse vapautuksesta, siviilipalvelusta tai lyhimmästä mahdollisesta palvelusajasta.

Keskusteluketjussa asevelvollisuudesta vapautetut ja sen eri tavoin suorittaneet henkilöt kertoivat kokemuksistaan ja näkemyksistään. Keskustelu oli sävyllään moniulotteinen ja osa jopa oli suorittanut varusmiespalveluksen tai keskeyttänyt sen. Normatiivisen informaation näkökulmasta keskustelusta löytyi useita auktoriteettiuskoa kyseenalaistavia näkemyksiä, ja myös runsaasti neuvoja siitä miten saada kutsunnoissa C-luokitus.

⁶⁵ Termillä diilata tarkoitetaan slangissa ensisijaisesti välittämistä, kuten huumeiden välittämistä. Tässä tapauksessa kyse on kuitenkin toisesta merkityksestä, joka viittaa asian järjestelemiseen.

Disnormatiivinen informaation voi samanaikaisesti kuulua useampaan edellä mainittuun luokkaan, joten ne eivät ole toisiaan poissulkevia. Ennemminkin on kyse sisällöllisistä painotuksista ja piirteistä, joita annettulla disnormatiivisella informaatiolla on. Esimerkiksi esitetty lääkitystä koskeva kysymys ja siihen saatu vastaus edustavat menettelytapaa koskevaa tiedontarvetta ja –vastausta (kannattaako masennuslääkettä käyttää). Samalla se kuitenkin implikoi tietyn auktoriteettiuskon kyseenalaistamisen: lääkärin määräämää lääkitystä ei olla ehdoitta valmiita noudattamaan, joten lääkärin ammattitaito, tietämys ja näkemykset asetetaan kyseenalaiseksi.

Koska oletusarvoisesti kaikki Hikikomero-keskustelupalstan kirjoittajat ja suurin osa sen seuraajista jakavat saman kokemusmaailman sosiaalisen vetäytymisen ja toiseuden kokemuksen suhteen, tämäntyyppinen verkkofoorumi tarjoaa hyvän kasvualustan disnormatiiviselle informaatiolle, joka tukee yhteisön omaa normi- ja arvomaailmaa. Tämän takia sen tyyppisen tiedon hankinta, mitä ei ole saatavissa perinteisistä lähteistä, kuten kirjoista, lehdistä tai viranomaisten ja asiantuntijoiden kautta, kanavoituukin helposti keskustelupalstalle.

Sulkusen (1998, 83) mukaan eri ryhmillä on omia normeja, jotka voivat poiketa yleisesti hyväksytyistä normeista. Hikikomero-keskustelupalstan jäsenien elämäntavan (ks. tark. luku 6) voidaan olettaa vaikuttavan heidän omaksumiinsa normeihin ja olevan tietyissä kysymyksissä, kuten suhteessa sosiaalitukiin, ristiriidassa yhteiskunnan yleisesti hyväksymien normien kanssa. Sama piirre voidaan havaita edellä mainitussa psykoaktiivisten huumeidenkäyttäjien omalla Psycho Vault –foorumilla. Tällöin on kyse toiseudesta: elämäntapa edellyttää tietyntyypin informaation hankkimista ja tämä informaatio on eräissä tapauksissa normien vastaista. Silloin sitä jaetaan samanlaisen toiseuden jakavien henkilöiden keskinäisillä foorumeilla, joista internetin keskusteluryhmät ovat eräs muoto.

Oletettavaa on, että vastaava disnormatiivisen informaation saaminen ja toisaalta myös sen hakeminen on tyyppistä myös muille eri elämäntapoja, sairauksia ja alakulttuureja käsitteleville keskusteluryhmille. Disnormatiivista informaatiota välittävät verkko-yhteisöt, olipa kyse teknisesti millä alustalla tahansa toimivasta yhteisöstä, ovat eräänlaisia verkon ”pieniä maailmoja”, samanhenkisten ihmisten kohtauspaiikkoja.

10.4 Ryhmäajattelu osana tiedon jakamista

Ryhmäajattelu eli *groupthink* kuvaa ryhmän päätöksentekoprosessia, joka johtaa huonoihin tai epärationaalsiin päätöksiin ennen muuta voimakkaan ryhmäpaineen vuoksi (esim. Sims & Sauser 2013, 75). Näkemyksen taustalla on ajatus siitä, että ryhmän jäsenet pyrkivät sopeuttamaan oman ajattelunsa muiden jäsenten ajatteluun. Tämä voi johtaa joko ei-toivottuun konsensukseen Watergaten⁶⁶ lailla (Raven 1998), mutta saattaa olla myös tietyn edellytyksin positiivisia tuloksia tuottava prosessi (Whyte 1998). Ryhmäajattelu on Irving Janisin (1972) luoma käsite, jota on hyödynnetty ennen muuta organisaatio- ja ryhmäkäyttäytymiseen (esim. Leana 1985; Ko 2005; Tsoukalas 2007) kohdistuvissa tutkimuksissa. Verkko-yhteisöihin kohdistuneessa tutkimuksessa Tsikerdekis (2013) on soveltanut ryhmäajattelun teoriaa analysoidessaan Wikipediaa ja anonyymiteetin vaikutusta yhdenmukaisen tiedon muodostamisessa. Vaikka ryhmäajattelua on sovellettu ensisijaisesti päätöksentekoprosessin tutkimiseen, sitä käsitteleviä tutkimustuloksia voidaan hyödyntää myös tiedonhankintatutkimuksessa pohdittaessa yhteisöllisen tiedon muodostusta.

Sosiaalisen median yhteydessä on korostettu joukkoälyn merkitystä. Esimerkiksi Surowiecki (2005) puhuu joukkojen viisaudesta (*Wisdom of Crowds*) ja Vadén (2007) on Wikipedian merkitystä analysoidessaan esittänyt, että ”asiantuntijoiden ja auktoriteettien takaaman luotettavuuden rinnalle on nousemassa kollektiivisesti tuotettu luotettavuus.” Hänen mukaansa keskeneräisyys ja prosessimaisuus muodostuvat, paradoksaalista kyllä, luotettavuuden takeeksi. Esitettyjä näkemyksiä täsmennetään prosessin aikana. Kun asia kiteytyy, myös tiedon luotettavuus lisääntyy.

Ryhmäajattelun traditio on organisaation päätöksenteossa, jossa tarve konsensukseen on ilmeinen. Sama koskee yhteisöllistä tiedonhankintaa (vrt. esim. Shah 2012). Arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnan tutkimuksessa Chatman (1991) ja Jaeger ja Burnett (2010) ovat korostaneet normatiivisuuden merkitystä yhtenä yksilön tiedon-

⁶⁶ Watergate oli vuosina 1972-1974 presidentti Richard Nixonin eroon johtanut poliittinen skandaali.

hankintaa selittävänä tekijänä. Oman ”pienen maailman” tai elämismaailman hyväksymistä normeista ei haluta poiketa.

Janis (1972) on erotellut kahdeksan ryhmäajattelulle tyypillistä piirrettä, joiden voidaan havaita toteutuvan myös ”pienessä maailmassa” tapahtuvassa arkielämän tiedonhankinnassa (vrt. esim. Chatman 1991; 1999). Tätä havaintoa tukevat myös jäljempänä esitetyt empiiriset havainnot Hikikomero-ryhmän osalta.

Janis (1972) mainitsee ryhmäajattelulle tunnusomaisiksi piirteiksi seuraavat seikat:

1. Haavoittumattomuuden illuusio, joka mahdollistaa riskinoton ja jopa yltiöpäisen optimismin.
2. Kollektiivinen rationalismi, joka johtaa siihen, että varoituksista ei piitata ja seurausten harkinta voi olla puutteellista
3. Usko ryhmän luontaiseen moraaliin. Ryhmän jäsenet uskovat aatteensa, tarkoituksiperiensä tms. oikeellisuuteen ja ignoroivat sen vuoksi päätöksensä moraaliset tai eettiset seuraukset.
4. Ryhmän ulkopuolisista henkilöistä on stereotyyppinen käsitys.
5. Toisinajattelijoiden painostus. Ryhmän jäsenten ryhmän yhteisestä kannasta poikkeavia mielipiteitä ei hyväksytä ja jäseniä painostetaan olemaan ilmaisematta ryhmämielipiteen vastaisia näkemyksiä.
6. Itsesensuuri. Ryhmän muodostamaa konsensusta kohtaan ei ilmaista epäluuloa.
7. Yksimielisyyden illuusio. Enemmistön kannan ja päätösten katsotaan olevan yksimielisyyden ilmaus.
8. Ryhmän omat ”ajatusvahdit”. Ryhmän jäsenet suojelevat muita jäseniä ja ryhmän vetäjää ristiriitaiselta informaatiolta, joka olisi haitallinen ryhmäkoheesion, näkemysten ja päätösten kannalta.

Janisin (1972) mainitsemista ryhmäajattelun piirteistä Chatmanilla (1991) tulivat selvästi esiin siivooja-vahtimestareita koskevassa tutkimuksessa kohdat 4-6. Vastaavasti naisvankeihin kohdistuneessa tutkimuksessa Chatmanin (1999) tuloksista voidaan havaita selvästi kohtien 2-8 esiintyminen naisvankien informaatiokäyttäytymisessä. Insiders ja outsiders –ajattelun piirteitä voidaan havaita niin vankilamaailmassa kuin Hiki-

komerossa. Sisäpiiri voidaan rinnastaa Hikikomero-ryhmään ja vastaavasti ulkopuolisten tietoa epäillään – sama ilmiö esiintyi niin vangeilla (Chatman 1999) kuin siivoojivahtimestareillakin (1991).

Osa Janisin (1972) esittämistä ryhmäajattelulle tyypillisistä piirteistä näkyy myös Hikikomero-keskustelupalstan yhteisöllisen tiedonmuodostuksen prosessissa. On kuitenkin huomattava, että verkkoyhteisö ei tässä tapauksessa muodosta samankaltaista kiinteää ja henkilöiden väliseen tuttuuteen perustuvaa yhteisöä kuin esimerkiksi organisaatio, jonka jäsenet ovat tietty rajattu joukko tunnettuja henkilöitä. Näin ei ole laita kaikille avoimessa ja anonyymissä verkkoyhteisössä. Siitä huolimatta Hikikomero-verkkoyhteisön toiminnassa ja informaatiokäytännöissä on havaittavissa eräitä yhteisyyksiä ryhmäajatteluun

Ennen muuta kolme seuraavaa piirrettä voitiin havaita myös Hikikomeron keskustelujen tiedonmuodostukselle tyypillisiksi ryhmäkäyttäytymistä ohjaaviksi tekijöiksi:

- Usko ryhmän luontaiseen moraaliiin
- Ryhmän ulkopuolisista henkilöistä on stereotyyppinen käsitys
- Toisinajattelijoiden painostus

Eysenbach ja kumppanit (2004) analysoivat tutkimuksia, joissa oli selvitelty internetin vertaistuen vaikutuksia yksilöön. He eivät kuitenkaan esitetystä väitteistä huolimatta havainneet vertaistukiryhmissä käydyn mielipiteenvaihdon vahingoittavan yksilöä. Kaplanin ja kumppaneiden (2011) tutkimus tukee Eysenbachin ja kumppaneiden johtopäätöksiä. Näkemykset siitä, että moderoimattomat verkon vertaisyhteisöt saattaisivat jopa olla vahingollisia esimerkiksi sairauksista saatavan vertaistuen ja vertaistiedon saamiseksi, ovat näiden tutkimusten mukaan aiheettomia. Toisaalta Kaplan ja kumppanit (2011) eivät tutkimuksessaan havainneet mahdollisten haittavaikutusten lisäksi myöskään erityisen suuria hyötyjä moderoimattomien vertaistukiryhmien käytöstä.

Toiseuden jakavien henkilöiden yhteisöllisessä tiedonhankinnassa mahdollistuu saman kokemuksen ja arvomaailman jakamisen vuoksi vaara tiedon yksipuolisuudesta. Tämä on samantyyppinen uhka kuin se, mikä useissa ryhmäajattelua koskevissa ammatillisen tiedonmuodostuksen tutkimuksissa on havaittu: ryhmäpaine tuottaa vain tietyn tyyppisiä ratkaisuja (vrt. esim. Janis 1972).

10.5 Ryhmäajattelut piirteet Hikikomerossa

Janisin (1972) mainitsevat ryhmäajattelun piirteet näkyvät useilla eri tavoilla Hikikomero-verkkoyhteisön keskusteluissa. Esittelen seuraavassa keskusteluryhmässä havaittuja Janisin mainitsemia piirteitä tiedonmuodostuksessa.

Haavoittumattomuuden illuusio. Vaikka keskusteluryhmän jäsenillä on runsaasti itsetunto-ongelmia ja mielenterveydellisiä vaikeuksia, tiettyjä haavoittumattomuuden piirteitä heidän ajattelussaan voidaan silti havaita. Eräässä mielessä sosiaalinen vetäytyminen voidaan käsittää tietynlaiseksi suojakuoren rakentamiseksi, pyrkimykseksi suojautua pahaa maailmaa vastaan. Janis (1972) korosti ryhmän optimismin ja riskinoton merkitystä puhuessaan haavoittumattomuuden illuusiosta. Vaikka henkilöt ovat monella tapaa henkisesti haavoittuneita, ”pienessä maailmassaan”, ts. Hikikomero-virtuaaliyhteisössä, heidän toiseutena ilmenevä haavoittuvaisuutensa muuttuu hyväksytyksi ominaisuudeksi – esimerkiksi epäsosiaalisuus tai työn vieroksuminen eivät enää näyttäytykään negatiivisina asioina vaan piirteinä jotka tekevät heistä samanlaisia toisia.

Jos sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt toimivat toiseuskokemusten vahvistamien arvostustensa mukaisesti, näkemysten ja mielipiteiden esittämistä oman verkkoyhteisön ulkopuolisilla foorumeilla ei pidetä mielekkäänä. Nyt toimiessaan samanmielisten ja ennen muuta saman kokemusmaailman jakavien henkilöiden keskuudessa, verkkoyhteisön jäsenet uskaltavat tuomaan ajatuksiaan ja mielipiteitään julki. Toisaalta Hikikomeroon kirjoittaminen on anonyymiä. Tämä voi madaltaa kynnystä uskaltautua avautumaan ja kysymään aroistakin asioista.

Oman älykkyyden ja henkisyuden korostaminen suhteessa tavalliseen väestöön, ”normihomoihin”, on yksi ryhmään kuuluvien henkilöiden toiseuden osoitus, jolla pyritään legitimoimaan osin kenties omia poikkeavuuksia, mutta myös todistamaan omaa paremmuutta suhteessa muihin ”ei-henkisiin” ja tyhmiin ihmisiin.

Tämä. Vituttaa, että AP nyt noin paljon korosti juuri neitsyyttään ja naistenpuutetta aloitusviestissä. Tulee vaan erittäin pinnallinen ja lammasmainen kuva henkilöstä. Olisi parempi jos hänen tavoitteensa olisi joku hienempi, kuten henkinen kasvaminen, valaistuminen, sosiaalisten taitojen parantaminen yleensä, tuleminen yli-ihmiseksi, maailman valloittaminen jne.. Naiset tulee jos on tullakseen, mutta ei niiden pitäisi olla se päällimmäinen tavoite. Kyllä elämässä on tärkeämpiäkin asioita. Newton ja Tesla olivat todennäköisesti neitsyitä koko elämänsä ajan, menisitkö väittämään että he olisivat huonompia ihmisiä kuin joku bensalennokkarinen karjala-lippis amis joka nussii eri naista joka viikonloppu?

(Spaghettipäiväkirjat 25)

Edellä oleva tekstikatkkelma havainnollistaa sen, kuinka keskustelupalstalla arvostetaan älykkyyttä. Usein myös itseä pidetään älykkäänä ja ”siiderivalaat”, ”bensalennokkarit” ja muut tavalliset nuoret koetaan helposti pinnallisina. Vastaavalla tavalla eräissä keskusteluketjuissa viitataan Mensan jäsenyyteen, johon useampikin keskustelija oman ilmoituksensa mukaan kuuluu tai on ainakin ylittänyt testejä tehdessään Mensan jäsenyyteen oikeuttavan älykkyydosamäärän tai omaa muuten suurehkon älykkyydosamäärän. (esim. Tsekkailin läpällä deittisivustoja 22; Positiivisia ominaisuuksia 9). Toki vastakkaisiakin näkemyksiä omasta älykkyydestä on (Onko täällä muita hikkyjä 1). Useimmiten osallistujat pyrkivät antamaan kuitenkin mielikuvan itsestään keskivertoa älykkäämpinä eri keskustelulangoissa, mikä kiteytyykin itseään keskivertoa tyhmempänä pitävän keskustelijan viestissä:

”Tuntuu, että suurin osa joko on tai kuvittelee olevansa hyvin älykkäitä assburger tapauksia”

(Onko täällä muita hikkyjä 1)

Oma älykkyys implikoi osaltaan Janisin (1972) tarkoittamaa haavoittumattomuutta. Usko omiin kykyihin on toisaalta suuri. Paradoksaalista kyllä ryhmän jäsenet ovat masentuneita ja ahdistuneita ja heillä on heikko itsetunto.

Usko ryhmän luontaiseen moraaliiin. Parhaiten usko ryhmän luontaiseen moraaliiin eksplikoituu luottamuksessa vertaistietoon, vertaistukeen ja keskusteluryhmän muiden osal-

listujien antaman informaation arvostukseen. Chatmanin (1999, 214) mukaan tiedonhankinnan ”pienessä maailmassa” on sisäpiiriläisiä. Heidän näkemyksensä määrittävät ja legitimoivat informaatiokäyttytymisen rajat ja he ovat samalla yhteisössä vallitsevan aseman johdosta eräänlaisia auktoriteetteja, joiden välittämää informaatiota pidetään arvossa (emt., 212). Sama havainto voidaan tehdä myös Hikikomero-keskusteluryhmän osalta. ”Truuhikkyt” ja ”velhot” ovat henkilöitä, jotka ovat vuosien ajan olleet sosiaalisesti vetäytyneitä ja heillä on kokemusta esimerkiksi sosiaalituen hyödyntämisestä, mielialalääkkeistä yms. keskeisistä ryhmässä esiin tulleista tiedontarpeista. Pitkään sosiaalisesti vetäytyneitä ”hikkyjä” ihannoidaan ja sosiaaliseen vetäytymiseen liittyvä sukupuolinen kokemattomuus ja selibaatti ymmärretään verkkokeskustelussa myös eräänlaisena ”todellisen hikkyuden” merkinä, sillä ”velhouden” saavutaneiden henkilöiden maine on verrattavissa Chatmanin (1999, 212) esittämään argumenttiin siitä, että ”kovan” tuomion ja pitkän vankeushistorian omaavia naisvenkeja arvostettiin yhteisössä. Siksi näiden henkilöiden näkemyksiin luotetaan ja heiltä halutaan informaatiota. Seuraava esimerkki valaisee asiaa:

Mitä nyymi⁶⁷ kaikenkaikkiaan tarvitsee tukihakemukseen? Käsittääkseni 3kk tiliotteet, vuokrasopimus, todistus työkkärin listoilla olemisesta ja asumistuesta. Mitä muuta?

(Yleinen rottalanka 1)

Tässä esimerkissä havainnollistuu toisaalta muilta verkkoyhteisön jäseniltä saatavan informaation merkitys. Siihen luotetaan esimerkiksi viranomaistiedon sijaan. Annettu informaatio poikkeaa virallisuontoisesta tiedosta. Se hyväksyy moraalisesti arveluttavan sosiaalitukien hyväksikäytön, koska tavoitteena on vetäytyä sosiaalisesti. Tässä tapauksessa henkilön ansaintalogiikka perustuu käytännössä yhteiskunnan maksamiin sosiaaliavustuksiin, eläkkeeseen, tukiin yms. Vertaistietoon luottaminen korostuu selvästi erityyppisissä tiedontarvetilanteissa yhteisen kokemusmaailman jakamisen ansiosta.

⁶⁷ Keskusteluissa käytetään hikky-termin synonyyminä myös termiä nyymi, joka tulee sanasta anonyymi. Nyymillä tarkoitetaan sosiaalisesti vetäytyneitä henkilöä.

Verkkoyhteisö muodostuu intressien kautta, joiden taustalla on yhteinen arvomaailma. Se on mahdollisesti ristiriitainen yhteiskunnassa vallitsevan arvomaailman kanssa. Koska verkkoyhteisön arvomaailma tukee omaa arvokäsitystä, pidetään verkkoyhteisöstä saatua tietoa viranomaistietoa hyödyllisempänä. Yhteiskunnan tukiverkoston käytön maksimointi itsensä elättämiseksi on tästä esimerkki:

No vihoviimeinen vaihtoehtohan on sossu eli sosiaalitoimisto. sieltä haetaan toimeentulotuki jossei tosiaan muut tulot riitä. tarkoittaa semivittumaista paperisotaa ja sitäkin vittumaisempien sossutätien kuuntelua ja elämäntilanteensa selittelyä.

sitä ennen kannattaa yrittää päästä työmarkkinatuella. vähemmän vittumainen monin puolin, joskaan työkkärinkään toimenpiteet eivät ole mitään herkkua, mutta niistä voi kieltäytyä ja olla sossurottana karensiaijat. jos et asu halvassa kämpässä, voit saada luultavasti työkkäriaikakin toimeentulotukea, eikä se varmaan pienen summan kyseessä ollessa ole vittuilun takana, joskin paperityö on alussa aina yhtä paha, mutta jatkossa simppeleä.

(Arvon hikky miten komeroidun 2)

Voidaankin sanoa, että verkkoyhteisön jäsenet turvautuvat monissa yhteyksissä mielellään yhteisön muilta jäseniltä saatavaan vertaistietoon, koska se tukee heidän maailmankuvaansa, arvojaan ja asenteitaan.

Ryhmän ulkopuoliset stereotypiat. Hikikomero-keskusteluryhmän osallistujat mieltävät itsensä ”hikkyiksi” erotuksena ”normihomoista”. Sosiaalinen vetäytyminen ja ”hikkyn” roolin omaksuminen on toiseuden tunnustamista suhteessa muihin sekä toisaalta samanlaisen toiseuden jakamista muiden ”hikkyiksi” itsensä ja ryhmän muiden jäsenten määrittelyjen kautta. Henkilöitä, jotka eivät täytä näitä kriteereitä, kohdellaan ulkopuolisina (outsiders). Sisäpiiriin taas kuuluvat Hikky-kriteerin täyttävät henkilöt.

Mutta joo en osaa sen enempää suositella mikä olisi hikylle sopivampi sivu, kun se ei ainakaan ole suomi24 (juntit)

(Vituttaa tää laudan ilmapiiiri 6)

Toiseuden kielellistä ilmiä ja terminologiaa on avattu luvussa 8.2, jossa tarkastellaan kielen merkitystä tiedontarpeissa havaittavan toiseuden representoijana.

Ryhmän omat ajatusvahdit. Koska kyse ei ole suljetusta verkkoyhteisöstä, pelättiin, että Hikikomero-verkkoyhteisöön alkaa tulla yhä enemmän lukijoita ja keskusteluun osallistuvia henkilöitä, jotka eivät täytä verkkoyhteisön luoman yhteisön jäsenen (=hikky) kriteerejä.

Hikylle tyypilliset tarkkarajaiset arvot, kuten fyysinen komeroituminen, naisviha ja saamattomuus hälventyvät, kun käyttäjistä kirjavoituu.

(Ylilaudalle postaaminen 3)

Ryhmällä ei ole yksiselitteisesti tunnistettavia ”johtajia” eikä näin ollen myöskään ”ajatusvahteja” ellei Ylilaudan moderaattoreita ymmärretä sellaisiksi. Erilaiset kommentit siitä, että jonkin viestin kirjoittaja ei kuulu laudalle (vrt. edellä), on alaikäinen jne., ovat ymmärrettävissä yksittäisten kirjoittajien ”ajatusvahtina” toimimiseksi. ”Ajatusvahdin” toiminta ilmenee verkkoyhteisössä välittömänä negatiivisena palautteena ja jopa kehoituksena ”bannata” käyttäjä, mikäli joku kirjoittaja esittää ryhmän normiston vastaisia mielipiteitä.

Toisinajattelijoiden painostus. Ryhmässä ilmeni selkeä näkemys, jonka mukaan vain ”oikeat hikkyt” saavat lähettää ryhmään viestejä tai ”olla laudalla”. Muiden kuin sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden viestit ja jopa se, että he seuraavat laudan kirjoittelua, koettiin kiusallisena ja Hikikomeron laatua heikentävänä.

olet alfa. mitä teet täällä?

(Olenko hikky 14)

Hikikomerossakin puolet kävijöistä on normiherraja.

(Vituttaa tää laudan 9)

Hikkyt jyrätään alta pois, kun sana alkaa leviämään tosi hauskaasta meemisivustosta. Sitten alkaa sana leviämään vielä enemmän yläasteen ja lukion/amiksen käytävillä, niin nykymeno on taattu. En minä niinkään harmittomista normoista välitä, mutta kun ne perkeleen teinit, jotka suoltaa sitä paskaansa minkä ehtivät. Ensinnäkin niiden huumorintaju on taattua yläastetasoa ja toisekseen ne saavat lisää virtaa, kun oletettavasti näyttävät vertaisilleen ja saavat eppiset röhinänaurut jokaiselle paskajutulleen.

(Hassua että hikkyt 18)

Te 18v jonnet, jotka ette ole nähneet kavereita viikkoon, menkää helvettiin täältä. Tuntuu todella typerältä lukea viestejä tyyliin: "Joo, viel puol vuotta sitten mul oli tyty-yde ja kavereita mut nyt harkitsen itsemurhaa". Tämä ala-lauta on tarkoitettu meille +30v velhoille, jotka ovat viimeksi olleet kunnolla sosiaalisessa kanssakäymisessä silloin, kun Suomessa oli markat. Painukaa vittuun uushomot.

(On joskus omistanut 1)

Kommentit osoittavat harmistuneisuuden siitä, että sosiaalisesti vetäytyneiden omalla foorumilla käy muitakin ihmisiä. Yhteisö ei halua vierailijoita ja samanlaisen toiseuden kokemuksen jakaminen on edellytys käyttäjien mielestä palstalle kirjoittamiseksi.

Itsesensuuri. Vaikka ryhmän kielenkäyttö on värikästä, on Hikikomerossa kuitenkin selkeät kaksi sääntöä (Ylilauta Säännöt 2015):

- Älä pilkkaa muita heidän hikkydestään
- Älä mainitse omistavasi kavereita, seksielämää tai tyttöystävää.

Kirjoittajien oletetaan itesesensuurin turvin muistavan nämä asiat. Muutoin mistä tahansa voi kirjoittaa. Jos näitä ehtoja rikotaan, seuraa siitä käyttäjän viestin poistaminen ja hänen IP-numeronsa pääsyn estäminen palstalle.

Yksimielisyyden illuusio. Ryhmässä ei ole olemassa varsinaista yksimielisyyden illuusiota mielipiteistä Janisin (1972) tarkoittamalla tavalla. Sen sijaan keskusteluja analysoitaessa voidaan selvästi havaita toiseuden illuusio, joka tässä yhteydessä implikoi ajatuksen tietystä yksimielisyydestä tiettyjen arvojen ja normien suhteen. Esimerkiksi puhe sairauksista ja omista vajavaisuuksista oli keskeinen yhdistävä tekijä. Samoin sosiaalisten tilanteiden pelko ja sosiaalinen eristäytyminen toimivat toiseuden illuusiota luovana tekijänä. Tämä vaikutti välillisesti tiedonhankintaan, jossa se näkyi luottamuksena ryhmästä saatavaan vertaistukeen ja vertaistietoon. Esimerkiksi keskustelijoiden fyysisiä ja psyykkisiä vajavaisuuksia koskeva keskustelu (Listataanpa joitain fyysisiä 1-59) on juuri tämänkaltainen toiseuden illuusiota ruokkiva keskusteluketju.

Kollektiivisen rationalismin selkeitä piirteitä sen sijaan ei Hikikomero-keskusteluryhmästä ollut yksiselitteisesti havaittavissa. Kaikki muut seitsemän Janisin (1972) mainitsemaa piirrettä sen sijaan löytyivät ryhmän toiminnasta.

Johtopäätöksenä voidaankin todeta, että virtuaalinen ryhmä muodostaa tässä nimenomaisessa tapauksessa oman ”pienen maailmansa” osana kunkin virtuaaliyhteisön osallistujan laajempaa elämisaailmaa, joka koostuu tarkasteltavana olevasta ”pienestä maailmasta” sekä muista mahdollisista ”pienistä maailmoista” (vrt. Jaeger & Burnett 2010, 8). Muita ”pieniä maailmoja” voivat eristytymisen asteesta riippuen olla esimerkiksi perheen ja suvun ”pieni maailma”, työn tai opintojen kautta avautuva ”pieni maailma” jne., olkoonkin, että Hikikomero-palstan osallistujien ongelmana on nimenomaisesti sosiaalisten kontaktien puute ja tietty pyrkimys jopa täydelliseen eristytymiseen.

Täysin vailla muita kontakteja keskustelupalsta osallistujat eivät kuitenkaan ole, vaikka niiden lukumäärä saattaa olla vähäinen ja muita ihmisiä tavataan mahdollisesti melko harvoin ja vastentahtoisesti. Tämä käy ilmi useista viesteistä:

Tapaan noin kerran kuussa sukulaisia, psykologia (tai mikä se nyt onkaan) ja sosiaalityöntekijää kutakin.

Sitten on tietenkin kaikenlaisia satunnaisia ihmiskohtauksia (kaupan kassatransaktioita enimmäkseen), mutta tässä varmaan haettiin säännöllisiä juttuja.

(Hikkyt luetelkaa sosiaaliset 5)

Säännöllisesti sosiaalisia kontakteja taitaa olla aikalailla pari hassua pari kertaa kuukaudessa. Töissä tietysti paljon enemmän mutta niitä en laske koska ovat tiukasti vain työhön liittyviä.

(Hikkyt luetelkaa sosiaaliset 6)

Näen siskoa ehkä kerran kuussa, ja kahta "kaveriani" viikoittain. Haluaisin eristäytyä kokonaan sillä olen harkinnut itsaria jo pitkään. Edellisestä elämästä on poikakin ja kaikkea, mutta elämäni taitaa olla jo eletty änin 23 vuotiaana

(Hikky luetelkaa sosiaaliset 9)

Toista ääripäätä edustavilla henkilöillä ei ole lainkaan kontakteja satunnaista kaupassa asiointia tms. ja verkon foorumeita lukuun ottamatta:

En ole muutamaankuukauteen nähnyt ketään ellei kaupassa käydessä siellä olevia random ihmisiä lasketa, jouluna olin sukulaisten luona ja sen jälkeen en ole tainnut edes jutella puhelimesta kenenkään heidän kanssaan. Ainoat sosiaaliset kontaktit tapahtuu kun joskus pelailen parin nettituttun kanssa ja jaksan avata skypea tai teamspeakin, puhelin on ollut suljettuna tai äännettömänä tuosta joulusta asti lähes poikkeuksetta. Ja joo, eipä täältä tule poistuttua mihinkään paitsi kauppaan, sieläkään ei tule käytyä kovin usein karmaisevan heikon rahatilanteen takia.

(Hikky luetelkaa sosiaaliset 17)

Toisaalta eräät keskusteluryhmän jäsenet saattavat jopa käydä säännöllisesti töissä, missä he kohtaavat ihmisiä.

Useissa yhteyksissä korostetaan yhteisöllisen tiedonmuodostuksen, tiedon jakamisen ja joukkoälyn merkitystä uuden tiedon luomisessa (esim. Surowiecki 2007). Verkkoyhteisö myös ruokkii yhteisöllisten normien mukaista tiedonrakentamista, ts. usein vain yhteisön arvojen ja normien mukainen informaatio hyväksytään. Yhteisö saattaa pitää arveluttavana sen arvomaailmasta poikkeavan informaation esittämistä. Monet Hikikomero-verkkoyhteisön käyttäjät suhtautuvat kielteisesti työntekoon ja pitävät sosiaali- tuella elämistä oikeutettuna. Tällöin esimerkiksi toimeentuloa koskevissa tiedontarpeissa palkkatyöstä saatava tulonhankinta on normien vastaista käyttäytymistä ja siihen kannustava informaatio voi olla yhteisön kannalta ei-toivottavaa informaatiota.

10.6 Sosiaalisesti vetäytyneiden ”pienet maailmat”, elämämaailma ja tiedonhankinta

Edellä on analysoitu sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden tiedonhankinnan keskeisiä piirteitä Hikikomero keskusteluryhmässä, joka muodostaa kohtaamispaikan samanlaisten sosiaalisen eristäytyneisyyden, ihmissuhdevaikeuksien ja mielenterveysongelmien kanssa kamppaileville ihmisille. Verkon sosiaaliset suhteet ovat keskeinen osa keskustelupalstan aktiivien ihmissuhteita. Verkossa uskalletaan kommunikoida vaikka sekin saatetaan kokea vaikeaksi, jos kommunikoinnissa käytetään reaaliaikaista kuvaa ja ääntä (Hikkyistä seuraa –ketju). Keskustelupalstan osallistujilla on eri tyyppisiä mielenterveysongelmia, sosiaalisten tilanteiden pelkoja ja osa heistä pyrkii eliminoimaan täysin kontaktit ulkomaailman kanssa. Heidän käyttäytymisessään ja elämäntavassaan on havaittavissa yhteneväisyyksiä japanilaisen hikikomori-ilmiön (ks. luku 2.1.) kanssa, vaikka Hikikomero-keskustelupalstan lukijoiden ja kirjoittajien leimaaminen hikikomoreiksi ei ole perusteltua erilaisten kulttuuristen taustojen takia. Sosiaalisen vetäytymisen pyrkimys, mielenterveysongelmat ja tästä johtuva toiseuden kokemus ovat kuitenkin leimaa antavia kaikille ja vaikuttavat tiedonhankintakäyttäytymiseen ennen muuta heijastumalla yksilön elämäntapaan.

Tiedonhankinnan näkökulmasta Hikikomero muodostaa ”virtuaalisen pienen maailman”, josta sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt hankkivat osan tarvitsemastaan informaatiosta. Ennen muuta vertaistuen ja –tiedon hankkiminen ohjautuu Hikikomeroon kysymyksissä, jotka koskevat mielenterveysongelmia sekä sosiaaliseen vetäytymiseen

suoraan ja välillisesti liittyvää problematiikkaa, kuten esimerkiksi toimeentuloa ja seksuaalisuutta. Heidän tiedonhankinnan maailmansa ei kuitenkaan rajoitu tähän. Koska lähes kaikki ovat jollain tavalla kontaktissa muihin ihmisiin (esim. lääkärin, sosiaaliviranomaiset, vanhemmat), näistä henkilöistä muodostuu oma fyysisen maailman ”pieni maailma”. Tämän lisäksi sosiaalisesti vetäytyneet hankkivat tietoa mahdollisesti myös kirjoista, lehdistä, televisiosta jne. Lisäksi he turvautuvat myös muihin verkkolähteisiin ja esimerkiksi toimintaa peliyhteisön palstoilla ja muilla verkon foorumeilla voidaan pitää erillisessä ”virtuaalisessa pienessä maailmassa” toimimisena. Kuten Jaeger ja Burnett (2010, 8, 144) ovat todenneet, informaatiomaailma (information world) muodostuu erilaisista ”pienistä maailmoista”, joista kukin sisältää viisi sosiaalista elementtiä. Sosiaalisesti vetäytyneiden muodostamaa löyhää yhteisöä Ylilaudan Hikikomerossa voidaan myös verrata Chatmanin (1987; 1991) konseptioon ”pienestä maailmasta”, joka koostuu samanlaisen taustan omaavista henkilöistä. Vaikka emme tiedä tarkkaan Hikikomeron kirjoittajien yhteiskunnallista taustaa, yhdistävänä tekijänä heille toimii samanlaisen toiseuden jakaminen ja erilaisen toiseuden kokemus (Kulmala 2004, 2006).

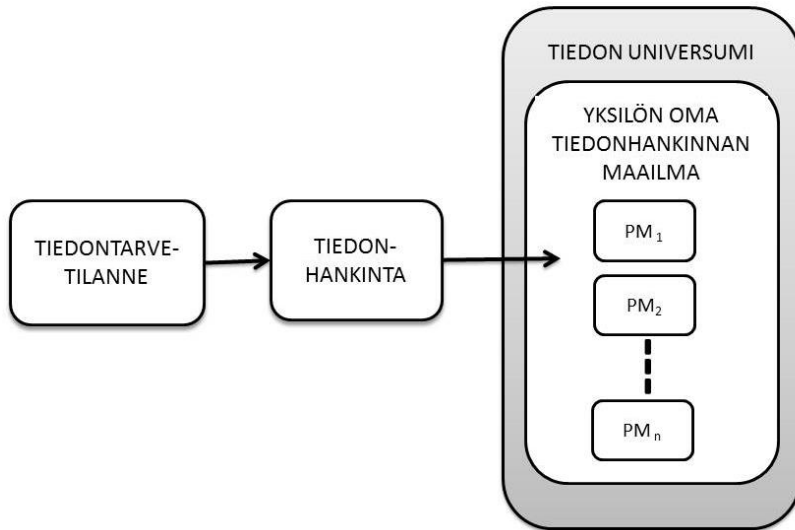
Jaegerin ja Burnettin (2010, 8, 144) mukaan ”pieni maailma” on mikrotasolla sosiaalinen ryhmä arvoineen, normeineen, sosiaalisine tyyppineen ja sillä on yhteinen käsitys tiedon arvosta ja hyväksytyistä tavoista hankkia tietoa. Tämän perusteella voidaan ajatella, että jokainen yhteisö jonka jäsen yksilö on, muodostaa oman ”pienen maailmansa”. Sosiaalisesti vetäytyneiden osalta heidän yksi virtuaalinen ”pieni maailmansa” on Hikikomero-keskustelupalsta. Samalla myös relevanttina pidetyn tiedon kriteerit ja hyväksytyt tavat hankkia tietoa ovat melko yhteneviä Hikikomero-keskustelupalstalla. Yhteisenä nimittäjänä toimii toiseuden kokemuksen jakaminen, jonka kautta keskusteluihin osallistuvat henkilöt valikoituvat. Heidän maailmankuvansa ja taustansa on sosiaalisesta vetäytymisestä ja mielenterveysongelmista johtuen hyvin samankaltainen. Siinä missä Chatmanin (1987; 1991) tutkimuksissa taloudellinen vähäosaisuus toimi yhdistävänä tekijänä, nyt tutkimuksen kohteena olevan ryhmän toiseuden yhteinen nimittäjä löytyy psyykkisistä ja sosiaalisista syistä. Ryhmä ei sinänsä ota suoraan kantaa siihen, mikä tieto on arvokasta. Monet pitävät itseään älykkäinä, kuten edellä on todettu ja useat keskusteluketjut sisältävät analyttistä ja pohdiskelevaa materiaalia.

Normi- ja arvoperustansiin nähdäkseen voidaan puhua yhtenevästä elämäntavasta, jonka sosiaalisesti vetäytyneet jakavat. Vetäytyminen sosiaalisesta kanssakäymisestä on

tästä selkein esimerkki. Myös pelaaminen ja japanilainen hikikomori-kulttuuri sekä manga ja anime ovat monien sosiaalisesti vetäytyneiden mielenkiinnon kohteita. Elämäntapa luo toiseutta ja toisaalta toiseus määrittää elämäntapaa. Nämä kaksi seikkaa ovat vuorovaikutussuhteessa toistensa kanssa.

Jaegerin ja Burnettin (2010) mainitsemat ryhmän yhteiset tavat hankkia tietoa eivät tässä tutkimuksessa käy täysin ilmi. Sen sijaan tutkimus osoittaa selkeästi vertaistiedon ja vertaistuen merkityksen. Tätä varten käännytään saman toiseuden jakavien henkilöiden puoleen. Sen sijaan, että Jaegerin ja Burnettin (2010) lailla puhuttaisiin mikrotason sosiaalisesta ryhmästä arvoineen, normeineen, sosiaalisine tyypeineen muodostuvasta kokonaisuudesta, jolla on yhteinen käsitys tiedon relevanssista ja hyväksytyistä tavoista hankkia tietoa, näkisin hedelmällisemmäksi tämän tutkimuksen tulosten perusteella puhua laajemmin elämäntavasta ”pienien maailmojen” taustamuuttujana.

Tarkasteltaessa ”pienien maailmojen” suhdetta elämäntapaan, voidaan havaita, että henkilön valitsema elämäntapa heijastuu siihen millaisia ”pieniä maailmoja” hän hyödyntää tiedonhankinnassaan (ks. kuvio 14).

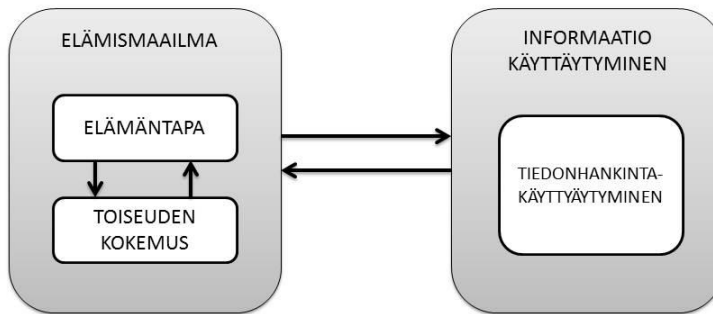

Kuvio 14. Tiedontarpeen, tiedonhankinnan ja yksilön tiedonhankinnan maailman keskinäissuhde. PM = ”pieni maailma”.

Kuviossa 14 havainnollistetaan kuinka henkilö tiedontarvetilanteessa kohdistaa tiedonhankintaprosessin aina tilanteesta riippuen hänelle luontaiseen ”pieneen maailmaan”. Se voi olla virtuaalinen ”pieni maailma”, hänen asiantuntijaverkostostaan muodostuva ”pieni maailma”, perheestä ja ystävistä muodostuva ”pieni maailma” ja niin edelleen. Keskeistä on, että nämä yksilökohtaisesti määrittyvät pienet maailmat, jotka muodostuvat elämäntavan ja sen taustamuuttujien (arvot, normit, asenteet jne.) kautta, muodostavat kokonaisuudessaan yksilön oman tiedonhankinnan maailman, joka kattaa vain osan tiedon universumista. Toisin sanoen henkilöstä riippumatta tiedonhankinnan oma maailma on vaillinnainen ja tiedonhankintaprosessissa ei kyetä hyödyntämään kaikkia tiedon universumiensa potentiaaleja. Tiedonhankinnan esteeksi saattaa muodostua esimerkiksi tietämättömyys relevanteista tiedonlähteistä.

”Pienet maailmat” eivät ole vain syrjäytyneille tai vähäosaisille tyypillisiä (vrt. Jaeger & Burnett 2010, 144) vaan jokaisella henkilöllä on omat ”pienet maailmansa”. Näiden

muotoutumiseen vaikuttaa henkilön elämäntapa ja sen taustalla oleva arvo- ja normijärjestelmä sekä henkilön viiteryhmä.

Kuvio 15. Elämäntavan ja toiseuden suhde yksilön informaatiokäyttämiseen.

Kuviossa 15 on havainnollistettu toiseuden kokemuksen ja elämäntavan välistä suhdetta. Kyseessä on vuorovaikutussuhde: esimerkiksi nyt tarkastelun kohteena olleilla sosiaalisesti vetäytyneillä henkilöillä on tietyn tyyppinen elämäntapa, joka aiheuttaa toiseutta ja toisaalta heidän mahdolliset mielenterveysongelmansa, sosiaaliset pelkonsa yms. taas puolestaan ovat toiseutta representoivia tekijöitä, jotka taas aiheuttavat tietyn tyyppisiä elämäntapavalintoja.

Elämäntapaa ja mahdollista toiseuden kokemusta ei voida erottaa toisistaan tarkasteltaessa elämäntavan vaikutusta yksilön tiedontarpeiden muodostumiseen ja laajemminkin hänen tiedonhankintakäyttämiseensä ja informaatiokäyttämiseensä. Samanlainen toiseus suhteessa vertaisryhmään tukee henkilön tekemiä tiedonhankinnan ja informaatiokäyttämisen valintoja. Erilainen toiseus heijastuu esimerkiksi tiedontarpeisiin, jotka poikkeavat yleisesti oletetuista tai hyväksytyistä tiedontarpeista. Hikikomeron ”pienessä maailmassa” toiseutta kokevat henkilöt toimivat samanlaisten toisten kanssa yhteisen elämäntavan jakavassa löyhähkössä verkkoyhteisössä. Toisaalta heillä on myös muita, vertaisryhmän ulkopuolisia ”pieniä maailmoja”, joille on ominaista

erilaisen toiseuden leimaama kokemus. Näin on laita esimerkiksi viranomaisten kanssa asioitaessa tai perheen ja suvun parissa kommunikoitaessa.

11 DISKUSSIO

11.1 Keskeiset tutkimustulokset

Tämän tutkimuksen keskeisenä tavoitteena oli lisätä tietoa ja ymmärrystä sosiaalisen vetäytymisen vaikutuksesta informaatiokäyttäytymiseen ja yksilön omaksumiin informaatiokäytäntöihin. Tavoitteena oli empiirisen tutkimuksen kautta saada uutta tietoa tavoista, joilla sosiaalisesti vetäytyneet henkilöt hyödyntävät internetin keskusteluryhmiä tiedonhankinnassa. Toisaalta tutkimuksessa analysoitiin internetin keskusteluryhmissä tapahtuvan tiedon jakamisen merkitystä sosiaalisesti vetäytyvien henkilöiden elämässä. Tutkimuksessa pyrittiin myös analysoimaan toiseuden kokemuksen vaikutusta yksilön informaatiokäyttäytymiseen.

Viitekehyksen keskeisenä komponenttina on toiseuden kokemus ja sen vaikutus tiedonhankinnan käytäntöihin. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostui Elfreda Chatmanin (1991) ”pienen maailman” ja normatiivisen käyttäytymisen teorian sekä Reijo Savolaisen (1993; 2008) elämäntapaa tiedonhankinnan suuntaajana koskevan teoreettisen jäsenyyksen avulla. Keskusteluryhmä voidaankin käsittää yhdeksi ”pieneksi maailmaksi” yksilön monien ”pienien maailmojen” joukossa Jaegerin ja Burnettin (2010) tarkoittamalla tavalla (vrt. myös Chatman 1991), joiden kokonaisuutta kutsun yksilön omaksi tiedonhankinnan maailmaksi osana tiedon universumia. Tutkimus osoitti sosiaalisesti vetäytyneilläkin olevan useita ”pieniä maailmoja” (vrt. Jaeger & Burnett 2010): Internetin eri yhteisöt muodostavat osan niistä (esim. peliyhteisö, Hiki-komero-keskustelupalsta), toisaalta taas keskusteluryhmään osallistuvilla oli informaaleihin lähteisiin perustuvia asiantuntijaverkostoja, jotka muodostavat oman ”pienen maailmansa” (esim. sosiaaliviranomaiset, työvoimaviranomaiset). Toiseuden kokemus on vuorovaikutussuhteessa henkilön elämäntavan kanssa; se määrittää elämäntavan syntyä ja toisaalta elämäntapa saattaa aiheuttaa toiseutta.

Empiirisen tutkimuksen kysymykset jäsentyivät edellä esitellyn viitekehyksen pohjalta. Tutkimuksessa haettiin vastauksia kolmeen keskeiseen kysymykseen. Niistä ensimmäi-

nen koski toiseuden ja sosiaalisen vetäytymisen ilmenemistä Hikikomero-keskusteluryhmään lähetetyissä viesteissä sekä sitä millä tavoin sosiaalinen vetäytyminen ja toiseuden kokemukset näyttäytyvät tiedontarveartikulaatioissa?

Kolme eniten tiedontarpeita herättänyttä aihepiiriä olivat 1) raha, toimeentulo, asuminen ja arjen askareet (18,4 %), 2) terveys ja sairaus (15,4 %) sekä 3) sosiaalinen vetäytyminen ja hikikomori-ilmiö (10,3 %). Ensin mainitussa tapauksessa tiedontarvekysymyksissä näkökulma oli useissa tapauksissa toiseutta representoiva. Merkittävä osa kysymyksistä käsitteli esimerkiksi sosiaalityön saamista (26,6 %). Terveystta ja sairautta koskevassa tiedontarveluokassa lähes puolet (46,9 %) tiedontarpeista kohdistui mielenterveysongelmiin. Kummassakin kategoriassa tiedontarpeet sisälsivät useissa tapauksissa selviä toiseuden kokemuksen tunnusmerkkejä: sosiaalityötä haluttiin käyttää, koska opiskelu ja työ eivät olleet mielekkäitä vaihtoehtoja ja mielenterveysongelmia käsittelevissä tiedontarpeissa erottautuminen psyykkisen sairauden avulla puolestaan representoi toiseutta. Iso osa tiedontarpeista liittyi teemoihin (esim. mielenterveydelliset ongelmat, seksi, sosiaalityö), jotka aiheuttivat keskustelijoille erilaisen toiseuden kokemuksen suhteessa verkko-yhteisön ulkopuolisiin henkilöihin ja toisaalta taas loivat samanlaisen toiseuden kokemuksen keskusteluihin osallistuvien henkilöiden kesken.

Koska sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden tiedontarpeita ei tiettävästi ole tarkasteltu aiemmin tässä laajuudessa, käsillä oleva tutkimus avaa uusia näköaloja marginaaliryhmien tiedontarpeiden erityispiirteiden analysoimiseen. Erilaisuuden kokemus suhteessa muihin nuoriin ja oman poikkeavuuden tiedostaminen, ts. erilainen toiseus, oli keskusteluryhmän jäseniä yhdistävä tekijä. Omaan elämäntapaan ja poikkeavuuteen, joiden voitiin katsoa ilmentävän toiseutta, liittyvät tiedontarpeet olivat tärkeitä. Edellä mainittujen tiedontarpeiden aihepiirien lisäksi myös seksi ja seksuaalisuus sekä sosiaaliseen vetäytymiseen liittyvät tiedontarpeet olivat merkittävässä roolissa. Tutkimuksessa havaittiin toiseuden ilmenevän paitsi saadun informaation sisällöissä, myös tiedontarpeiden aiheissa sekä tiedontarpeiden näkökulmissa. Itsessään jo se, että henkilö turvautuu tiedonhankinnassa Hikikomero-keskusteluryhmästä saatavaan tietoon, on toiseutta representoiva seikka.

Toiseksi tutkimuksessa etsittiin vastausta siihen minkä tyyppistä tietoa (praktinen tieto, orientoiva tieto, vertaistuki) Hikikomero-keskusteluryhmästä etsitään ja mikä on vertaistuen merkitys Hikikomero-keskusteluryhmässä? Aiemmat tutkimukset keskusteluryhmissä tapahtuvasta tiedonhankinnasta ovat keskittyneet käytön syihin ja näiltä foo-

rumeilta saadun tiedon luotettavuuteen (esim. Gray et al. 2005) sekä keskusteluryhmissä haetun tiedon luonteeseen (esim. Wikgren 2003). Tutkimus vahvistaa Wigrenin (2003) havainnon, jonka mukaan keskeinen syy käyttää keskusteluryhmiä on ratkaisun saaminen tiettyyn ongelmaan ja ryhmästä saatava henkinen tuki. Tutkimuksessa havaittu vertaistiedon ja vertaistuen suuri merkitys tukee Hamerin (2003) tutkimuksen tuloksia nuorten homoseksuaalien ”kaapista tulosta”: vanhemmilta homoseksuaaleilta saatu vertaistieto koettiin tärkeäksi. Aivan samalla tavalla myös sosiaalisesti vetäytyneet etsivät vertaistietoa jo pidempään sosiaalisesti vetäytyneiltä henkilöiltä esimerkiksi tilanteissa, joissa haluttiin vinkkejä sosiaalituen saamiseksi. Toisaalta Hikikomero-keskustelupalstalta etsittiin usein myös vertaistukea esimerkiksi masennuksen tai muun pahan olon lievittämiseen. Useilla Hikikomero-keskusteluryhmän osallistujilla havaittiin heidän viestiensä perusteella mielenterveydellisiä ongelmia ja juuri näihin kysymyksiin saatu vertaistuki oli yksi asia mitä keskusteluryhmästä haettiin. Tämä vahvistaa aiempien tutkimusten havaintoja internetistä saatavan vertaistuen merkityksestä sairauksiin liittyvän tiedon hankinnassa (Heikkinen 2011; Kaplan et al. 2011; Setoyama, Yamazaki & Namayama 2011). Samanlaisen toiseuden merkitys vertaistiedon ja vertaistuen hankkimisessa oli keskeisessä roolissa ja mahdollisti keskustelun. Savolaisen (2001) havainto kuluttaja-aiheisen keskusteluryhmän dialogin vähäisyydestä ei sen sijaan tutkimusmateriaalin perusteella ole yleistettävissä kaikkiin keskusteluryhmiin sillä Hikikomeron keskustelufoorumilla syntyi useissa tapauksissa verrattain vilkasta mieliteenvaihtoa osallistujien kesken.

Empiirisen aineiston analyysi osoitti myös, että eräissä keskustelunavauksissa ei yksilöity varsinaista ongelmaa, mihin olisi etsitty vastausta vaan avausviestit olivat luonteeltaan reflektiivisiä. Niissä kirjoittaja esimerkiksi purki omaa ahdistustaan tai tuntojaan jonkin asian suhteen. Nämä tulokset tukevat Savolaisen (2011b) tekemiä havaintoja blogeista ja keskusteluryhmästä, jotka keskittyivät masennukseen liittyviin kysymyksiin. Tämä havainto vahvistaa omalta osaltaan vahvistamassa keskusteluryhmien merkitystä myös vertaistiedon lisäksi vertaistuen antajana. Hikikomero-keskustelupalstan merkitys orientoivan tiedon kannalta oli pienehkö. Valtaosa tiedontarpeista kohdistui praktiseen ongelmanratkaisutietoon. Kun tiedontarpeita tarkasteltiin tehtäväsidoitettuna, voitiin havaita, että valtaosa tiedontarpeista kohdistui päätöksentekoon liittyviin ja toimintaa ohjaaviin tiedontarpeisiin. Näiden tietotarvetyyppien lisäksi tutkimuksessa havaittiin kaksi muuta tehtäväsidoitettua tiedontarvetyyppiä: yksittäisen faktatiedon tarve ja orientoivan tiedon tarve.

Aiemmassa tutkimuksessa ei ole tietävästi analysoitu keskusteluryhmässä esiintyneiden tiedontarpeiden luonnetta keskustelun eri vaiheiden kontekstissa. Tässä tutkimuksessa havaittiin neljä eri tiedontarpeen tyyppiä, jotka kuvaavat tiedontarpeen syntyä suhteessa keskusteluun. Nämä tyypit ovat autenttinen tiedontarve, johdettu tiedontarve, täsmentävä tiedontarve ja reaktiivinen tiedontarve. Tutkimus osoitti, että keskusteluryhmissä syntyy viestiketjujen sisällä uusia tiedontarpeita. Keskusteluryhmän viestiketjussa toteutuu tällä tavoin puheenomaisuus, joka parhaimmillaan johtaa usean osanottajan väliseen keskusteluun.

Kolmas tutkimuskysymys kohdistui yhteisöllisen tiedon jakamisen piirteisiin sosiaalisesti vetäytyvien henkilöiden keskusteluryhmässä. Tältä osin on keskeistä, miten toiseus ilmenee Hikikomero-keskusteluryhmän osallistujien jakamissa näkemyksissä ja kokemuksissa.

Tarkasteltaessa tiedon jakamista ilmeni, ettei keskusteluryhmä varsinaisesti muodostanut uutta tietoa yhteisiä päämääriä varten. Kyse oli pikemminkin tiedon jakamisesta, joka perustui vastausten antamiseen yksittäisten osallistujien esittämiin kysymyksiin. Osallistujien käsitys siitä, että muilla on samantyyppisiä toiseuden kokemuksia, oli omiaan vahvistamaan uskomusta siitä, että jaettu tieto on luotettavaa ja uskottavaa, mikä vahvisti keskusteluryhmästä saatavan tiedon luotettavuutta. Samalla havainto luottamuksen syntyemisestä samanlaisen toiseuden kokemuksen avulla tukee Kulmalan (2004; 2006) distinktiota samanlaisiin ja erilaisiin toisiin toiseuden käsitteen selkeyttäjäinä.

Tutkimuksessa havaittiin myös se, että ei-ammattillisen keskusteluryhmän toiminnassa on havaittavissa selkeitä ryhmäajattelun tunnusmerkkejä (vrt. Janis 1972), joita esiintyy ammatillisen ja tavoitteellisen työryhmän toiminnassa. Tällaisia olivat esimerkiksi ryhmän ulkopuolisten stereotypisointi, ryhmän omat ajatusvahdit, toisinajattelijoiden painostus ja itsesensuuri.

Tutkimuksessa havaittiin toiseuden ilmenevän yhtäältä esitetyissä tiedontarpeissa, niiden näkökulmissa, kielenkäytössä sekä aihepiireissä ja toisaalta myös saaduissa vastauksissa. Tiedontarvitsijan saama informaatio voi olla faktuaalista informaatiota, mi-

sinformaatiota tai disinformaatiota. Aiemmassa tutkimuksessa (esim. Tudjman ja Mikelic 2003; Stahl 2006; Fallis 2009; Karlova & Fischer 2013) huomio on kiinnittynyt lähinnä informaation paikkansapitävyyteen siten, että jaotteluperustana on ollut jako paikkansa pitävään informaatioon, disinformaatioon ja misinformaatioon. Käsillä olevassa tutkimuksessa tarkasteltiin näiden informaatiotyyppien esiintymistä tiedon jakamisessa. Keskusteluryhmään lähetetyissä viesteissä ei ollut havaittavissa vastaanottajien tahalliseen harhauttamiseen tähtäävää disinformaatiota. Sitä vastoin oli tunnistettavissa misinformaation jakamista, koska osa viesteistä sisälsi puutteellista tietoa.

Misinformaation ja disinformaation lisäksi tutkimuksessa tunnistettiin uusi informaatiotyyppi: disnormatiivinen informaatio. Disnormatiivisella informaatiolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa havaittua informaatiota, joka on ristiriidassa yhteiskunnan yleisesti hyväksymien arvojen ja normien kanssa. Se voi olla esimerkiksi lainvastaista tai kannustaa yhteiskunnan vallitsevan käsityksen mukaan moraalittomiin tekoihin. Koska normien mukaista ja niiden vastaista informaatiota kuvaavia käsitteitä ei aiemmassa tutkimuksessa ole esitetty, näitä informaation lajeja on tässä tutkimuksessa kuvattu termeillä normatiivinen informaatio ja disnormatiivinen informaatio. Ensin mainittu on yhteiskunnan valtarakenteita tukevaa, vallitseviin arvoihin ja normeihin tukeutuvaa ja yleisesti hyväksyttyä informaatiota. Disnormatiivinen informaatio puolestaan edustaa sisällöllisesti vastakkaista näkemystä: se on instituutioiden ja yhteiskunnan konsensusesta vapaata, vaihtoehtoista informaatiota, joka voi olla jopa ristiriitaista vallitsevien tiedollisten käsitysten kanssa. Disnormatiiviselle informaatiolle on tyypillistä sitoutuminen tiettyyn yhteisölliseen arvo- ja normimaailmaan, joka poikkeaa yhteiskunnassa vallitsevasta. Tämäntyyppistä informaatiota havaittiin useissa yhteyksissä välitetävän Hikikomero-keskustelupalstalla. Disnormatiivisten vastausten informaatioisisältö representoi omalta osaltaan toiseuden kokemusta; se edusti erilaista toiseutta suhteessa yhteiskunnassa vallitsevaan käsitykseen.

Tutkimus osoitti, että toiseus ja elämäntapa ovat keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa ja ne vaikuttavat tiedonhankintaprosessiin. Tämän pohjalta Savolaisen (1993; 2008) mallia elämäntavan vaikutuksesta arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankintaan on täydennetty ajatuksella toiseuden kokemuksen vaikutuksesta tiedonhankintaprosessiin. Tutkimus tukee omalta osaltaan Savolaisen (1993; 2008) jäsenystä elämäntavan vaikutuksesta tiedonhankintaa ohjaavana tekijänä. Vastaavasti tutkimuksessa havaittiin runsaasti yhtäläisyyksiä Chatmanin (1987) ”pienen maailman” konseptioon sekä Jaegerin

ja Burnettin (2010) siitä jalostamaan näkemykseen useiden rinnakkaisten tiedonhankinnan ”pienen maailmojen” olemassaolosta. Tässä tapauksessa keskustelupalsta sinänsä muodosti sosiaalisesti vetäytyneille henkilöille virtuaalisen ”pienen maailman”, jonka yhteisenä nimittäjänä oli samanlaisen toiseuden kokemus.

11.2 Tutkimuksen kontribuutio

Tutkimus tuo tiedonhankintatutkimuksen alalle uutta tietoa keskusteluryhmien merkityksestä tiedonhankinnassa ja tiedon jakamisessa. Toiseksi tutkimus eksplikoi uuden tiedonhankintaprosessiin vaikuttavan ulottuvuuden olemassaolon: toiseuden kokemuksen merkityksen vaikutuksen tiedonhankintaan ja –jakamiseen. Tietävästi tutkimus on samalla tämän aihepiirin ensimmäisiä tieteellisiä analyyskejä maailmassa. Tutkimustulokset täydentävät osaltaan Savolaisen (1993; 2008) mallia elämäntavan yhteydestä tiedonhankintaan ja tuovat keskusteluun toiseuden tiedonhankintatutkimuksen uutena muuttujana. Lisäksi tutkimuksessa valotetaan konkreettisesti sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden elämisaailmaa ja elämäntapaa sekä sille ominaisia tiedontarpeita.

Informaatiotutkimuksen kannalta työni merkittävimmät kontribuutiot ovat toiseuden merkityksen eksplikointi tiedonhankintaprosessia määrittävänä tekijänä sekä erityisesti keskusteluryhmissä havaittavien tiedontarpeiden tunnusomaisten piirteiden kartoitus sekä sen yhteisöllisten piirteiden esiin tuominen. Myös ”virtuaalisen pienen maailman” (vrt. Burnett, Besant & Chatman 2001) konseptio ja sen merkityksen korostuminen yksilön elämässä tiedonhankinnan näkökulmasta saa vahvistusta tässä tutkimuksessa.

Vaikka tarkastelun painopiste on tiedonhankintatutkimuksessa, tutkimus on hyödyllinen myös sosiologian ja sosiaalipolitiikan tutkimuksen näkökulmasta. Sosiaalisesti vetäytyneisiin nuoriin ja ennen muuta heidän verkon käytön tapoihinsa on Suomessa kiinnitetty hyvin vähän huomiota. –Käsillä oleva tutkimus tuo uutta tietoa sosiaalisesti vetäytyneiden suhteesta yhteiskuntaan ja valottaa myös heidän elämäänsä ja sen keskeisiä arvoja.

Keskeinen kontribuutio tiedonhankintatutkimuksen näkökulmasta on normien mukaisen ja normien vastaisen informaation välittäminen keskusteluryhmässä ja sen pohjalta tehty normatiivisen ja disnormatiivisen informaation tyypittely. Tutkimus vahvistaa

Jaegerin ja Burnettin (2010) havaintoa yksilön tiedonhankinnan useista ”pienistä maailmoista” ja vahvistaa empiirisesti tiedonhankinnan ”pienen maailman” teoreettista mallia. Samalla tutkimus on ensimmäisiä arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnan tutkimuksen yhteisöllisen aspektin ymmärryksen lisäämiseen pyrkiviä jäsenyyksiä. Se havainnollistaa yksilön henkilökohtaisiin tiedontarpeisiin perustuvan jakamista internetin keskusteluryhmissä. Tutkimus osoittaa myös alustavasti keskeisimmät eroavaisuudet, jotka liittyvät ammatillisen ja ei-ammattillisen yhteisöllisen tiedon jakamisen tavoitteisiin ja vaiheisiin ryhmän toiminnan tavoitteellisuuden tai sen puutteen osalta.

Tutkimus havainnollistaa myös keskusteluryhmissä tapahtuvan tiedonmuodostuksen tapoja analysoimalla ryhmässä tapahtuvan vuoropuhelun kautta syntyviä tiedontarpeita. Tutkimustulokset osoittavat keskusteluryhmässä vuorovaikutuksen synnyttävän uusia tiedontarpeita (autenttinen, reaktiivinen, johdettu tai täsmentävä tiedontarve), jotka perustuvat jo aiemmin keskusteluketjussa syntyneisiin tiedontarpeisiin. Samalla tutkimus myös osoittaa, millaisen prosessin avulla tiedontarvitsija saa vastauksen kysymykseensä.

11.3 Tutkimuksen rajoitukset

Kokonaiskuvan luominen sosiaalisesti vetäytyneiden informaatiokäyttäjyymisestä vaatisi esimerkiksi teemahaastattelujen tekemistä ja informanttien täyttämiä päiväkirjoja, joissa eritellään käytetyt tiedonlähteet ja niiden käyttötarkoitukset (vrt. Hektor 2001). Käsilläolevan tutkimuksen empiirinen asetelma mahdollistaa toki osittaisen kuvan luomisen tutkittavien henkilöiden informaatiokäyttäjyymisestä, mutta tutkimustulokset ovat ensisijaisesti yleistettävissä kyseisessä keskusteluryhmässä tapahtuvaan tiedonhankintaan ja sen erityispiirteisiin. Tämä oli toki tiedossa jo tutkimusasetelmaa suunniteltaessa. Valitettavasti ryhmän erityislaatuisuudesta johtuen muut aineiston keruutavat olisivat olleet kohtuuttoman vaikeita, ellei mahdottomia.

Yhteisöllisen keskusteluryhmissä tapahtuvan ei-ammattillisen tiedon hankinnan näkökulmasta tutkimustulokset koskevat ainoastaan sen tyyppisiä ryhmiä, jotka eivät tietoisesti pyri yhteiseen päämäärään. Saman intention jakavan verkkoyhteisön ryhmädynamiikan ja tiedonmuodostuksen voidaan olettaa poikkeavan tässä tutkimuksessa havai-

tuista keskusteluryhmissä tapahtuvan tiedonmuodostuksen ja kommunikoinnin piirteistä. Tämän tutkimuksen tulokset eivät päde tiedon jakamisen osalta kuin sen tyyppiin keskusteluryhmiin, joilla ei ole yhteistä päämäärää. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset vertaistukea hyödyntävät terveysaiheiset keskusteluryhmät.

11.4 Jatkotutkimuksen tarpeet

Sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden elämismaailma on kokonaisuudessaan runsaasti tutkimuksellisia mahdollisuuksia tarjoava aihepiiri usean eri tieteenalan näkökulmasta. Niin informaatiotutkimus, sosiologia, sosiaalipolitiikka kuin kulttuurintutkimuskin ovat tieteenaloja, joiden näkökulmasta ilmiötä tulisi tarkastella tarkemmin.

Tässä tutkimuksessa on pyritty alustavasti avaamaan vertaistiedon käsitettä ja sen suhdetta vertaistukeen ennen muuta tiedonhankinnan näkökulmasta. Vertaistiedon merkitys tiedonhankinnassa sekä vertaistiedon epistemologinen analyysi tarjoavat jatkotutkimukselle useita kiintoisia tutkimuskohteita. Myös ryhmäajattelun teorian avulla tehtävä vertaistiedon merkityksen analysointi tiedonhankintatutkimuksen näkökulmasta kaipaa tarkempaa selvitystä. Lisäksi kokonaisvaltainen analyysi sosiaalisen vetäytymisen vaikutuksista informaatiokäyttäytymiseen olisi mielenkiintoista, mutta työläs toteuttaa. Ongelmaksi tämän analyysin kannalta muodostuu ennen muuta halukkaiden informanttien löytäminen.

Informaatiotutkimuksen näkökulmasta yksi mielenkiintoisista tutkimusaiheista on toiseuden kokemuksen ja tiedonhankintakäytäntöjen selvittäminen. Tässä tutkimuksessa käsitellyt toiseuden kokemuksen ja tiedonhankintaprosessin postuloidut keskinäis-suhteet perustuvat tietyyntyyppisen toiseuden aiheuttamiin reaktioihin. Tutkimuskentän laajentaminen myös muiden toiseuden kokemusten piiriin ja sitä kautta tämän tutkimuksen tulosten tarkastelu olisi nähdäkseni hedelmällistä. Se mahdollistaisi tämän tutkimuksen tulosten laajamittaisemman tarkastelun erilaisten toiseuden kokemusten kontekstissa.

Tässä tutkimuksessa on analysoitu yhteisöllisen tiedon jakamisen tapoja Hikikomero-keskusteluyhteisössä. Yhteisöllisen tiedonmuodostuksen näkökulma on jatkotutkimukselle kiinnostava ennen muut arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnan tutkimuk-

sen kontekstissa. Erityyppisten virtuaaliyhteisöjen, ei vain keskusteluryhmien tapa rakentaa tietoa yhteisöllisesti kaipaa lisää tutkimusta. Esittämäni motiiviperustainen jaotelu virtuaaliryhmien toiminnan preferensseihin mahdollistaa tiedonhankintaprosessin tarkemman analyysin keskusteluryhmissä niiden motivaatioperustaan tukeutuen. Hiki-komeron keskustelijoilla ei ole yhteistä tavoitetta; yhteisöllisen tiedonhankinnan tutkimuksen kannalta mielekäs jatkotutkimusaihe olisikin selkeyttää yhteisen tavoitteen omaavien verkkoyhteisöjen tiedonmuodostuksen vaiheita. Myös Facebookissa, Twitterissä ja muissa verkostoitumispalveluissa ja verkkoyhteisöissä tapahtuvan tiedon rakentamisen jatkotutkimus on tärkeää näiden foorumeiden muodostaessa jatkuvasti yhä keskeisemmän roolin yksilön päivittäisessä informaatiokäyttäytymisessä. Myös verkon keskustelufoorumeilta ja sosiaalisesta mediasta saatavan tiedon käyttöön kohdistuva tutkimus ansaitsee paikkansa jatkotutkimuksen yhtenä osa-alueena. Yhteisöllisen tiedonhankinnan näkökulmasta myös fyysisessä maailmassa toimivien organisaatioiden (esimerkiksi erilaisten fyysisen maailman yhteisöjen, kuten seurojen ja järjestöjen) sisäisen tiedonmuodostuksen yhteisöllisyyden tutkimus odottaa tekijäänsä.

Sosiaalisesti vetäytyneisiin kohdistuvassa tutkimuksessa myös tietoverkkojen merkitys osana arkielämää on kiintoisa teema. Monissa verkkoriippuvuutta käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Young 1998; Young & Rogers 1998; Young 1999; Caplan & High 2011; Ko et al. 2012; Korkeila 2012) verkon runsasta käyttöä tarkastellaan ensisijaisesti ongelmallisena ilmiönä. On kuitenkin syytä huomata, että tämän tutkimusaineiston perusteella Internet ei suinkaan ole välttämättä sosiaalista vetäytymistä aiheuttava tekijä vaan monissa tapauksissa se mahdollistaa edes jonkinasteisen kommunikaation muiden ihmisten kanssa. Tähän liittyy keskeisesti myös verkkokulttuurin muotojen ymmärryksen lisääntyminen: millaisena internet näyttäytyy osana arjen käytäntöjä.

Tutkimuksessa havaittu yhteiskunnan normien vastaisen informaation jakaminen vaatii niin perusteellista käsitteanalyysin tekemistä kuin laajempaa tutkimusta normien vastaisesta informaatiosta informaation alalajina ja sen jakamisen eri muodoista ja merkityksestä yksilölle. On oletettavaa, että internet on yksi merkittävistä yhteiskunnan normien vastaisen informaation jakamisen väylistä, mutta myös muiden lähteiden merkitys tämännäköisen informaation välittämisessä kaipaavat jatkotutkimusta. Tässä tutkimuksessa tämän tyyppisestä informaatiosta on yleisesti käyttöön vakiintuneen käsitteen puuttuessa käytetty termiä disnormatiivinen informaatio ja sen vastakohtana normatiivista informaatiota, joka on yhteiskunnassa vallitsevien normien mukaista

informaatiota. Näiden käsitteiden laajempi käyttöönnotto edellyttää yksityiskohtaisempaa käsiteanalyysiä.

Sosiologian ja sosiaalipolitiikan näkökulmasta sosiaaliseen vetäytymiseen johtavan prosessin syiden tutkiminen avasi mahdollisuuksia tämän tutkimuksen kohteena olleen ryhmän auttamiseksi siten, että he voisivat murtaa – ainakin osittain – esteitä, joilla he eristäytyvät ”pieneen maailmaansa”. Sosiaaliseen vetäytymiseen ja tietoverkkoihin keskittyvän perustutkimuksen tarve on ilmeinen. Koska kyse voi olla myös tietoisesta elämäntavan valinnasta, näiden henkilöiden kulttuuristen käytäntöjen tutkimus verkkokulttuurin tutkimuksen näkökulmasta toisi varmasti uutta tietoa internetin kulttuurisesta merkityksestä.

Japanilaisen hikikomori-ilmion ja suomalaisten sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden elämäntavan ja sairaushistorian yhtäläisyydet ovat ilmeisiä. Vertaileva tutkimus kotimaisen ja japanilaisen sosiaalisen vetäytymisen osalta niin kulttuurisessa kuin sosiologisessa mielessä mahdollistaisi ilmiön universaalien ja paikallisten erityispiirteiden havainnoimisen kulttuurisessa ja sosiaalipoliittisessa kontekstissa.

LÄHTEET

- 7.4 Haasio, A.: Sosiaalisesti vetäytyneiden tiedontarpeet Hikikomero-keskusteluryhmässä. Ylilauta.org/hikky. Keskusteluryhmän viestiketju. Verkossa <https://ylilauta.org/hikky/31421488>. [8.11.2014].
- Aarnitaival, S-L. 2012. Maahanmuuttajanaiset työelämätietoa etsimässä. Tutkimus kotoutumisen tietokäytännöistä. Tampere: Tampere Universitatis. Acta Electronica Universitatis Tamperensis : 1198. (diss.). Verkossa <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8800-9>. [10.2.2015].
- Ackland, R. 2013. Web social science. Concepts, Data and tools for social scientists in the digital age. London: Sage.
- Alasuutari, P. 1993 Laadullinen tutkimus. Helsinki: Gummerus.
- Allardt, E. 1983. Sosiologia 1. Helsinki: WSOY.
- Andreou, E. & Svoli, H. 2013. The association between internet user characteristics and dimensions of internet addiction among Greek adolescent. International Journal of Mental Health and Addiction 11(2), 139-148.
- Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Helsinki: Akatiimi.
- Arpo, R. 2005. Internetin keskustelukulttuurit: Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkintoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa. Joensuu. Joensuun yliopisto. (diss.).
- Assulin, A. 2012. Kuvagalleria: Yhä useampi nuori komeroituu kotiin. YLE Uutiset 20.11.2012. Verkossa http://yle.fi/uutiset/kuvagalleria_yha_useampi_nuori_komeroituu_kotiin/6383531. [22.3.2014].
- Azuma, H. 2009. Otaku. Japan's database animals. (Dobutsuka suru posutomodan: otaku kara mita dibon shakai, 2001). Translated by Jonathan E. Abel & Shion Kono. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Baños, R. M., Botella, C., Garcia-Palacios, A., Villa, H., Perpiñá, C., & Alcañiz, M. (2000). Presence and reality judgment in virtual environments: a unitary construct? CyberPsychology & Behavior, 3(3), 327-335.
- Bargh, J. A., & McKenna, K. A. (2004). The Internet and social life. Annual Review of Psychology, 55(1), 573-590.

- Bauman, Z. 1997. Sosiologinen ajattelu. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Baym, N.K. 1998. The emergence of on-line community. In *Cybersociety 2.0: Revisiting computer-mediated communication and community*. Ed. by Steven G. Jones. Thousand Oaks – London – New Delhi: SAGE, 35-68.
- Beauvoir de, S, 1980 (1949). *Toinen sukupuoli*. Suomentanut Annikki Suni. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Berger, P.L. & Luckmann, T. 1995 [1966]. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Suom. ja toim. Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.
- Berman, Y. 1996. Discussion groups on the Internet as sources of information: the case of social work. *Aslib Proceedings*. 48 (2), 31-36.
- Bernstein, M. S., Monroy-Hernández, A., Harry, D., André, P., Panovih, K. & Vargas, G. 2011. 4chan and /b/: An analysis of anonymity and ephemerality in a large online-community. *Proceedings of the Fifth International AAAI Conference of Weblogs and Social Media*. Verkossa <http://www.aaai.org/ocs/index/ICWSM/ICWSM11/paper/viewFile/2873/4398>. [5.6.2015].
- Bourdieu, P. 1984 (1979). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Burnett, G. 2000. Information exchange in virtual communities: a typology. *Information Research*, 5(4). Retrieved 24 June, 2008 from <http://informationr.net/ir/5-4/paper82.html>(Archived by WebCite® at <http://www.webcitation.org/5YovosQUO>).
- Burnett, G., Besant, M., & Chatman, E. A. (2001). Small worlds: Normative behavior in virtual communities and feminist bookselling. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 52(7), 536-547.
- Burnett, G. & Bonnici. 2003. Beyond the FAQ: Explicit and implicit norms in Usenet newsgroups. *Library & Information Science Research* 25:3, 333-351.
- Burnett, G & Jaeger, P.T. 2008. Small worlds, lifeworlds, and information: the ramifications of the information behaviour of social groups in public policy and the public sphere. *Information Research* 13(2). Verkossa <http://www.informationr.net/ir/13-2/paper346.html>. [2.1.2015].
- Burr, V. 2004. *Social Constructionism*. London: New York: Routledge.
- Campbell, H.A. & Golan, O. 2011. Creating digital enclaves: Negotiation of the internet among bounded religious communities. *Media, Culture & Society* 33(5), 709-724.

- Caplan, S. E., & High, A. C. 2011. Online social interaction, psychosocial well-being, and problematic internet use. *Internet addiction: A handbook and guide to evaluation and treatment*, 35-53. Toim. Kimberly S. Young & Cristiano Nabuko de Abreu. Hoboken, NJ: Wiley & Sons. Verkossa http://www.ssu.ac.ir/cms/fileadmin/user_upload/Moavenatha/MBehdashti/ravan/pdf/faaliyatha/pptfiles/INTERNET_ADDICTION.pdf#page=55. [10.2.2015].
- Carey, J.W. 1989. *Communication as culture*. New York, London: Routledge.
- Case, D. 2002. *Looking for information: A survey of research on information seeking, needs, and behavior*. Amsterdam, NY: Academic Press.
- Chatman, E.A. 1987. The information world of low-skilled workers. *Library and Information Science Research*, 9(4), 265-283.
- Chatman, E.A. 1990. Alienation theory: Application of a conceptual framework to a study of information among janitors. *RQ*, 355-368.
- Chatman, E.A. 1991. "Life in a small world: Applicability of gratification theory to information-seeking behavior." *Journal of the American Society for Information Science* 42 (6), 438-449.
- Chatman, E. 1996. The impoverished life-world of outsiders *Journal of the American Society for Information Science* 47 (3), 193-206.
- Chatman, E. 1999. A theory of life in the round. *Journal of American Society of Information Science* 50 (3), 207-217.
- Chatman, E. 2000. Framing social life in theory and research. *The New Review of Information Behaviour Research*, 1, 3-17.
- Chatman, E.A. & Pendleton, V.E. 1995. Knowledge gap, information-seeking and the poor. *The Reference Librarian*, 23(49-50), 135-145.
- Chen, C-C. & Herson, P. 1982 *Information seeking: assessing and anticipating user needs*. New York, NY: Neal-Schuman Publishers.
- Cho, H. & Lee, J-S. 2008. Collaborative information seeking in intercultural computer-mediated communication groups: Testing the influence of social context using social network analysis. *Communication Research* 35(4), 548-573.
- Citalopram Orion. Lääkeinfo.fi. Verkossa <http://www.laakeinfo.fi/Medicine.aspx?m=14828>. [6.8.2014].

- Cole, L.E. 2013. Japanese culture-bound disorders: The relationship between *tajin kyofusho*, *hikikomori* and shame. A Doctoral research paper presented to the Faculty of Rosemead School of Psychology, Biola University. Verkossa <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED541434.pdf>. [30.3.2014].
- Daniel, B. K. 2011. Introduction to this volume. In *Handbook of research on methods and techniques for studying virtual communities: Paradigms and phenomena*. Vol. 1. Ed. by Ben Kei Daniel. Hershey, New York: Information Science Reference.
- DeHaan, S., Kuper, L.E., Magee, J.C., Bigelow, L. & Mustanski, B.S. 2013. The interplay between online and offline explorations of identity, relationships, and sex: A mixed-methods study with LGBT youth. *Journal of Sex Research* 50(5), 421-434. Verkossa <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=7088ca2f-5117-4205-b326-45c270c9fe9e%40sessionmgr114&hid=108>. [31.3.2014].
- De Michele, F., Caredda, M., Delle Chiale, R., Salviati, M. & Biondi, M. 2013. *Hikikomori* (ひきこもり): a culture-bound syndrome in the web 2.0 era. *Rivista di Psichiatria* 48(4), 354-358.
- Demi. Keskustelu. Demi.fi. Verkossa <http://www.demi.fi/keskustelut>. [9.8.2014].
- Denzin, N.K. 1978. *Sociological methods: A sourcebook*. New York: McGraw Hill.
- Denzin N.K. & Lincoln, Y.S. 2000b, Introduction: The discipline and practice of qualitative research. *The landscape of qualitative research*. 3rd edition. Ed. by Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln. Sage Publications: Thousand Oaks, London, New Delhi, 1-43.
- Denzin N.K. & Lincoln, Y.S. 2000a, Introduction: The discipline and practice of qualitative research. *Teoksessa: handbook of qualitative research- 2nd edition*. Ed. by Norman K. Harris & Yvonna S. Lincoln. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications, 1-29.
- Derrida, J. 1994. The deconstruction of actuality. *Radical Philosophy* 68 (29), 28-41.
- Dervin, B. 1982. Measuring aspects of information seeking: A test of a quantitative/ qualitative methodology. In M. Burgoon, (Ed.) *Communication Yearbook* 6. New Brunswick, NJ: Transaction, 419-444.
- Dervin, B. 1992. From the mind's eye of the user: The sense-making qualitative-quantitative methodology. *Qualitative research in information management*. Ed. Jack D. Glazier and Ronald R. Powell. Englewood, Colorado, USA: Libraries Unlimited. 61-84.
- Dervin, B. 1998. Sense-making theory and practice: an overview of user interests in knowledge seeking and use. *Journal of Knowledge Management*, 2(2), 36-46.

- Dervin, B. 1999. Chaos, order and sense-making: A proposed theory for information design. *Information Design*, 35-57.
- Dervin, B. & Greenberg, B.S, 1972. The Communication environment of urban poor. Michigan State University, Dept. of Communication. Verkossa <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED075553.pdf>. [29.12.2014].
- Donath, J.S. 1999. Identity and deception in the virtual community. In *Communities in Cyberspace*. Ed. by Marc A. Smith and Peter Kollock. London & New York: Routledge, 29-59.
- Ehrnooth, J. 1990. Intuitio ja analyysi. Teoksessa *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Toim. Klaus Mäkelä. Helsinki: Gaudeamus.
- Ekholm, K., Haasio, A. & Heinisuo, R. 1995. *Tiedon valtatiet ja kinttupolut*. Helsinki: Suomen ATK-kustannus.
- Evans, B. M., & Chi, E. H. 2008. Towards a model of understanding social search. In *Proceedings of the 2008 ACM Conference on Computer supported Cooperative Work*, 485-494. Verkossa <http://arxiv.org/pdf/0908.0595.pdf>. [2.3.2014].
- Eysenbach, G., Powell, J., Englesakis, M., Rizo, C., & Stern, A. (2004). Health related virtual communities and electronic support groups: systematic review of the effects of online peer to peer interactions. *BMJ (British Medical Journal)*, 328(7449), 1166.
- Fallis, D. 2009. A conceptual analysis of disinformation. Verkossa https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/15205/fallis_disinfo1.pdf?sequence=2. [1.3.2015].
- Fetzer, J. H. 2004. Disinformation: The use of false information. *Minds and Machines*, 14(2), 231-240.
- Floridi, L. 1996. Brave. Net. World: the Internet as a disinformation superhighway? *The Electronic Library*, 14(6), 509-514.
- Flick, U. 1998. *An introduction to qualitative research: Theory, method and applications*. London: Sage.
- Foley, P. 2004. Does the Internet help to overcome social exclusion? *Journal of e-governement* 2(2), 139-146.
- Foster, J. 2006. Collaborative information seeking and retrieval. *Annual review of Information Science and Technology (ARIST)* 40, 329-356.

- Fujita, T. 2007. Rapporteur's comments. Workshop on Transition Policy for Young People with Low Educational Background. Japan Institute for Labour Policy and Training, Tokyo 26th-27th February.
- Furlong, A. 2008. The Japanese hikikomori phenomenon: acute social withdrawal among young people. *The Sociological Review*. Vol.56(2), 309-325.
- Gadamer, H-G. 2004. Hermeneutiikka: ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.
- Garfinkel, H. 1964. Studies of the routine grounds of everyday activities. *Social Problems*, 225-250. Verkossa <http://www.jstor.org/discover/10.2307/798722?sid=21106116673773&uid=4&uid=2&uid=3737976>. [15.3.2015].
- Gergen, K.J. 1999. *An invitation to social constructionism*. London: Thousand Oaks: New Delhi: Sage.
- Grassmuck, W. 1995. Otaku – japanin medialapset. Teoksessa *Sähköiho*. Toim. Erkki Huh-tamo & Martti Lahti. Tampere: Vastapaino, 177-201.
- Gray, N. J., Klein, J. D., Noyce, P. R., Sesselberg, T. S., & Cantrill, J. A. 2005. Health information-seeking behaviour in adolescence: the place of the internet. *Social Science & Medicine*, 60(7), 1467-1478. Verkossa <http://sci510f11s86healthcare.pbworks.com/w/file/etch/46649695/Health%20information%20seeking-adolescents.pdf>. [1.3.2015].
- Haasio, A. 2007a. Viihdettä verkosta: case-tutkimus palomiesten ja kurssisihteerien Internetin viihdepalvelujen käytöstä. Lisensiaatintutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto. Verkossa <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-16551>. [17.5.2014].
- Haasio, Ari. 2007b. "Internetin ei-käytön määritelmät ja käyttämättömyyden syyt." *Informaatiotutkimus* (26)1, 16-25. Verkossa <http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/view/2260/2098>. [8.11.2014].
- Haasio, A. 2013. *Netin pimeä puoli*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS).
- Haasio, A. 2014a. Sosiaalisesti vetäytyneiden tiedontarpeet Hikikomero-keskusteluryhmässä. Informaatiotutkimuksen päivät 2014 6-7. marraskuuta. Oulun yliopisto, Oulu. Abstrakti. *Informaatiotutkimus* (33)3. Verkossa <http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/view/48047/13880>. [8.11.2014].
- Haasio, A. 2014b. Hikikomori-ilmiö: ominaispiirteet ja siihen kohdistunut tutkimus. Teoksessa Viljamaa, A., Päällysho, S., & Lauhanen, R. (toim.) *Opetuksen ja tutkimuksen näkökulmia: Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2014*, 235-246. Verkossa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5863-79-6>. [9.2.2015].

- Haasio, A. & Savolainen, R. 2004. Tiedonhankintatutkimuksen perusteet. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- Haasio, A. & Zechner, M. 2014. Identiteettipuhetta Hikikomero-keskustelufoorumilla. Teoksessa Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi & Muranen, Päivi & Wrede-Jääntti, Matilda (toim.) Nuoruus toisin sanoen – Nuorten elinolot vuosikirja 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Habermans, J. 1992. Further reflections on the public sphere. Teoksessa J. Calhoun (ed.) *Critical social theory: Culture, theory and the challenge of difference*. Oxford: Blackwell, 421-462.
- Hall, S. 2003. Kulttuuri, paikka, identiteetti. Suom. Juha Koivisto. Teoksessa *Erilaisuus*. Toim. Mikko Lehtonen & Olli Löytty. Tampere: Vastapaino.
- Hall, S. 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Hamer, J. S. 2003. Coming-out: Gay males' information seeking. *School Libraries Worldwide*, 73-89.
- Hammersley, M. & Atkinson, P. 1983. *Ethnography: Principles in practice*. London: Tavistock.
- Hansen, P- & Järvelin, K. 2005. Collaborative information retrieval in an information-intensive domain. *Information Processing & Management* 41, 1101-1119.
- Hasler, L., Ruthven, I. & Buchanan, S. 2014. Using Internet groups in situations of information poverty: Topics and information needs. *Journal of the Association for Information Science & Technology* 65(1), 25-36.
- Hatakka, M. 2011. Nainen, mies, rakkaus, seksi : Heterosuhteen kulku, kulttuurinen malli ja sitä selittävät diskurssit kahden omaelämäkerta-aineiston valossa. Helsinki: Unigrafia Oy. (diss.). <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24373/nainenmi.pdf?sequence=1>.
- Hattori, Y. 2006. Social withdrawal in Japanese youth: A case study of thirty-five hikikomori clients. *Journal of Trauma Practice* 4(3-4), 181-201. Verkossa http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J189v04n03_01#UzdbMawr-MA. [30.3.2014].
- Heikkinen, M. 2011. Small closed virtual communities. Case: power and support from the net-rehabilitation courses for people with multiple sclerosis. *Acta Universitatis Tamperensis*; 1603, Tampere University Press: Tampere. (diss.).
- Heinonen, U. 2008. Sähköinen yhteisöllisyys. Kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitos, Digitaalinen kulttuuri. Turku: Turun yliopisto. (diss.). Verkossa

<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/39380/diss2008heinonen.pdf?sequence=1>. [2.5.2014].

- Heinström, J. 2003. Fast surfers, broad scanners and deep divers. Personality and information seeking behavior. Åbo: Åbo Akademi University Press. (diss.).
- Helasvuo, M-L., johansson, M. & Tanskanen, S-K. 2014. Johdatus digitaaliseen vuorovaikutukseen. Teoksessa Kieli verkossa: Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen. Toim. Marja-Liisa Helasvuo, marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1402. Helsinki: SKS, 9-28.
- Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes). (Stakes. Tutkimuksia; 123).
- Hersberger, J. (2003). Are the economically poor information poor? Does the digital divide affect the homeless and access to information? *Canadian Journal of Information and Library Science*, 27(3), 45-64.
- Hintikka, K.A. 2011. Sosiaalinen media – yhteisö vai verkosto? Teoksessa Yksilöllinen yhteisöllisyys: Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Toim. Seppo Kangas-punta. Tampere: Tampere University Press, 114-139.
- Hjørland, B. 2002. Epistemology and socio-cognitive perspective in information science. *Journal of American Society for Information Science and Technology*. 53(4), 257-270.
- Hjørland, B. 2003. Arguments for epistemology in information science. *Journal of American Society for Information Science and Technology* 54(8), 805.
- Horiguchi, S. 2012. Hikikomori: How private isolation caught the public eye. A sociology of Japanese youth: From returnees to NEETs. Ed. by Roger Goodman, Yuki Imoto and Tuukka Toivonen. . London & New York: Routledge, 122-138 (Nissan Institute: Routledge Japanese Studies Series).
- Hu, M. (2007). Social use of the Internet and loneliness (doctoral dissertation). *The Ohio State University, Columbus, Ohio, USA. Verkossa*
http://etd.ohiolink.edu/view.cgi?acc_num=osu1186168233. [30.4.2014].
- Hultgren, F. 2013. The stranger's tale: information seeking as an outsider activity. *Journal of Documentation* 69(2), 275-294.
- Husserl, . 2012. Eurooppalaisten tieteiden kriisi ja transsendentaalinen fenomenologia. (Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie: Eine Einleitung in die phänomenologische Philosophie, 1936.) Suomentanut Markku Lehtinen. Helsinki: Gaudeamus.

- Huttunen, R. 2007. Gadamer-Habermas –debatti. Filosofia.fi-sivusto. Verkossa <http://filosofia.fi/node/2833>. [27.4.2014].
- Huttunen, R. 2012. Habermasin kolme maailmaa ja elämisaailma. Teoksessa *Maailma. Toim. Jussi Kotkavirta, Olli-Pekka Moisio, Sami Pihlström & Henna Seinälä. SoPhi 116*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 202-211. Verkossa https://www.academia.edu/2522753/Habermasin_kolme_maailmaa_ja_el%C3%A4misaailma_-_Luku_kirjassa. [9.2.2015].
- Huvila, I., Ek, S. & Widén, G. 2014. Information sharing and the dimensions of social capital in Second Life. *Journal of Information Science* 40(2), 237-248.
- Hyldegård, J. 2006. Collaborative information behaviour—exploring Kuhlthau’s Information Search Process model in a group-based educational setting. *Information Processing & Management* 42(1), 276-298.
- Hyppä, M.T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Jaeger, P.T. & Burnett, G. 2010. *Information Worlds. Social context, technology, and information behavior in the Information age of the internet*. New York, London: Routledge.
- Janis, I. L. 1972. *Victims of Groupthink*. New York: Houghton Mifflin.
- Japanese Ministry of Health, Labor and Welfare 2003: Jūdai, Nijūdai-wo Chūshin-to Shita ‘Hikikomori’-o Meguru Chiiki Seishin Hoken Katsudō-no Gaidorain. Seishin Hoken Fukushi Sentā, Hokenjo, Shichōson-de Donoyōni Taiō Suru-ka, Enjo Suru-ka. Verkossa <http://www.mhlw.go.jp/houdou/2003/04/dl/h0404-2a3.pdf>. Käännös Dorota Kryszynska. [22.3.2014].
- Jokiranta, H. 2003. *Se on miehen elämää: Maaseudulla asuvia miehiä elämäänsä kertomassa*. Tampere: Tampere University Press. (Acta Universitatis Tamperensis 966).
- Jones, S.G. 1998. Information, internet, and community: Notes toward an understanding of community in the information age. In *Cybersociety 2.0: Revisiting computer-mediated communication and community*. Ed. by Steven G. Joens. Thousand Oaks – London – New Delhi: SAGE, 1-34.
- Jämsä, A. 2012. Kokemuksia nuorten komeroitumisesta? YLE Uutiset 21.11.2012. Verkossa http://yle.fi/uutiset/kokemuksia_nuorten_komeroitumisesta/6385281. [2.9.2013].
- Kakkori, L. & Huttunen, R. 2011. Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus. Verkossa <http://users.utu.fi/rakahu/fenomenografia2011.pdf>. [27.4.2014].

- Kangaspunta, S. 2011. Traditionaalisesta yhteisöstä verkkoyhteisyyteen. Teoksessa Yksilöllinen yhteisöllisyys: Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Toim. Seppo Kangaspunta. Tampere: Tampere University Press, 15-34.
- Kaneko, S. 2006. Japan's socially withdrawn youths' and time constraints in Japanese society. Management and conceptualization of time in a support group for 'hikikomori'. *Time & Society* 15: 233. Verkossa <http://tas.sagepub.com/content/15/2-3/233>. [30.3.2014].
- Kansalaisesta e-kansalainen. Tilastotutkimusten tuloksia suomalaisten tieto- ja viestintätekniikan käytöstä 1996-2005. Katsauksia 1/2006. Tilastokeskus. Verkossa http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2006/tiedote_017_2006-03-08.html. [10.5.2014].
- Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015. Toim. Airi Partanen, Juha Moring, Esa Nordling & Viveca Partanen. THL. Avauksia 16/2010. Verkossa <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/53837d85-321b-4694-90ad-a2332abaea71>. [26.4.2014].
- Kaplan, K., Salzer, M. S., Solomon, P., Brusilovskiy, E., & Cousounis, P. 2011. Internet peer support for individuals with psychiatric disabilities: a randomized controlled trial. *Social Science & Medicine*, 72(1), 54-62.
- Karamuftuoglu. 1998. Collaborative information retrieval: Toward a social informatics view of IR interaction. *Journal of the American Society for Information Science* 49(12), 1070-1080.
- Karlova, N.A & Fisher, K.E. 2013. A social diffusion model of misinformation and disinformation for understanding human information behaviour. *Information Research* 18(1). Verkossa <http://www.informationr.net/ir/18-1/paper573.html#U2FJ56wr-MA>. [30.4.2014].
- Kato, T.A., Shinfuku, N., Sartorius, N. & Kanba, S. 2011. Are Japan's hikikomori and depression in young people spreading abroad? *The Lancet*. Vol. 378, 1070.
- Kato, T.A., Tateno, M., Shinfuku, N., Fujisawa, D., Teo, A.R., Sartorius, N., Akiyama, T., Ishida, T., Young Choi, T., Singh Balbara, Y.P., Matsumoto, R., Umene-Nakano, W., Fujimura, Y., Wand, A., Chang, J. P-C., Chang, R. Y-F., Shadloo, B., Ahmed, H.U., Lertthattasilp, T. & Kanba, S. 2011. Does the hikikomori syndrome of social withdrawal exist outside Japan? A preliminary international investigation. *Social Psychiatry and psychiatric epidemiology* 47(7), 1061-1075.
- Kaunismaa, P. 1997. Mitä on kollektiivinen identiteetti? Teoksessa Puheenvuoroja identiteetistä: Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen. Toim. Kalle Virtapohja. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 37-54.

- Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. Helsinki: WSOY.
- Kielitoimiston sanakirja. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 132. Internet-versio MOT Kielitoimiston sanakirja 1.0. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Kielikone Oy, 2004.
- Kitao, N. 1986. Ochikobore, Mukiryoku, Hikikomori (Dropout, Apathy and Withdrawal). *Kyoiku to Igaku (Journal of Education and Medicine)* 34(5), 439-443.
- Kleinknecht, R.A., Dinnel, L.E & Kleinknecht, E.E. 1997. Cultural factors in social anxiety: A comparison of social phobia symptoms and Taijin Kyofusho. *Journal of Anxiety Disorders* 11(2), 157-177.
- Ko, A. S. O. 2005. Organizational communications in Hong Kong: a cultural approach to groupthink. *Corporate Communications: An International Journal* 10(4), 351-357.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. S., & Chen, C. C. (2012). The association between Internet addiction and psychiatric disorder: a review of the literature. *European Psychiatry*, 27(1), 1-8.
- Komonen, K. 2013. Mistä syrjäytymisessä on kysymys? Syrjäytyminen käsitteenä ja puheena. Teoksessa *Nuoret ja syrjäytyminen itä-Suomessa*. Toim. Jussi Ronkainen & Marika Punamäki. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. A: Tutkimuksia ja raportteja 78. Verkossa http://www.mamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/mamk/embeds/mamkwwwstructure/19987_Nuoret_ja_syrjaytyminen_Ita-Suomessa.pdf. [2.5.2014].
- Kondo, N., Sakai, M., Kuroda, Y., Kiyota, Y., Kitabata, Y. & Kurosawa, M. 2011. General condition of *bikikomori* (prolonged social withdrawal) in Japan: Psychiatric diagnosis and outcome in mental health welfare centres. *International Journal of Social Psychiatry*. February 2013. 59 (1), 79-86.
- Koneeseen kadonneet. 2013. KP24.fi. 13.3.2013. Verkossa <http://www.kp24.fi/uutiset/teemat/1480/331547/Koneeseen-kadonneet>. [22.3.2014].
- Kontula, O. 2006. Suomalaisten seksuaalikulttuuri. Teoksessa *Seksuaalisuus*. Toim. D. Apter, L. Väisälä ja K. Kaimola. Jyväskylä: Gummerus.
- Korkeila, J. 2012. Internetriippuvuus – milloin haitalliseen käyttöön pitää puuttua? *Duodecim* 128, 741-748.
- Koskimaa, R. 2007. Digitaalisen kulttuurin ulottuvuudet. Teoksessa *Nykyika kulttuurintutkimuksessa*. Toim. Erkki Vainikkala & Henna Mikkola. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 86, 66-81.

- Kosunen, R. 2010. Sosiaalisen median sanasto: sanastotyötä verkkoyhteisön kanssa. *Terminfo* 2/2010. Verkossa <http://www.terminfo.fi/index.php?mid=2&pid=32&aid=2147>. [18.4.2014].
- Koyama, A., Miyake, Y., Kawakami, N., Tsuchiya, M., Tachimori, H. & Takeshima, T. 2010. Lifetime prevalence, psychiatric comorbidity and demographic correlates of “hikikomori” in a community population in Japan. *Psychiatry Research* 176(1), 69-74.
- Kozinets, R.V. 2010. *Netnography: Doing ethnographic research online*. London: Sage.
- Krieg, A. & Dickie, J.R. 2013. Attachment and hikikomori: A psychosocial developmental model. *International Journal of Social Psychiatry* 59(1), 61-72. Verkossa <http://isp.sagepub.com/content//59/1/61>. [30.3.2014].
- Krippendorff, K. 2004. *Content analysis: An introduction to its methodology*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage.
- Kulmala, A. 2004. Toiset identiteettiä rakentamassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 69(3), 231-241.
- Kulmala, A. 2006. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Tampere: Tampere University Press. *Acta Universitatis Tamperensis* 1148. (diss.).
- Kusch, M. 1986. *Ymmärtämisen haaste*. Oulu: Pohjoinen.
- Kuusela, P. 2006. Realismi ja sosiaalisen identiteetin episteeminen status. Teoksessa *Minuus ja identiteetti*. Toim. Pertti Rautio ja Mikko Saastamoinen. Tampere: Tampere University Press, 34-54.
- Laaksonen, S-M. & Matikanen, J. 2013. Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa. Teoksessa *Otteita verkosta: verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Toim. Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka. Tampere: Vastapaino, 193-215.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 26-43.
- Leana, C.R. 1985. A Partial test of Janis' groupthink model: Effects of group cohesiveness and leader behavior on defective decision making. *Journal of Management* 11(1), 5-17.
- Leckie, G. J., Pettigrew, K. E., & Sylvain, C. 1996. Modeling the information seeking of professionals: A general model derived from research on engineers, health care professionals, and lawyers. *The Library Quarterly*, 161-193.

- Lee, Y.S., Lee, J.Y., Choi, T.Y. & Choi J.T. 2013. Home visitation program for detecting, evaluating and treating socially withdrawn youth in Korea. *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 67(4), 193-202. Verkossa <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/pcn.12043/full>. [30.3.2014].
- Lehtonen, H. 1990. *Yhteisö*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, M. 1998. *Merkitysten maailma*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Leivo, T., Mutanen, M., & Nieminen-Sundell, R. 2009. *Diginatiivit, työ, kansalaisuus*. Sitra. [verkkodokumentti] <http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Diginatiivit>. [12.1.2015].
- Lenhart, A., & Horrigan, J. B. 2003. Re-visualizing the digital divide as a digital spectrum. *IT & Society*, 1(5), 23-39.
- Lämsä, A.-L. 2009. *Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä: Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa*. Oulun yliopisto: Oulu. *Acta Universitatis Ouluensis E Scientiae Rerum Socialium* 102. (diss.).
- Malagón, A., Alvaro, P., Córcoles, D., Martín-López, L. M., & Bulbena, A. 2010. 'Hikikomori': a new diagnosis or a syndrome associated with a psychiatric diagnosis? *International Journal of Social Psychiatry*, 56(5), 558-559.
- Marchionini, G. 1997. *Information seeking in electronic environments*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McKenzie, P.J. 2003. A model of information practices in accounts of everyday life information seeking. *Journal of Documentation* 59(1), 19-40. Verkossa http://publish.uwo.ca/~pmckenzi/McKenzie_J.Doc_2003.pdf. [14.1.2015].
- Metsämuuronen, J. 2009. *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 4: Tutkijalaitos*. 4. laitos. Helsinki: International Methelp.
- Mikkonen, I. 2009. *Sairastuneen vertaistuki*. Akateeminen väitöskirja. Kuopio: Kuopion Yliopisto.
- Moilanen, T. & Roponen, S 1994. *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ATLAS/ti-ohjelman avulla. Menetelmäraportteja ja käsikirjoja 2*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Monipolvinen hyvinvointi. *Nuorisobarometri 2012*. Toim. Sami Myllyniemi. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 127, verkkojulkaisuja 53 Hybridit. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 46. Verkossa http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisosiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf. [5.8.2014].

- Mustanski, B., Lyons, T., & Garcia, S. C. (2011). Internet use and sexual health of young men who have sex with men: A mixed methods study. *Archives of Sexual Behavior*, 40, 289–300.
- Mutanen, A. 2008. Sotiluus ja osaaminen. *Tiede ja ase*, 66, 29-44.
- Myllyniemi, S. 2013. Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 50. Verkossa [https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2014/02/ Nuorisobarometri_2013_lowres1.pdf](https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2014/02/Nuorisobarometri_2013_lowres1.pdf). [1.3.2015].
- Myllyniemi, S. 2011, Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto. Verkossa <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/nuorisobarometri2010.pdf>. [10.2.2015].
- Myllyniemi, S. 2009. Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 41. Opetusministeriö: Helsinki. Verkossa http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2009.pdf. [5.8.2014].
- Myllyniemi, S. 2008. Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 88. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 39. Opetusministeriö: Helsinki. Verkossa <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri2008.pdf>. [1.3.2015].
- Myllyniemi, S. 2007. Perusarvot puntarissa. Nuorisobarometri 2007. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 37. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 79. Opetusministeriö: Helsinki. Verkossa http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2007.pdf. [5.8.2014].
- Monipolvinen hyvinvointi. 2012. Nuorisobarometri 2012. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 46. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 41. Opetusministeriö: Helsinki. Verkossa https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf. [1.3.2015].
- Mäkinen, M. 2009. Digitaalinen voimistaminen paikallisten yhteisöjen kehittämisessä. Tiedotusopin laitos. Tampere University Press, Media Studies. Verkossa <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66438/978-951-44-7642-6.pdf?sequence=1>. [18.4.2014].
- Nagata, T., Yamada, H., Teo, A. R., Yoshimura, C., Nakajima, T. & van Vliet, I. 2013. Comorbid social withdrawal (hikikomori) in outpatients with social anxiety disorder: Clinical

- characteristics and treatment response in a case series. *International Journal of Social Psychiatry* 59(1), 73-78.
- Niemelä, R. 2006. Ikääntyneiden informatiokäyttäytyminen: Laadullinen tutkimus arkielämän informaatiokäytännöistä ja toimintaan aktivoitumisesta. Oulu: Oulun yliopisto (Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 74). Verkossa <http://herkules oulu.fi/isbn9514282906/isbn9514282906.pdf> [21.3.2015].
- Nieminen, A. 2014. Kokemustiedon määritelmä ja muodot – kohti uutta kokemuksen politiikkaa? Teoksessa *Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus*. Toim. Ari Nieminen, Ari Tarkiainen & Elina Vuorio. Turun ammattikorkeakoulu raportteja 177. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 14-30.
- Niiniluoto, I. 1980. Johdatus tieteenfilosofiaan: käsitteen- ja teorianmuodostus. Helsinki: Otava.
- Nikander, I. Suomentajan esipuhe. Teoksessa *Hermeneutiikka: ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino, vii-xiii.
- Nonaka, I. 1994. A dynamic theory of organizational knowledge creation. *Organization Science*, 5(1), 14-37.
- Noppiari, E. & Uusitalo, N. 2011. Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella: Näkökulmia nuorten verkkoyhteisöisyyteen. Teoksessa *Yksilöllinen yhteisöllisyys: Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Toim. Seppo Kangaspunta. Tampere: Tampere University Press, 140-166.
- Norris, P. 2001. *Digital divide: Civic engagement, information poverty, and the Internet worldwide*. Cambridge University Press.
- Nuoruus Suomessa. Opetusministeriö: Helsinki. Verkossa http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_241_nuoruus_suomessa.pdf?lang=fi. [5.8.2014].
- Nykysuomen sanakirja. 2005. Helsinki: WSOY.
- Nylund, M. 2000. Varieties of mutual support and voluntary action: A study of Finnish self-help groups and volunteers. Helsinki: Finnish Federation for Social Welfare and Health.
- Nylund, M. 2005. Vertaisryhmät kokemuksen ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa *Nylund & Yeung (toim.): Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino. 195-213.

- Ogino, T. 2004. Managing categorization and social withdrawal in Japan: Rehabilitation process in a private support group for hikikomorians. *International Journal of Japanese Sociology*. No. 13, 120-133.
- Ohashi, Noriko 2008: Exploring the psychic roots of Hikikomori in Japan. Ann Arbor, MI: Pro Quest LLC.
- Osallisuus syrjäytymisen vastapainoa. 2014. THL. Verkossa http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/organisaatio/rakenne/yksikot/osallisuuden_edistaminen/osallisuus_syrjaytymisen_vastaparina. [26.4.2014].
- Ovejero, S, Caro-Canizares, I, de León-Martinez, V. & Baca-Garcia, E. 2013. Prolonged social withdrawal disorder: A hikikomori case in Spain. *International Journal of Social Psychiatry* 2013. Verkossa <http://isp.sagepub.com/content/early/2013/10/04/0020764013504560.abstract>. [30.3.2014].
- Oxford Dictionaries. Verkossa <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/hikikomori>. [22.3.2014].
- Platon. 1979. *Theaitetos*. Teoksessa *Teokset 3*. Suom. Marja Itkonen-Kaila, Pentti Saarikoski, Marianna Tyni & A.M. Anttila. Helsinki: Otava.
- Pohjalainen, M. 2012. Hiljaisen tiedon käsite ja hiljaisen tiedon tutkimus: katsaus viimeaikaiseen kehitykseen. *Informaatiotutkimus*, 31(3).
- Poikela, E. 2001. Ongelmaperustainen oppiminen yliopistossa. Teoksessa Poikela, E. & Öystilä, S. (toim.) *Ongelmaperustainen pedagogiikka, teoriaa ja käytäntöä*. Tampereen Yliopistopaino, 101-117.
- Polanyi, M. 1966. *The tacit dimension*. Garden City, New York: Doubleday & Company.
- Prekop, P. 2002. A qualitative study of collaborative information seeking. *Journal of Documentation*. 58 (5), 533 – 547.
- Psychoactive Vault. Keskustelupalsta. Verkossa <http://psyvault.net>. [1.3.2015].
- Puheenaihe: Internet on kyltymätön peto. *Aamulehti* 16.7.2012. Verkossa <http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194754395088/artikkeli/puheenaihe+internet+on+kyltymaton+peto.html>. [26.4.2014].
- Punamäki, M. 2013. Nuorten syrjäytymisen ulottuvuuksia indikaattorien valossa. Teoksessa *Nuoret ja syrjäytyminen itä-Suomessa*. Toim. Jussi Ronkainen & Marika Punamäki. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. A: Tutkimuksia ja raportteja 78. Verkossa http://www.mamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/mamk/embeds/mamkwwstructure/19987_Nuoret_ja_syrjaytyminen_Ita-Suomessa.pdf. [2.5.2014].

- Puohiniemi, M. 2006. Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika. Vantaa: Limor kustannus.
- Puohiniemi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva: Opaskirja suomalaisen arkielämän tulkitaan. Vantaa: Limos kustannus.
- Raven, B.H. 1998. Groupthink, Bay of Pigs, and Watergate reconsidered. *Organizational Behavior & Human Decision Processes*, 73(2-3), 352-361.
- Reddy, M. C., & Spence, P. R. 2008. Collaborative information seeking: A field study of a multidisciplinary patient care team. *Information Processing & Management*, 44(1), 242-255.
- Rheingold, H. 1993. *Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*. Reading, Mass.: Addison-Wesley Publishing Company.
- Ricoeur, P. 2000. Tulkinnan teoria: diskurssi ja merkityksen lisä. Suom. Heikki Kujansivu. Helsinki: Tutkijaliitto. Tutkijaliiton julkaisu 98. Paradigma-sarja.
- Ronkainen, J. 2013. Nuorten syrjäytyminen – kuka puhuu, kenen äänellä ja mistä pitäisipuhua? Teoksessa *Nuoret ja syrjäytyminen itä-Suomessa*. Toim. Jussi Ronkainen & Marika Punamäki. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. A: Tutkimuksia ja raportteja 78. Verkossa http://www.mamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/mamk/embeds/mamkwwstructure/19987_Nuoret_ja_syrjaytyminen_Ita-Suomessa.pdf. [2.5.2014].
- Rotry, R. 1992. The pragmatist's progress. Teoksessa: Umberto Eco, Richard Rotry, Jonathan Culler & Christine Brooke-Rose (toim.). *Interpretation and overinterpretation*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Verkossa <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. [6.4.2014].
- Saito, T. 1998/2013. *Hikikomori: Adolescence without end*. Transl. by Jeffery Angels. [Shakaiteki hikikomori: owaranai shishunki] Minneapolis, London: University of Minnesota Press.
- Sakamoto, N., Martin, R.G., Kumano, H., Kuboki, T. & Al-Adawi, S. 2005. Hikikomori, is it a culture-reactive or culture-bound syndrome? Nidotherapy and a clinical vignette from Oman. *The International Journal of Psychiatry in Medicine* 35(2), 191-198. Verkossa <http://baywood.metapress.com/app/home/contribution.asp?referrer=parent&backto=issue,7,9;journal,47,182;linkingpublicationresults,1:300314,1>. [30.3.2014].

- Savolainen, R. 1993. Elämäntapa, elämänhallinta ja tiedonhankinta. Arkielämän ei-ammattillisen tiedonhankinnan viitekehyksen hahmottelua. Tampere: Tampereen yliopisto (Kirjasto-tieteen ja informatiikan laitos. Julkaisuja n:o 39).
- Savolainen, R. 1995. Everyday life information seeking: approaching information seeking in the context of way of life. *Library & Information Science Research* 17(3), 259-294
- Savolainen, R. 1996. Suurajot vai surmanajot? Internetin keskusteluryhmä keskustelee. *Tiedotustutkimus* 19(4), 48-65.
- Savolainen, R. 1998. Tietoverkot kansalaisten käytössä. Internet ja suomalaisen tietoyhteiskunnan arki. Tampere: Tampereen yliopisto, 1998. (Finnish Information Studies; 12).
- Savolainen, R. 1999a. Kokemuksia keskusteluryhmistä. Internetin keskusteluryhmät arkipäivän viestinnän ja tiedonhankinnan foorumeina. *Informaatiotutkimus* 18(1), 12-22.
- Savolainen, R. 1999b. The role of the Internet in information seeking. Putting the networked services in context. *Information Processing & Management* 35(6), 765-782.
- Savolainen, R. 1999c. Seeking and using information from the Internet. The context of non-work use. In: *Exploring the contexts of information behaviour*. Ed. by Tom D. Wilson & David K. Allen. London: Taylor Graham 1999, 356-370.
- Savolainen, R. 2001. "Living encyclopedia" or idle talk? Seeking and providing consumer information in an Internet newsgroup. *Library & Information Science Research*, 23(1), 67-90.
- Savolainen, R. 2005. Everyday life information seeking. In: *Theories of information behavior*. Ed. by Karen Fisher & Sanda Erdelez & Lynne McKechnie. Medford, NJ: Information Today, 143-148.
- Savolainen, R. 2007. Työtä ja tietoa etsimässä: Työttömien käsityksiä työnhakua palvelevista tiedonlähteistä ja tiedonhankintakanavista. *Informaatiotutkimus* 26(3), 66-75.
- Savolainen, R. 2008. *Everyday information practices. A social phenomenological perspective*. Lanham, Maryland: The Scarecrow Press.
- Savolainen, R. 2009. Small world and information grounds as contexts of information seeking and sharing. *Library & Information Science Research* 31(1), 38-45.
- Savolainen, R. 2010. Tiedonhankintatutkimuksen lähtökohtia. Teoksessa: *Ote informaatiosta. Johdatus informaatiotutkimukseen ja interaktiiviseen mediaan*. Toim. Sami Serola. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 75-115.

- Savolainen, R. 2011a. Requesting and providing information in blogs and internet discussion forums. *Journal of Documentation* 67(5),863-886.
- Savolainen, R. 2011b. Asking and sharing information in the blogosphere: The case of slimming blogs. *Library & Information Science Research* 33 (1), 73-79.
- Savolainen, R. 2011c. Judging the quality and credibility of information in Internet discussion forums. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 62 (7), 1243-1256.
- Seitamaa-Hakkarainen, P. 2000. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Verkossa https://www.academia.edu/589363/Kvalitatiivinen_sisallon_analyysi. [13.4.2014].
- Selwyn, N., Gorard, S., & Furlong, J. 2005. Whose Internet is it anyway? Exploring adults' (non)use of the Internet in everyday life. *European Journal of Communication*, 20(1), 5-26.
- Serola, S. 2009. Kaupunkisuunnittelijoiden työtehtävät, tiedontarpeet ja tiedonhankinta. Tampere. Tampere University Press. *Acta Universitatis Tamperensis*; 1384. (diss.). Verkossa <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7603-7>. [17.5.2014].
- Setoyama, Y., Yamazaki, Y., & Namayama, K. 2011. Benefits of peer support in online Japanese breast cancer communities: differences between lurkers and posters. *Journal of Medical Internet Research*, 13(4).
- Shah, C. 2009. Toward collaborative information seeking (CIS). arXiv preprint [arXiv:0908.0709](https://arxiv.org/abs/0908.0709). [2.5.2014].
- Shah, C. 2012. Collaborative information seeking: The art and science of making the whole Greater than the sum of all. *The Information Retrieval Series Volume 34*. Heidelberg, New York, Dordrecht, London: Springer.
- Shah, C. 2014. Collaborative information seeking. A literature review. *Journal of American Society for Information Science & Technology* 65(2), 215-236.
- Shah, C. & Gonzàles-Ibàñez, R. 2012. Spatial context in collaborative information seeking. *Journal of Information Science* 38(4), 333-349.
- Shah, C., & Marchionini, G. 2010. Awareness in collaborative information seeking. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 61(10), 1970-1986.
- Sherman, W. R., & Craig, A. B. 2002. *Understanding virtual reality: Interface, application, and design*. San Fransisco: Elsevier.

- Siljander, P. 1988. Hermeneuttisen pedagogiikan pääsuuntauukset. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia. Oulu: Oulun yliopisto.
- Silverman, D. 2005. *Doing Qualitative Research*. 2nd edition. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Simpura, J., Moisio, P., Karvonen, S. & Heikkilä, M. 2008. Uudet ja vanhat sosiaaliset ongelmat. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Helsinki: Stakes, 250-253.
- Sims, R. R., & Sauser, W. I. 2013. Toward a better understanding of the relationships among received wisdom, groupthink, and organizational ethical culture. *Journal of Management*, 14(4), 75-90.
- Sintonen, T. 1999. *Etninen identiteetti ja narratiivisuus: Kanadan suomalaiset miehet elämänsä kertojina*. SoPhi 40. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. (diss.).
- Slevin, J. 2000. *The Internet and society*. Cornwall: Polity Press.
- Sosiaalisen median sanasto. 2010. *Ordlista over sociala medier: Social media vocabulary*. Helsinki: Sanastokeskus TSK ry. TSK 40. Verkossa http://www.tsk.fi/tiedostot/pdf/Sosiaalisen_median_sanasto.pdf. [18.4.2014].
- Spink, A. & Cole, C. 2001. Introduction to special issue: Everyday life information seeking research. *Library & Information Research* 23(4), 301-304.
- Stahl, B. C. (2006). On the difference or equality of information, misinformation, and disinformation: A critical research perspective. *Informing Science: International Journal of an Emerging Transdiscipline*, 9, 83-96. Verkossa <http://core.ac.uk/download/pdf/10007.pdf>. [1.3.2015].
- Sulkunen, P. 1998. *Johdatus sosiologiaan: käsitteitä ja näkökulmia*. Helsinki: WSOY.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö [verkkojulkaisu]. ISSN=2341-8699. 2013, Liitetaulukko 3. Kotitalouden internetyhteydet kotitalouden nettotulojen, asuinpaikan kaupunkimaisuuden ja kotitalouden koon mukaan 2013, %-osuus kotitalouksista. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 10.5.2014]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/sutivi/2013/sutivi_2013_2013-11-07_tau_003_fi.htm.
- Surowiecki, James (2007): *Joukkojen viisaus - Miksi monet ovat viisaampia kuin harvat*. Suom. Arto Häilä. Helsinki: Terra Cognita.
- Suwa, M. & Hara, K. 2007. 'Hikikomori' among Young Adults in Japan: The importance of differential diagnosis between primary Hikikomori and Hikikomori with high-functioning pervasive developmental disorders. *Journal of Medical Welfare* 3, 94-102.

- Verkossa <http://www2.aasa.ac.jp/faculty/medwelfare/kiyoo/PDF/No3/JWM03-08.pdf>. [5.4.2014].
- Suwa, M. & Suzuki, K. 2013. The phenomenon of "hikikomori" (social withdrawal) and the socio-cultural situation in Japan today. *Journal of Psychopathology* 19/2013, 191-198.
- Talja, S. & Hansen, P. 2006. *Information sharing*. New York: Springer.
- Talja, S., Tuominen, K. & Savolainen, R. 2005b. The social constructionist viewpoint to information practice. *Teoksessa: Theories of information behavior*. Ed. by Karen Fisher & Sanda Erdelez & Lynne McKechnie. Medford, NJ: Information Today, Inc., 2005, s. 328-333.
- Talja, S., Tuominen, K. & Savolainen, R. 2005a. "Isms" in information science: constructivism, collectivism and constructionism. *Journal of Documentation* 61(1), 79-101.
- Tamminen, L. & Eskelinen, J. 2013. *Komerot – kadotettujen nuorten tarinoita*. Helsinki: Osuuskunta IVA.
- Tanaka, M. 2001. *Hikikomori no kazoku kankei (Family relationships of hikikomori)*. Tokyo: Kodansha.
- Tapscott, D. 2008. *Grown up digital. How the net generation is changing your world*. New York: McGraw-Hill.
- Taylor, R.S. 1968. Question-negotiation and information seeking in libraries. *College & Research Libraries* 29(3), 178-194.
- Teo, A.R. 2009. A new form of social withdrawal in Japan: A review of hikikomori. *The International Journal of Social Psychiatry* 56(2), 178-185.
- Teo, A. R. 2013. Social isolation associated with depression: A case report of hikikomori. *International Journal of Social Psychiatry* 59(4), 339--341.
- Teo, A. R. & Gaw, A. G. 2010: Hikikomori, a Japanese culture-bound syndrome of social withdrawal?: a proposal for DSM-5. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 198(6), 444--449.
- THL. 2012. *Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet*.
- THL kouluterveyskysely http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Tulokset/ktkysely_kokomaa_2004_2013_pk_pojat.pdf. [9.2.2015].
- Thompson, J.B. 2000. *Media and modernity. A social theory of the media*. Cambridge & Oxford: Polity Press.

- Tilastokeskus 2014. Maanpuolustustahto 1970-2014. Verkossa: http://pxweb2.stat.fi/Data-base/StatFin/klt/maanp/maanp_fi.asp. Toimeentulotuen saajien osuus väestöstä 1990-2012. Tilastokeskus 2012. StaFin.
- Toivonen, T, 2012. NEETs: The strategy within a category. A sociology of Japanese youth: From returnees to NEETs. Ed. by Roger Goodman, Yuki Imoto and Tuukka Toivonen. London & New York: Routledge, 139-158 (Nissan Institute: Routledge Japanese Studies Series).
- Toivonen, T.& Imoto, Y. 2012. Making sense of youth problems. A sociology of Japanese youth: From returnees to NEETs. Ed. by Roger Goodman, Yuki Imoto and Tuukka Toivonen. London & New York: Routledge,1-29 (Nissan Institute: Routledge Japanese Studies Series).
- Tsikerdekis, M. The effects of perceived anonymity and anonymity states on conformity and groupthink in online communities: A Wikipedia study. *Journal of American Society for Information Science and Technology* 64(5), 1001-1015.
- Tsoukalas, I. 2007. Exploring the microfoundations of group consciousness. *Culture & Psychology* 13(1), 39-81.
- Tudjman, M., & Mikelic, N. 2003. Information science: Science about information, misinformation and disinformation. *Proceedings of Informing Science+ Information Technology Education*, 1513-1527. Verkossa <http://www.proceedings.informingscience.org/IS2003Proceedings/docs/204Tudjm.pdf>. [1.3.2015].
- Tuohinen, T. 2014. Työhalut hiipumassa? Mielikuvista ja niiden merkityksestä. Teoksessa Sami Myllyniemi . Vaikuttava osa. *Nuorisobarometri 2013*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto, 133-138. Verkossa https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2014/02/Nuorisobarometri_2013_lowres1.pdf. [10.2.2015].
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuominen, K. 1992. *Arkielämän tiedonhankinta: Nokia Mobile Phones Oy:n työntekijöiden arkielämän tiedontarpeet, -hankinta ja -käyttö*. Tampere: Tampereen yliopisto (Kirjastotieteen ja informatiikan laitoksen tutkimuksia 33).
- Tuominen, K. 2001. *Tiedon muodostus ja virtuaalikirjaston rakentaminen: konstruktionistinen analyysi*. CSC Research Reports R01/01. Helsinki: CSC. Verkossa <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-5112-0>. [1.5.2014].
- Tuominen, K. 2004. 'Whoever increases his knowledge merely increases his heartache.' Moral tensions in heart surgery patients' and their spouses' talk about information seek-

- ing. Information Research 10(1). Verkossa <http://www.informationr.net/ir/10-1/paper202.html>. [1.5.2014].
- Tuominen, K. & Savolainen, R. 1997. Social constructionist approach to the study of information use as discursive action. Teoksessa: *Information Seeking in Context. Proceedings of an International Conference on Research in Information Needs, Seeking and Use in Different Contexts*, 14-16 August, 1996 Tampere, Finland. Ed. by Pertti Vakkari & Reijo Savolainen & Brenda Dervin. London (UK): Taylor Graham, 1997, 81-96.
- Tuominen, K., Talja, S., & Savolainen, R. 2003. Multiperspective digital libraries: The implications of constructionism for the development of digital libraries. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 54(6), 561-569. Verkossa <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/asi.10243/pdf>. [15.3.2015].
- Turner, D. 2007. Conceptualizing oral documents. *Information Research* 12(4). Verkossa <http://www.informationr.net/ir/12-4/colis/colis32.html>. [29.4.2014].
- Turner, D. & Allen, W. 2010. Investigating oral documentation. *Information Research* 15(3). Verkossa <http://www.informationr.net/ir/15-3/colis7/colis703.html>. [29.4.2014].
- Turtiainen, R. & Östman, S. 2009. Tavistaidetta ja verkkoviihdettä: Omaehtoisten verkkosisäلتوյن tutkimusetiikkaa. Teoksessa *Kulttuurituotanto: Kehykset, käytännöt ja prosessit. Toim. Maarit Grahn ja Mauri Häyrynen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS). Tietolipas 230, 336-358.
- Turtiainen, R. & Östman, S. 2013. Verkkotutkimuksen eettiset haastett: Armi ja anoreksia. Teoksessa *Otteita verkosta: Verkon sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Toim. Sal-la-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka*. Tampere: Vastapaino, 49-67.
- Turunen, K.E. 1987. *Ihminen ja tiede*. Jyväskylä: Atena.
- Tutkimus: Internet-riippuvuus yhteydessä masennukseen. YLE Uutiset: Terveys. 3.2.2010. Verkossa http://yle.fi/uutiset/tutkimus_internet-riippuvuus_yhteydessa_masennukseen/5503635. [26.4.2014].
- Työvoimatutkimus. 2014. Maaliskuu. Tilastokeskus. Verkossa https://www.stat.fi/til/tyti/2014/03/tyti_2014_03_2014-04-24_tie_001_fi.html . [26.4.2014].
- Tönnies, F. 1974. *Community and society*. London: Routledge.
- Uchida, C. 2010. Apathetic and withdrawing students in Japanese universities; with regard to hikikomori and student apathy. *Journal of Medieval Dental Sciences*, 57(1), 95-108. Verkossa http://lib.tmd.ac.jp/jmd/5701/11_Uchida.pdf. [17.5.2014].

- Umeda, M., Kawakami, N. & The World Mental Health Japan Survey Group 2002-2006. 2012. Association of childhood family environments with the risk of social withdrawal ('hikikomori') in the community population in Japan. *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 2012, 66, 121-129. Verkossa <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1440-1819.2011.02292.x/full>. [30.3.2014].
- Uotila, O. A. 2013. Anonyymit anarkistit. Suomalainen anonyymi verkkokulttuuri Ylilautasivustolla. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedokunta. Verkossa https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/39867/ProGradu_OttoUotila.pdf. [5.6.2015].
- Vadén, T. 2007. Wikipedia ja filosofit: huomioita wikipedioiden epistemologisesta potentiaalista. *Tieteessä tapahtuu* 7/2014, 11-14.
- Vakkari P. 1999. Task complexity, problem structure and information actions. *Information Processing & Management* 35 (6), 819-837.
- Vakkari, P. 2008. Trends and approaches in information behaviour research. *Information Research* 13(4). Verkossa <http://www.informationr.net/ir/13-4/paper361.html>. [30.4.2014].
- Valaskivi, K. 2012. Autenttisuutta osmoosilla – japanilainen populaarikulttuuri osana elämää. Teoksessa *Katukulttuuri: Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa*. Toim. Mikko Salasvuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 124, 33-63.
- Valaskivi, K. & Hoikkala, T. 2006. Vauraat vanhemmat ja kuluttajalapset: Sukupolvien muuttuvat suhteet Suomessa ja Japanissa. teoksessa *Vaurauden lapset: Näkökulmia japanilaiseen ja suomalaiseen nykykulttuuriin*. Toim. Katja Valaskivi. Tampere: Vastapaino, 211-232.
- Vanttaja, M. 2007. Huoneeseensa sulkeutuneet. *Nuorisotutkimus* 1/2007, 68-71.
- Varto, J. 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Verkossa http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf. [27.4.2014].
- Veinot, T. C. 2009. Interactive acquisition and sharing: Understanding the dynamics of HIV/AIDS information networks. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 60(11), 2313-2332.
- Vertaistuki. Ei päiväystä. *Vammaispalvelujen käsikirja*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. Helsinki. Verkossa <http://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/vertaistuki>. [13.1.2015].

- Vuorinen, M. 2002. Meidän ryhmä – hyvä juttu: kokemuksia ja tuloksia oma-aputoiminnasta. Mielenterveyden Keskusliitto. Vantaa: Printway Oy.
- Walsh, J. 2010. Librarians and controlling disinformation: is multi-literacy instruction the answer? *Library Review*, 59(7), 498-511.
- Weinstein, A. & Lejoyeux M. 2010. Internet addiction or excessive internet use. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse* 36, 277–283.
- Wellman, B & Gulia, M. 1999. Virtual communities as communities: Net surfers don't ride alone. In *Communities in Cyberspace*. Ed. by Marc A. Smith and Peter Kollock. London & New York: Routledge, 1-25.
- Whitt, A. J. 1993. The information needs of lesbians. *Library & Information Science Research*, 15(3), 275-288.
- Whyte, G. 1998. Recasting Janis's groupthink model: The key role of collective efficacy in decision fiascoes. *Organizational Behavior & Human Decision Processes*, 73(2-3), 185-209.
- Wikgren, M. 2003. Everyday health information exchange and citation behaviour in Internet discussion groups. *The New Review of Information Behaviour Research*, 4(1), 225-239. DOI: 10.1080/14716310310001631543. [26.2.2015].
- Williamson, K. 1997. The information needs and information-seeking behaviour of older adults: an Australian study. In *Proceedings of an international conference on Information seeking in context*, 337-350. Taylor Graham Publishing.
- Williamson, K. 1998. Discover by change. The role of incidental information acquisition in an ecological model of information use. *Library & Information Science Research* 20(1), 23-40.
- Willis, P. 1984. Koulun penkiltä palkkatyöhön: miten työväenluokan nuoret saavat työväenluokan työt? Suom. Airi Mäki-Kulmala. Tampere: Vastapaino.
- Wilson, P. 1977. *Public knowledge, private ignorance*. Westport, Conn.: Greenwood Press.
- Wilson, T.D. 1984. The cognitive approach to information seeking behavior and information use. *Social Science Information Studies* 4(2-3), 197-204.
- Wilson, T.D. 1997. Information behavior: An inter-disciplinary perspective. *Information Processing & Management* 33(4), 551-572.
- Wilson, T.D. 1999. Models in information behavior research *Journal of Documentation* 5(5(3), 249-270.

- Wilson, T.D. 2000. Human information behaviour. *Informing Science* 3(2), 49-55.
- Wong, V. 2012. Social withdrawal as invisible youth disengagement: Government inaction and NGO responses in Hong Kong. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 32(7/8), 415 - 430
- Yeh, N-C. 2008. The social constructionist viewpoint on gays and lesbians, and their information behavior. *Information Research* 13(4). Verkossa
<http://www.informationr.net/ir/13-4/paper364.html>, [29.4.2014].
- Young, K. S. 1998. Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237-244.
- Young, K. S. 1999. Internet addiction: symptoms, evaluation and treatment. *Innovations in clinical practice: A source book* 17, 19-31.
- Young, K. S., & Rogers, R. C. 1998. The relationship between depression and Internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 1(1), 25-28.